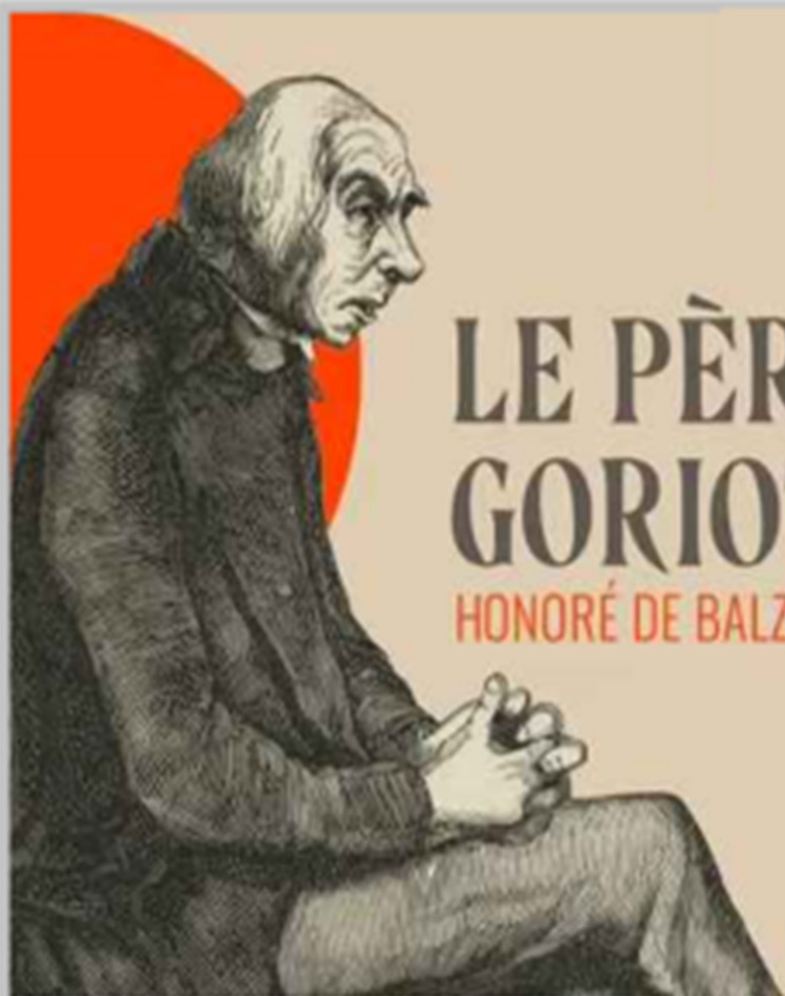

LE PÈRE GORIOT

HONORÉ DE BALZAC

ông già
Goriot

TỦ SÁCH DỊCH THUẬT * TRUNG TÂM HỌC LIỆU * 1964

LE PÈRE GORIOT
HONORÉ DE BALZAC

ÔNG GIÀ GORIOT
ĐÀO DẶNG VỸ
dịch

ông già Goriot

Đào Đăng Vỹ
dịch

*Bìa: **M.P***

*Nguồn: **Internet***

*Trình bày: **Muôn Phương***

Muôn phương góp lại, trả về muôn phương

ông già Goriot

ĐÀO ĐĂNG VỸ
dịch

Édition de référence: Paris, Alexandre Houssiaux,
Éditeur, 1855.

Scènes de la vie parisienne

Cảnh đời sống Paris

Ông già Goriot

Au grand et illustre Geoffroy-Saint-Hilaire,
Comme un témoignage d'admiration
de ses travaux et de son génie.

DE BALZAC.

Kính tặng đại danh sĩ Geoffroy Saint Hilare
để tỏ lòng ngưỡng mộ
sự nghiệp và thiên tài của ông.

De Balzac

En 1845, Balzac décida de réunir toute son œuvre sous le titre : La Comédie Humaine, titre qu'il emprunta peut-être à Vigny... En 1845, quatre-vingt-sept ouvrages étaient finis sur quatre-vingt-onze, et Balzac croyait bien achever ce qui restait en cours d'exécution. Lorsqu'il mourut, on retrouva encore cinquante projets et ébauches plus ou moins avancés. " Vous ne figurez pas ce que c'est que La Comédie Humaine ; c'est plus vaste littérairement parlant que la cathédrale de Bourges architecturalement ", écrit-il à Mme Carreaud. Dans l'Avant-Propos de la gigantesque édition, Balzac définit son œuvre : La Comédie Humaine est la

peinture de la société. Expliquez-moi...
Balzac

Năm 1845, Balzac quyết định tập hợp tất cả tác phẩm của mình dưới tựa đề: *La Comédie Humaine*, một tựa đề mà có lẽ ông đã mượn từ Vigny... Năm 1845, 87 tác phẩm trên tổng số 91 tác phẩm đã được hoàn thành, và Balzac tin rằng ông đã hoàn thành những gì còn đang được tiến hành. Khi ông qua đời, người ta vẫn còn tìm thấy khoảng 50 dự án và bản thảo tiên tiến hơn hoặc ít hơn. “Bạn không hiểu *La Comédie Humaine* là gì; về mặt kiến trúc, xét về mặt văn học, nó rộng lớn hơn Nhà thờ Bourges,” ông viết cho bà Carrreud. Trong Lời nói đầu của ấn bản khổng lồ, Balzac định nghĩa tác phẩm của mình: *Hài kịch con người là bức tranh về xã hội. Giải thích cho tôi...*
Balzac

1.

Bà Vauquer, nhũ danh de Conflans, là một bà già từ bốn mươi năm nay đang cai quản tại thành Paris một ký túc xá ở đường mới Neuve Sainte Geneviève, khoảng giữa xóm la tinh và vùng ngoại ô Thánh Marcel. Ký túc xá này được gọi là ký túc xá Vauquer nhận ở trọ cả đàn ông lẫn đàn bà, cả người già cả đến hạng thanh niên, mà chẳng bao giờ thanh danh của nhà trọ ấy bị xuyên tạc.

Nhưng cũng đã ba mươi năm nay, không hề có một người trẻ tuổi nào ở đây, và nếu có thanh niên nào lạc lõng chốn này thì có lẽ thanh niên ấy chỉ nhận được của gia đình một số tiền cấp dưỡng rất kém cỏi. Tuy nhiên, vào năm 1819, là lúc mở màn tấn thảm kịch sắp kể ra đây, nhà này có chứa một thiếu nữ khôn lớn. Ta cần phải dùng chữ thảm kịch ở đây, dầu danh từ này đã mất cả ý nghĩa vì người ta đã quá lạm dụng và quá ngược đãi nó trong thời buổi văn chương bi khổ này? Không phải vì câu chuyện có một kịch tính thật sự: nhưng câu chuyện kể ra có cũng sẽ làm cho độc giả xa gần không cầm được nước mắt *intra muros* et *extra*?

Nhưng bạn sống xa cách Paris thông cảm được câu chuyện này chăng? Điều đó không chắc. Những đặc tính của “Cảnh

đời” (Scène de la vie privée) này mang nặng màu sắc địa phương mà chỉ những dân ở giữa đồi Montmartre và vùng Montrouge, ở cái thung lũng nổi danh vì đầy vôi gạch lúc nào cũng sắp sụp đổ và đầy những rạch bùn đen. Cái thung lũng đầy những đau khổ thực sự, những vui mừng thường là giả tạo, cái thung lũng đã hằng bị náo động ghê gớm, đến nỗi chỉ có chuyện gì thật quá lớn mới có thể gây được ở đây một cảm xúc lâu dài.

Nhưng thỉnh thoảng cũng có những nỗi đau khổ mà do sự quy tụ của tề tập và đức hạnh đã làm cho thành lớn lao và nghiêm trọng: trước những cảnh huống ấy, lòng ích kỷ và quyền lợi đều trầm lại và thương cảm; nhưng sự kích động ấy chỉ như một quả ngon được nhai nuốt mau lẹ.

Chiếc xe của văn minh, chẳng khác

chi chiếc xe chở tượng Thần ở thành Jaggernath¹ chỉ chậm tiến đôi chút vì có một mảnh tim khó nghiền hơn những tim khác đã làm kẹt bánh thần xa.

Và chính người cũng sẽ làm như thế, người là kẻ đang cầm cuốn sách này trong bàn tay trắng, là kẻ đang chêm chệ trên chiếc ghế bành êm dịu, và người cũng tự nhủ thầm: “Cái này có lẽ cũng tiêu khiển ta được đây!”

Lúc đã đọc xong những nghịch cảnh âm thầm của ông già Goriot, người sẽ ăn ngon cơm; còn lòng người không chút

1 Jaggernath hoặc Djaggemath cũng có tên là Puri là một thành phố của Ấn Độ, trong tiểu bang Orissa, trên bờ vịnh Bengale. Đô thị này là nơi thiêng liêng của người Ấn, vì ở đây có một đền thờ thần Vichnou (hay Vichnou: thái dương thần) tượng thần rất lớn có 5.000 tầng lầu giữ việc tế lễ. Mỗi năm có hàng trăm ngàn người đến hành hương. Mỗi lúc tế lớn có xe kiệu rước tượng thần Vichnou đi quanh thành phố. Ngày xưa nhiều tín đồ cuồng nhiệt đến nổi lăn mình giữa đường cho thần xa cán lên để được chết theo thần (chú thích của dịch giả).

rung cảm, người chỉ quy tội cho tác giả đã nói quá, hoặc đã thi vị hóa câu chuyện. Ấy, nhưng người hãy biết cho rằng tấm thảm kịch xảy ra đây không phải là chuyện bịa đặt hay là một tiểu thuyết. Tất cả đều có thật, thật đến nỗi ai cũng có thể nhận thấy từng chi tiết ở ngay mình, có lẽ ở ngay nội tâm mình.

Ngôi nhà dùng làm ký túc xá thuộc quyền sở hữu của bà Vauquer. Nhà ở dưới dốc Đường mới Sainte Genevière, ngay chỗ con đất uốn thấp xuống để rẽ qua đường Cái Nà một cách rất đột ngột và rất gắt, đến nỗi ngựa ít lên xuống con đường đó. Trường hợp này đã làm thuận tiện cho không khí êm lạng ở những con đường bị ép giữa khu vực nhà thờ Val de Grâce và đền Panthéon: hai lâu đài đã biến đổi bầu không khí với những màu vàng tung vào đấy, và đã làm mọi vật

phải tối tăm vì những mầu sắc chói của các nóc dọi xuống.

Ở đây những đá lát đường khô ráo, những rãnh chẳng có nước mà cũng chẳng có bùn, cỏ mọc ven theo các bức tường. Người rất vô tư vào đây cũng phải u buồn như những khách khác, tiếng ồn một cái xe đến đây cũng thành một biến cố đặc biệt, nhà cửa ỉu rủ, tường vách sặc mùi một ngục tù.

Một người dân Paris lạc loài vào đây chỉ nhận thấy toàn những nhà trọ tầm thường hoặc những trường học, một vẻ nghèo nàn hoặc buồn nản, những người già sắp chết, hoặc những thanh niên đang tươi vui mà phải cặm cụi làm việc. Không một xóm nào ở Paris có thể ghê tởm hơn, hoặc ít người biết hơn. Nhất là con đường mới Sainte Genevière giống như một cái khung bằng hoàng đồng, cái

khung cảnh độc nhất hợp với cốt truyện này: để đưa vào cốt truyện và để hiểu, không gì bằng những màu sắc nâu sậm, những lý tưởng trang trọng... cũng như từ bậc một ánh mặt trời tối dần và tiếng hát người đánh xe trầm dần lúc kẻ lữ hành xuống dần Hầm mộ. So sánh đúng thay! Nào ai đoán định được còn gì rùng rợn hơn sự việc này, ai, những kẻ có một quả tim khô héo, hay những kẻ mang một khối óc trống rỗng?

Mặt tiền của ký túc xá nhìn xuống một cánh vườn nhỏ, và cái nhà đâm thẳng góc ra đường Mối Sainte Geneviève, trông hình như cái nhà bị con đường cắt sâu vào vậy. Dọc theo mặt tiền nhà, giữa nhà và vườn có một đám sân sỏi lõm sâu vào và rộng lối một thước²; trước đám sân là một con đường nhỏ rải

² Thước xưa chừng 1,949 mét.

cát, hai bên có những cây phong lũ thảo, trúc đào và cây lựu trồng trong những chậu lớn bằng sành màu xanh và trắng.

Người ta vào đường nhỏ ấy do một cửa lớn trên có tấm bảng mang chữ: Nhà Vauquer, và ở dưới: Nhà trọ cho cả nam phụ lão ấu. Ban ngày, một cánh cửa song thưa có mắc cái chuông rung kêu rồn rảng để thấy ở cuối con đường nhỏ, trên bức tường đối diện với đại lộ một cái vòm tròn vẽ màu cẩm thạch xanh do tay một họa sĩ trong xóm vẽ. Trong chỗ lõm dưới vòm vẽ ấy, có dựng cái tượng thần Ái tình. Nhìn lớp sơn long của bức tượng, những người thích tượng trưng có lẽ nhận thấy đây là một thần thoại của thứ tình ái ở thành Paris mà người ta đang chữa bệnh khỏi được chỉ cách đó vài bước đường. Trên đế bức tượng, một hàng chữ đã bị xóa hết phân nửa

làm cho ta nhớ tới cái thời đã xây dựng kỷ vật trang trí này, do lòng hâm mộ đối với văn hào Voltaire, đã trở về Paris vào năm 1777.

Đây là thầy người, bất cứ người là ai.

Hiện tại ông là thầy người, trong quá khứ ông cũng đã là thầy, hoặc ông phải là thầy của người.

Tối đến, cánh cửa song thưa được thay thế bằng một cánh cửa kín. Cái vườn nhỏ rộng bằng bề dài mặt tiền cái nhà, ở giữa bức tường phía đường cái và bức tường ngăn cách nhà bên cạnh. Một màn bìm bìm treo dọc phủ kín cả bức tường chung này, và giữa thành Paris đây là một cảnh đẹp làm người qua đường lưu ý: Mỗi tường thành đều cổ phủ một thảm cây nho hoặc cây ăn quả khác với những lớp trái mảnh mai

và đây bụi: những trái cây này là mối lo âu hằng năm của bà Vauquer và là đầu đề của những cuộc trò chuyện của bà và các khách ở trọ. Dọc theo mỗi bức tường có một đường nhỏ dẫn đến một lùm cây diên ma³ cái tên cây mà bà Vauquer tuy thuộc dòng dõi de Conflans vẫn đọc trại đi, dầu mấy khách trọ cố phê bình về văn phạm cho bà.

Giữa hai con đường bên hông là một cái bồn vuông trồng artisô, có kèm những cây ăn quả được cắt cành lá tròn như búp chỉ, chung quanh thêm những cây chua me, rau diếp hay ngò tây. Dưới vòm cây diên ma có để cái bàn tròn sơn màu lục, có ghế để quanh. Những ngày nóng bức, những khách trọ nhà giàu có thể dùng đến cà phê được đều ra ngồi đây uống nhâm nhi trong lúc ánh nắng có thể làm nở được trứng ấp.

3 cây cô-kê.

Mặt tiền cao ba tầng có cả rầm thượng kiến trúc bằng đá cuội và quét bằng thứ màu vàng nó đã làm cho hầu hết những nhà ở cận Paris đều có cái vẻ khả ố làm sao. Mỗi tầng lầu có năm cửa sổ đều lắp kính nhỏ và đều có bỏ mảnh mảnh, nhưng chẳng có bức mảnh nào được cuốn lên giống nhau, thành thử chẳng bức nào ngay hàng với bức nào. Bề sâu nhà có hai cửa sổ, và tầng dưới hai cửa sổ này được trang trí bằng những song sắt có rào lưới.

Sau nhà có cái sân rộng độ hai chục bộ [một bộ (pied) bằng 30,48 cm (chú thích của người dịch).]: trong sân phát hiện một cuộc sống chung rất hòa hiệp giữa những giống lợn, gà, thỏ., và phía sau có một cái kho để củi. Giữa kho củi và cửa sổ của nhà bếp, có treo một tủ đồ ăn, dưới tủ là dòng nước dơ của chậu rửa bát. Từ sân này ra

đường Mới có một cửa nhỏ do đó đầu bếp đổ rác rến trong nhà ra đường và dội nước chùi rửa nơi đây, nếu không có thể phát bệnh ôn dịch.

Lẽ tất nhiên tầng dưới nhà dùng làm nhà trọ và gồm có một phòng ngoài: phòng này được sáng nhờ hai cửa sổ trông ra đường, đi vào do một cửa lớn vừa là cửa sổ. Phòng khách này thông vào một phòng ăn, rồi đến cái chân cầu thang mới đến nhà bếp. Bậc thang bằng gỗ và gạch vuông sơn màu, đánh bóng.

Chẳng có gì buồn hơn quang cảnh cái phòng khách đầy ghế bành và ghế dựa bọc vải sọc chen lẫn đường lì và đường láng. Giữa phòng kê một bàn tròn mặt cẩm thạch trang trí bằng hình cái quán trên một tấm sành trắng viền chỉ vàng đã phai hết nửa hình trang trí mà hiện nay đâu cũng có. Nền phòng lát gập

ghên, tường đóng ván đến ngang lưng người đứng. Phần trên tường còn lại thì dán một giấy sơn vẽ những cảnh chính của truyện *Télémaque* với các nhân vật vẽ màu. Khoảng giữa hai cửa sổ rào lưới sắt là bức tranh vẽ buổi tiệc của nữ thần Calypso đãi con trai vua Ulysse⁴. Trong bốn mươi năm trường, bức vẽ đã gọi bao nhiêu lời chế giễu của bọn thanh niên ở trọ: tự kiêu ngạo bữa ăn mình, bọn này vẫn tưởng đang ở một địa vị cao sang hơn cảnh hiện tại mà sự nghèo khổ đã buộc họ vào. Lò sưởi được trang trí bằng hai độc bình cắm đầy hoa giả đã cũ rách và được bọc lÔNG lại, ở giữa là một đÔNG hồ bằng cẩm thạch màu xanh nhạt rất xấu xí. Lòng lò sưởi lúc nào cũng sạch sẽ chứng tỏ là lò chỉ được đốt lửa vào những cơ hội lớn.

⁴ *Télémaque*: con trai vua Ulysse.

Phòng thứ nhất này để xông ra một mùi mà trong ngôn ngữ không có danh từ nào diễn tả được, và có lẽ phải gọi nó là cái mùi nhà trọ. Đây là mùi của một phòng hay đóng cửa, mùi mốc, mùi ôi; lạnh lẽo ẩm iu người thấy ngay ở mũi, thâm nhập vào cả áo quần, mùi của một phòng người ta mới ăn cơm, hơi mùi chén bát, mùi một phòng để đồ ăn, mùi một nhà thương thí. Cái mùi có lẽ diễn tả được nếu người ta sáng chế được một phương pháp để đo lường được số lượng yếu tố và buồn nôn của hơi đờm dãi và đặc biệt của mỗi người ở trọ, trẻ hay già.

Ấy thế mà mặc dầu có những cái ghê tởm tằm thường ấy, và nếu ta so sánh với cái phòng ăn kế cận đó, ta lại cho cái phòng khách là trang nhã và thơm tho như một phòng khuê. Phòng ăn có vách hoàn toàn lót gỗ nguyên trước có sơn

một màu mà bây giờ không còn nhìn ra màu gì nữa, màu ấy đã thành cái nền trên đó cát bụi chồng chất thành lớp vẽ nên những hình kỳ lạ.

Những tủ chén bát trơn nhót dựa tường, trên tủ bày những bình nước sứ mẻ, lu mờ, những tấm sắt tây tròn có vân, mấy chồng đĩa bằng sành dây có viền xanh, chế tạo tại Tournai. ở một góc để một cái thùng có nhiều học số để đựng khăn lau lổm đổm dơ hay đổ màu rượu vang, của những người ở trọ. Lại có những thứ bàn ghế bất hủ, đầu đầu cũng phế bỏ nhưng được đặt tại đây như những di vật của nền văn minh được đặt tại Nan y viện⁵.

Người ta còn có thể thấy một phong vũ biểu được đem ra lúc mưa, những tranh ảnh ghê gớm làm hết muốn ăn, cái

⁵ Viện dưỡng lão.

nào cũng để trong khung gỗ sơn đen có chỉ vàng; một đồng hồ treo bằng đôi môi khảm đồng; một lò sưởi màu lục, những cây đèn dầu mà dầu và bụi trộn lẫn nhau, một bàn dài trải tấm vải sơn, nhờn mờ trên ấy một trú sinh nghịch ngợm đã lấy ngón tay viết tên lên như đã dùng một mũi sắt nhọn, những ghế dựa khập khểnh, những tấm đệm cói chỉ trải ra mà không lúc nào hưởng những lông ấp có lỗ đã bể, bản lề lật ra, gỗ đã đen thui.

Muốn biết rõ đồ đạc ở đây đã cũ kỹ đến bậc nào, đã lủng, mục, lung lay, sút bể, cụt tay dơ dáy, què quặt, gần tàn phế hấp hối... thì phải làm một bài miêu tả làm quá chậm câu chuyện, và những người gấp nghe chuyện không thể tha thứ. Gạch lát vuông đỏ thì bị vạch đường vì sự lau chùi hay vì những lúc tô màu. Tóm lại, nghèo khổ ngự trị ở đây, khô-

ng chút thi vị, một nghèo khổ tằn tiện, cô đọng, xơ xác. Nếu cảnh nghèo ở đây chưa có bùn lầy, thì cũng đã có những vết dơ, nếu nó chưa có áo lung, giẻ rách, thì nó cũng sắp đổ ra thối mục.

Căn phòng này hoàn toàn sáng lạn vào lúc bảy giờ sáng, lúc con mèo của bà Vauquer dậy trước chủ nó nhảy lên các tủ đồ ăn, đánh hơi sữa trong những tô có đĩa đậu, và lên tiếng gầm gừ. Ngay sau đó bà chủ xuất hiện với cái mũ ren trên đầu, với một vành tóc giả treo lủng lẳng vụng về ở dưới. Bà ta kéo xà lết một đôi dép méo mó. Khuôn mặt bì dày dày, mập mập, ở dưới nổi lên một cái mũi mỗ keo; hai bàn tay nhỏ nhắn, múp míp, thân hình bụ bẫm như con chuột ở nhà thờ, áo lót quá dày và phồng phềnh lên, tất cả hình ảnh này rất phù hợp với căn phòng đầy mùi khốn đốn, chứa một không khí

đầu cơ, trong ấy bà Vauquer biết thở mùi nồng thối, không chút gì ghê tởm. Về mặt bà tươi tắn như buổi gió lạnh đầu tiên của tiết thu, đôi mắt nhăn nheo của bà đi từ vẻ nụ cười bắt buộc của vũ nữ đến vẻ cau có của viên thu ngân chiết khấu... tóm lại là cả con người bà giải thích cho cái nhà trọ, cũng như cái nhà trọ ám tàng con người của bà.

Ngực tù không thể tồn tại được nếu không có tên ngực tốt, người ta không thể tưởng tượng có thể có cái này mà không cái kia. Vẻ phì nộn xanh xao của người đàn bà thấp bé này là kết quả của lối sinh hoạt kia, cũng như bệnh đậu lào là quy kết của bể khí một bệnh viện. Cái váy lót bằng len đàn của bà ló dài hơn cái váy ngoài may với một áo dài cũ mà lớp bông lót lòi ra do những đường nút nẻ của đường vải rách, cái váy này là một

hình ảnh thu gọn của phòng khách, căn phòng ăn, cái vườn nhỏ, và báo trước cái nhà bếp, làm thấy trước những khách trọ ra thế nào rồi.

Lúc bà chủ có mặt, quang cảnh thật là hoàn mỹ, bà Vauquer tuổi lối năm mươi, bà giống như mọi người đàn bà khác đã chịu đựng đau khổ. Mặt bà lờ mờ, bộ bà ngây thơ như một mụ môi dong làm bộ tức giận để đòi hoa hồng thêm, nhưng vẫn sẵn sàng làm hết mọi sự để số phận mụ được êm dịu hơn, sẵn sàng bán cả Georges hay Pichegru nếu còn một Georges hay một Pichegru để bán. Tuy vậy, bà là một người tốt, các người ở trọ nói vậy, và ai cũng tưởng bà là nghèo, vì ai cũng nghe bà kêu rêu ho hen như họ. Còn ông Vauquer trước kia thế nào? Bà không lúc nào phân giải về người quá cố. Tại sao ông ta mất hết của cải? Bà chỉ trả

lời: “Trong những tai nạn”.

Ông ta cư xử với bà không tốt, chỉ lưu lại cho bà cặp mắt để khóc, ngôi nhà này để sinh sống, và cái quyền không thương hại một nghịch cảnh của ai, vì theo bà nói, bà đã chịu đựng tất cả những gì người ta có thể chịu đựng được. Nghe tiếng chân bà chủ đi lắc nhắc, mẹ Sylvie béo, người làm bếp lật đật dọn ăn sáng cho khách trọ.

Thường các khách ngoại trú chỉ ăn bữa cơm chiều và trả ba chục quan mỗi tháng. Lúc bắt đầu xảy ra câu chuyện kể đây, nhà trọ có bảy nội trú. Tầng lầu nhất có hai phòng đẹp nhất. Bà Vauquer ở phòng nhỏ, còn phòng kia thuộc quyền sử dụng của bà Couture, quả phụ của một ủy viên Chủ chi Cộng hòa Pháp quốc. Bà này cũng ở với một thiếu nữ rất trẻ tên là Victorine Taillefer mà bà xem

như con đẻ. Hai vị này trả một ngàn tám trăm quan tiền ăn ở mỗi năm.

Hai phòng trên lầu hai do một ông già tên là Poiret ở một phòng, còn phòng kia có một người đàn ông độ bốn mươi tuổi trọ: Ông này tên là Vautrin, mang một bộ tóc già đen có râu mép nhuộm và tự xưng là một cựu thương gia.

Tầng ba có bốn phòng thì hai phòng cho trọ: một phòng là cô gái già tên cô Michonneau, phòng kia do một người trước kia làm bún và sợi mì ở và được gọi là ông già Goriot. Hai phòng còn lại để tiếp những con chim qua đường, những sinh viên nghèo nàn chỉ có thể trả bốn mươi lăm quan mỗi tháng vừa ăn vừa ở như ông già Goriot và cô Michonneau.

Nhưng bà Vauquer không mấy thích sự có mặt của các nhân vật này và chỉ

nhận họ lúc nào không có khách nào hơn vì các người này ăn bánh mì nhiều quá! Hiện giờ, một trong hai phòng ấy thuộc quyền một thanh niên từ vùng Angoulême đến Paris, để học Luật và nhờ gia đình chịu đựng nhiều thiếu thốn mới gửi cho mỗi năm được một ngàn hai trăm quan tiền.

Eugène de Rastignac, tên người sinh viên, là một trong những thanh niên do hoạn nạn buộc phải học hành: họ đã hiểu từ tuổi măng sữa tất cả hy vọng cha mẹ họ đặt nơi họ, và họ đang xây dựng một số phận đẹp đẽ bằng cách tính toán phạm vi học nghiệp của họ và làm cho sự học hỏi của họ thích hợp trước với trào lưu tương lai của xã hội, hòng sẽ là những người đầu tiên được lợi dụng bóp nặn cái xã hội này.

Nếu không có sự quan sát tò mò của chàng thanh niên này, nếu không có sự khéo léo của chàng để có mặt tại các khách thính ở Paris, thì câu chuyện này đâu có được những màu sắc trung thực nhờ trí sáng suốt và ước vọng của chàng được thấu hiểu những bí ẩn của một trạng huống khủng khiếp, một trạng huống mà những người đã gây ra cũng như người phải chịu đựng đều giữ gìn che đậy giấu giếm.

Phía trên tầng lầu ba, là cái sân thượng để phơi áo quần và hai buồng nhỏ làm chỗ ngủ cho tên lao công Christophe và mụ bếp béo Sylvie. Ngoài trừ bảy người khách trọ nội trú, bà Vauquer, năm hơn bù năm kém, có thêm tám sinh viên trường Luật hoặc trường Thuốc, và hai hay ba người ở trong xóm, cùng đến ăn cơm buổi chiều thôi. Phòng ăn chứa

mười tám người, nhưng cũng có thể nhận đến hai mươi người.

Nhưng buổi sáng chỉ có bảy người khách trọ ở đây, làm buổi họp để ăn sáng ở đây có vẻ một bữa ăn gia đình. Mỗi người đều đi dép xuống đấy, phê bình tâm sự với nhau về cách ăn mặc hay vẻ mặt bọn ngoại trú, về những sự việc đã xảy ra buổi tối hôm trước, họ nói chuyện với nhau có vẻ thân mật tin cậy nhau.

Bảy khách trọ này là con cưng của bà Vauquer. Cách săn sóc và cư xử với mỗi người đều được đo lường tinh xác như một nhà thiên văn, tùy theo giá biểu tiền trọ của từng người. Tất cả các khách trọ đều được vị nể. Hai khách ở tầng hai chỉ do ngẫu nhiên quy tụ tại đấy trả bảy mươi hai quan mỗi tháng. Giá rẻ này chỉ thấy ở xóm Saint Marcel khoản giữ nhà

Hộ sanh⁶ và Nhà Thương thí⁷, và chỉ có nhà trọ bà Vauquer là ngoại lệ.

Giá tiền chứng tỏ rằng các khách trọ đều ở trong cảnh khốn đốn biểu lộ ít hoặc nhiều ra bề ngoài. Vì vậy cảnh thê lương trong nhà lại hình dung lại trên áo quần tồi tả của khách trọ. Đàn ông mặc những áo dài không ai còn đoán ra được là màu gì nữa, giày mang thì chẳng khác gì những thứ giày vất ở xó đường tại các phố sang trọng, áo mặc trong đã sờn, tất cả áo quần ấy đều chỉ còn cái hồn của y phục. Đàn bà thì mặc áo dài cũ rách, nhuộm lại hoặc phai màu mang đồ ren vá vúi, những bao tay dùng lâu đã lằng lảng, những cổ áo phong đã ngả màu nâu, những khăn choàng đã xơ xác.

6 Lo Bourbe: tên gọi tu viện Port Royal sau được sửa thành nhà hộ sinh. Bây giờ gọi là Nhà Hộ sanh (La Maternité). (Dịch giả chú thích theo Larousse du 20^è s).

7 La Selpétrière: Nhà Thương thí cho các phụ nữ già hoặc điên v.v...

Những dầu áo quần như thế, những thân hình của các khách trọ rất tráng kiện, những thể chất đã chống chọi với bao nhiên bão tố ở đời với những vẻ mặt lạnh lùng, sắt đá, li nhảnh chẳng khác gì những đồng tiền ngụy hết ăn. Các khách trọ ấy làm cho người ta cảm đoán những thảm kịch đã diễn ra hoặc đang tiếp diễn không phải những thảm kịch trình bày dưới ánh đèn sân khấu, giữa tranh cảnh tô vẽ, mà những tấn thảm kịch cam mà sống thực, những thảm kịch lạnh lùng mà làm rung động nồng nhiệt cả tâm can, những thảm kịch liên tục.

Cô gái già Michonneau giữ mãi trên cặp mắt lơ đãng, mệt nhọc của cô một tấm vải xanh che đầy cái bẩn, có viền một thứ dây đồng mà một thiên thần thấy cũng phải kinh hoàng. Khăn trùm có những tua leo teo hình như phủ một bộ

xương, vì cái hình thù được che lên đây những góc khế. Không biết chất a-xít gì đã làm cho con người ấy tiêu mòn hết những hình dáng một phụ nữ và trước kia cô ta có lẽ cũng đẹp đẽ xinh xắn? Vì những tệ tập chẳng, hay vì sầu buồn, vì tách gian tham? Vì cô đã quá yêu ai? Vì cô là một gái buôn son, hay một nữ giang hồ? Hiện cô đang sám hối cho một tuổi trẻ ngạo mạn đầy lạc thú bằng một cảnh già mà mọi người đều tránh? Cái nhìn trắng dã của cô làm người ta phát lạnh, bộ mặt cần cỗi của cô như dọa nạt ai đây.

Giọng cô nói rề rề như tiếng ve sâu kêu trong bụi rậm ở những buổi đông về. Cô ta kể lại đã săn sóc cho một ông già có bệnh ở bọng đái, bị con bỏ rơi vì tưởng ông ta không tiền, Ông già ấy đã để lại cho cô một lợi tức chung thân, lâu lâu lại bị kẻ thừa kế của ông tranh chấp

và cô thường bị họ nói xấu. Tuy tình dục đã tàn phá mặt mày cô, nhưng người ta vẫn còn nhận thấy dấu vết của vẻ trắng mịn trên da thịt cô, làm cho người ta có thể nghĩ rằng thân hình cô còn giữ được phần nào sắc đẹp của cô.

Ông Poirot là một thứ máy. Thân ông ta trườn dài tới giống như cái bóng xám dọc đường một vườn Bách thảo, đầu trùm một mũ kết mém cũ, tay cầm không muốn vững một cái gậy có cái ngà bằng ngà đã vàng, hai vạt áo không che hẳn cái quần cụt hình như trống rỗng, còn hai ống chân mang vớ xanh run run như chân một người say rượu, để lộ một áo gi-lê trắng dơ và tấm vải thô che ngực đã co rúm không dính hẳn với cái cà vạt buộc quanh một cái cổ gà trống tây,... nhiều người tự hỏi rằng cái hình ảnh ba Tào ấy có thực là thuộc giống dũng cảm

của con cháu Japhet [Con thứ ba của ông Noé, sau Sem và Chem, được lãnh phần thừa tự ở châu Âu và Tiểu Á. Thủy tổ giống người da trắng (chú thích của người dịch).] đang nhớn nhoe trên đại lộ Ý quốc chẳng? Không biết khổ công gì đã làm cho ông ta bị cằn cỗi như vậy? Tình dục nào đã làm cái mặt củ hành của ông ta nhuộm màu nâu sẫm mà nếu được hoạt họa lại chắc không ai tin là có thật.

Trước ông ta đã làm gì? Có lẽ ông làm việc ở bộ Tư Pháp, trong cái văn phòng nhận những báo cáo trực tiếp của bọn đao phủ thủ, những bản kế toán về những màn đen cho các vụ giết, tiền mua cám cho thúng hứng đầu người⁸, mua dây buộc dao⁹? Hay ông ta đã làm việc thu ngân ở một lò sát sinh, hoặc phó thanh tra của sở Vệ sinh? Tóm lại thì con người này hình như là một con lừa của

⁸ Đầu người bị xử chém.

⁹ Dao máy chém.

cái máy xay xã hội to lớn này, một người đã làm công việc cho người khác hưởng mà cũng không biết người hưởng là ai, một cái trục chịu cho những khổ cực và nhơ nhuốc của công chúng xoay quanh, tóm lại là một người mà lúc ta nhìn thấy, ta phải nói: “Vây mà phải cần những người như vậy”.

Thành phố Paris điểm lệ có biết những bộ mặt xanh xao vì những đau khổ, tinh thần bay thể chất ấy. Nhưng thành Paris là một biển cả. Hẳn thả thử dây đo xuống xem, chẳng lúc nào ta biết được cái tầm sâu nó là bao nhiêu. Ta thử rào quanh cho hết cái đô thị này, ta hãy tả cảnh nó đi: dẫu ta đi quanh bao nhiêu, mô tả cẩn thận bao nhiêu đi nữa, dẫu những kẻ thám hiểm trên mặt biển này đông bao nhiêu chẳng nữa, cũng vẫn còn có chỗ chưa ai động đến, một sào huyết

chưa ai biết, những cành hoa, những hạt châu, những quái vật, hoặc một cái gì phi thường mà những nhà văn tìm tòi lặn lội vẫn bỏ quên. Nhà trọ Vauquer là một trong những quái trạng kỳ lạ đó.

Có hai bộ mặt trái ngược hẳn với đám khách trọ và những người quen biết, tới lui ở nhà này. Cô Victorine Taillefer, dầu nước da trắng bệnh hoạn của cô giống như da những thiếu nữ bị bệnh dãi hoạn và cô cũng ở trong cái tình trạng đau khổ chung đã đắp thành cái nền của bức tranh ở đây bằng một màu sắc luôn luôn buồn tẻ, bằng một thái độ ngượng ngùng bằng một vẻ nghèo nàn yếu ớt, tuy nhiên mặt cô ta không già cỗi, cử động nhanh nhẹn, giọng nói nhẹ nhàng.

Thiếu nữ khốn đốn tựa như một cây nhỏ mà lá đã vàng úa, người ta mới đem trồng ở chỗ đất không hợp. Vẻ mặt

đỏ hoe, bộ tóc vàng hung, tấm vóc quá mảnh..., những cái ấy hình dung đúng cái dáng điệu duyên dáng mà các thi sĩ cận đại tìm thấy trong những tượng nhỏ của thời Trung cổ. Cặp mắt đen xám của cô biểu lộ một tánh tình khoan hậu, một nhân nại của tín đồ Cơ đốc giáo. Áo quần giản dị, rẻ tiền, để lộ những hình dáng tươi trẻ. Người cô rất xinh xắn do sự kết hợp và nếu cô sung sướng, chắc sắc đẹp cô thật mê hồn: hạnh phúc là nguồn thơ của phụ nữ, cũng như phấn sáp là đồ trang sức của họ.

Nếu một đám khiêu vũ vui vẻ phản chiếu những nét hồng trên mặt tái nhợt kia, nếu những êm dịu của một cuộc đời thanh lịch làm đầy đặn và tô son cho hai má đã hơi lốm lốm kia, nếu ái tình làm tươi lại cặp mắt buồn rười rượi kia, cô Victorine có thể sánh với những thiếu nữ xinh đẹp

nhất. Tiểu sử của cô có thể làm đề tài cho cả một cuốn sách. Cha cô tự cho mình có lý để không nhìn nhận cô, từ khước không để cô ở cạnh ông, chỉ cho cô số tiền sáu trăm quan mỗi năm, sắp đặt của cải để sau này chỉ con trai được thừa hưởng. Mẹ cô là bà con của bà Couture, và đã chết tại nhà bà vì tuyệt vọng, nay bà Couture săn sóc cô như con đẻ bà vậy. Khốn thay, quả phụ của ông ủy viên chi phó trong quân đội Cộng hòa cũng chỉ có dự tặng của chồng để lại và số tiền quả tuất của bà. Một ngày kia bà có thể phó mặc cho đời một thiếu nữ khốn đốn vô kinh nghiệm, vô tài sản. Giờ đây, mỗi chủ nhật bà đều dẫn Victorine đi lễ Nhà Thờ trong mười lăm ngày bà lại dẫn cô đi xưng tội, để may ra cũng làm cho cô thành một thiếu nữ Kinh tín. Bà có lý. Tín ngưỡng dành cho cô bé trung tín này một tương lai: cô vẫn thương cha cô,

mỗi năm cô vẫn đến nhà ông để đem lời xá miễn của mẹ cô lại cho ông, nhưng mỗi năm cô vẫn chạm phải một tấm cửa đóng kín tàn nhẫn.

Trung gian độc nhất của cô là người anh cô, đã bốn năm không đoái hoài thăm cô lấy một lần, và chẳng giúp đỡ cô một đồng nào. Nàng cầu Chúa làm cho cha nàng mở mắt nhìn lại, làm cho tâm của anh nàng bớt sắt đá, và đọc kinh cầu nguyện cho họ, không một lời kết tội. Bà Couture và bà Vauquer không tìm trong tự điển được một danh từ gì khả dĩ tả được lối cư xử dã man ấy. Lúc nào hai bà nguyên rửa nhà triệu phú đồn mạt kia, Victorine vẫn thốt ra toàn những lời ôn tồn dịu ngọt, chẳng khác con chim bồ câu bị thương mà tiếng kêu đau đớn còn nói lên những giọng yêu đương,

Chàng Eugène de Rastignac có vẻ mặt

hoàn toàn của người miền Nam, nước da trắng trẻo, tóc đen, mắt xanh. Dáng điệu của chàng cũng như nghi dung, cách đứng ngồi, mỗi lúc đều chứng tỏ chàng là con trai một gia đình quý phái, mà giáo dục từ nhỏ đã gồm toàn những tập truyền trang nhã. Tuy chàng giữ gìn quần áo, ngày thường chàng dùng toàn áo cũ năm ngoái, nhưng có lúc chàng cũng có thể đi ra với những y phục của một thanh niên phong nhã. Thường chàng chỉ mặc một áo đuôi tôm cũ, một gi-lê xấu xí đeo cái cà vạt đen khổ và thắt cầu thả của các sinh viên, mang một cái quần cũng theo kiểu ấy và đôi giày ống đã xều để lại.

Giữa hai nhân vật và những người kia, ông Vautrin tức anh chàng 40 tuổi và có râu mép nhuộm, làm mỗi chuyện quá. Ông ta thuộc hạng người mà người ta thường bảo: “Anh chàng mới phóng

túng quắc thước làm sao!” Vai rộng, ngực nở bắp thịt nổi lên, bàn tay dày dặn vuông vức với những đốt có chùm lông rậm và đỏ hoe. Mặt ông ta đã sớm có những nét nhăn nheo biểu lộ một tinh thần cứng rắn phản trái với bộ điệu mềm mỏng dẻo dai của ông. Cái giọng trầm trầm hòa điệu với tính vui nhộn của ông càng làm cho người ta dễ mến. Ông ta tánh hay cười đùa và ân cần giúp đỡ mọi người. Nếu có bộ khóa nào hỏng, ông ta tháo ngay ra, sửa chữa vá víu, bỏ dầu mỡ, mài giũa, lắp lại, nói: “Tôi biết việc này mà!”

Mà việc gì ông cũng biết, việc tàu bè, việc hàng hải, ông biết nước Pháp, ông biết ngoại quốc, ông rành sự việc, hiểu biết người đời thông suốt mọi biến cố, luật lệ, quen thuộc các khách sạn cũng như các nhà tù. Nếu ai than vãn việc gì,

ông sẵn sàng giúp đỡ ngay. Đã nhiều lần ông cho bà Vauquer và vài khách trọ mượn tiền. Nhưng những kẻ đã mang ơn ông thì dầu chết cũng không dám quýt tiền ông, vì tuy ông có vẻ hiền từ dễ dãi, ông chỉ nhìn một cái với cặp mắt sâu sắc và quả quyết là ai cũng phải khiếp sợ.

Chỉ một cách ông nhổ phẹt nước miếng đã biểu lộ sự bình tĩnh thản nhiên của ông, nó không làm cho ông thụt lùi trước một trọng tội, để thoát ly một tình trạng mập mờ. Chẳng khác một quan tòa nghiêm khắc, con mắt ông hình như soi thấu tột cùng mọi vấn đề, mọi lương tâm, mọi tình cảm. Ông quen thói ăn sáng xong là đi để trở về dùng cơm chiều, rồi chuồn mất cả buổi tối đến nửa đêm mới lại về nhà với bộ chìa khóa bà Vauquer giao cho. Chỉ có ông là hưởng được đặc ân này. Thành thử ông ta rất tử

tế với bà quả phụ mà ông gọi là “má” vừa ôm ngang mình bà, một cách mơn trớn ít ai hiểu thấu ý nghĩa!

Bà già còn tưởng chuyện ôm xác thân bà là dễ, nhưng chỉ một mình ông Vautrin mới có đôi cánh tay khá dài để ôm siết được cái chu vi nặng nề của bà. Một nét của tánh ông là trả rất rộng rãi giá tiền mười lăm quan một tháng để uống cà phê lúc tráng miệng. Những người ít nhẹ dạ hơn bọn thanh niên bị lôi cuốn trong lối sinh hoạt của thành Paris hoặc ít thờ ơ đối với tất cả những gì không liên quan trực tiếp đến họ hơn những người già ở đây, cũng không lưu tâm nhiều đến cảm tưởng khả nghi đối với ông Vautrin.

Ông ta hiểu thấu hay đoán biết công việc của những người ở quanh ông, nhưng chẳng ai thấu triệt được ý tưởng của ông cũng như công việc của ông ta.

Dẫu ông ta đã đặt cái tử tế bề ngoài của ông ta, sự ân cần dễ dãi và cảm tưởng ông ta như một hàng rào giữa ông và kẻ bàng quan, nhưng ông cũng để lộ cái sâu sắc kinh khủng của tánh tình ông ta. Thường chỉ một lời hóm hỉnh của ông hình như để tỏ lộ rằng ông thích chế nhạo luật pháp bài bác xã hội thượng lưu để chứng minh rằng giới này thường tự mâu thuẫn với họ, cũng đã làm cho người ta nghĩ rằng ông ta có điều thù hận với xã hội, và đời ông hẳn có một bí ẩn gì mà ông ta giữ gìn rất kín đáo.

Bị tiềm lực của chàng tráng niên tứ tuần kia hay sắc đẹp của chàng thanh niên hấp dẫn mà có lẽ cô không hay, cô Taillefer thường nhìn trộm hai người này, và cũng thầm tư tưởng đến họ. Nhưng hai người đều hình như không để ý đến cô, tuy một ngày kia tình cờ có thể thay

đổi địa vị chàng, và nàng có thể trở nên một thiếu nữ giàu sang, và các khách trọ ở nhà này cũng chẳng ai thất công để tìm tòi xem những hoạn nạn của người này hay người kia nêu ra có thật tình hay giả tạo.

Tất cả mọi người đều hờ hững với nhau, mà trong cái hờ hững còn sự ngờ vực lẫn nhau, do tình cảm mỗi người tạo ra. Họ đều biết không thể gì đỡ vớt sự đau phiền của họ và mọi người kể lại với nhau nỗi khổ của mình cũng đã cạn lòi chia buồn lẫn nhau. Tựa hồ như những cặp vợ chồng già họ không còn gì để nói với nhau nữa. Giữa họ đối với nhau chỉ còn những mối quan hệ của một cuộc sống máy móc của những bánh xe kéo nhau mà dầu đã ráo khô. Tất cả những người này có thể lúc ra đường đi qua mặt một kẻ mù, hoặc nghe kể một câu chuyện

đau khổ mà không chút xúc cảm.

Họ có thể nhìn cái chết là một giải pháp cho cảnh bần cùng của họ đã làm cho họ trở thành lạnh lùng sắt đá trước cảnh hấp hối hết sức ghê rợn. Giữa những tâm hồn đau khổ này, bà Vauquer ngự tọa cái viện tế bần tự do này là người hạnh phúc nhất. Chỉ đối với riêng bà, cái vườn nhỏ đây, mà cảnh im lặng và lạnh lẽo, vẻ khô khan và ảm thấp đã làm thành thênh thang như một đống hoang, đối với bà cái vườn ấy là cả một cánh rừng vui tươi. Chỉ đối với riêng bà, cái nhà vàng vố và ảm đạm ngậm mùi ten rỉ này là đầy lạc thú.

Những ngục tối này thuộc quyền sở hữu bà. Bà ta nuôi những tội đồ đã sa vào những hình phạt chung thân này, và đối với họ bà đã thực hành một uy quyền được tôn kính. Những kẻ khốn nạn này

chẳng tìm đâu ra ở Paris, những món ăn tốt lành và đầy đủ và một phòng trọ mà họ đủ quyền sửa sang, nếu không được thanh nhã và phương tiện thì cũng sạch sẽ và vệ sinh. Nếu bà có tỏ ý bất công rõ rệt với người nào thì nạn nhân cũng đành chịu đựng không một lời than vãn.

2.

Một tập đoàn kiểu này đáng hàm xúc và thật sự đã hàm xúc một cách tóm lược tất cả những yếu tố của một xã hội rộng lớn. Trong mười tám khách trọ ở đây, cũng như ở một trường học, cũng như ở thế gian, vẫn có một người bị ghét bỏ, bị ngược đãi mà ai cũng diễu cợt. Qua đầu năm thứ hai, con người này lại là người được chàng Eugène de Rastignac để ý nhất giữa những kẻ mà chàng buộc phải chung lộn trong hai năm nữa.

Con người chịu đựng ấy là ông già Goriot, nguyên trước là một nhà buôn bún: một họa sĩ hay một sử gia có lẽ sẽ chú trọng dồn đầy ánh sáng của bức tranh lên bộ mặt của nhân vật này. Do ngẫu nhiên nào mà người khách trọ lâu năm nhất ở đây lại bị khinh bỉ lẫn thù ghét, bị ngược đãi lẫn thương hại, do ngẫu nhiên nào mà cảnh khốn khổ lại không được kính trọng? Ông già đã biểu lộ những cái lỗi bịch hay kỳ cục mà người ta còn khó tha thứ hơn những tật xấu chẳng?

Vấn đề này liên quan mật thiết đến nhiều mối bất công khác ở xã hội. Có lẽ bản tính của người đời là làm cho ai đã bị đau khổ càng phải chịu đựng thêm đủ mọi nỗi, chịu đựng vì lòng khiêm tốn thật sự, vì yếu ớt hay vì vô tâm. Có phải ta thường ưa tỏ lộ sức mạnh của ta bằng cách làm thiệt thòi cho kẻ khác hay

làm cho một vật gì? Dầu kẻ ấy chỉ là một thằng nhỏ yếu ớt, một thằng bé đến gõ cửa mỗi nhà lúc bị giá lạnh, hay đứa trẻ con cố với lên để viết tên nó trên một đèn đài mới mẻ.

Ông già Goriot đã sáu mươi chín tuổi và đến ở tại nhà bà Vauquer từ năm 1813, sau khi đã rời bỏ công việc kinh doanh. Trước tiên ông thuê mấy phòng mà hiện nay bà Couture đang ở và trả một ngàn hai trăm quan tiền trọ, ông đã tỏ ra là người không coi việc thêm bớt một trăm quan là đáng kể, bà Vauquer đã lấy trước một số tiền của ông ta để tu bổ lại ba căn phòng này và mua thêm một mớ đồ đạc tồi tàn như mấy cái màn vải vàng, mấy cái ghế bành bằng gỗ sơn bọc nhung, và tấm tranh và những giấy mà các quán ăn ở ngoại ô đã bỏ.

Có lẽ sự rộng rãi vô tâm của ông Goriot để bị lừa dễ dàng làm người ta xem ông như một người đại dốt chẳng hiểu gì, tuy trong thời gian ấy ai cũng kính cẩn gọi ông là cụ Goriot. Ông ta đến ở đây với một tủ áo rất đầy đủ, với những áo quần đẹp đẽ của một thương gia tự tặng cho mình đủ thứ trong khi rời khỏi doanh trường. Bà Vauquer đã trầm trồ khen ngợi mười tám cái sơ mi bằng vải Hòa Lan rất mịn mà vẻ đẹp càng tăng thêm vì nhà thương gia còn đeo thêm trên ngực hai cái kim găm do một dây chuyền nối liền mà mỗi kim găm còn nạm thêm một hột kim cương lớn.

Thường ông già mặc một áo dài xanh mỗi ngày ông: mang một áo gi-lê trắng trùm lên cái bụng bự hình quả lê và lúng lẳng có sợi dây chuyền vàng đeo những đồ chơi nhỏ. Trong hộp thuốc cũng bằng

vàng của ông có cái mề đay nhỏ đựng mấy món tóc, làm người ta có thể nghĩ ông đã có vài thắng lợi trong tình trường. Lúc bà chủ nhà gọi ông là ông già phong tình, ông ta chỉ để hé trên môi ông một nụ cười của một trưởng giả bị người ta trêu ghẹo mỗi sở thích lỗ bịch của mình.

Các tủ của ông chất đầy những muống nĩa và đồ dọn ăn bằng bạc. Cặp mắt của bà quạ phụ sáng rực lên trong lúc bà ân cần giúp ông ta mở các gói đồ và sắp đặt các thứ muống nĩa, đồ đựng dầu giấm, đĩa, các khay chén bằng bạc mạ vàng để đồ ăn bữa sáng, tất cả các thứ đều đẹp đẽ và khá nặng, nhưng ông ta đã không chịu bán đi. Đây là những tặng vật làm cho ông nhớ lại những buổi trọng thể trong đời sống gia đình của ông.

Cái này, ông ta nói với bà Vauquer vừa nắm chặt một cái đĩa và một cái tô có cái nắp hình dung hai con chim cu mớm mỏ nhau, là tặng vật đầu tiên của vợ tôi biếu tôi ngày kỷ niệm thứ nhất của hôn nhân chúng tôi. Tội nghiệp thay, nhà tôi đã tiêu phí vào đây tất cả tiền dành dụm lúc còn con gái. Bà thấy không, thà tôi lấy móng tay cạo đất mà sống chứ không khi nào tôi đem bán những kỷ vật như vậy. Nhờ trời, từ nay tôi sẽ dùng chén này để uống cà phê mỗi buổi sáng cho đến hết đời tôi. Tôi cũng chẳng đáng than phiền gì, vì tôi cũng còn đủ miếng ăn trong một thời gian khá lâu.

Với con mắt điều hâu của mình, bà Vauquer còn thấy rõ những hàng chữ trong sổ kế toán của ông già, những con số tổng cộng lại cũng được cái lợi tức từ tám đến mười ngàn quan cho con người

quý báu này. Từ ngày ấy bà Vauquer, dòng dõi quý phái de Conflans, nảy ra nhiều ý tưởng, tuy bà đã đến bốn mươi tám tuổi, nhưng thường chỉ nhận mới có năm chín cái xuân xanh. Tuy khỏe mắt ông già đã lặn lên, sưng húp và xệ xuống, làm ông ta thường phải chạm con mắt, bà vẫn thấy ông có vẻ khả ái và đứng đắn. Bắp chân đầy thịt ú lên, cũng như cái mũi dài và vuông vức... lại chứng tỏ những phẩm cách mà bà ta ra chiều mến chuộng, những phẩm cách càng được xác định thêm vì khuôn mặt tròn vành và khờ khạo và chất phác của ông.

Ông có vẻ một con người tráng kiện, khả dĩ đem hết trí tuệ ứng dụng cho tình cảm. Tóc ông như cánh chim bồ câu mà mỗi sáng anh thợ cạo trường Bách nghệ đến phun phấn sẵn sóc cho ông¹⁰, đầu

10 Xưa người Pháp và người Ý thường nhuộm tóc cho vàng hoe. Đến đời Charles IX người ta lại xúc tóc với những

tóc ấy có năm mỗi xõa xuống cái trán thấp và trang trí rất hợp với khuôn mặt ông.

Tướng ông hơi cục mịch nhưng ông ăn mặc quá sửa soạn, ông hút thuốc một cách rất sang trọng, ông hít khói thuốc một cách người ta có thể thấy ông là một người vững tâm lúc nào cũng có thuốc thơm đầy hộp... cho đến nỗi từ ngày ông đến ở trọ nhà bà, bà Vauquer tối nào đi ngủ cũng nóng nảy như thiêu đốt, trong lòng ham muốn thay đổi cái lốt Vauquer để sống lại trong cái lốt Goriot, chẳng khác gì con chim đã đã bị quay trong một lớp mỡ bọc quanh.

Tái giá bán cái nhà trọ, cặp tay anh chàng tinh hoa của giai cấp trưởng giả, trở thành một phu nhân danh tiếng phần màu tím hay hung hung đỏ. Dưới triều vua Louis XIII, bột hung đỏ được dùng nhiều hơn, sau đến phần trắng được dùng cho đến đời Đế Nhất Đế quốc (dịch giả chú thích).

trong xóm, đi quyên tiền cho trẻ nghèo, tổ chức những cuộc vui mỗi chúa nhật ở Choisy, Gentilly, đi xem hát tùy thích ở hàng ghế lô, khỏi phải chờ những giấy mời của soạn giả mà các khách trọ thỉnh thoảng biểu bà về tháng bảy. Bà ta mơ mộng cả một thế giới cực lạc của những gia đình bé nhỏ ở Paris. Bà ta không nói với ai bà có cả một số tiền bốn mươi ngàn quan dành dụm từng xu một. Và về phương diện tiền tài, bà thật cũng tự xem mình là nhà gái xứng đáng.

“Về các phần khác, ta cũng xứng với anh chàng lắm chứ!” Bà ta tự bảo trong lúc trần trọc trên giường, tựa hồ như muốn tự chứng tỏ với mình những nét đẹp mà mỗi sáng暮 ở Sylvie tìm thấy ẩn khuất trên giường.

Từ ngày ấy, và trong khoảng ba tháng trường, bà quả phụ Vauquer lợi dụng anh

thợ cạo của ông Goriot và chịu chút ít phí tổn để làm tốt, một phí tổn cần thiết để đem lại cho nhà cửa một nghi thức thích đáng với những nhân vật danh giá đã lui tới nhà bà. Bà mưu mô vận động để thay mới cả đám khách trọ, bà rêu rao xa vọng từ nay chỉ thuê nạp toàn những người cao quý về mọi phương diện. Có người lạ nào đến là bà khoe ngay sự ưu đãi mà ông Goriot một thương gia danh vọng và đang kinh doanh vào bậc nhất ở Paris đã dành cho bà.

Bà phát những giấy quảng cáo với nhan đề phía trên: Ký túc xá Vauquer. Đây là một nhà xưa nhất và có tiếng nhất của xứ la tinh, có thể nhìn ra những cảnh sắc thanh thú ở vùng thung lũng Gobelins (từ lầu ba nhìn ra), có cảnh vườn xinh đẹp, cuối vườn có đường đi trồng cây diên ma (cây tilleul, thân cây cao và

hoa rất thơm, người ta dùng lá làm nước uống cho dễ ngủ, an thần). Trong quảng cáo còn nói đến bầu không khí lành mạnh, và cảnh tịch mịch...

Quảng cáo này đã đem lại cho bà ta nữ bá tước Ambermesnil, một phụ nữ ba mươi sáu tuổi đang đợi việc thanh toán và nhận số tiền tuất bà được cấp dưỡng, vì bà là quả phụ một đại tướng tử trận. Bà Vauquer săn sóc các bữa ăn, sưởi ấm các phòng khách trong gần sáu tháng liền, và giữ lời hứa trong quảng cáo đến phải tổn cả công lẫn của. Vì vậy bà Bá tước bảo – mà bà nữ Bá tước gọi là bạn thân của bà – sẽ đem thêm cho bà nữ nam tước Vau-mérland và một quả phụ của Đại tá Bá tước Picquoiseau là hai bạn của bà sắp hết hạn trợ ở xóm Marais, tại một nhà đất tiền hơn nhà bà Vauquer. Hai bà này sẽ sớm thông dong lúc các Văn Phòng

Bộ Chiến tranh kết thúc công việc của họ.

Nhưng, bà Bá tước nói: “Các văn phòng ấy chẳng làm xong được việc gì cả?”

Cơm tối xong là hai bà cùng lên phòng bà Vauquer ngồi nói chuyện gẫu vừa nhấm rượu Cassis và dùng kẹo là các món dùng riêng của bà chủ nhà. Am-bermesnil phu nhân rất tán thành quan điểm của nữ chủ nhân về ông Goriot, những quan điểm rất hay mà bà ta đoán được ngay từ ngày đầu. Nữ Bá tước cũng cho ông Goriot là một người đàn ông hoàn toàn.

– Ô bà bạn ơi! Ông ta là một người lành mạnh chẳng khác gì con mắt tôi này, một người còn hoàn toàn tráng kiện, và còn có thể đem lại nhiều lạc thú cho đàn bà.

Bá tước phu nhân tỏ lòng rộng lượng phê bình giùm Vauquer về cách ăn mặc của bà mà phu nhân cho là phù hợp với kỳ vọng của bà.

– Bà bạn phải chuẩn bị chiến đấu mới được.

Sau khi tính toán kỹ càng, hai bà quả phụ cùng đến xóm Đền Vua và mua tại nhà Hàng Cây một mũ có cắm lông và một mũ trùm. Bà Bá tước lại đem bạn bà đến hàng cô bé Jeannette để chọn một áo dài và một khăn quàng.

Khi các quân nhu ấy đã được sử dụng và bà quả phụ đã trang sức đủ chiến cụ, bà ta hoàn toàn giống cái hình ở tấm biển của nhà hàng «Con bò đứng thời thức». Nhưng bà ta lại tự xem mình như đã được biến đổi một cách khả quan nên bà đã xem nữ Bá tước là một ân nhân, và

tuy bà ít biểu xén ai, bà cũng yêu cầu Bá tước phu nhân nhận cho bà tặng một cái mũ giá hai mươi quan. Thật ra bà cũng tính nhờ phu nhân giúp bà mà dò ý ông Goriot và nói tốt bà ta với ông này. Bà Ambermesnil rất vui lòng thi hành thủ đoạn này, và bắt đầu bao vây ông lão thương gia, và được ông ta hội thảo một buổi. Nhưng sau khi bà ta cố tình quyến dụ ông cho riêng bà, và thấy ông ta tỏ ý bền lữ nếu không nói là chống báng bản, bà ta phần uất cho lối thô lỗ của ông.

Bà bạn quý và phúc hậu ơi! Bà chẳng làm gì được anh chàng này! Anh chàng có một thái độ ngờ vực thật lỗ bịch, lại keo cú, ngu đần, u độn và chỉ làm bà bạn bức mình khó chịu thôi!

Giữa ông già và bà Ambermesnil đã có những việc xảy ra đến nỗi bà Bá

tước không còn muốn ở chung một nhà với ông ta nữa. Ngày hôm sau, bà ta bỏ đi và quên trả sáu tháng tiền trọ, chỉ để lại một cái áo cũ đáng giá năm quan. Bà Vauquer tìm tòi gặt gao bao nhiêu cũng không thể nhận được một tin tức gì về bà Bá tước Ambermesnil trong cả Paris. Bà nói luôn về câu chuyện đáng tiếc ấy và phàn nàn vì quá tin người, tuy bà là người đa nghi hơn mèo cái; nhưng bà ta giống như nhiều người thường nghi ngờ kẻ thân cận mình mà lại đem nộp mình cho một người chỉ mới sơ ngộ.

Một sự việc thuộc phạm vi tinh thần lạ thường nhưng có thật và nguyên nhân dễ tìm ở tâm lý người đời. Có lẽ một số người còn thu lượm được gì ở những kẻ sống chung với mình; sau khi đã tiết lộ cho những người ấy cái trống rỗng của tâm hồn mình, họ cảm thấy các người

kia âm thầm chỉ trích họ một cách nghiêm khắc mà đích đáng; nhưng họ quá cần được tăng bốc bợ đỡ, hoặc quá thèm ra vẻ có những phần cách mà họ không có, họ hy vọng nhận được ở kẻ xa lạ lòng mến chuộng hay yêu thương, dẫu một ngày kia phải mất lòng mến yêu kia chẳng nữa.

Lại có những kẻ sinh ra đã có cái bản tâm vụ lợi, chẳng lúc nào làm được điều gì tốt với bạn bè hay bà con họ vì bốn phen; trái lại lúc giúp đỡ người xa lạ, họ lợi được phần nào cho lòng tự ái: cái vòng yêu mến càng gần họ bao nhiêu, thì tình yêu thương họ nhỏ hẹp bấy nhiêu; vòng tình cảm càng xa rộng bao nhiêu, họ càng tỏ vẻ ân cần hảo tâm bấy nhiêu. Bà Vauquer hẳn là thuộc về hai loại tâm tính này, hoàn toàn đê tiện, giả dối và khả ố!

– Nếu trong thời gian có tôi ở đây – ông Vautrin nói với bà Vauquer – tai nạn kia đã không xảy đến cho bà. Tôi đã lật mặt con mẹ phóng đấng kia. Tôi biết rõ mặt lũ ấy lắm.

Cũng như mọi trí óc hẹp hòi, bà Vauquer quen quanh quẩn trong vòng các sự việc xảy ra mà không xét đoán đến nguyên nhân. Bà ưa đổ lỗi cho kẻ khác những lầm lẫn của bà. Lúc bà phải chịu đựng món thiệt hại kia, bà xem ông cự thương gia bán bún kia, là nguyên lý của tai ách của bà, và từ đó bắt đầu, theo lời bà nói, vỡ mộng về ông ta. Lúc bà nhận thấy mọi cử chỉ châm chọc của bà cũng như mọi phí tổn về giao tế đều vô hiệu quả, bà đoán ngay ra được nguyên do. Bà nhận thấy ông khách trọ của bà, cũng theo lời bà, đã có chỗ đi lại. Sau cùng bà được chứng minh rằng mồm hy vọng

được bà ôm ấp một cách tha thiết đã đặt trên một nền tảng hảo huyền và bà sẽ không lùi kéo gì được con người này theo lời nói mạnh mẽ của bà Bá tước mà bà này đã tỏ ra là người sành sỏi.

Trên đường thù ghét bà lại tiến xa hơn trên đường hữu nghị. Bà thù hận không phải vì tình yêu mà vì thất vọng. Nếu lòng người ta trong con đường tiến lên nguồn thân ái còn thỉnh thoảng dừng bước, thì lúc xuống dốc hẳn hiểm thù, ít khi mà ngừng lại.

Nhưng ông Goriot lại là khách hàng của bà nên bà phải dằn bót mà không bùng nổ lúc lòng tự ái bị động chạm phải chôn kín những lời than thở chán nản và cố nuốt ước vọng trả thù, chẳng khác gì một tu sĩ bị vị viện trưởng làm phật ý. Những người trí óc nhỏ mọn thoả mãn tình cảm xấu hay tốt của họ bằng những

hành vi ti tiện mà liên tiếp. Bà quả phụ dùng hết óc tinh quái của đàn bà để bày đặt những cách ngược đãi âm thầm đối với nạn nhân của bà. Khởi đầu, bà bỏ hết những cái dư thừa bà đã dậm thêm trong nhà trọ:

– Không có dưa chuột, không cá đối nữa nghe: đó là những cái hớ cả. – Bà ta bảo ngay mục ở Sylvie sáng hôm bà ta định trở lại cái chương trình cố hữu của bà.

Ông Goriot lại là người rất thanh đạm: ở con người này, tính tằn tiện dè xẻn của những kẻ tự mình gây dựng sự nghiệp cho mình đã thành một thói quen. Một đĩa xúp, một bát thịt hầm, mấy món rau... là bữa ăn lúc nào cũng được ông ưa thích nhất. Vì vậy cũng khó cho bà Vauquer quấy rầy được ông khách trọ của bà, vì bà không thể phá được sở

thích của ông. Túc tối vì gặp phải con người bất khả xâm phạm, bà ta bèn làm cách khinh thị ông và làm cho các khách trọ của bà đều theo bà mà ghét ông già Goriot và giúp bà trả thù ông ta để đùa chơi.

Vào cuối năm đầu, bà quả phụ sinh nghi ngờ đến nỗi bà tự hỏi tại sao nhà doanh nghiệp kia, giàu có đến bảy tám ngàn bảng¹¹, và có những đồ dọn ăn bằng bạc và những đồ trang sức đẹp như của một cô gái được cấp dưỡng, lại phải trọ ở nhà bà, phải trả một số tiền trọ rất kém cỏi đối với gia sản ông. Trong khoảng thời gian lớn nhất của năm đầu ấy, ông Goriot thường ăn ngoài một hai lần mỗi tuần; rồi lần lần ông chỉ ăn ngoài hai lần một tháng. Những cuộc đi chơi kín đáo của ông già Goriot quá thích hợp với

11 Livre: bảng, một đơn vị tiền tệ xưa của Pháp, ngang giá 400 gr bạc. Sau được thay bằng đồng franc.

quyền lợi bà Vauquer, nên càng thấy ông khách trọ dùng bữa ở nhà càng thường bao nhiêu, bà càng bất bình bấy nhiêu.

Bà ta cho là những thay đổi này vừa do ông già ít tiền dần đi vừa do ông ta muốn làm khó chịu bà. Một thói đáng ghét của những cái óc nhỏ nhen kia là nghĩ rằng người khác cũng ti tiện như mình.

Khốn thay sau năm thứ hai ở đấy ông Goriot lại chứng minh cho những lời bàn tán về ông, bằng cách yêu cầu bà Vauquer cho ông đổi lên ở trên tầng lầu hai và giảm số tiền trọ xuống chín trăm quan. Ông ta lại cần kiệm khít khao đến không sưởi lửa trong phòng ông suốt một mùa đông. Bà Vauquer bèn đòi ông trả tiền trước, ông Goriot cũng chịu, nhưng từ đây bà gọi ông là lão già Goriot.

Bây giờ mọi người mới đua nhau tìm đoán nguyên nhân sự suy vi của ông. Sự tìm tòi rất khó. Vì bà bá tước giả hiệu đã nói ông Goriot là một người sâu hiểm mà lại ít nói. Theo cái lý luận của những người rỗng óc, toàn là những hạng tọc mạch không kín đáo vì họ chỉ có những chuyện vô bổ để nói, thì những ai không hay tự kể công việc mình ra tất nhiên những công việc người ấy toàn là xấu.

Nhà thương gia lỗi lạc kia bỗng trở thành một tên bịp bợm, con người hào hoa bỗng trở thành một lão già lưu manh. Lúc thì, theo lời anh chàng Vautrin tới trọ nhà Vauquer trong thời gian này, ông già Goriot là một người hay lui tới thị trường chứng khoán và chơi gian về các niên kim sau khi đã bị khánh tận ở thị trường ấy.

Lúc thì người ta bảo ông là một tay

cờ bạc vất, mỗi đêm đều đi cầu may để ăn mười quan tiền. Có khi người ta còn cho ông tay gián điệp thuộc quyền cơ quan công an cao cấp. Nhưng chàng Vautrin cho ông ta không đủ xảo quyết để làm công việc ấy.

Ông già Goriot còn được xem là một bợm hà tiện cho vay tiền tuần, một người nuôi số ở các cuộc xổ số. Người ta buộc cho ông tất cả những cái bí ẩn mà các tệ tập, ô nhục, thất thế có thể sản xuất ra.

Tuy nhiên dầu tánh hạnh hay tật xấu của ông khả ố đến đâu, dầu người ta hờn ghét ông đến đâu cũng chưa đến nỗi ông bị trục xuất: ông vẫn trả sòng phẳng tiền trọ của ông. Và ông cũng là người hữu ích, mỗi người gặp lúc vui hay buồn đều có thể đổ lên những lời giễu cợt hay mắng nhiếc thô lỗ.

Ý kiến có vẻ hữu lý nhất, và thường được tán thành là ý kiến của bà Vauquer. Theo lời bà thì con người còn trắng kiện kia, lành mạnh như con mắt bà ta và có thể đem lại nhiều lạc thú cho người ta, con người đó là một kẻ phóng đảng có những phong vị lạ lùng. Và đây là những sự việc đã giúp cho bà Vauquer căn cứ cho lời vu cáo của bà.

Mấy tháng sau lúc con mẹ Bá tước tai hại đã ăn bám của bà ta được sáu tháng, một tảng sáng kia, trước khi dậy, bà ta nghe tiếng áo tơ lụa sột soạt ở cầu thang và tiếng chân bước dệu dàng của một thiếu nữ trẻ và vội vã đi nhanh lại phòng ông Goriot mà cánh cửa đã lẹ làng mở ra. Ngay khi đó, mẹ Sylvie lên báo cho bà chủ hay có một cô gái quá xinh để có thể là một người lương thiện, ăn mặc như một nàng tiên, đi giày ống bằng hàng len

mỏng không lấm một chút bụi đường, đã từ đường cái lướt vào thầu nhà bếp và hỏi mụ phòng ông Goriot ở đâu.

Bà Vauquer và mụ bếp bèn rình xem và thoáng nghe nhiều tiếng êm ái đã nói qua lại trong buổi hội kiến có hơi dài. Lúc ông Goriot đưa bà đầm ông ra, mụ mậ Sylvie với giỏ đi chợ để theo dõi cặp nhân tình.

– Bà chủ ơi, mụ ta kể lại lúc trở về, ông Goriot phải khá giàu có, mới cung cấp được những cách thức này. Bà có tưởng tượng được là cô nàng đã lên đi một cỗ xe lộng lẫy chục sẵn cô ta ở đầu đường không?

Đến bữa cơm nhiều, bà Vauquer đi lại kéo bức màn để che cho ông Goriot khỏi bị một luÔng nắng chói mắt ông ta.

– Người đẹp yêu ông, và mặt trời cũng đến tìm ông, ông Goriot à!

Bà ta nói để gọi cuộc thăm viếng của ông ta vừa tiếp.

– Chà, ông thật có thẩm mỹ đấy, cô ta thật xinh đẹp làm sao ấy!

– Con gái tôi đấy – ông ta trả lời với một vẻ hãnh diện.

Còn các khách trọ cho là ông già nói hợm để giữ thể diện.

Một tháng sau cuộc gặp gỡ này ông Goriot lại tiếp khách lần nữa. Con gái ông hôm trước đến với quần áo buổi sáng, thì hôm nay lại đến sau bữa cơm chiều và ăn mặc như sắp dự một buổi tiếp tân sang trọng. Các khách trọ đang nói chuyện ở phòng khách thấy rõ một thiếu nữ tóc vàng, thân hình mảnh mai

duyên dáng, và quá thanh nhã để có thể là con một lão già Goriot.

– Thế là hai! – mẹ Sylvie nói, vì không nhận ra cô khách hôm trước.

Mấy ngày sau, một thiếu nữ khác cao lớn đẹp đẽ, tóc đen có cặp mắt rất sắc sảo, lại đến hỏi ông Goriot.

– Thế là ba nhá! – mẹ Sylvie nói.

Cô gái thứ hai này, lần đầu lại thăm ông già cô buổi sáng, mấy ngày sau lại trở lại vào buổi tối với y phục khiêu vũ và đi xe.

– Thế là bốn – cả bà Vauquer và mẹ mậ Sylvie nói, cả hai đều không nhận ra trong vị phu nhân hôm nay một dấu vết nào của thiếu nữ đã ăn mặc rất giản dị hôm buổi sáng nàng đến lần thứ nhất.

Lúc này ông Goriot còn trả một ngàn hai trăm quan tiền trọ. Bà Vauquer cho rằng một phú gia có bốn năm nhân tình là lẽ tự nhiên, và còn cho ông nhận các cô này làm con gái ông là một điều khôn khéo. Ông ta vờ các cô ấy lại nhà trọ Vauquer, bà cũng không lấy làm phật ý. Tuy nhiên vì các cuộc gặp gỡ này chứng minh cho bà tại sao ông ta lạnh nhạt với bà, nên lúc đầu năm thứ hai, bà ta gọi ông là ông «già dê». Sau cùng lúc ông khách trọ xuống giá chín trăm quan tiền trọ, thì bà ta vừa thấy một thiếu phụ kia ở phòng ông đi xuống, hỏi ngay ông một cách rất xác xược là ông định xem nhà bà như một chỗ gì? Ông già Goriot trả lời rằng bà kia là con gái đầu lòng ông.

– Vậy thì ông có những năm sáu cô con gái kia à?

Bà Vauquer nói một cách rất chua ngoa.

– Tôi chỉ có hai đứa con gái.

Ông khách trọ trả lời với giọng êm dịu của một người bị phá sản nay đã chịu nhận tất cả những cái ngoan ngoãn của một cảnh tình nghèo khổ.

Đến cuối năm thứ ba, ông già Goriot giảm bớt tiền chi phí nữa và lên ở trên tầng lầu ba với bốn mươi lăm quan tiền trọ mỗi tháng. ông ta bỏ cả thuốc hút, bỏ thợ làm tóc và không dùng phấn tóc nữa. Lần đầu tiên, ông xuất hiện với đầu tóc không xúc phấn, bà chủ buộc miệng kêu lên rất ngạc nhiên lúc thấy tóc óng với một màu xám bần và hơi xanh lục.

Vẻ mặt mà những ưu tư bí ẩn đã làm cho ông mỗi ngày mỗi sần muộn hơn,

vẻ mặt ông nay thấy càng tiêu điều hơn tất cả những khách trọ ngồi cùng bàn. Thế là không còn nghi ngờ gì nữa: ông già Goriot là một lão già phóng đảng mà đôi mắt còn giữ được khỏi hỏng vì thuốc men của bệnh tật là chỉ nhờ tài ba của một bác sĩ.

Màu tóc ghê tởm của ông là do sự chơi bời và những thuốc nhảm ông phải uống để tiếp tục phóng túng mà ra cả. Tình trạng vật chất và tinh thần của ông lại chứng minh cho những lời bàn tán nhảm nhí kia. Lúc tử áo ông mòn dần, ông mua thứ vải chúc bầu mười bốn xu một thước để thay thế những áo lót đẹp đẽ của ông. Những kim cương, hộp thuốc bằng vàng, dây chuyền cùng đồ trang sức... biến mất dần từng cái một.

3.

Ông ta đã cởi bỏ cái áo dài xanh, tất cả áo quần sang trọng, để mùa hạ cũng như mùa đông, chỉ mang một áo đuôi tôm bằng dạ thô màu nâu, một áo gi-lê bằng lông dê và một quần xám bằng nỉ da. Càng ngày càng gầy thêm, bắp chân tiêu mất; bộ mặt mập phệ vì một hạnh phúc trưởng giả đầy đủ, nay nhăn rúm lại; trán xếp nếp, quai hàm nhô ra.

Trong năm thứ tư kể từ ngày ông lại

ở xóm mới Sainte Geneviève, người ta không còn nhìn ra ông nữa. Nhà thương gia buôn bún sáu mươi hai tuổi, nhưng chỉ ra vẻ như bốn mươi, nhà trưởng giả béo mập, tươi tắn hào hoa, với cách ăn mặc sầm sỡ làm vui mắt kẻ qua đường, với nụ cười còn vẻ thanh niên.., nay trở thành một ông lão bảy mươi khừ khờ, đi chập chững yếu ớt, mặt mày tái mét. Cặp mắt xanh mẫn hoạt của ông, nay trở nên lơ lơ xám xịt, tái đi, không chảy nước mắt nữa, và cái vành đỏ hình như khóc ra máu.

Đối với một số người, ông ta làm cho ghê tởm, đối với kẻ khác ông lại gọi lòng trắc ẩn. Có mấy sinh viên y khoa trẻ tuổi thấy môi dưới ông xệ xuống và sau khi đã đo góc mặt¹² ông và đã quấy rầy dần kéo ông mà không nghe được ông nói gì,

12 Angle facial: góc mặt, đo có thể biết người thông minh hay ngu dốt tùy tam giác rộng hẹp.

bền cho ông ta là mắc chứng si độn.

Một hôm, sau bữa cơm chiều, bà Vauquer nhạo ông:

– Ấy, con gái ông không lại thăm ông nữa sao?

Với dáng bộ nghi ngờ về quan hệ huyết tộc giữa cha con ông, ông Goriot giật mình như bà chủ trọ vừa chích ông với một cây sắt.

– Chúng thỉnh thoảng vẫn đến. Ông trả lời với một giọng cảm động.

– À ha! Ông thỉnh thoảng vẫn còn gặp các cô à? Hoan hô, ông già Goriot. – Bọn sinh viên đÔng thanh la lên.

Nhưng ông già nào có nghe những lời chế giễu: ông ta đã trở lại tình trạng trầm tư mà những người chỉ xét đoán

nông cạn cho là một tình trạng trì độn và già do sự kém thông minh gây ra. Nếu họ hiểu biết ông hơn, có lẽ họ sẽ quan tâm mật thiết đến vấn đề do trạng huống vật chất và tinh thần của ông đưa ra; nhưng đây là một việc rất khó khăn. Dầu muốn biết ông Goriot có đúng thật trước kia là một nhà buôn bún sợi không, và số lượng gia sản của ông là bao nhiêu, đó là một việc rất dễ, những người đứng tuổi đã để ý đến ông ta vì tính tò mò, cũng không hề ra khỏi xóm họ ở, và họ chỉ sống trong nhà trọ chẳng khác gì những con sò sống bám trên một tảng đá. Còn những người khác, thì cuộc sống ở Paris lôi cuốn họ và làm cho họ ra khỏi Đường Mới Sainte Geneviève là họ quên ngay ông già khốn nạn mà họ nhạo báng.

Đối với những trí óc hẹp hòi kia cũng như đối với bọn sinh viên vô tư lự kia, cái

nghèo khổn và bộ điệu đần độn của ông già Goriot không thể đi đôi với một tài sản này hay một năng lực nào được. Còn những thiếu phụ mà ông gọi là con ông, ai cũng đồng ý với bà Vauquer. Bà ta nói với cái lý luận nghiêm khắc của thói quen đoán định hết mọi việc của những bà già chỉ lo nói chuyện nhảm mỗi buổi tối họp mặt nhau:

– Nếu ông già Goriot có những con gái có vẻ giàu sang đã đến thăm ông, thì ông ta đã không ở trên tầng lầu ba của nhà tôi với giá bốn mươi lăm quan tiền trọ mỗi tháng, và không ăn mặc như kẻ nghèo hèn để đi ra ngoài.

Không có gì phản nghị lại lối lý luận quy nạp ấy. Vì vậy vào khoảng cuối tháng 11 năm 1819 là thời gian xảy ra tấm thảm kịch này thì mỗi khách trọ trong nhà này đã có những ý tưởng cố định về ông già

khốn nạn rồi. Ông ta chẳng bao giờ có con gái hoặc có vợ gì cả; sự chơi bời quá lỗ đã biến ông thành như con ốc bươu, một con ốc nhân hình đáng được phân loại theo họ “cát kết” theo lời một nhân viên trong Bác vật viện đến ăn cơm từng bữa ở đây.

Đối với ông già Goriot, thì anh chàng Poiret này là một con phượng hoàng, một người thượng lưu. Anh Poiret nói lý luận, trả lời; đáng ra anh ta cũng chẳng nói, chẳng lý luận, chẳng trả lời gì cả, vì anh ta có tật chỉ lặp lại những ý tứ người khác, nhưng với những danh từ, những luận điệu mới mẻ khác thôi; nhưng anh ta đưa đẩy câu chuyện, anh ta linh hoạt, anh ta có vẻ như đầy tình cảm, còn ông già Goriot, đây cũng lại theo lời chàng nhân viên Bác vật viện nữa, ông già Goriot thì luôn luôn đứng ở không độ

của hàn thử biểu Réaumur.

Chàng sinh viên Eugène de Rastignac đã trở lại nhà trọ với một trạng thái tinh thần mà có lẽ tất cả những thanh niên thượng lưu đều có, cũng như những kẻ đã bị lâm vào những tình cảnh khó khăn làm cho lâm thời họ có được những phẩm cách của người siêu bạt. Trong năm đầu ở Paris vì việc học hành ở các cấp đầu tại Đại học đường đang ít, nên chàng sinh viên còn rảnh rang để hưởng thụ những lạc thú của thành Paris vật chất. Một sinh viên thật không đủ thì giờ nếu muốn thưởng thức hết chương trình của mỗi hí viện, để biết hết đường quanh ngõ hẻm của cái mê hồn trận Paris, tìm biết cách giao thiệp xử thế, học cách ăn nói và tập theo những thú vui đặc biệt của thủ đô; lục lợi chỗ tốt cũng như chỗ xấu, đi nghe các lớp giảng vui vẻ, sưu tầm các

bảo vật ở các viện bảo tàng. Lúc ấy một sinh viên say mê những việc bá láp mà lấy làm vĩ đại. Mỗi chàng có một vĩ nhân của mình, một giáo sư của Đại học Viện Pháp quốc, được trả tiền để đứng ngang hàng với thánh đường của ông.

Chàng ta nâng cao cà-vạt để diện với các phụ nữ xem hát ở các hàng ghế đầu ở Ca Vũ kịch viện. Nhờ những buổi học hỏi khai tâm kế tiếp, anh chàng lột bỏ lần cái vỏ gỗ giác của mình, mở rộng được chân trời cuộc sống của mình, và chung cuộc sẽ quan niệm được các tầng lớp nhân quần xây đắp lên nhau thành xã hội. Nếu anh chàng lại khởi sự nhìn ngắm những hàng xe ngựa ở đại lộ Champs Elyseés vào một buổi tốt trời, anh chàng chẳng bao lâu cũng đâm ra thèm muốn những thứ ấy.

Eugène đã âm thầm chịu đựng những sự học tập mà không biết cho đến lúc chàng đi nghỉ hè, sau khi đã thi đỗ hai bằng cấp tú tài văn chương và tú tài luật khoa. Những ảo tưởng của thời niên thiếu, những tư tưởng hàng tỉnh của chàng đã tiêu biến. Trí óc đã thay đổi, tham vọng đã phấn khích, làm cho chàng đã nhìn rõ cái hoàn cảnh của trang viên ông già chàng, của gia đình chàng. Cha mẹ chàng, hai em trai, hai chị gái, và một người dì (mà của cải là những tiền ăn cắp) sống chung trên sở đất nhỏ của dòng dõi De Rastignac. Gia sản này chỉ đem lại một lợi tức ba ngàn quan một năm, nhưng cũng không được chắc chắn vì bị chi phối vì sự sản xuất của ruộng nho cho kỹ nghệ. Tuy vậy cũng phải lấy ra một ngàn hai trăm quan mỗi năm về học phí cho chàng. Về khốn cùng liên miên này mà người ta cố giấu chàng với tất cả

lòng khoan hậu, sự so sánh hai chị chàng (mà lúc nhỏ chàng cho là rất đẹp) với các thiếu phụ Paris đã làm cho chàng trông thấy cái tiêu thức của một sắc đẹp mộng tưởng, cái tương lai bấp bênh mà cả một gia đình đông đúc đặt cả nơi chàng, sự chú tâm tảo tiện trong cả những vật sản rất nhỏ mọn, rượu dùng trong gia đình chỉ làm với bã nho ép và biết bao sự việc không cần kể vào đây..., tất cả đều làm cho chàng thanh niên thập phần tăng bội lòng mong muốn thành đạt, và làm chàng khao khát danh vọng.

Cũng như mọi tâm hồn cao thượng, chàng ta chỉ trông mong vào tài năng mình. Nhưng trí óc chàng ta lại rất là «Miền Nam»; lúc thực hành các quyết định, anh chàng cũng do dự như các thanh niên khác lúc ra giữa bể khơi, không biết nên hướng sức lực mình về

phía nào và nghiêng buồm về phía nào để hứng gió thổi. Nếu lúc đầu chàng ta muốn đâm bổ triệt để vào việc học hành, nhưng lúc thấy sự giao thiệp rất cần thiết và say sưa về ý tưởng ấy, anh ta nhận xét rằng đàn bà rất có ảnh hưởng trong đời sống xã hội, và từ đó bỗng nghĩ cách nhảy vào giới thượng lưu để tìm chinh phục những vị phu nhân đỡ đầu: các nhân vật này có thiếu chẳng cho một thanh niên nÔNG nhiệt và trí xảo, mà có trí và nhiệt tâm lại tôn cao nhờ một dáng điệu thanh nhã và một vẻ đẹp cứng rắn mà phụ nữ sẵn sàng bị cám dỗ? Các ý tưởng này xâm chiếm trí óc chàng ngay giữa các đám đÔNG ruộng, trong lúc chàng đang đi dạo; trước kia chàng đã từng dạo quanh vui vẻ ở đây với các chị chàng, nhưng nay mấy cô bỗng thấy chàng trai trẻ đã thay đổi biết bao! Bà de Marcillac, dì chàng trước kia đã từng được vào đến

triều vua, và đã vì thế mà quen biết tất cả những tay cự phách trong các quý tộc.

Đột nhiên, anh chàng nhiều cao vọng nhớ lại các kỷ niệm mà dì chàng thường kể lể cho chàng nghe hồi niên thiếu, và nhận ra ở đó những yếu tố của nhiều cuộc chinh phục xã giao, ít ra cũng quan trọng bằng những chinh phục của chàng tại Trường Luật. Chàng hỏi lại bà dì những liên hệ về gia tộc có thể kết nối lại được. Sau khi đã lay động hết các nhánh truyền hệ, bà già cho rằng trong các bà con giàu có và ích kỷ mà có thể còn giúp ích cho cháu bà, có lẽ chỉ có bà Tử tước de Beauséant là người ít ngoan cố hơn hết. Bà bèn viết cho thiếu phụ này một bức thư theo lối văn chương xưa, và giao cho Eugène. Bà bảo anh ta: nếu thành công với bà này, anh sẽ tìm ra các bà con khác. Sau vài ngày về đến Paris,

Rastignac gửi cái thơ của dì chàng cho bà Beauséant, Nữ tử tước trả lời bằng cách gửi cho chàng tấm thiệp mời dự buổi dạ vũ ngay hôm sau.

Tình trạng tổng quát của nhà trọ Vauquer vào cuối tháng 11 năm 1819 là như thế. Vài ngày sau, sau khi dự buổi khiêu vũ ở nhà bà De Beauséant, Eugène đến hai giờ khuya mới về nhà trọ. Trong lúc đang nhảy, chàng sinh viên can đảm đã tự hẹn sẽ học đến sáng để đến bù thì giờ bỏ phí. Lần đầu tiên, anh ta sắp thức thâu đêm giữa xóm yên tĩnh này, vì trong lúc chứng kiến được những vẻ huy hoàng của giới thượng lưu, anh ta như bị lôi cuốn vì một nghị lực giả tạo. Anh không ăn cơm tối tại nhà trọ Vauquer. Các khách trọ đều tưởng anh chàng đi dạ hội đến sáng từng bừng mới về, như mọi lúc sau khi anh ta đã đi dự hội tại Prado

hay đi khiêu vũ ở Odéon với những vợ
tơ bị dơ và giày bị bẩn sọc đi.

Trước khi gài cửa anh lao công Christophe mở ra để dòm thử ngoài đường. Ngay khi ấy, Rastignac hiện về, và có thể đi nhẹ nhàng lên phòng anh không một tiếng, nhưng thằng Christophe theo sau lại làm quá ồn. Eugène cởi áo quần, đi dép vào, mặc vào một áo đuôi tôm cũ kỹ, đốt lửa sưởi lên, và nhanh nhẩu sửa soạn học bài. Trong lúc ấy Christophe vẫn ồn ào với cặp giày lộn cộn của y làm không ai nghe ở chàng sinh viên một tiếng gì lúc chàng sửa soạn.

Trước khi vùi đầu vào đồng sách luật, Eugène còn ngồi suy nghĩ một lúc. Anh chàng vừa nhận ở nữ tử tước De Beaupréant, một nữ hoàng về thời thức ở Paris, với một ngôi nhà được xem hoa lệ nhất của xóm quý phái Saint Germain. Gia

dĩ bà ta cũng là một tay cự phách trong giới quý tộc nhờ gia hệ và cửa cái của bà. Nhờ bà dì De Marcillac mà chàng thanh niên được tiếp đãi tử tế ở nhà này, nhưng anh ta vẫn không biết đây là một đặc ân rất trọng đại. Được gia nhập vào những khách đường thếp vàng này cũng tựa hồ như nhận được một bằng cấp quý phái thượng thặng.

Đã ra mặt trong cái xã hội hết sức đặc biệt này, anh chàng đã chiếm được cái quyền đến đâu cũng được. Trong buổi hội họp lộng lẫy làm anh ta choáng mắt, chàng thanh niên chỉ trao đổi được vài lời với Tử tước phu nhân và đã lấy làm tự mãn để chỉ chú ý đến một thiếu phụ mà một thanh niên bắt đầu phải tôn sùng, giữa những nàng tiên chen vai trong buổi yến hội. Nữ bá tước Anastasie de Restaud, cao lớn đẹp đẽ, được xem

như là một người có một thân hình đẹp nhất ở Paris. Ta hãy tưởng tượng đôi mắt huyền đen nháy, một bàn tay diễm lệ, một bàn chân xinh xắn, những cử động đầy linh mẫn, một thiếu phụ mà hầu tước De Ronquerolles đã gọi là một con ngựa nòi. Bà ta mảnh mai, nhưng hình dáng đầy đặn tròn trịa, tuy không mập. Những tiếng ngựa nòi, đàn bà rất giống đã được giới phong nhã đem thay thế các danh từ thiên tiên, mặt thơ mộng, là những danh từ thuộc thần thoại phong tình đã cổ hủ.

Nhưng đối với De Rastignac, bà Anastasie de Restaud, là người đàn bà đáng được thèm muốn nhất. Anh chàng đã dành được hai bài nhảy trong danh sách được ghi trên cánh quạt, và đã hân hạnh gọi chuyện với bà ta ngay trong vòng đối vũ đầu tiên:

– Thưa, sau này chúng tôi lại gặp lại được phu nhân tại đâu ạ?

Anh ta dường đột thốt lời với một nhiệt tình mãnh liệt thường được đàn bà thích thú.

– Ở đâu chẳng được, ở Rừng Boulogne, ở nhà Hí viện, tại nhà tôi...

Và chàng lãng tử miền Nam vội vã kết thân ngay với bà hầu tước diễm tuyệt kia, với cái tình thân thiết mà một thanh niên có thể tạo ra được với một thiếu phụ trong hai điệu vũ.

Vừa tự xưng là con của bà De Beau-séant, là chàng ta được thiếu phụ kia mời, thiếu phụ mà chàng liệt kê ngay vào hạng đại quý phái và thế là chàng ta đã có mời lui tới nhà bà ta được rồi. Với nụ cười cuối cùng của phu nhân tặng cho,

anh chàng thấy cuộc thăm viếng quá cần thiết rồi. Anh chàng lại được cái may gặp được một vị đàn ông không chế nhạo cái thiếu sót của anh ta, một khuyết điểm chết người giữa những danh nhân xấp xỉ của thời đại, như bọn Maulin-court, Ronquerolles, Maxime de Trailles, De Marsay, Ajuda Pinto, Vaudenesse; cả bọn người này đều có mặt tại đây trong cả sự rục rờ của các hòm hĩnh của họ, chen lộn, với các bà thanh lịch nhất: bà Brandon, nữ công tước De Langeais, nữ hầu tước De Kergarouët, bà De Sérizy, nữ công tước De Carigliano, nữ bá tước Fernaud, bà De Lanty, nữ hầu tước d'Aigleruont, bà Firmiani, nữ hầu tước De Listomère và nữ hầu tước d'Espard, nữ công tước De Maufrigneuse và các bà trong dòng họ Grandlieu...

May cho chàng sinh viên ngớ ngẩn lại gặp hầu tước De Montriveau, nhân tình của nữ công tước De Langeais, một vị tướng lãnh chất phác như một trẻ thơ: Ông ta cho chàng biết De Restaud phu nhân ở đường Helder. Trẻ tuổi, khao khát đời, thèm thu Ông đàn bà... mà thấy rộng mở cho mình hai nhà: đặt chân ở xóm Saint Germain, ở nhà nữ Tử tước De Beauséant, và để gối ở phố Chaussée d'Antin, tại nhà hầu tước De Restaud phu nhân.

Để mắt nhìn thẳng suốt các khách thánh Paris, và tự tin mình khá đẹp trai để có thể tìm được sự giúp đỡ và che chở ở trái tim một người đàn bà! Tự cảm thấy khá tham lam để có thể đạp chân lên sợi dây căng thẳng để bước đi với lòng vững tin như chàng leo dây không hề bị té, và tìm được ở một phụ nữ yêu kiều cây sào

cầm giữ thẳng bằng rất tốt! Với những tư tưởng ấy và trước hình ảnh của người đàn bà kia đứng thẳng bên lò lửa sưởi, giữa cuốn sách luật và cảnh nghèo nàn, ai mà chẳng như chàng Eugène trầm tư tìm hỏi tương lai và nghĩ đến một ngày mai đây những thành công rực rỡ. Trí óc mông lung phiêu bạt trên những lạc thú hậu lại làm anh chàng đang tưởng mình đã ở cạnh bà De Restaud, thì bỗng tiếng thở ra rất mạnh phá tan sự êm lặng của đêm tối và dội vào lòng chàng thanh niên làm anh chàng tưởng chừng nghe tiếng thở dốc của một người hấp hối.

Chàng mở nhẹ cửa ra, và lúc đã ra ở hành lang, chàng thấy một đường ánh sáng vạch ngang dưới cửa phòng ông già Goriot. Eugène ngại rằng ông già bệnh chẳng, anh ta ghé mắt vào lỗ khóa nhìn vào trong phòng và thấy ông già đang

làm những công việc có vẻ quá tội lỗi nên chàng thanh niên tưởng mình cần giúp ích cho xã hội bằng cách xem xét kỹ càng coi ông già tự xưng là cựu thương gia buôn bún đang âm mưu những chuyện gì trong đêm khuya. Ông Goriot chắc hẳn đã buộc ở thanh ngang một cái bàn vật ngửa một cái đĩa và một cái «tìm» đựng xúp bằng bạc mạ vàng, và ông ta đang vắn quanh một sợi dây qua các vật chạm trổ quý giá này và xiết mạnh đến nỗi ông ta đã biến những vật này thành những thỏi bạc.

– Chà! Ông này là người gì nhỉ!

Rastignac nghĩ thầm lúc thấy hai cánh tay gân guốc của ông già dùng chiếc dây mà uốn vắn chất bạc như nhồi bột vậy. Đây là một tên trộm hay là người oa tàng của trộm cướp giả bộ khờ khạo, yếu đuối và sống như kẻ ăn mày chăng? Eu-

gène vừa ngẫm nghĩ vừa đứng thẳng lên trong một lúc.

Rồi chàng lại áp mắt nhìn qua lỗ khóa lại. Lúc này ông già Goriot đã mở dây thùng ra. Ông ta cầm thỏi bạc, trải cái mền ông lên bàn rồi đặt thỏi bạc lên và cuộn tròn lại, công việc mà ông ta làm một cách dễ dàng kỳ lạ.

– Ông già mạnh bằng vua Auguste ở Ba Lan chắc? Eugène lăm bắm lúc thỏi bạc đã gần được cuộn lại tròn trịa.

Ông già Goriot nhìn công việc ông với cặp mắt buồn bã và ứa lệ. Ông thối tắt cây đèn làm bằng cuộn dây nhúng sáp mà ông ta đã dùng để làm công việc vừa rồi. Rồi Eugène nghe ông ta thở ra trước khi đi nằm.

– Ông già điên chắc.

– Khốn khổ cho con tôi! – ông già Goriot nói lớn tiếng.

Nghe câu này, Rastignac thấy nên dè dặt giữ kín việc này và không nên khinh xuất kết án ông bạn cùng trọ một nhà. Anh ta sắp trở vô phòng thì nghe một tiếng động hơi khó tả và có lẽ do những người đi vớ đang lên cầu thang. Eugène lắng tai, và nhận ra tiếng thở của hai người. Không nghe tiếng cửa đóng và tiếng chân người đi, nhưng anh ta bỗng thấy một ánh sáng leo lét ở lầu hai, tại phòng ông Vautrin.

– Thật nhiều bí ẩn trong một nhà trọ!

Anh ta bước xuống vài cấp, lắng nghe, và một tiếng vàng bạc đập vào tai chàng. Rồi ánh sáng vụt tắt, rồi lại nghe tiếng hai người thở mà cửa vẫn không

kêu. Rồi lúc hai người đi xuống, hơi thở cũng yếu dần.

– Ai đó? – Bà Vauquer mở cửa sổ phòng bà vừa la lên hỏi.

– Tôi về đây, má ơi. – Vautrin nói với giọng to lớn của anh ta.

– Lạ thật! Thằng Christophe đã cài then rồi, Eugène nói lầm bầm vừa trở vào phòng mình. Phải thức đêm mới biết động tĩnh quanh mình ở cái thành Paris này.

Các sự việc xảy ra này đã làm đứt mất dòng tư tưởng phong tình xa vọng của chàng thanh niên, và anh ta bắt đầu vào học. Trí bị sao nhãng vì những mối ngờ vực về ông già Goriot, lại càng sao nhãng hơn do hình ảnh bà De Restaud chốc chốc lại hiển hiện trước mặt chàng

như một sứ giả của một định mệnh huy hoàng, anh chàng lần nằm xuống và ngủ ngon, hai tay nắm chặt. Trong mười đêm hứa hẹn để học hành, các chàng trai trẻ đã để hết bảy hôm cho giấc ngủ. Chỉ người quá hai mươi tuổi mới thức đêm.

Sáng sớm hôm sau, thành Paris bị bao phủ trong một đám sương mù dày đặc và mù mịt đến nỗi những người đứng đắn nhất cũng phải lầm giờ. Những cuộc hứa hẹn công việc hồng bát. Ai cũng tưởng mới tám giờ lúc đồng hồ đã gõ mười hai tiếng. Đã chín rưỡi mà bà Vauquer còn chưa rời khỏi giường. Thằng Christophe và mẹ Sylvie, cũng dậy trưa, đang ngồi nháp cà phê rất êm đềm với lớp vầng trên mặt của lớp sữa dành cho khách trọ, mà mẹ Sylvie đã nấu sôi rất lâu để bà Vauquer không trông thấy món thuế chúng thâu một cách bất hợp pháp.

– Chị Sylvie ơi, Christophe nói vừa ngưng lát bánh nướng thứ nhất, ông Vautrin là một người tốt nghe! Tối nay lại gặp hai người nữa. Nếu bà chủ hỏi đến, đừng nói gì cả ghen!

– Ông ta có cho may đồng nào không?

– Ông cho tôi một trăm xu về tiền tháng này, như thăm bảo tôi cầm mồm vậy.

– Riêng ông ta và bà Couture không bủn xỉn mà thôi, còn tất cả bọn kia đều cho mình đồng nào ở tay mặt lúc ngày Tết thì tay trái họ đã muốn lấy lui.

– Ấy vậy, mà họ đã cho ta được bao nhiêu? Một đồng trăm xu khốn ấy! Đã hai năm rồi, ông già Goriot tự đánh giày lấy. Thằng cha Poiret keo cú kia thì khỏi

cần xi đánh giày, nó nuốt đi thì có chớ đâu lại đem phết vào giày khổ của nó. Anh chàng sinh viên không khéo cho tôi 40 xu; không đủ tiền mua bàn chải của tôi. Còn áo quần cũ thì hẳn ta đem bán. Ô cái nhà này bần thủ quá!

– Ô! Vậy mà chỗ mình làm còn khá nhất xóm đấy: ở đây ta sống yên ổn. Sylvie vừa nháp cà phê vừa nói. Ô, còn về cha Vautrin, mà có nghe người ta bàn tán gì không, Christophe?

– Có! Cách vài ngày này, tôi có gặp một ông ngoài đường hỏi tôi: “Ở nhà anh, có một ông bụng bự mang râu quai nón nhuộm râu pháo phòng không?”. Tôi trả lời: “Thưa ông không, ông ta có nhuộm râu, nhưng hình như ông ta không có thì giờ làm công việc ấy đâu”. Tôi kể chuyện ấy cho ông Vautrin nghe, thì ông ta trả lời: “Em mà trả lời. Để thiên hạ biết

những khuyết điểm của ta. Ta có thể mất làm rể vì nó đấy”.

– Còn tao, thì ở chợ người ta cũng cố làm cho tao nói ông ta mặc áo sơ-mi vào lúc nào không. Mà xem, đồng hồ ở nhà 10 giờ kém 15, mà chưa ai nhúc nhích cả?

– Người nào cũng đi rồi mà. Bà Couture và cô gái bà đi ăn ở Saint Etienne từ tám giờ. Ông già Goriot đã đi với một sinh viên đi học đến 10 giờ mới về! Tôi thấy họ đi lúc xuống thang, và ông già Goriot đụng vào tôi cái gói ông ta mang cứng như sắt. Chẳng hiểu ông ta làm ăn cái gì? Nhưng ông ta cũng trung hậu chứ, mà tốt hơn bọn không cho tôi bao nhiêu, nhưng mấy bà lớn mà ông ta gọi là con thưởng tôi rất hậu, và họ ăn mặc đẹp quá.

– Mấy con mụ mà ông ta gọi là con gái ông hả? Có đến một tá con, có đêm có hai người, hai người đến đây ấy.

– Kìa bà chủ rục rịch kia rồi. Bà ta sắp làm rằm rọt đây. Mà xem chừng sữa, nghe Christophe, coi con mèo uống vụng.

Sylvie lên bu Ông bà chủ.

– Có chuyện gì vậy, Sylvie, 10 giờ kém 15 rồi, mà mà để tao ngủ li bì lúc nào có chuyện này xảy tới cho tao như vậy!

– Thưa bà, có sương mù dày lấy dao cắt được ấy!

– Vậy bữa ăn sáng ra sao?

– Ôi! Các khách trọ của bà hôm nay sao quá rộn ràng, họ đã chuẩn hết từ khi mới mở mắt.

– Nói cho đúng chữ đi Sylvie, người ta nói từ khi mới bùng mắt chó?

– Vâng, bà chủ muốn nói sao tôi sẽ nói theo. Nhưng dầu sao bà cũng có thể dùng bữa lúc 10 giờ. Chỉ có mẹ Michonnette và lão Poireau là không rục rịch. Chỉ có hai người đó ở nhà, và cả hai ngủ như hai khúc gỗ.

– Kia, Sylvie, sao mà lại cặp hai người với nhau như là...

– Như sao bà chủ? Mẹ Sylvie vừa nói vừa cười phá lên một cách ngốc nghếch. Hai người là một cặp chó sao nữa.

– Lạ quá, Sylvie à: làm sao hồi hôm ông Vautrin về được sau khi thằng Christophe đã cài then cửa nhỉ?

– Đâu phải vậy, bà. Nó nghe ông Vautrin về mới xuống mở cửa cho ông ta

đấy chứ. Ấy vậy mà bà tưởng rằng...

– Đưa cho tao cái áo cộc, rồi đi xem bữa ăn trưa đi. Xem nấu chỗ thịt cừu còn lại với khoai tây, và dọn mấy quả lê luộc thứ mua đồng ten một quả ấy.

Một lúc sau, bà Vauquer từ lầu đi xuống, ngay khi con mèo vừa động chân đổ cái đĩa đập bát sữa, và vội vàng lè lưỡi liếm.

– Mèo! bà ta la lên.

Con mèo chạy trốn, nhưng rồi trở lại cọ mình vào chân bà.

– Ồ, ờ! Mày làm bộ nịnh đi, đồ hèn! Này Sylvie, Sylvie!

– Cái gì bà?

– Xem con mèo vừa uống gì đấy.

– Tại lỗi con vật Christophe đó, tôi vừa bảo nó dọn bàn. Không biết nó đi đâu rồi? Ấy, bà đừng ngại gì hết. Sữa ấy sẽ để phần ông già Goriot vậy. Tôi chỉ cần thêm nước vào, ông ta không thấy đâu. Ông ta chẳng để ý đến việc gì, cả đến cái ông ta ăn cũng vậy.

Bà Vauquer vừa xấp đĩa vừa hỏi:

– Anh Ba Tào đó đi đâu rồi?

– Ai biết được? Ông ta buôn bán quá cỡ mà.

– Tao ngủ nhiều quá.

– Nhờ vậy bà hôm nay tươi tắn như đoá hoa hồng...

Vừa lúc ấy, chuông cửa reo lên, và ông Vautrin đi vào phòng khách vừa hát với giọng thật to của ông:

Ta đã đi cùng thiên hạ,

Người ta đã thấy ta khắp nơi...

– Ô, ô! chào má Vauquer.

Ông ta nói lúc thấy bà chủ nhà và đến ôm bà một cách lỏng lẻo.

– Thôi đi, bỏ tôi ra nào...

– Bà hãy bảo tôi là “Thằng xác lão”, nói đi, yêu cầu bà nói đi. Này, để tôi sắp chén đĩa với bà, này. À, tôi tử tế quá há?

Tán mụ tóc đen, chiếm cô tóc vàng,

Yêu đương than thở...

Tôi mới thấy một việc lạ lùng...

... do may rủi.

– Việc gì? Bà chủ hỏi.

– Ông già Goriot đi tới con đường

Bà Hoàng lúc tám giờ rưỡi, tại nhà anh hàng kim hoàn thường mua đồ chén đĩa cũ và lon dãi.

Ông già bán cho anh ta một bộ đồ ăn bằng bạc mạ vàng, với một số tiền khá lớn. Các đồ này đều bị vặn cong queo khá khéo léo, nhất là do một tay không phải là tay thợ.

– À! Thật thế à?

– Vâng. Tôi đang đi về, sau khi đi tiễn một người bạn xuất dương trên tàu của hãng Hàng hải hoàng gia. Tôi đợi ông già để trêu cười chơi. Ông ta trở về xóm này, theo đường Sa thạch. Ở đây, ông ta vào nhà một lão cho vay nặng lãi đã nổi danh tên là lão Gobseck, một lão lưu manh rất phách lối, có thể lấy xương ông già nó tiện làm con cờ được, một thằng Do thái, thằng A rập, thằng Hy Lạp, một

thằng cha lang bạt khó có ai bóc lột nổi, vì tiền nó bỏ nhà băng.

– Ông già Goriot làm gì ở đấy?

– Ông không làm gì cả, ông phá hoại. Ông ta là một thằng đại đột đã quá ngu mà phá sản vì thương những cô gái...

– Ông ta kia! – Mẹ Sylvie nói.

Ông Goriot gọi to:

– Christophe, đi lên với tôi đi.

Christophe theo ông ta, rồi trở xuống ngay.

– Mày đi đâu? Bà Vauquer hỏi thằng ở.

– Đi lo việc giùm ông Goriot.

– Cái gì đây? Ông Vautrin nói vừa giật cái thơ ở tay thằng Christophe và đọc:

Gởi nữ Bá tước Anastasie de Restaud. Rồi mày đi đến đâu? Ông ta vừa trả cái thơ lại vừa hỏi Christophe.

– Đường Helder. Tôi có lệnh đưa cái này tận tay bà Bá tước.

– Cái gì trong này vậy! Ông Vautrin vừa soi cái thơ ra ánh sáng. Một giấy bạc chẳng? Không phải? Ông ta mở bao thơ ra. À một hồi phiếu đã ký trả tiền rồi (Ông reo lên), Ô hô! Ông đóm già hào hiệp quá. Thôi đi đi, thằng láu cá. Ông Vautrin vừa nói vừa chụp bàn tay to tướng của ông lên đầu Christophe, và xoay thằng nhỏ như cái vục. Mày sẽ có thưởng khá lắm.

4.

Đàn ăn đã dọn. Mụ Sylvie đang nấu sữa. Bà Vauquer nhen lò sưởi, Vautrin vừa giúp sức vừa ngậm nga luôn mồm:

Ta đã đi cùng thiên hạ

Người ta đã thấy ta khắp nơi...

Lúc vừa sắp đặt đầu vào đấy cả, thì bà Couture và cô Taillefer về.

– Bà đi đâu về sớm thế, bà bạn đẹp

để của tôi? Bà Vauquer hỏi bà Couture.

– Chúng tôi vừa đi lễ ở Saint Étienne du Mont. Hôm nay, chúng tôi chẳng phải đi lại nhà ông Taillefer là gì? Khổ cho con nhỏ tôi quá, nó run như tàu lá. Bà Couture vừa nói vừa ngồi trước lò sưởi và đưa đôi giày gần miệng lò, làm đôi giày phát lên khói.

– Cô Victorine sưởi đi, cô. Bà Vauquer nói.

Ông Vautrin vừa đẩy cái ghế tới cho cô thiếu nữ mồ côi, vừa bảo:

– Cô à, cầu Chúa làm cho lòng ông cụ nhà cô cảm động là một điều hay. Nhưng thế không đủ cô cần có một người bạn đến nói thẳng vào mặt con cá lặn ấy cho nó biết. Một lão dã man, người ta bảo giàu có đến ba triệu, mà lão không cho

cô chút của hồi môn nào. Thời này, một thiếu nữ đẹp cũng cần của hồi môn.

– Khốn nạn cho cô bé! – Bà Vauquer nói – Cũng ời, ông già quý quái của cưng. Vui lòng tự đưa tai nạn đến cho mình đấy.

Nghe mấy tiếng này, cô Victorine rướm nước mắt, và bà Couture ra dấu cho bà Vauquer nín lại.

– Nếu chúng tôi có thể gặp được ông ta, có thể nói chuyện với ông ta, đưa cho ông ta lá thư cuối cùng của vợ ông ta viết cho ông (bà quả phụ của ủy viên chuẩn chi nói). Chẳng lúc nào tôi dám liều bỏ thư vào nhà Bưu điện, ông ta biết chữ tôi.

– Ôi đàn bà ngây thơ, khốn khổ và bị ngược đãi (ông Vautrin chận nói to lên).

Tình cảnh các người như vậy đó. Để vài ngày nữa tôi sẽ can thiệp vào việc các người, thì đâu sẽ vào đấy cả.

Cặp mắt đầy lệ và thành khẩn nhìn ông Vautrin, mà ông này chẳng chút xúc động, cô Victorine nói:

– Thưa ông, nếu ông có cách lại gần cha tôi, nhờ ông nói giùm là tình thương yêu của cha tôi và danh dự của mẹ tôi đối với tôi còn quý hơn tất cả những của cải ở đời này. Nếu ông làm cha tôi dịu bớt lòng khắc nghiệt, tôi sẽ cầu nguyện Chúa cho ông. Chắc chắn là lòng tri ân của tôi...

Ông Vautrin lại ngân nga với giọng mỉa mai:

– Ta đã đi cùng thiên hạ...

Ngay lúc ấy ông Goriot, cô Michon-

neau, ông Poiret vừa đi xuống có lẽ do mùi thịt cừu chiên bơ của mẹ Sylvie lôi cuốn họ. Lúc bấy giờ người khách trọ chào nhau và ngồi vào bàn, đồng hồ gõ mười giờ: tiếng bước của chàng sinh viên nghe vang dội ngoài đường.

– A! ông Eugène, hôm nay ông dùng bữa với mọi người. – Mẹ Sylvie nói.

Chàng sinh viên chào các khách trọ, và lại ngồi bên ông Goriot. Chàng lấy rất nhiều thịt cừu và cắt miếng bánh mì to mà bà Vauquer luôn luôn liếc mắt đo chừng. Chàng nói:

– Tôi vừa có một chuyện phiêu lưu kỳ thú.

Cô Taillefer bẽn lẽn nhìn thanh niên.

– Một cuộc phiêu lưu? – ông Poiret hỏi.

– Ủa thì sao ông lại lấy làm lạ, ông già kia. Ông Vautrin nói. Thanh niên đẹp đẽ thì phải có cuộc phiêu lưu chứ.

– Hôm qua, tôi đi dự buổi dạ vũ ở nhà bà nữ Tử tước De Beauséant, một người bà con của tôi. Bà ta có một ngôi nhà nguy nga tráng lệ, các phòng ở đều phủ gấm lụa. Bà ta đã hiến chúng tôi một dạ hội huy hoàng diễm tuyệt, tôi đã vui chơi như một vị Vương¹³...

– Tiểu Vương¹⁴ – ông Vautrin đứt ngang anh ta để nói chen vào.

– Thưa ông, ông muốn nói gì vậy? Eugène kịch liệt nói lại.

– Tôi nói «Tiểu», vì các tiểu vương mới chơi bởi hơn các đại vương.

13 Trong nguyên văn là chữ roi nghĩa: vương, vua.

14 Nguyên văn: telet, tức đoạn cuối của chữ roitelet (tiểu vương).

– Đúng rồi: tôi còn muốn làm một tiểu vương hay một chim hồng tước vô tư lự còn hơn là làm một ông vua. Ông Poiret, người hay đập đuôi theo người khác, nói thế.

Nhưng chàng sinh viên chặn lời ngay.

– Sau rốt tôi đã khiêu vũ với một thiếu phụ đẹp nhất ở buổi dạ vũ, một nữ Bá tước thật là kiều diễm, một con người kỳ diệu tôi chẳng bao giờ thấy được. Bà ta cài trên đầu một vành hoa đào, lại cầm bên mình một chùm hoa rất đẹp, với những đoá hoa thiên nhiên thơm ngào ngạt. Ô, nhưng các người phải thấy cô ta, chớ khó mà tả được một người đàn bà linh động trong cuộc vũ. Ấy thế, mà sáng nay, tôi lại gặp bà bá tước thần tiên kia đi bộ phía đường Sa thạch, vào khoảng chín giờ. Ối! tim tôi nó đập làm sao, tôi

tưởng tượng...

– Bà ta đang đi lại đây! Ông Vautrin nói, vừa nhìn chàng sinh viên với một cái nhìn sâu sắc. Nhưng không, chắc hẳn bà ta đang đi lại cha Gobseck, lão cho vay nặng lãi. Nếu anh moi tìm trong tim các phụ nữ ở Paris anh sẽ thấy ở đó hình ảnh anh cho vay nặng lãi trước người nhân tình. Nữ bá tước của anh tên là Anastasie de Restaud và ở tại đường Helder.

Nghe tên đó, chàng sinh viên nhìn ông Vautrin trừng trừng, ông già Goriot bỗng ngẩng đầu lên và nhìn hai người với cặp mắt sáng ngời và đầy vẻ lo âu, làm các khách trọ đều ngạc nhiên.

– Thằng Christophe đến chậm quá rồi, con gái ta đã đến đó trước nó! – ông Goriot gào lên một cách đau đớn.

– Tôi đoán được mà. Ông Vautrin nghiêng nói nhỏ vào tai bà Vauquer.

Ông Goriot ăn như cái máy, mà cũng chẳng biết là ăn những món gì.

– Ông Vautrin, ai có thể nói tên nàng với ông thế?

Eugène hỏi:

– À ha! đó rồi. Cha Goriot cũng biết đấy, tại sao tôi lại không có thể biết?

– Ông Goriot biết à? Chàng sinh viên kêu lên.

– Cái gì? Ông già khốn nạn nói. Tối hôm qua nó trông đẹp lắm sao?

– Ai?

– Bà De Restaud.

– Ông xem lão già bủn xỉn không? Xem cặp mắt lão sáng rực lên. Bà Vauquer nói với ông Vautrin.

– Ông ta nuôi cô gái ấy sao? Cô Michonneau hỏi nhỏ chàng sinh viên.

– À vâng, nàng đẹp quá chừng. Chàng Eugène trả lời ông Goriot, ông ta đang nhìn chàng một cách khát khao. Nếu bà De Beauséant không có mặt thì nàng đã là hoa hậu của buổi dạ hội rồi. Tất cả thanh niên đều chỉ chăm chú nhìn nàng, tôi là người thứ mười hai trong danh sách khiêu vũ của nàng, và nàng đã nhảy tất cả các bài đôi vũ. Các phụ nữ khác đã tức khùng lên. Nếu hôm qua có người sung sướng trên đời, tất là nàng đó. Người ta đã nói rất có lý là chẳng có gì đẹp bằng con thuyền buồm đang lướt, con ngựa đang phi và người thiếu nữ đang khiêu vũ.

Vautrin nói:

– Hôm qua ở trên đầu bánh xe, nơi nhà một nữ công tước; sáng hôm nay dưới bậc thấp cầu thang tại nhà gã cho vay nợ. Đó, các phụ nữ Paris là vậy đó. Nếu các đấng phu quân không theo nổi cái xa xỉ cuÔng dại của họ, là họ bán mình ngay. Nếu họ không biết bán mình, thì họ xẻ ruột mẹ họ ra để lấy được của mà lòn thiên hạ. Họ làm đủ được trăm nghìn cách mà. Biết rồi, biết rồi mà!

Gương mặt ông già Goriot đã sáng rực lên như mặt trời một ngày nắng to lúc nghe anh sinh viên nói, bỗng trở lại ảm đạm buồn rầu lúc chàng Vautrin thổ lộ lời phê bình trên.

Bà Vauquer hỏi:

– Ủa, còn câu chuyện phiêu lưu cậu

sinh viên ra sao? Cậu có nói gì với nàng chẳng? Cậu có hỏi nàng muốn học Luật chẳng?

– Nàng đâu thấy tôi. Nhưng bắt gặp một thiếu phụ kiều diễm nhất Paris ở con đường Sa thạch, một thiếu phụ có lẽ ở dạ hội đến hai giờ sáng mới về nhà, thế có lạ lòng không? Chỉ có Paris mới có những cuộc phiêu lưu như thế.

– Ôi! còn biết bao là chuyện kỳ quặc hơn nữa!

Ông Vautrin nói.

– Cô Taillefer này giờ chẳng chú ý gì nghe chuyện. Nàng mãi lo nghĩ về một mưu toan nàng định thực hành, Bà Couture ra dấu cho nàng đứng dậy để đi mặc áo. Lúc hai người đi ra, ông Goriot cũng bắt chước theo.

– Đấy, các người thấy không? Rõ ràng là lão già đã phá sản vì các cô ấy rồi. Bà Vauquer nói với Vautrin và các khách trọ còn lại.

Chàng sinh viên vội la lên:

– Chẳng ai có thể làm cho tôi tin được nữ hầu tước De Restaud là người của ông già Goriot.

Ông Vautrin lại chặn anh ta:

– Nhưng chúng tôi có cần cho cậu tin đâu. Cậu còn quá trẻ để hiểu rõ Paris. Sau này cậu sẽ biết là ở đây có những bọn mà chúng tôi gọi là những người nhiều dục vọng...

Cô Michonneau nhìn ông Vautrin với cái nhìn sành thạo, sau câu nói ấy, người ta có thể tưởng tượng như một con ngựa trận lúc nghe tiếng kèn.

– A ha! Ông Vautrin la lên rồi nín lại để liếc nhìn cô ta một cách sâu sắc. Chúng ta, ai mà chẳng có chút dục tình riêng của ta nhỉ?

Cô gái già vội cup mắt xuống như một nữ tu sĩ lúc nhìn thấy tượng thánh.

– Ấy, những người đã ôm lấy một ý tưởng gì là không rời ra nữa. Họ chỉ khao khát uống thứ nước ở một giếng nào thôi, dầu nước ấy có thối chẳng nữa. Để uống được thứ nước ấy, họ có thể bán vợ đợ con họ đi, họ có thể bán cả linh hồn họ cho ma vương cũng được. Đối với một bọn người, cái giếng ấy là cờ bạc, là thị trường chứng khoán, là những sưu tập tranh ảnh hay sưu tập côn trùng, là âm nhạc; đối với bọn khác, đó là một người đàn bà biết xào nấu cho họ những món ăn ngon, với bọn này, ta có thể hiến cho họ tất cả đàn bà trên vũ trụ, họ đểch

cần, họ chỉ thích cái người đã thoả mãn thị dục của họ. Lắm lúc, người đàn bà ấy cũng chẳng thương yêu gì họ, mà còn bạc đãi họ, và bắt họ trả từng chút xíu thoả thích bằng những giá rất đắt, ấy thế mà mấy chàng hề chúng ta không ngán, và có thể đem cầm đến chiếc mền cuối cùng để đem cho người yêu đồng tiền cuối cùng của họ. Ông già Goriot thuộc về hạng người ấy đấy. Bà bá tước khai thác ông ta, vì ông là người kín đáo. Cái xã hội thượng lưu đẹp đẽ là vậy đó! Ông già chất phác khốn nạn chỉ nghĩ đến người đẹp. Ngoài cái dục vọng này, các người xem, ông ta chỉ là một con vật cục súc. Nhưng để ông vào chương mục kia, gương mặt ông ta chói ngời lên như một hạt kim cương. Có khó gì mà không đoán được cái bí ẩn này. Sáng hôm nay, ông ta đem đồ bạc đi nấu đúc lại, rồi tôi thấy ông ta vào nhà cha Gobseck ở đường Sa

thạch. Các người nghe kỹ nhé! Lúc về đây ông ta sai thằng ngáo Christophe lại nhà bà nữ Bá tước De Restaud, mà thằng Christophe đã cho ta xem địa chỉ trên cái thơ và trong thơ này có một hồi phiếu có ký trả tiền rồi. Nếu bà bá tước cũng đi lại nhà lão cho vay thì rõ ràng là có việc khẩn cấp rồi, Ông già Goriot đã bỏ tiền cho cô nàng. Không cần phải chấp nối hai ý tưởng để thấy rõ. Sự việc này chứng tỏ cho anh sinh viên trẻ tuổi của ta thấy rằng trong lúc bà bá tước phu nhân của anh cười cợt, nhẩy nhót, làm đủ trò khi, đu đưa những cánh hoa đào và cầm vén áo lên, là lúc bà ta đang đi phải đôi giày quá chật như người ta thường nói và bà ta đang nghĩ¹⁵ đến những hồi phiếu phải trả của bà ta, hay của nhân tình bà ta.

15 Nguyên văn «elle était dans ses petits souliers, comme on dit», nghĩa bóng: ở trong tình trạng khó khăn gay cấn.

– Ông làm cho tôi nóng tiết muốn biết sự thật về việc này. Mai tôi sẽ lại nhà bà De Restaud. – Anh chàng Eugène gầm lên.

Ông Poirot đệm vào.

– Phải rồi, mai anh phải lại nhà bà De Restaud mới được.

– Có lẽ ở đây anh sẽ gặp ông già Goriot đến nhận phần thưởng của sự vốn vĩa của của ông ta.

Eugène lại nói với một vẻ ghê tởm:

– Nhưng vậy thì thành Paris của các người là một đồng bunn dơ chứ gì!

– Và một đồng bunn dơ kỳ cục nữa! ông Vautrin lại nói. Ở đây, ai lên xe xuống ngựa mà nhơ bẩn là người tử tế, ai đi bộ mà nhơ bẩn đồ trộm cắp. Ai giết một

chút gì là bị đưa ra Tòa như một vật kỳ lạ. Ai ăn cướp cả triệu lại được các khách thánh xem như là một người đạo đức. Ta phải trả ba chục triệu cho sở Cảnh sát và cho Tòa án để bảo tồn cái luân lý ấy đó! Thật là tốt đẹp!

– Sao, ông già Goriot đã đem nấu bộ đồ dọn ăn của ông rồi sao? Bà Vauquer hỏi.

– Có phải trên nắp bộ đồ ăn có hai con bồ câu không? – Eugène nói.

– Đúng rồi.

– Vậy thì ông ta rất quý những đồ này. Ông ta khóc lúc đã nhồi vụn xong cái bát và cái đĩa. Tôi ngẫu nhiên nhìn thấy ông ta lúc ấy.

– Ông ta quý những cái ấy như đời sống ông ta vậy. – Bà Vauquer trả lời.

Vautrin la ẩm lên:

– Thấy chưa, xem ông già say mê biết là nhường nào. Cô ả kia biết cách mơn trớn tâm hồn ông già mà.

Chàng sinh viên đi lên phòng trọ, ông Vautrin đi ra ngoài. Một lúc sau, bà Couture và cô Victorine lên một xe ngựa mà mụ Sylvie đã gọi đến cho. Ông Poi-ret đưa tay cho cô Michonneau, và hai người đi dạo vườn Bách thảo trong hai giờ đẹp trong ngày.

Mụ Sylvie nói:

– Thế là hai người họ như đã thành vợ chồng rồi nhé. Hôm nay là lần đầu họ cùng đi ra với nhau đấy. Hai người gầy khô đến nỗi nếu họ đụng vào nhau chắc phải phát cháy như cái bật lửa.

Bi Vauquer cười:

– Coi chừng cái khăn trùm cô ta, lại cháy như cái bụi nhùi.

Đến bốn giờ chiều, lúc ông Goriot trở về, ông ta thấy cô Victorine với cặp mắt đỏ ngầu dưới ánh sáng hai cây đèn đầy khói. Bà Vauquer đang ngồi nghe nói chuyện về cuộc đi thăm ông Taillefer hồi sáng sớm, cuộc thăm viếng đã không đem lại một kết quả gì. Bực mình phải tiếp con gái ông và bà già kia, ông Taillefer đã để cho hai người vào gặp ông để giảng giải với hai người.

Bà Couture kể lể với bà Vauquer:

– Bà bạn ơi, bà tưởng tượng gìùm, ông ta chẳng hề bảo con Victorine ngồi, và nó phải đứng cả buổi. Với tôi, thì ông ta bảo một cách mát mẻ, và cũng không cần nổi giận nữa, rằng tôi khỏi phiền phải đến nhà ông ta và cô gái này, ông

cũng chẳng gọi là con ông nữa, đến rầy rà ông (mỗi năm một lần, thật ông là con quỷ sứ mà!) càng thêm tự hại cho cô: mẹ cô lấy chồng không có của hồi môn thì cô cũng có gì mà hy vọng. Ông còn nói những điều quá cay nghiệt làm con nhỏ này phát khóc. Con nhỏ đến quỳ bên chân cha nó, và can đảm nói với ông ta là nó chỉ năn nỉ ông vì mẹ nó, và nó sẽ theo ý ông không kêu nài gì. Nhưng nó cần xin ông hãy đọc giùm tờ di chúc của người khốn nạn đã qua đời. Nó lấy cái thơ và đưa cho ông ta với lời hết sức tốt đẹp và cảm động, không biết nó lấy ở đâu ra, có lẽ Đức Chúa đã gọi cho nó, vì được cảm hứng đến nỗi lúc nghe nó nói, tôi đã khóc như một con vật vậy. Bà có biết trong lúc ấy con người ghê gớm đó làm gì không? Ông ta cắt móng tay! Ông ta cầm lấy cái thư mà trước kia bà Taillefer đã thắm đầy lệ, quảng lên mặt lò sưởi

và nói: “Được rồi!” ông ta muốn đỡ con gái ông dậy, và con này đã nắm lấy tay ông để hôn, nhưng ông rút tay đi. Thế có ác độc không? Thằng con trai ngốc nghếch của ông đi vào trong lúc ấy, và cũng chẳng chào em nó nữa.

– Vậy thì lũ ấy là quỷ sứ hết sao? Ông già Goriot nói.

Bà Couture không để ý đến tiếng ông Goriot kêu lên và nói tiếp:

– Rồi hai cha con chào tôi và xin lỗi để bỏ đi, vì có việc gấp. Đó, câu chuyện thăm viếng của chúng tôi như vậy đó. Ít ra ông ta cũng đã thấy con gái ông. Tôi không biết sao ông ta có thể không nhận nó được như thế, nó giống cha nó như hai giọt nước.

Các khách ăn, vừa nội trú lẫn ngoại

trú, kẻ trước người sau lần lượt đến, chào hỏi nhau, trao đổi nhau những chuyện không đâu, những chuyện chúng tỏ, ở vài giai cấp của thủ đô Paris, một khối óc hài hước mà yếu tố chính là sự ngạc nhiên và giá trị đặc biệt là ở trong cử chỉ hay giọng nói. Thử tiếng lóng ấy luôn luôn thay đổi. Cái đùa bốn làm nguyên tắc cho câu chuyện không lúc nào tồn tại được một tháng. Một biến cố chính trị, một vụ án ở Tòa hình, một bài hát dạo, những trò diễn của một nghệ sĩ..., tất cả đều cung dưỡng cho trò đấu trí ấy, trò chơi bằng cách lấy những ý tưởng hay danh từ như lấy những trái cầu để đánh qua trả lại trên cái vợt. Sự sáng chế mới về các tranh quang họa¹⁶ đã đem ảo tượng đến một trình độ cao hơn các tranh hoạt

16 Diorama: tạm dịch là quang họ, là bức tranh họa theo một phương pháp làm cho mỗi lần chiếu vào một ánh sáng khác lại thấy hình vẽ trong tranh có một kẻ khác.

họa¹⁷và đã đưa vào các phòng họa sĩ lối đùa nghịch nói gì cũng bỏ thêm chữ họa vào sau, và lối đùa này đã được một họa sĩ trẻ tuổi khách hàng của nhà trọ Vauquer đã đưa vào đây.

– Kìa, ông Poiret, mạnh giỏi không? Anh chàng nhân viên Viện Bảo tàng nói.

Và không đợi trả lời, anh ta tiếp luôn với bà Couture và cô Victorine:

– Phu nhân và tiểu thư có điều buồn chắc!

– Nào ta có ăn uống không nào? Horace Bianchon, một sinh viên trường Thuốc bạn của Rastignac la lên. Cái bao tử tôi nó đã trĩ xuống tận gót chân rồi!

Ông Vautrin nói:

– Trời lạnh quá họa! Xích chút đi cha

¹⁷ Panorama.

Goriot! Trời đất ơi! Bàn chân choán cả miệng lò sưởi sao!

– Thừa ngài Vautrin trứ danh, Bianchon nói, sao ngài lại nói “lạnh quá họa”? Sai rồi, đúng là “lạnh quá hoá” chứ.

– Không, anh nhân viên Viện Bảo tàng nói, đúng là lạnh quá họa theo cái định luật: «Tôi lạnh chân quá họa».

– À! À!

– À! Ngài hầu tước De Rastignac, tiến sĩ Luật vô kỷ luật đây rồi. Bianchon vừa la dội lên vừa đến nắm cổ Rastignac và bóp anh ta đến gần ngạt thở. Ê, ê, các người kia nữa, ê, ê!

Cô Michonneau thông thả bước vào, chào cả mọi người không nói một lời, và đến ngồi bên chỗ ba bà ngồi trước.

Bianchon nói nhỏ với Vautrin:

– Con dơi già này lúc nào cũng làm tôi phát rét. Tôi đang học hệ thống Gall¹⁸, và tôi thấy mọi ta có những cục bướu như lão Judas¹⁹.

– Anh có biết Judas à? Vautrin hỏi.

– Ai mà chả gặp nó! Tôi thể danh dự rằng cô gái già trắng bệch ấy khác gì những con mọt dãi kia thế nào cũng có ngày gặm hết cái xà nhà.

– Thật đúng vậy ư, cậu nhỏ. Anh chàng tứ tuần nói vừa chải râu mép.

«Là hoa hồng, nàng chỉ sống như những đóa hồng sống.»

18 Gall: Y sĩ Đức (1758–1828), người nghiên cứu tỉ mỉ về óc não và đã viết: *Anatomie et Physiologie du Système nerveux en general et du cerveau en particulier; Sur les fonctions du cerveau et sur celles de chacune de ses parties*. Ông rất nổi tiếng thời văn sĩ Balzac, nhưng nay các lý thuyết ông đã lỗi thời.

19 Judas: Sứ đồ đã phản Chúa Jesus Christ.

«Trong khoảng khắc một buổi trời mai.

– A ha! món súp ngon hơ đây rồi. Poiret nói lúc thấy thằng Christophe bước vào với tô xúp bùng kính cần trên tay.

Bà Vauquer nói:

– Xin lỗi ông, đây là món xúp bắp su đấy ạ.

Mấy chàng thanh niên đều cười ré lên.

– Bại rồi, chú Poiret ơi!

– Bại rồi, chú nhỏ Poiret!

– Ghi hai điểm cho má Vauquer đi! Vautrin nói.

– Có ai để ý đến đám sa mù sáng nay không nhỉ? Anh nhân viên Bảo tàng viện nói.

Bianchon nói:

– Đám sương mù cuồn cuộn và chưa từng thấy, đám sương mù sâu thẳm, ưu phiền, xanh rờn, khó thở, một sương mù Goriot.

– Goriot họa, vì không ai thấy gì cả. Nhà họa sĩ nói.

– Ê! Đức ông Goriot, người ta đang nói đến ông đây này.

Ngồi ở cuối bàn, gần cửa đem đồ ăn lên, ông Goriot ngẩng đầu lên vừa gửi miếng bánh mì để dưới khăn ông: đây là một thói cũ của tay buôn lâu lâu lại phát hiện.

Với một giọng chua bao trùm cả tiếng muống nĩa chén đĩa lẫn tiếng người, bà Vauquer nói:

– Ô kìa! Có phải ông cho bánh mì không tốt phởng?

– Thưa bà, không, trái lại bánh này làm với bột mì ở Etampes, thú hảo hạng đấy.

– Sao ông biết các điều ấy? Eugène nói.

– Biết được do màu trắng trẻo, do mùi vị.

– Mùi vị của mũi ấy, vì ông ngửi mà. Bà Vauquer nói. Ông trở thành tiết kiệm đến nỗi một ngày kia ông sẽ hít không khí ở nhà bếp cũng đủ no rồi.

– Vậy ông hẳn xin một bằng cấp sáng chế, ông sẽ giàu to. Anh nhân viên Bảo tàng viện la lên.

– Thôi đi, ông ta làm vậy để ta tin

ông trước kia là nhà buôn bún. Chàng họa sĩ nói.

– Vậy mũi ông là cái bình thí nghiệm sao? Anh nhân viên Bảo tàng hỏi.

– Bình gì? Bianchon hỏi.

– Bình mì sợi.

– Bình kèn.

– Bình ngọc.

– Bình trụ.

– Bình dưa chuột.

– Bình chim quạ.

– Bình nài voi.

– Bình hoa họa.

Tám câu trả lời từ bốn phía phòng ăn trỗi lên nhay như một tràng pháo, và

càng làm cho buồn cười hơn vì ông già Goriot cứ nhìn các bạn đồng bàn với một vẻ ngây ngô, chẳng khác nào một người cố tìm hiểu một ngoại ngữ.

– Bình gì? Ông ta hỏi ông Vautrin ngồi bên cạnh ông.

– Bình chai, chai ở chân ấy mà, bồ! Vautrin vừa trả lời vừa đánh trên đầu ông già một cái làm cái mũ ông chụp xuống tận mặt.

Ông già khốn nạn bị tấn công bất ngờ, sững sốt ngồi im một lúc. Thằng Christophe tưởng ông đã ăn xúp xong, đến mang đĩa ông ta đi ; vì thế lúc ông già Goriot, sau khi kéo mũ lên, và cảm lấy muống, thì muống ông chỉ gõ lên trên bàn. Các người ngồi đồng bàn đều cười phá lên. Ông già nói:

– Này ông, ông bông đùa dở lắm, và nếu ông còn chụp mũ tôi như vậy nữa thì...

– Thì sao, hử cha? Vautrin chặn hỏi lại.

– Thì một ngày kia ông sẽ trả lại một giá rất đắt.

– Ở âm phủ chắc? Anh họa sĩ ngồi ở góc tối, là chỗ để dành cho những trẻ con nghịch ngợm, nói phóng ra.

Vautrin lại hỏi cô Victorine:

– Sao đó cô, cô không ăn gì cả. Ông thân lại ngoan cố phải không?

– Một người khả ố! Bà Couture nói.

– Phải làm cho ông ta biết điều. Ông Vautrin nói.

Rastignac đang ngồi cạnh Bianchon, lên tiếng:

– Nhưng cô có thể kiện ông già về vấn đề cấp dưỡng, vì cô không ăn gì cả. Ê, ê kìa! Các người hãy xem ông già Goriot nhìn cô Victorine kìa.

Ông già nhìn thiếu nữ khốn nạn mà quên cả ăn: một đau khổ chân thành hiện lên vẻ mặt thiếu nữ, sự đau khổ của người con bị bỏ rơi mà vẫn thương cha.

Eugène nói nhỏ:

– Anh bạn, chúng ta đã nhầm lẫn về ông già Goriot. Ông ta không phải một thằng khờ cũng không phải là người yếu ớt. Bạn áp dụng hệ thống Gall với ông ta, rồi cho tôi hay ý kiến bạn về ông ta. Hồi hôm, tôi thấy ông ta bẻ vặn xoắn lại cả cái đĩa bạc lớn, như là đồ bằng sáp

vậy. Và trong lúc ấy, vẻ mặt ông ta biểu lộ những tình cảm thật phi thường. Đời ông ta quá bí ẩn và cũng đáng cho ta mất công nghiên cứu. Đúng đấy, Bianchon, cho anh cứ cười nhưng tôi không đùa đâu.

– Người ấy là cả một vấn đề y học, tôi đồng ý, Bianchon nói. Nếu ông ta muốn, tôi sẽ giải phẫu ông.

– Không, rời đầu ông ta xem.

– Ồ, cái ngơ ngác ông ta có thể truyền nhiễm lắm.

5.

Hôm sau, Rastignac ăn mặc đẹp đẽ và đến nhà bà De Restaud vào khoảng ba giờ chiều. Trong lúc đi đường chàng đã hy vọng nông cu Ông, những hy vọng làm đời thanh, niên tươi đẹp vì cảm xúc: nhưng lúc này họ đâu có tính đến những nguy hiểm và trở ngại, đâu họ cũng thấy thành công, họ thi vị hóa cuộc đời họ chỉ do tưởng tượng, và họ sẽ đau khổ hay buồn thảm chỉ vì những dự định của họ sụp đổ, những

dự định chỉ sống trong ước vọng điền chủ của họ; nhưng nếu họ không dốt nát và e dè thì xã hội làm sao có được. Eugène đi rất cẩn thận để khỏi dơ giày; nhưng anh chàng vừa đi vừa nghĩ trước những lời sắp nói với bà De Restaud, chàng dự trữ những câu trí xảo, tự đặt những câu chuyện trao đổi tưởng tượng, sắp đặt những danh từ sắc bén, những từ ngữ lối Talleyrand, vừa đặt ra những trường hợp nhỏ nhất mà thuận tiện để chàng tỏ tình, cuộc tỏ tình làm căn bản cho tương lai chàng. Chàng sinh viên lại làm dơ giày và phải ghé xóm Đền Vua để đánh giày và chải quần lại.

Chàng đổi đồng bạc cầm theo để phòng việc bất trắc và nói thầm:

– Nếu mình giàu đã đi xe và suy nghĩ thông dong hơn.

Nhưng rồi chàng cũng đã đến con đường Helder và hỏi thăm bà Bá tước De Restaud. Với bộ điệu hăng hái mà bình tĩnh của một người chắc mình sẽ đạt thành công một ngày mai, anh chàng bỗng gặp lấy cái nhìn khinh bỉ của bọn người nhà trông thấy anh ta đi bộ băng ngang cái sân, mà không tiếng xe dừng ngoài cửa. Cái nhìn ấy càng làm cho anh chàng càng cảm xúc vì anh ta nhận thấy sự tồi tàn của mình lúc mới bước vào sân: ở đây đã có một ngựa đẹp thẳng với bộ cương hoa lệ vào một cái xe rất xinh khoa trương lối xa xỉ của một cuộc sống phung phí, và cho ta hiểu ngầm thói quen về những diễm phúc tại Paris. Tự nhiên chàng trở nên khó chịu. Các học tử đã mở sẵn trong trí óc mà chàng hy vọng đầy trí xảo bỗng nhiên khép kín, anh chàng trở nên đần độn. Để đợi câu trả lời của Bà tước phu nhân mà anh bồi

phòng đang đem trình tên người khách, Eugène đứng co một cẳng trước cửa sổ tiền sảnh, tựa cùi tay lên then cửa, và nhìn ra sân như cái máy. Chàng đã thấy thời gian kéo dài và đã bỏ đi, nếu không có cái tính kiên nhẫn của người miền Nam, thứ kiên nhẫn có thể gây những việc phi thường nếu cứ đi đường thẳng.

– Thưa ông, phu nhân đang ở trong khuê phòng và rất bận việc, phu nhân chưa trả lời, nhưng nếu ông muốn vào phòng khách thì đây cũng đã có một vị đang đợi.

Vừa khâm phục cái năng lực ghê gớm của bọn gia nhân này, chỉ một tiếng, đủ vu cáo hay xét đoán chủ họ, Rastignac nhất định mở cánh cửa do đó tên bồi phòng vừa bước ra, có lẽ để cho bọn đầy tớ xác xược này biết là mình quen lớn những người trong nhà ; nhưng anh ta

lại khinh xuất bước vào một phòng đầy những đèn, tủ đồ ăn, cả một lò sưởi khăn tắm, và phòng này lại vừa đưa đến một hành lang tối tăm và một cầu thang bí mật. Những tiếng cười hột trong phòng đợi càng làm cho chàng ngượng ngịu thêm.

– Thưa ông, phòng khách ở phía này ạ! Anh bồi phòng nói với vẻ kính cẩn giả dối như một lời chế nhạo thêm.

Eugène hồi hải rút lui đến nỗi va phải một chậu tắm, nhưng may phúc anh ta giữ kịp cái mũ khỏi rơi xuống nước tắm. Ngay lúc ấy, cánh cửa mở ra ở cuối hành lang có một cây đèn nhỏ dọi sáng, Rastignac vừa nghe giọng bà De Restaud và ông Goriot nói vừa nghe tiếng một cái hôn. Anh chàng trở vào trong phòng ăn, đi băng ngang qua và theo anh bồi phòng và vào một khách thính thú nhất

rồi lại đứng bên cửa sổ lúc thấy cửa này mở ra sân. Anh ta muốn nhìn xem ông già Goriot này có đích là ông già Goriot của anh ta không.

Tim anh ta đập thành thạch, anh ta nhớ lại những lời phê bình ghê tởm của lão Vautrin. Anh bồi phòng đứng đợi Eugène ở phòng khách lớn, nhưng bỗng nhiên có một thanh niên rất thanh nhã ở đấy bước ra. Người này nói với giọng bực bội sốt ruột:

– Tôi đi đây, Maurice ạ. Anh sẽ nói với bà Bá tước là tôi đã đợi trót nửa giờ rồi.

Anh chàng hỗn láo này, có lẽ là có quyền hỗn láo ở đây, ngân nga một câu hát giọng Ý vừa đi đến bên cửa sổ Eugène đang đứng, vừa để xem mặt chàng thanh niên vừa để nhìn ra ngoài sân.

– Bá tước có lẽ nên đợi lát nữa; phu nhân vừa xong việc rồi mà. Maurice vừa nói vừa trở lại phòng đợi.

Lúc ấy, ông già Goriot vừa do cầu thang nhỏ ra khỏi cổng để xe ra vào. Ông già đang kéo cái dù và sắp giương lên, không để ý là cửa đang mở rộng để một cái xe đi vào do một thanh niên mang đầy huy chương cầm cương. Ông già chỉ kịp nháy lùi lại khỏi bị xe cán. Vải dù làm con ngựa sợ chạy lệch sang một chút trong khi bước đến trước tam cấp. Thanh niên ngảnh đầu với vẻ giận dữ nhìn ông già Goriot, và chào ông ta, trước khi ông đi ra, với vẻ kính trọng miễn cưỡng của những cái chào đối với chủ cho vay nặng lãi lúc người ta cần đến, hoặc cái kính cẩn bó buộc đối với một người hư đốn mà người ta phải xấu hổ về sau. Ông già Goriot chào trả với vẻ thân mật hiền

lành. Sự việc này xảy ra nhanh như cái chớp. Quá chú ý nên không nhận thấy không phải chỉ có mình chàng ở đấy, Eugène bỗng nghe tiếng nói của nữ bá tước:

– Ô! Maxime, anh bỏ đi à? Bà ta nói với một giọng trách móc có lẫn chút hờn dỗi.

Nữ bá tước không hề để ý đến cái xe vừa vào. Rastignac thình lình quay mặt lại và thấy nàng ăn mặc một cách diêm dúa với một cái áo choàng rộng bằng hàng trắng buộc bằng nút hồng, tóc bôi sơ sài theo kiểu phụ nữ Paris vào buổi sáng; hình nàng toả mùi thơm nức, có lẽ nàng vừa tắm xong, và sắc đẹp nàng như êm dịu thêm, có vẻ thêm chiều đặn lạ; mắt nàng ươn ướt. Mắt người trẻ tuổi biết nhìn cả mọi sự: trí óc họ hòa hợp với ánh tỏa rạng quanh người đàn bà như thảo mộc hít trong không khí những

chất thích đáng. Vì vậy Eugène không cần phải đụng đến cũng cảm giác được cái hơi mát mẻ ở bàn tay người đàn bà kia toả ra. Qua lớp ngoài, chàng thấy màu hồng nhạt của áo lót mà cái áo choàng hơi hở hang có khi lộ trần ra để mắt chàng lướt tràn lên. Những cây dựng trong áo không ích lợi gì cho nữ bá tước, chỉ đây thắt lưng đã làm lộ thân hình dịu dàng của nàng, cổ nàng như mời mọc tình yêu, đôi bàn chân nàng thật xinh xắn trong đôi dép. Lúc anh chàng Maxime cầm bàn tay nàng lên hôn, Eugène mới trông thấy Maxime, và nữ bá tước mới trông thấy Eugène.

– À! Thế ra ông De Rastignac đấy à. Tôi rất hoan hỉ được tiếp kiến ông. Nàng nói với một bộ điệu mà những người cố tri biết tuân phục.

Maxime nhìn Eugène và nữ bá tước với một cách điệu đủ ý nghĩa để người không đáng có mặt ở đây nên bước ngay đi.

– Ô! Em yêu quý, tôi mong em đưa quách thẳng nhãi ranh này ra khỏi cửa đi!

Câu nói này là phản ánh rành rẽ và dễ hiểu của cái nhìn của chàng thanh niên kiêu hãnh và xấc láo mà nữ bá tước Anastasie gọi là Maxime, trong lúc nàng nhìn mặt anh ta với một vẻ phục tùng nó đã nói ra tất cả những bí ẩn của người đàn bà mà họ không ngờ. Rastignac tự thấy ghét anh chàng thanh niên một cách mãnh liệt! Trước nhất, làn tóc vàng ánh uốn xoắn rất đẹp của Maxime làm cho anh ta thấy lại tóc mình thật ghê tởm; rồi Maxime lại có những chiếc ủng mảnh mai sạch bóng, trong lúc giầy chàng hơi

có vết bùn, mặc dầu chàng đã cố đi rất cẩn thận; sau cùng, Maxime mặc một áo đuôi tôm nó bóp eo thân hình anh ta rất thanh nhã và làm anh ta giống như một thiếu nữ xinh đẹp, còn Eugène lúc này hai giờ rưỡi chiều mà mặc cái áo dạ hội đen. Đứa con đầy cơ trí của vùng Charente cảm thấy cái ưu thế mà lối phục sức đã làm cho chàng công tử hơn mình, chàng công tử thon mảnh cao lớn, mắt sáng, nước da trắng xanh, một thứ người có thể làm phá sản bọn con mồi côi.

Không đợi Eugène trả lời, De Restaud phu nhân đã lén vào như bay qua phòng khách khác, vừa để phấp phới hai vạt áo choàng nó cứ cuốn vào lại mở ra làm nàng có vẻ như một con bướm; và Maxime đi theo nàng. Eugène, phát khùng, đi theo Maxime và nữ bá tước. Vì vậy cả ba người bây giờ đang ở ngay

giữa phòng khách lớn ngang cái bệ lò sưởi. Chàng sinh viên biết là mình làm khó chịu anh chàng Maxime khả ố này nhưng chính anh ta muốn chàng công tử khó chịu, dầu phải phật ý bà De Restaud.

Bỗng, vừa nhớ mình đã thấy gã thanh niên ở dạ hội của De Beauséant phu nhân, chàng đoán ngay ra địa vị của Maxime đối với De Restaud phu nhân; và với sự liêu lĩnh của tuổi trẻ làm cho người ta vấp phải những cái quá đại dột hoặc gây những thành công lớn lao chàng tự nói:

– Định thủ của ta đây rồi, ta phải thắng nó mới được.

Anh chàng khinh xuất thật! Anh ta đâu hay bá tước Maxime de Trailles thường để người ta nhục mạ mình trước

để được phần bắn trước²⁰ và giết chết địch thủ. Eugène là tay săn bắn giỏi, nhưng anh chàng đâu đã bắn ngã được hai mươi con búp bê trong hai mươi hai con trong một cuộc bắn chơi. Chàng ba tước trẻ tuổi thả mình ngồi trên một ghế bành gần lò lửa, cầm đôi kẹp và quây lò lửa với một cử động dữ dội, với bộ điệu buồn bã đến nỗi khuôn mặt đẹp của Anastasie đột nhiên cũng ảm đạm. Thiếu phụ quay nhìn Eugène với cái nhìn lạnh lùng như hỏi: «Sao anh không xéo đi?», câu hỏi mà những người có giáo dục biết thi hành ngay, câu hỏi mà ta có thể gọi là những câu để đuổi người ra.

Eugène lấy vẻ dễ chịu và nói:

– Thưa bà, tôi gấp hội kiến bà để...

Anh ta ngừng bật. Một cánh cửa mới

20 Tục lệ thời phong kiến, ai bị nhục mạ thì lúc ra đấu kiếm để rửa nhục có quyền bắn trước (chú thích của dịch giả).

mở ra. Người vừa lái chiếc xe ngựa nhỏ bỗng xuất hiện, đầu không mũ, không chào nữ bá tước, nhìn Eugène một cách lo âu, và đưa tay cho Maxime vừa chào với vẻ thân ái huynh đệ làm Eugène rất đổi ngạc nhiên. Những thanh niên hàng tỉnh đâu hiểu thú êm đềm của đời sống tay ba.

– Bá tước De Restaud, nữ bá tước nói với chàng sinh viên vừa chỉ chồng bà.

Eugène cúi chào rất thấp.

– Ông đây, bà nói tiếp vừa giới thiệu Eugène cho bá tước. Ông đây là ông De Rastignac, bà con của nữ bá tước De Beauséant do tộc hệ De Marcillac, và tôi đã hoan hỉ được gặp tại dạ hội phu nhân hôm trước.

Bà con nữ bá tước De Beauséant do

tộc hệ De Marcillac! Nữ bá tước nói mấy chữ một lối hơi kiêu cách, do sự hãnh diện của nữ chủ nhân muốn chứng minh mình chỉ tiếp tại nhà toàn những người quý phái, mấy tiếng có kết quả mầu nhiệm: bị tước bỏ ngay lối khách sáo lạnh lùng và chào chàng sinh viên, và nói:

– Hân hạnh được làm quen với ông.

Cả bá tước Maxime de Trailles cũng nhìn Eugène với cái nhìn lo ngại và đột nhiên cũng tỏ vẻ xắc láo. Sự thay đổi như do một chiếc đũa tiên, do sự can thiệp đầy uy lực của một danh xưng mở ngay ba chục cái học trong óc anh chàng miền Nam, và đem lại trí cơ xảo anh đã sắp đặt từ trước. Một ánh sáng đến thành linh làm chàng thấy rõ trong không khí của xã hội thượng lưu Paris đang còn mờ ám đối với anh, Nào nhà trọ Vauquer,

nào ông già Goriot, lúc này đã xa hẳn tư tưởng chàng.

– Tôi vẫn tưởng họ De Marcillac như không còn ai nữa? Bá tước De Restaud hỏi Eugène.

– Vâng, thưa ông. Ông bác chúng tôi, là hiệp sĩ De Rastignac đã kết hôn với nữ kế thừa của dòng De Marcillac. Ông ta chỉ có một con gái và cô này đã kết hôn với Thống chế De Clarimbault là ông ngoại nữ bá tước De Beauséant đấy ạ. Chúng tôi thuộc ngành thứ, một ngành đã bị nghèo nhất là vì ông bác tôi lúc giữ chức phó Đô đốc đã mất cả gia sản để phụng sự quốc vương. Chính phủ Cách mạng đã không công nhận các trái khoán của chúng tôi lúc thanh toán Ấn độ Công ty.

– Vậy thì ông bác ngài có phải trước

1789 đã chỉ huy chiến hạm “Rửa hận” không?

– Chính thế.

– Vậy thì ông có quen với ông nội chúng tôi là chỉ huy trưởng chiến hạm Warwick.

Maxime nhìn bà De Restaud vừa hơi rún vai, có vẻ bảo: «Nếu anh chàng lại nói chuyện hải quân với nó, thì chúng ta hỏng mất». Anastasie hội ý cái nhìn của De Trailles. Với cái uy lực của phụ nữ, bà ta mỉm cười nói:

– Maxime, anh qua đây, tôi có việc nhờ anh đây. Thôi chúng tôi để hai ông cùng du hành với nhau trên hai chiến thuyền Warwick và “Rửa hận” nhé!

Nàng đứng dậy và ra dấu cho Maxime với vẻ đầy phản bội và chế giễu: Maxime

theo nàng qua khuê phòng. Cặp tình nhân vừa đến bên cửa thì bá tước ngừng ngay câu chuyện đang nói với Eugène. Chàng gất:

– Anastasie! Ở lại đây đã, em cũng biết là...

– Tôi trở lại mà, nàng nói chặn ngay. Tôi chỉ cần một lát đi bảo Maxime việc tôi nhờ anh ta.

Nàng trở lại lệ làng. Cũng như các đàn bà khác, bắt buộc phải dò xét tánh tình chồng để có thể hành động theo sở thích mình, họ biết rõ cái mức độ có thể bước đến mà khỏi mất một tín nhiệm quý hoá; và không làm khó chịu chồng trong những việc vụn vặt ở đời, nữ bá tước nhận thấy trong giọng nói của bá tước là không thể ở nán yên ổn trong khuê phòng được. Trắc trở này do Eu-

gène mà ra. Vì vậy nữ bá tước chỉ chàng sinh viên cho Maxime với một bộ điệu và một cử chỉ đầy hờn rồi. Maxime nói một cách châm biếm với cả ba người:

– Quý vị có công việc, tôi không muốn quấy nhiễu. Xin từ giả.

Anh ta đi ngay.

– Maxime, hãy ở lại nào! Bá tước nói.

– Lại ăn cơm tối nhé! Nữ bá tước nói, và một lần nữa, bà lại rời Eugène và bá tước, đi theo Maxime qua phòng khách thứ nhất, và hai người cùng ở đó khá lâu để có thể tin rằng bá tước đã cho Eugène cáo lui.

Rastignac nghe hai người khi thì cười vang, khi thì nói chuyện, lúc lại im lặng; nhưng chàng sinh viên ranh mãnh vẫn nói chuyện, với ông De Restaud, tăng

bốc ông ta hoặc đưa ông ta vào những cuộc tranh luận để gặp mặt lại bà bá tước và để biết mối liên quan giữa bà ta và ông già Goriot ra sao. Người thiếu phụ này, lẽ tất nhiên là say mê anh chàng Maxime lắm, chứ cả chồng nàng, giao thiệp thâm kín với ông già bán bún, đối với anh ta là cả một bí mật. Anh ta muốn thấu rõ bí mật ấy, hy vọng rằng như vậy anh ta sẽ ngự trị được người đàn bà hết sức Paris này.

– Anastasie à! Bá tước lại gọi phu nhân.

– Thôi, Maxime khốn khổ đành nhẫn nhục, vậy. Tối nay nghe...

– Nasis nè chàng nói trong tai nàng, tôi hy vọng em sẽ cấm cửa thằng bé con kia, cặp mắt nó cứ phật đở như than mỗi lúc áo tắm em hé mở ra. Nó sẽ tỏ tình với

em, sẽ làm mang tiếng cho em, rồi em sẽ buộc tôi giết nó đấy.

– Anh điên sao, Maxime? Mấy chàng sinh viên nhỏ ấy, trái lại, không phải là những ống thu lôi rất tốt sao? Chắc hẳn tôi sẽ làm cho De Restaud ác cảm nó.

Maxime cười vang lên và đi ra. Nữ bá tước bước theo, đến bên cửa sổ để nhìn anh chàng lên xe, làm ngựa dậm chân và múa roi lên. Phu nhân chỉ trở vào lúc cửa lớn đã đóng lại.

Lúc nàng đã vào trong, bá tước nói lớn:

– Này phu nhân yêu quý, địa ấp của gia đình ông đây gần vùng Verteuil, trên sông Charente. Ông chú ông đây và ông nội tôi có quen biết nhau đấy.

– Hân hạnh được ở chỗ quen thuộc.
Nữ bá tước nói một cách lơ đãng.

Eugène hạ giọng nói:

– Quen thuộc nhiều hơn phu nhân
tưởng.

– Sao vậy? Nữ bá tước hấp tấp hỏi.

– Thì tôi vừa thấy ở nhà quý vị đi ra
một người cùng ở đối diện với phòng tôi
trong một nhà trọ. Ông già Goriot.

Nghe cái tên kia còn điểm xuyết
thêm chữ ông già, bá tước đang khêu lửa
liền ném cặp que vào lửa như bị phỏng
tay, và đứng ngay dậy.

– Thưa ông, đáng ra ông cũng có thể
nói “Ông Goriot chứ!”. Bá tước nói to
lên.

Nữ bá tước tái mặt lúc thấy chồng nổi giận rồi, bà ta lại đỏ phừng mặt lên và tỏ vẻ bối rối thật sự. Bà ta cố lấy giọng tự nhiên và lấy vẻ khinh khoái trả lời:

– Không thể được người mà chúng tôi yêu quý! Bà ta ngừng lại, bỗng nhìn cái dương cầm, như vừa có ý tưởng gì lạ trôi dạt trong lòng:

– Thưa ông có thích âm nhạc không?

– Thưa thích lắm ạ. Eugène trả lời, mặt đỏ lên và trở nên như đần độn vì đang có ý nghĩ mập mờ rằng mình vừa làm một việc đại ngu ngốc.

– Ông hát được chứ? Nữ bá tước nói to vừa bước lại bên dương cầm, và đánh mạnh các phím vừa di từ nốt Ut ở dưới đến nốt Fz ở trên. Rrrraah...

– Thưa bà không ạ.

Bá tước De Restaud đi tới đi lui trong phòng.

– Đáng tiếc thay, ông đã bỏ mất một phương tiện lớn lao để thành công. Ca a ro, ca a ro, ca a a ro, non du bi ta re. Bà ta hát.

Vừa đọc tên ông già Goriot, Eugène đã gõ chiếc đĩa tiên, nhưng hậu quả đã trái ngược với phản ứng đã gây nên do những tiếng: “Bà con của De Beauséant phu nhân”. Anh ta đang ở trong tình trạng của một kẻ đã do một ân huệ mà vào được nhà một người chơi đồ quý rồi lại vô ý đụng cái tủ đựng đầy hình chạm trổ, và rơi ba bốn cái đầu dán không kỹ. Anh ta muốn nhảy xuống một cái hố sâu. Vẻ mặt bà De Restaud khô khan, lạnh lùng. và cặp mắt bà trở nên lơ là, cứ tránh mắt chàng sinh viên xui xẻo. Anh ta nói:

– Thưa bà, bà cần nói chuyện với bá tước, xin nhận kính ý của chúng tôi, và cho phép chúng tôi...

Nữ bá tước vội vàng đưa tay làm dấu giữ Eugène và nói:

– Mỗi lần ông đến chơi, xin ông định ninh rằng bá tước và tôi rất lấy làm hoan hỷ.

Eugène cúi chào hai ông bà rất lễ phép và đi ra. Dầu Eugène cố từ chối, ông De Restaud vẫn theo ra và đưa anh ta qua tận phòng đợi khách. Bá tước nói với thằng Maurice:

– Mỗi lần ông đây đến, cả phu nhân và ta đều đi vắng nghe.

Lúc Eugène đặt chân lên bậc thềm, anh thấy trời mưa. Anh tự nhủ:

– Ta đã đến làm một chuyện vụng về mà cũng không hiểu duyên cớ và tầm quan trọng ra sao. Ta lại thêm hổng cả áo và mũ nữa. Ta đáng phải ngồi một xó để học luật, và chỉ nên trông mong trở thành một quan Toà gay gắt. Ta làm sao đi vào được xã hội thượng lưu lúc mà muốn vận động một cách thích đáng, cần phải có cả đồng xe ngựa, giày ống đánh xi, khí cụ thiết yếu, dây chuyền vàng, và mỗi sáng phải mang bút tất tay bằng da trắng giá sáu quan tiền và luôn luôn phải có bút tất tay vàng vào buổi chiều? À! tại ông già Goriot kỳ cục!

Lúc anh chàng ở dưới cửa ra đường, một người đánh xe ngựa thuê chắc vừa mới đưa những cặp vợ chồng mới cưới về nhà và không đòi gì hơn là đánh cặp ông chủ vài vòng xe chạy lậu, làm dấu với Eugène lúc thấy chàng không có đủ,

lại mặc áo lễ đen, gi-lê trắng, tất tay vàng và giày ống bóng nhoáng. Eugène đang bị một cơn giận dữ âm thầm chi phối; những cơn giận nó thúc đẩy một thanh niên đi sâu mãi vào vực thẳm đã sủa vào, hầu như mong gặp ở đây một lối thoát may mắn. Anh leo lên xe: vài mảnh hoa cam và những mảnh kim tuyến chứng nhận bước đi qua của cặp tân hôn.

– Thưa ông đi đâu ạ? Người đánh xe hỏi, trong lúc coi cặp tất tay trắng.

Eugène tự nói:

– Ôi chà! Nhân ta đã đi sâu, thì cũng nên có gì ích lợi cho ta phần nào! Lại phủ De Beauséant. Anh ta nói lớn.

– De Beauséant nào ạ?

Câu nói siêu việt làm Eugène chưng hửng. Anh chàng thanh lịch mới mẽ

không biết là có hai phủ De Beauséant, anh ta không biết mình có nhiều bà con không quan tâm đến anh ta.

– Tử tước De Beauséant, ở đường...

– Đường De Grenelle. Người đánh xe gật đầu nói chặn anh ta. Ông thấy không, còn có phủ bá tước và hầu tước De Beauséant ở đường Saint Dominique. Người đánh xe vừa gập bậc cấp xe lên vừa nói thêm.

– Tôi biết, Eugène trả lời với vẻ lãnh đạm. Tất cả mọi người đều chế nhạo ta hôm nay chắc!

Chàng vừa nói vừa ném cái mũ lên mấy cái nệm xe phía trước. Đây là một cuộc đi chơi sẽ làm ta tốn một số tiền chuộc được một ông vua. Nhưng ít ra ta cũng lại thăm bà chị họ ta, với một cách

thức chắc chắn là quý phái. Ông già Goriot đã làm ta tổn hết mười quan, ông già hiểm ác thay! Nói thật ta sẽ kể câu chuyện phiêu lưu của ta cho De Beau-séant phu nhân nghe, có lẽ ta sẽ làm bà ta cười. Chắc bà ta sẽ biết cái bí ẩn của những giao thiệp tội lỗi giữa con chuột già không đuôi kia với người đàn bà đẹp này. Ta làm vui lòng bà chị họ ta còn hơn cụng vào người thiếu phụ vô luân kia: mẹ ta có vẻ đắt tiền lắm. Nếu cái tên của nữ bá tước có uy lực như thế, thì con người của bà ta còn có ảnh hưởng đến chừng nào? Ta nên ngỏ lời với người trên trước. Lúc người ta muốn liên quan đến việc trên trời thì phải nhắm ngay Chúa Trời!

Mấy lời trên đây là cái công thức vắn tắt của một ngàn và một ý tưởng lẻ, trong đó anh ta đang bình bồng trôi nổi. Anh ta trở lại bình tĩnh và tin tưởng lúc thấy

trời mưa. Anh ta tự bảo rằng nếu anh ta sắp tiêu phí hai đồng 100 xu của những đồng bạc này cũng được dùng một cách thích đáng để gìn giữ được cái áo lễ, đôi giày ống và cái mũ của anh ta. Anh ta không giấu được vẻ vui cười lúc nghe người đánh xe la to: “Vui lòng mở cửa đi”. Một người gác cửa mặc áo đỏ kết kim tuyến mở cửa phủ kêu ầm ầm và Rastignac êm đềm sung sướng thấy xe chàng đi vào dưới vòm cửa lớn, vòng quanh trong sân và lại đứng dưới mái hiên của thêm nhà.

Người đánh xe với cái áo xanh viền đỏ đến mở cái cấp bước xuống xe. Vừa xuống xe, Eugène nghe những tiếng phì cười dưới hành lang vọng ra. Ba bốn thằng đầy tớ đã chế giễu cỗ xe ngựa của một cô dâu bình dân. Tiếng cười của chúng làm chàng thanh niên chột hiếu

lúc anh ta so sánh xe này với cái xe vào hạng đẹp nhất của Paris để kia với hai con tuần mã có cắm hoa hồng ở tai, đang gặm hàm thiếc, và do một người lái xe mang cà vạt, tóc nhồi phấn, đang cầm giữ cương như là cặp ngựa muốn chạy đi. Ở đường Chaussée d'Antin, bà De Restaud ở trong sân nhà bà ta cái xe nhỏ hai bánh của anh chàng hai mươi sáu tuổi. Ở xóm Saint Germain, sự xa hoa của một đại công hầu đoàn xa mã mà 30.000 quân chưa mua được, đang chờ đợi:

– Ai ở đấy kia? Eugène tự hỏi trong khi ý hội hơi chậm một chút là ở Paris ít gặp được những người đàn bà không bận rộn và tự chinh phục một nữ chúa ấy phải tốn hơn một cuộc đổ máu. Quý thần ơi! Bà chị họ ta chắc cũng lại có một anh chàng Maxime nữa rồi.

Anh ta bước lên thêm nhà, mà tâm hồn nặng trĩu ưu sầu. Thấy anh ta, cánh cửa kính mở ngay ra; anh ta thấy bọn nô bộc thận trọng như những con lừa người ta đang chải lông. Buổi dạ hội anh dự hôm trước đã được tổ chức ở các phòng nghi lễ lớn tại tầng dưới của công phủ De Beauséant. Giữa lúc được mời và lúc có buổi dạ vũ, anh ta không có thì giờ đến thăm bà chị họ và chưa đặt chân vào các phòng của De Beauséant phu nhân; vì vậy, lần thứ nhất anh sắp được mục kích những kỳ tuyệt của cái cao nhã, cá biệt nó biểu lộ tâm hồn và phong cách của một bà quý phái. Sự quan sát càng đáng chú ý, lúc khách đường của bà De Restaud đã cho anh ta một yếu tố để so sánh. Bốn giờ rưỡi, bà Tử tước ra khách. Giá năm phút trước thì bà đã không tiếp người em họ. Eugène không hiểu chút gì về các nghi lễ ở Paris. Người ta dẫn chàng

đến phòng bà De Beauséant do một cầu thang đầy hoa, sơn trắng, lan can thép vàng và trái thảm đỏ. Chàng mù tịt về cái tiểu sử khẩu truyền của bà chị họ, tức là một trong những câu chuyện người ta truyền nhau từ tai này qua tai khác mỗi tối tại các khách đường Paris.

Bà Tử tước đã dan díu từ ba năm nay với một nhà quý tộc trứ danh và giàu có nhất của Bồ Đào Nha: hầu tước D'Ajuda Pinto. Đây là những mối tình giao hảo vô tội mà đối với kẻ liên quan lại đầy quyến rũ đến nỗi họ không thể chịu đựng một người thứ ba nào khác. Vì vậy, ngay cả Tử tước De Beauséant cũng đã làm gương trước cho kẻ bàng quan bằng cách vị nể cuộc kết giao ngoại lệ này.

Trong những ngày đầu của tình giao hữu này những người nào đến thăm nữ bá tước lúc hai giờ, đều gặp hầu tước D'Aju-

da Pinto ở đó. Bà De Beauséant không thể đóng cửa, làm thế thì quá khiếm nhã, nhưng bà tiếp khách quá lãnh đạm và nhìn ngăm đường viền quanh tường quá chăm chỉ đến nỗi ai cũng hiểu mình đã làm bà quá bức bối. Lúc ở Paris người ta hiểu đến thăm bà De Beauséant từ hai đến bốn giờ là phiền phức cho bà, thì nhà bà được hoàn toàn cô tịch. Bà đi hí viện và Ca kịch trường với ông De Beauséant và ông D'Ajuda Pinto; nhưng theo tư cách một người biết cư xử, ông De Beauséant luôn luôn từ giả hai người sau khi đã đem họ vào ngồi ở trường hát.

Ông D'Ajuda sắp kết hôn.

Ông sẽ cưới một tiểu thư dòng De Rochefide. Trong tất cả xã hội thượng lưu chỉ có một người không hay biết gì về cuộc hôn nhân này, người ấy là bà De Beauséant. Có vài người bạn bà cũng

đã cho bà hay việc này một cách xa xôi; bà ta chỉ phì cười, cho rằng bạn hữu bà muốn phá rối cảnh hạnh phúc mà mọi người đều đổ kỵ. Nhưng giấy báo hỷ sắp được công bố. Tuy anh chàng Bồ Đào Nha đẹp trai đến đề cao nữ bá tước hay về hôn nhân này, nhưng ông ta vẫn chưa dám lộ ra một lời nào. Tại sao? Chắc hẳn vì đưa một tối hậu thư như thế cho một người đàn bà cũng khó khăn lắm thay. Có người đứng trên đấu trường trước một kẻ đang hăm dọa trái tim mình với một cây gươm mà còn khoan khoái hơn đứng trước một phụ nữ làm bộ sắp chết và gọi thuốc cấp cứu, sau hai giờ than trách.

Vì vậy, trong lúc này D'Ajuda Pinto như ngồi trên gai, và muốn ra về, tự bảo rằng rồi nữ bá tước sẽ biết tin này, ông ta sẽ viết thư, có lẽ sắp đặt cuộc mưu sát

ái tình này bằng giấy mực tiện hơn là bằng lời nói. Lúc thẳng bồi phòng cho hay có ông Eugène De Rastignac đến, nó làm ông D'Ajuda Pinto giật mình vì sung sướng. Ta phải biết, một người đàn bà đa tình còn khéo léo để tự gây những mối nghi ngờ hơn là làm thay đổi nhiều khoái lạc. Lúc nàng sắp bị rời bỏ, nàng đoán được ý nghĩa một cử chỉ còn lạ hơn con ngựa của Virgile đánh hơi những vi thể tiên báo ái tình. Như vậy ta biết bà De Beauséant bắt chộp được cái giật mình vô ý, rất nhẹ nhàng nhưng ghê gớm một cách ngây thơ.

6.

Eugène không biết rằng không nên đến nhà ai ở Paris trước khi nhờ bạn bè của gia đình người ấy kể cho nghe tiểu sử của ông chồng, của bà vợ hay của các con cái, để khỏi vấp phải những trò vụng dại mà ở Ba Lan người ta nói một cách bóng bẩy: “Nên thắng năm con bò vào xe” chắc hẳn là để kéo ta ra khỏi đồng bùn lầy ta bị sa chân vào.

Nếu những tai nạn về các cuộc đàm thoại chưa có tên gì ở Pháp, có lẽ người

ta tưởng ở đây nó không thể có được nhờ sự quảng cáo quá rộng rãi người ta đã dành cho những lời nói xấu nhau. Sau khi sa lầy ở nhà bà De Restaud, bà này từng không để cho anh ta có thì giờ thắng năm con bò vào xe nữa, chỉ chàng Eugène là có thể trở lại nghề đánh xe bò của anh ta trong lúc đến trình diện tại nhà bà De Beauséant. Nhưng nếu anh ta đã làm bà De Restaud và ông De Trailles khó chịu ghê gớm, thì đây anh đã giải thoát ông D'Ajuda ra khỏi khó khăn.

– Xin cáo từ, anh chàng Bồ Đào Nha nói trong lúc vội vàng bước ra cửa và ngay khi Eugène vào một phòng khách nhỏ xinh xắn màu xám và hồng; vẽ xa hoa nơi đây hình như hoàn toàn trang nhã.

– Nhưng tối nay, nha! De Beauséant phu nhân quay đầu lại nói vừa liếc nhìn

hầu tước. Không phải ta sẽ đi Hý viện à?

Hầu tước vừa nắm trái xoài ở cửa, nói:

– Tôi không đi được!

De Beauséant phu nhân đứng dậy, gọi chàng lại gần bà mà không mảy may để ý đến Eugène đang đứng sững sờ trước bao vẻ hào nhoáng của một nền phú túc kỳ diệu. Anh ta tưởng chuyện truyền kỳ Ả rập có thật, và không biết chui rúc vào đâu trong lúc đang ở trước mặt một người đàn bà mà bà này không thấy. Nữ bá tước đưa ngón trỏ tay mặt và với một cử động yêu kiều chỉ cho hầu tước một chỗ ngồi trước mặt bà. Trong cử chỉ ấy có một vẻ áp bức mãnh liệt của tình luyện ái thiết tha đến nỗi chàng hầu tước bỏ trái xoài cửa và trở lui. Eugène nhìn ông

ta mà không khỏi thèm thuồng. Anh ta tự nói:

– Đó là con người có chiếc xe song mã! Vậy thì phải những con ngựa lanh lẹ, những đồng phục cho đầy tớ, và vâng như tuổi mới nhận được cái nhìn của đàn bà Paris hay sao?

Con quý xa hoa cần nhói tim anh ta, cuồng vọng làm ra tiền xâm chiếm anh ta, sự khao khát vàng làm anh ta khô cả cổ. Anh ta có một trăm ba mươi quan về tiền ăn học một tam cá nguyệt. Cha mẹ, anh em, chị em và dì anh ta, tất cả không tiêu đến hai trăm quan một tháng. Sự so sánh qua giữa tình trạng anh ta hiện tại với mục đích anh ta phải đạt làm anh kinh hoảng, sống sờ.

Nữ bá tước cười nói với vị hầu ước Bồ Đào Nha:

– Tại sao, anh lại không thể đến Hý viện Ý Đại lợi được?

– Công việc! Tôi ăn bữa tối tại nhà Đại sứ Anh quốc.

– Anh sẽ cáo từ họ.

Khi một người đàn ông phản bội, họ nhất quyết bắt buộc chồng chất lời lừa dối này lên lời dối trá khác. Ông D'Ajuda cười nói:

– Em buộc thế chẳng?

– Chắc thế rồi.

– Đó là lời tôi muốn làm cho em nói. Ông ta trả lời vừa liếc nhìn với cái nhìn sắc sảo có thể làm vững lòng bất cứ một thiếu phụ nào khác.

Ông cầm tay nữ bá tước hôn và đi ra.

Eugène đưa bàn tay lên đầu tóc anh ta và uốn cong mình để chào, tưởng bà De Beauséant sắp để ý đến anh ta; bỗng bà chồm tới vượt ra ngoài hành lang, chạy lại bên cửa sổ và nhìn ông D'Ajuda bước lên xe. Bà lắng tai nghe ông ra lệnh và nghe thẳng bồi truyền lại tên đánh xe:

– Đến nhà ông De Rochefide.

Mấy lời này cùng bộ điệu ông D'Ajuda phóng vào trong xe là một tia chớp và sấm sét đối với nữ bá tước. Bà trở vào, với bao nỗi lo sợ điếng người. Những tai biến kinh hồn trong xã hội thượng lưu chỉ là những việc như vậy đây. Tử tước phu nhân đi vào phòng ngủ, lại ngồi bên cái bàn và lấy một tờ giấy xinh đẹp. Bà viết:

“Nếu anh dùng bữa tối tại nhà De Rochefide chớ không phải tại Toà Đại sứ

Anh, thì anh phải có một lời giải thích với tôi. Tôi đợi anh.”

Sau khi sửa lại vài nét chữ lộn lạo vì bàn tay bà run vì xúc động, bà ký một chữ có C nghĩa là: «Claire de Bourgogne», và bấm chuông gọi.

– Jacques, bà bảo tên bồi phòng vừa chạy ngay vào, đến bảy giờ rưỡi, anh đi lại nhà De Rochefide, anh hỏi hầu tước D’Ajuda. Nếu hầu tước có ở đó anh nhờ đưa thư này cho ông ta; nếu không anh đem thư về cho tôi.

– Thừa phu nhân, có người đợi ở phòng khách.

– À phải rồi. Bà nói vừa đẩy cửa.

Eugène đã bắt đầu thấy rất khó chịu; mãi anh mới thấy nữ bá tước. Với một

giọng cảm xúc làm anh rung động đến tận tim:

– Xin lỗi ông em, tôi cần viết mấy chữ, Bây giờ thì tôi hoàn toàn về ông em tôi.

Bà ta cũng không biết mình đang nói gì nữa, vì bà đang suy nghĩ: “Ồ, anh ta muốn cưới cô Rochefide! Nhưng anh ta có tự do không? Tối nay, cuộc hôn nhân kia phải tan vỡ”, không thì ta... Nhưng đến mai không còn vấn đề này nữa.

– Thưa bà chị... Eugène trả lời.

– Há? Bà tử tước vừa nói vừa nhìn với cặp mắt xác xược làm chàng sinh viên lạnh cả người.

Eugène hiểu ngay tiếng “há” ấy. Từ ba giờ nay, anh ta đã học được bao nhiêu điều làm anh ta đã giữ thể diện phòng.

– Thưa phu nhân, anh ta đổ cả mặt nói lại.

Anh ta ngán ngừ, rồi mới tiếp:

– Xin Phu nhân thứ lỗi, tôi quá cần người che chở nên một chút tình liên hệ bà con có thể cũng không thiệt thòi gì.

De Beauséant phu nhân mỉm cười nhưng buồn bã: bà cảm thấy hoạn nạn đã vang rền trong không khí quanh bà.

– Nếu phu nhân biết tình trạng của gia đình chúng tôi, Eugène tiếp, chắc phu nhân sẽ vui lòng giữ vai tuồng của những bà tiên phước đức ngày xưa thích đánh tan những chướng ngại vật quanh mình những đứa con đỡ đầu.

Phu nhân cười nói:

– Vậy thì tôi giúp người em họ được việc gì nào?

– Tôi cũng chẳng biết nữa? Được cùng phu nhân có mối liên hệ họ hàng xa xôi đến mờ đăm trong bóng tối cũng đã là một tài sản rồi. Phu nhân là người độc nhất tôi quen biết ở Paris. À! Tôi muốn đến hỏi ý kiến phu nhân và nhờ phu nhân nhận tôi như một đứa trẻ nhỏ muốn khâu kết vào váy phu nhân, như một đứa trẻ dám chết vì bà.

– Ông em có thể vì tôi mà giết một người không?

– Tôi có thể giết hai người ạ!

– Trẻ con! Vâng, em là một đứa trẻ. Bà nói vừa cố nén nước mắt khỏi tràn ra. Em thì có thể yêu thật tình đấy!

– Ô! Eugène vừa gật đầu vừa kêu lên

Nữ Tử tước rất chú ý đến chàng sinh viên vì câu trả lời của một kẻ đầy tham

vọng. Anh chàng miền Nam mới đặt bài tính đầu tiên của đời anh. Từ cái khuê phòng xanh của bà De Restaud đến cái khách đường của bà De Beauséant, anh ta đã học được ba năm Ba lê luật, môn luật không ai nói đến, tuy nó đã tạo thành một tập án lệ xã hội cao cấp. Môn luật ấy học thuộc và thực hành đúng sẽ đưa đến tất cả mọi việc.

– À đây rồi! Eugène nói. Tôi có để ý đến bà De Restaud ở buổi dạ vũ của phu nhân. Sáng nay tôi có lại đằng bà ấy.

– Chắc em đã làm cho bà ta khó chịu lắm. De Beauséant mỉm cười nói.

– À! vâng, tôi là một thằng ngu dốt sẽ làm cho mọi người thù ghét tôi, nếu phu nhân từ chối không giúp đỡ tôi. Tôi tưởng khó mà gặp ở Paris một người đàn bà trẻ đẹp, giàu thanh nhã mà rảnh rang,

và tôi cần có một người đàn bà dạy cho tôi cái mà phụ nữ các bà biết giải thích một cách rất hay: cuộc đời. Tôi sẽ gặp một ông Traieles khắp nơi. Vì vậy tôi tìm đến phu nhân để tìm hỏi câu trả lời của một bí ẩn và yêu cầu phu nhân cho tôi hay việc ngu dại tôi đã lầm lỡ đây thuộc về loại gì, tôi đã nói đến một ông già ...

Jacques ngắt lời chàng sinh viên, làm anh chàng đã có cử chỉ rất phật ý, Jacques thưa:

– Thưa có nữ Công tước De Langeais.

Bà Tử tước hạ giọng bảo:

– Nếu em muốn thành công, trước nhất không nên có thái độ quá bộc lộ như thế này.

– Ô, chào bà bạn thân yêu!

Phu nhân nói vừa đứng dậy ra đón bà công tước và nắm tay nữ công tước một cách vồn vã mơn trớn như đối với chị em ruột.

Nữ công tước cũng đáp lại bằng những cử chỉ âu yếm hết sức đẹp đẽ.

De Rastignac nhủ thầm:

– Đây là hai bà bạn tốt. Ta sẽ được hai người đỡ đầu; hai bà này phải có những tình cảm giống nhau, và bà công tước chắc sẽ lưu ý đến ta.

– Nhờ ý tưởng may mắn nào mà tôi được hạnh phúc gặp bạn hờ Antoinette yêu quý của tôi? Bà De Beauséant nói.

– Ấy, vì tôi thấy ông D'Ajuda Pinto vào nhà ông De Rochefide, và tôi nghĩ bạn chắc ở nhà có một mình...

Bà De Beauséant không mím môi, cũng chẳng đỏ mặt, đôi mắt nhìn như thường, trán bà hình như sáng thêm ra trong lúc bà công tước thốt mấy lời ác liệt đó.

– Nếu tôi biết bạn đang bận... Bà công tước nói thêm vừa quay lại phía Eugène.

– Đây là ông Eugène De Rastignac, một người em họ tôi.

Bà Tử tước nói. Bà bạn có tin tức gì về Đại tướng Montriveau không nhỉ? Hôm qua Sériz nói với tôi là không ai thấy ông ta nữa. Ông ta có lại đảng nhà bà bạn hôm nay không?

Bà nữ Công tước say mê ông De Montriveau đến điên cu Ông, nhưng người ta cho là đã bị ông này bỏ rơi. Bà

cảm thấy câu hỏi của bà Tử tước như đâm nhói vào tim bà. Bà đỏ mặt trả lời:

– Ông ta có ở điện Elysée hôm qua.

– Ông ta có việc trực ở điện à?

– Clara, chắc bạn biết ngày mai sẽ đăng giấy báo hỷ của ông D’Ajuda Pinto và cô De Rochefide? Công tước phu nhân nói, vừa nhìn với cặp mắt ranh mãnh.

Đòn này quá mãnh liệt, bà Tử tước tái mặt, bà trả lời vừa cười:

– Lời đồn của bọn đại dốt đùa chơi! Tại sao ông D’Ajuda Pinto mang lại nhà bọn Rochefide một mỹ danh đệ nhất của Bồ Đào Nha chứ? Bọn Rochefide chỉ mới vào hàng quý tộc hôm qua.

– Nhưng người ta bảo cô Berthe có món lợi tức những 200 ngàn liu làm của hồi môn.

– Ông D'Ajuda quá giàu, đâu có làm những bài tính ấy.

– Nhưng, bạn quý ơi, cô De Rochefide cũng đẹp chứ.

– À!

– Và ông ta ăn cơm tối ở đằng ấy hôm nay, và các điều kiện đã quyết định rồi. Bạn không hay biết gì nhiều làm tôi hết sức ngạc nhiên.

– Vậy thì em đã làm điều đại dột nhỉ? Bà De Beauséant hỏi. Cậu bé này vào chỗ xã giao mới mẻ quá làm cậu chẳng hiểu một chút gì vào những chuyện ta nói, bạn Antoinette yêu quý à. Xin bạn hãy tử tế với cậu bé chút, mai ta sẽ lại nói chuyện kia. Bạn thấy không mai chắc mọi sự sẽ thành chính thức và bạn chắc sẽ có thể là người đưa tin bán chính thức.

Nữ Công tước quay nhìn Eugène với cặp mắt lão xược bao trùm người ta từ đầu đến chân, đè bẹp người ta đi, làm người ta thành một con số không.

– Thừa phu nhân, tôi vô tình đã cắm một lưỡi dao vào lòng bà De Restaud. Vô tình, lỗi tôi ở đó. Thiên tài của chàng sinh viên đã giúp ích chàng, và chàng đã khám phá bao nhiêu châm chích chua cay trong những lời thân yêu của hai người đàn bà này. Các bà vẫn tiếp tục gặp những người biết điều bí ẩn của mình và có lẽ các bà sợ họ hại mình, còn người làm tổn thương kẻ khác mà không biết vết thương mình gây ra nó sâu đến đâu, người đó bị xem như một đứa khờ dại, vụng về không biết lợi dụng gì hết, và ai cũng khinh thị nó.

Bà De Beauséant liếc nhìn chàng sinh viên với cặp mắt chan chứa cảm tình của

những tâm hồn cao thượng biết đặt vào đấy cả lòng tri ân lẫn vẻ trang nghiêm. Cái nhìn này là cả một liều thuốc thơm tho làm êm dịu vết thương do cặp mắt hổ giá viên của nữ Công tước đã đánh giá chàng. Eugène nói tiếp:

– Phu nhân hãy tưởng tượng rằng tôi vừa chiếm được thiện ý của Bá tước De Restaud; vì Eugène lại quay qua phía bà công tước với một vẻ vừa khiêm tốn vừa ranh mãnh, vì tôi chỉ là một sinh viên khốn đốn cô độc nghèo nàn...

– Ông De Rastignac đừng nói như vậy. Đàn bà chúng tôi vẫn không thích những cái mà kẻ khác không thích.

– Ấy, tôi chỉ mới hăm hai tuổi đầu, phải chịu đựng những khốn khổ của tuổi mình chứ. Và tôi cũng đang xưng tội, và không còn phòng xưng tội nào để

quỳ đẹp hơn đây nữa; người ta phạm tội ở nơi này để rồi ta tự thú ở phòng xưng tội khác.

Bà Công tước lấy ngay vẻ mặt lãnh đạm trước những lời phạm tôn giáo này mà bà ta không chấp nhận tính cách khiếm nhã, Bà nói với nữ bá tước:

– Ông đây vừa đến...

De Beauséant phu nhân phá lên cười giễu cả cậu em họ cả bà Công tước.

– Cậu em nó vừa đến bạn quý ạ, và đang tìm một nữ giáo viên dạy nhĩa độ cho.

– Thừa nữ Công tước, Eugène nói có phải muốn học những bí mật của cái làm ta mê luyến là điều tự nhiên không ạ? Và chàng tự nhủ thầm: chắc ta đang nói với họ toàn những lời lẽ của bọn thợ hớt tóc.

– Nhưng bà De Restaud, theo tôi tưởng là học trò của ông De Trailles ấy mà. Bà công tước nói.

– Thừa phu nhân, tôi đâu có biết. Vì vậy mà tôi đã dại dột nhảy vào giữa hai người. Rốt cuộc tôi hòa hợp được với người chồng, bà vợ cũng chịu đựng tôi trong một thời gian, cho đến lúc tôi nói với họ rằng tôi có quen một người mà tôi vừa trông thấy do một cầu thang kín đi ra, và trước đó lại ôm hôn Bá tước ở đầu cuối hành lang.

– Ai vậy? Hai bà phu nhân đồng hỏi.

– Một ông già sống với hai đồng vàng²¹ mỗi tháng trong góc ngoại ô Saint Marceau, như tôi, một sinh viên nghèo. Một người khốn nạn ai cũng chế giễu và chúng tôi gọi là ông già Goriot!

21 Đồng louis = 24 livres (độ 24 quan xưa).

– Ôi cậu em trẻ con quá rồi, bà Tử tước kêu lên, bà De Restaud là một tiểu thư Goriot.

– Con gái một anh bán bún bà Công tước tiếp lời, một thiếu phụ nhỏ được trình diện cùng một lúc với con gái một anh chàng bán bánh. Có nhớ không, Clara? Đức Vua đã phì cười và đã nói một câu hóm hỉnh bằng tiếng la tinh về vấn đề bột. Bọn người... gì nhỉ? Bọn người...

– *Ejusdem farinae*. Eugène nói.

– Đúng rồi. Bà công tước nói.

– Ồ, ra là ông thân bà ấy đấy! Chàng sinh viên nói với một cử chỉ đầy ghê rợn.

– Vâng. Ông già ấy có hai cô con gái ông ta cứng quý gần như điên, tuy hai nàng đã gần như từ bỏ ông ta.

– Cô nàng thứ hai, bà Tử tước nhìn bà Công tước nói, có phải lấy một anh chủ ngân hàng tên Duc, anh chàng nam tước De Nucingen phải không? Cô ta tên là Delphine, là một nàng tóc vàng có một phòng xem hát ở ca nhạc trường, cũng có mặt tại Hý viện, và cười rất lớn để người ta để ý tới mình, phải không nhỉ?

Bà công tước cười nói:

– Tôi phục bạn đa. Sao bạn quá chú trọng đến những người ấy vậy? Phải say mê cuồng dại như anh chàng De Restaud để gắn bó keo sơn với bà Anastasie. Ồ, nhưng anh ta cũng không phải là tay buôn sành đâu! Cô ta hiện ở trong tay anh chàng De Trailles. và anh này sẽ làm tiêu ma cô ta mất.

– Các nàng từ bỏ cha mình! Eugène nói lặp lại.

– Vâng, cha của mấy nàng, người cha, một ông cha, bà Tử tước nói. một ông cha rất tốt, theo người ta đồn, đã cho mỗi cô năm sáu trăm ngàn quan để gây hạnh phúc cho họ và gả họ lấy chồng cao sang, và ông ta chỉ dành lại cho mình từ tám đến mười ngàn đồng vàng lợi tức, tưởng chừng như con gái ông vẫn còn là con ông, như ông đã tạo thành hai đời sống, hai cái nhà nơi đó có lẽ ông sẽ được tôn thờ, chiêu chuộng. Sau hai năm, hai chàng rể đã khai trừ ông ra khỏi nhà họ như đối với một kẻ khốn nạn nhất đời.

Vài hạt lệ chảy vòng quanh trong mắt chàng thanh niên. Mới đây. lòng chàng như được đổi mới nhờ những cảm xúc trong sạch và thiêng liêng về gia đình và đang còn trong vòng mê luyến những tin tưởng của tuổi trẻ và chàng cũng mới ở ngày đầu tiên chiến trường của nền văn

hoá Paris. Những cảm xúc chân thành hay lây đến nỗi ba người lảng lạng nhìn nhau một lúc.

– Ô vâng! Trời ơi, chuyện ấy có vẻ ghê tởm quá, Bà De Langeais nói, nhưng ta vẫn thấy những việc như thế mỗi ngày.

Duyên cớ vì đâu? Bà bạn thân mến này, bạn có lúc nào nghĩ đến chàng rể là cái gì chẳng? Chàng rể là một người đàn ông vì họ mà bà hay tôi, chúng ta nuôi dưỡng một đứa bé thân yêu mà ta sẽ quan tâm do nghìn mối dây liên hệ, một đứa trẻ trong suốt mười bảy năm trời làm niềm vui cho cả gia đình, là cái linh hồn trong trắng của cả mọi người như Larartine có thể nói, và sẽ trở nên người tàn ác cho gia đình. Lúc kẻ đàn ông kia đã chiếm đoạt đứa bé của ta rồi, chàng ta đã nắm lấy tình yêu như người ta dùng cái búa để chặt đứt tận tim tận thịt của

kẻ thần tiên này tất cả những tình cảm ràng buộc với gia đình.

Hôm qua, con gái chúng ta là tất cả đối với chúng ta, và chúng ta là tất cả đối với nó; ngày mai nó trở thành kẻ thù địch của chúng ta. Ta không thấy tấm bi kịch ấy phô diễn mỗi ngày hay sao? Ở đây thì nàng dâu tỏ ra hết sức hỗn xược với ông cha chồng đã hy sinh hết cho con trai ở kia, một chàng rể đuổi mẹ vợ ra khỏi cửa. Tôi muốn hỏi trong xã hội ngày nay có gì là bi thảm; nhưng cái thảm kịch của anh chàng rể thật rùng rợn, không kể những cuộc hôn nhân của chúng ta đã trở thành những việc quá ngu xuẩn, Tôi rất thông cảm những việc đã xảy ra cho ông già bán bún kia. Tôi tưởng còn nhớ rằng tên Foriot kia...

– Thưa bà, Goriot ạ.

– Vâng, tên Moriot ấy đã làm chủ tịch trong khu vực anh ta dưới thời Cách mạng. Anh ta đã ở trong những bí mật của trận đối kém phi thường hồi ấy và đã bắt đầu làm giàu bằng các bán bột mì với giá bán gấp mười giá mua. Anh ta muốn bao nhiêu là được bấy nhiêu. Tên quản gia của bà nội tôi đã bán bột mì cho anh ta những số tiền kếch xù. Cũng như tất cả những hạng người ấy, tên Noriut chắc đã chia tay cái ủy ban cứu quốc. Tôi còn nhớ tên quản gia nói với bà nội tôi rằng bà có thể ở yên tại Grandvilliers, vì lúa của bà là một bằng cấp yêu nước rồi. Ấy thế mà tên Loriot kia, cái anh chàng đã bán lúa cho bọn chặt đầu người, anh ta chỉ có một mối tình mãnh liệt. Người ta bảo anh ta rất yêu quý con gái anh ta. Anh ta đã nâng cao cô gái lớn vào nhà De Restaud, và ghép cô em vào Nam

tước De Nucingen, một chủ Ngân Hàng lên mặt bảo hoàng.

Các bạn cũng hiểu rằng dưới thời Đế quốc, hai chàng rể cũng không quá câu nệ về việc chứa chấp trong nhà lão già ấy của chế độ Cách mạng Chín mươi ba. Nhưng lúc triều vua Bourbons trở lại, thì anh chàng làm trở ngại cho De Restaud, và nhất là cho anh chủ Ngân Hàng. Mấy cô con gái có lẽ cũng vẫn thương cha, nhưng muốn chiều nể cả hai bên, cả cha và cả chồng. Hai nàng tiếp lão Goriot lúc không có ai hết, chúng viện những cớ đầy tình tứ. “Cha đến nghe, chúng ta sẽ dễ chịu hơn, vì chỉ có cha và con một mình thôi! v.v...”

Nhưng bạn ơi, theo tôi, thì tôi tưởng những tình cảm chân thành vẫn có mặt và có trí: lòng lão Chín ba khốn nạn kia

đã rướm máu. Lão thấy con gái lão xấu hổ vì lão; và nếu chúng thương chồng chúng thì lão lại làm hại cho rể lão. Vậy phải hy sinh. Lão hy sinh vì lão là cha: lão tự khai trừ vậy! Thấy con gái vui lòng, lão hiểu lão đã hành động thoả đáng. Cha và con đã đồng mưu phải chằng trong cái tội nhơ này. Ta thấy sự việc như vậy ở khắp nơi. Ông cha Goriot kia có lẽ đã là một vết dầu nhơ trong phòng khách của hai con gái ông. Ông ta có thể đã lúng túng, đã chán ở đó.

Việc xảy ra cho người cha này có thể xảy đến cho một người đàn bà đẹp nào đối với người đàn ông nàng thương yêu nhất đời: nếu tình yêu của nàng đã làm cho chàng phiền chán chàng bỏ đi, và làm đủ mọi sự hèn nhát để tránh nàng. Tất cả tình cảm đều tới mức đó. Lòng ta là một kho tàng nếu ta đổ dốc nó ra hết

một lượt, ta sẽ phá sản. Ta không tha thứ cho tình cảm đã bộc lộ hết cả cũng như ta không tha thứ cho một người không có đồng xu dính túi. Người cha này đã cho hết tất cả. Trong hai mươi năm trường ông ta đã cho hết lòng dạ ông, hết tình yêu thương của ông; trong một ngày ông đã cho hết tất cả gia sản của ông. Quả chanh đã ép hết nước, xác chanh đã bị các cô con gái ông vứt bỏ ở góc đường.

– Đời xấu xa thật! Tử tước phu nhân vừa tháo chỉ cái khăn choàng vừa nói mà không ngước mắt lên, vì phu nhân bị động chạm thắm thía bởi những lời mà bà De Langeais nói ra, cốt nhằm vào phu nhân, khi kể chuyện kia.

– Khả ố à? Không đâu, nữ công trước nói tiếp, đời là thế, chỉ có thế thôi. Nếu tôi nói với bà bạn như vậy, là để tỏ cho bạn biết là tôi không bị đời phỉnh gạt.

Tôi cũng nghĩ như bạn, bà nói vừa nắm tay nữ bá tước. Đời là một đồng bùn dơ, ta nên cố gắng ở trên những chỗ cao.

Bà ta đứng dậy, ôm hôn De Beauséant phu nhân trên trán vừa nói tiếp:

– Lúc này bạn hết sức xinh đẹp, bạn yêu quý ạ. Sắc diện bạn hồng hào hơn lúc nào hết.

Rồi bà ta đi ra, sau khi hơi nghiêng đầu chào nhìn người em họ.

– Ông già Goriot siêu việt thật! Eugène nói vừa nhớ lại lúc thấy ông già vịn những món đồ bạc giữa đêm hôm.

Bà De Beauséant không nghe. Bà đang trầm ngâm nghĩ ngợi. Vài phút im lặng trôi qua, chàng sinh viên khốn khổ, sống sờ và xấu hổ, không dám bỏ đi,

cũng không dám ở lại, cũng không dám nói gì.

Mãi bà nữ tử tước mới nói:

– Đời khả ố và ác độc thật! Một tai nạn gì vừa xảy đến cho ta, là có ngay một bạn hữu sẵn sàng đến nói cho ta hay, đến quây trong tim ta với lưỡi dao vừa cho ta ngắm nhìn cán dao, chưa gì đã có lời châm biếm chua cay, đã có lời giễu cợt nhạo báng! À, rồi ta sẽ tự vệ mà.

Bà ngẩng đầu lên với bộ điệu mà bà đại quý phái mà bà vẫn là một nhà đại quý phái, và đôi mắt hãnh diện của bà như bắn ra những tia lửa.

– Ủa! cậu em đấy à! Bà nói lúc chợt thấy lại Eugène.

– Vẫn còn đấy ạ! – chàng đáp với vẻ rất thiếu nã.

– Này cậu De Rastignac, cậu phải đối xử với đời này cho thích đáng với nó. Cậu muốn thành đạt, tôi sẽ giúp cậu. Cậu sẽ lường xem sự đối bại của đàn bà nó sâu xa đến đâu, cậu sẽ do xem tính tự đắc khốn nạn của đàn ông nó rộng lớn đến bao nhiêu. Tôi dầu đã đọc nhiều trong cuốn sách của trường đời, tuy nhiên còn nhiều trang tôi không giở đến. Giờ đây thì tôi đã biết hết. Cậu càng tính toán lạnh lùng bao nhiêu, cậu càng đi xa bấy nhiêu. Cứ đánh, không chút thương hại, là cậu được người ta nể sợ. Chỉ xem đàn ông cũng như đàn bà đều là những con ngựa trạm, mà cậu sẽ bỏ chết rập ở mỗi trạm, cậu sẽ đi đến tột đỉnh của dục vọng của cậu.

Cậu thấy không cậu sẽ không ra gì hết ở đây, nếu không có một người đàn bà quan tâm đến cậu. Mà người đàn bà

của cậu phải trẻ, giàu, thanh nhã. Nhưng nếu có một tình cảm chân thật thì cậu phải giấu kín nó như một kho vàng; không nên để ai ngờ đến nó, không thì cậu nguy mất. Cậu không phải là tay đao phủ thủ nữa, mà cậu sẽ là nạn nhân. Nếu cậu yêu thật, thì nên giữ kín bí mật ấy đi! Đừng cho ai biết trước khi đã rõ người mình bày tỏ tâm sự là ai. Muốn phòng giữ trước cho mỗi tình hiện chưa có ấy, nên biết dè chừng cái xã hội này. Nghe tôi. Nay, Miguel (bà lăm tên một cách hồn nhiên mà không biết) có một chuyện còn ghê gớm hơn sự hai người con gái lờ bỏ ông cha, họ có lẽ còn muốn ông chết nữa kia: đó là sự cạnh tranh giữa hai chị em De Restaud là dòng dõi quý phái, vợ chàng được chấp thuận và được trình diện; nhưng em nàng, cô em giàu có, là Delphine de Nucingen phu nhân, vợ một nhà tài phiệt, cô này lại rầu muốn

chết; lòng ghen tị nghiêng ngả cô ta, và cô ta xa cách chị hàng trăm dặm; chị cô ta cũng không còn là chị nữa; họ từ bỏ nhau cũng như họ đã cũng từ bỏ cha họ.

Vì vậy De Nucingen phu nhân có thể liếm hết bùn từ con đường Saint Lezare đến đường De Grenelle để được vào khách đường của tôi. Cô tưởng anh chàng De Marsay đưa cô ta đến mục đích nên đã dẫn thân làm nô lệ cho De Marsay, quấy nhiễu De Marsay. Nhưng De Marsay ít quan tâm đến cô ta, nếu cậu em đem nàng lại giới thiệu cho tôi, em sẽ là cục cưng của cô ta, cô ta sẽ tôn thờ cậu. Nếu có thể thì cậu sẽ yêu cô ta sau, nếu không cậu sẽ lợi dụng nàng ta. Tôi sẽ cho cô ta gặp một hai lần, lúc có đại dạ hội, có đông khách, nhưng tôi sẽ không tiếp cô ta buổi sáng bao giờ. Tôi sẽ chào cô ta là đủ rồi.

Cậu đã làm cho cửa nhà bà Bá tước đóng trước mặt cậu vì đã nói đến tên ông già Goriot. Vâng, cậu em thân mến ạ, cậu sẽ đến nhà bà De Restaud hai mươi lần bà ta sẽ đi vắng. Cậu đã bị cấm cửa. Ấy vậy, thì ông già Goriot liền dẫn cậu vào De Nucingen phu nhân. Người đẹp này sẽ là một bằng hiệu cho cậu. Cậu hẳn trở thành người được nàng ưu đãi, các phụ nữ sẽ đam mê cậu. Những kẻ ganh tị nàng, những bằng hữu nàng, những bạn thân nhất của nàng sẽ muốn đoạt cậu qua tay nàng. Có những đàn bà thích người đàn ông đã do người khác tuyển chọn, cũng như có những mục trưởng giả khốn nạn lúc chọn mũ của chúng tôi, mong có được những kiểu cách của chúng tôi. Cậu sẽ được nhiều thắng lợi.

Thắng lợi ở Paris là chìa khóa của uy quyền. Nếu các bà cho cậu là người có

trí, có tài, các ông sẽ tin theo, nếu cậu không giác tỉnh họ. Cậu sẽ muốn gì được này, cậu sẽ vào được mọi nơi. Lúc ấy cậu sẽ biết đời là gì, là nơi quy tụ của bọn bị phỉnh gạt của bọn lường gạt. Cậu không nên ở vào bọn này hay bọn kia. Tôi sẽ biếu cậu cái tên tôi để làm sợi chỉ Ariane²² dẫn cậu qua cái mê lộ ấy. Đừng làm hoen ố tên ấy, bà nói vừa cúi cổ xuống và nhìn chàng sinh viên với cái nhìn của một nữ hoàng, phải trả nó lại trong trắng cho tôi. Thôi cậu đi đi. Đàn bà chúng tôi cũng có những chiến trận phải đấu.

– Nếu phu nhân cần một người thiện chí để đi châm ngòi nổ địa lôi? Eugène nói chận.

– Thì sao?

22 Fil d'Ariane: sợi chỉ của nàng Ariene cho chàng Thébée để chàng ra khỏi Mê cung sau khi đã giết được quỷ Ngưu đầu.

Chàng đẩy tay vào tim mình, mỉm cười đáp lại cái cười của bà chị họ, và sợ về không kịp giờ ăn tối. Nỗi lo sợ này làm anh ta cảm thấy cái sung sướng được xê dịch mau chóng tại Paris. Nhưng cái thú vị hoàn toàn máy móc ấy không cho anh ta rời bỏ mấy may mắn những tư tưởng đang dồn dập trong óc. Lúc một thanh niên vào tuổi chàng bị người khinh bỉ, thanh niên ấy nổi thịnh nộ, phát khùng lên, bậm uy dọa nạt cả toàn thể xã hội, muốn phục hận, và cũng đâm ra ngờ vực cả bản thân mình. Lúc này, Rastignac bực tức vì mấy chữ: cậu đã làm cho bà Bá tước cấm cửa cậu.

– Ta sẽ đến! Anh ta tự nói, và nếu bà De Beauséant nói đúng, nếu ta bị cấm cửa... ta... Bà De Restaud sẽ gặp ta trong tất cả các khách thỉnh bà ta sẽ đặt chân đến, ta sẽ học đánh kiếm, tập bắn

súng, ta sẽ giết chết chàng Maxime của cô nàng.

Lương tâm anh ta thét: Nhưng còn tiền? Mà sẽ lấy đâu ra tiền?

Sự giàu sang phô trương tại nhà bà De Restaud bỗng chói rạng trước mắt anh ta. Anh ta trông thấy ở đó sự xa xỉ mà một cô nàng Goriot phải ưa thích những vàng thếp, những vật quý giá khoe bày sự xa xỉ vô ý thức của một kẻ mới giàu sang, sự xài phí của một cô gái được bao dưỡng. Hình ảnh quyến rũ đột nhiên bị vẽ hùhng vĩ của cung phủ De Beauséant đè bẹp. Trí tưởng tượng xấu xa vừa mở rộng trí óc và lương tâm chàng. Chàng thấy đời đúng với sự thật: luật pháp và luân lý bất lực đối với nhà giàu, và giàu có là cái lý lẽ tối hậu vậy²³.

23 (Le Minotsure) và anh nàng. Sau nàng cũng bị Thésée bỏ (thần thoại Hy Lạp).

– Vautrin có lý, giàu có là đức hạnh.
Anh chàng tự nhủ.

7.

Về đến Đường Mới Sainte Geneviève, anh ta trèo lên phòng mình, trở xuống trả anh đánh xe mười quan, rồi vào cái phòng ăn buồn lợm trong ấy anh ta thấy ngay mười tám người khách trọ đang ăn, chẳng khác nào những con thú ở một máng cỏ. Quang cảnh nghèo khổ và hình trạng của cái phòng này làm anh ta ghê tởm. Sự chuyển tiếp quá đột ngột, mỗi tương phản quá hoàn toàn, không khỏi làm

nảy nở lòng tham vọng quá mạnh ở tâm trí anh ta. Một bên thì hình trẻ trung, linh hoạt, trong không cảnh của những kỳ công mỹ thuật và kiêu xa, những đầu óc đầy dục vọng tràn trề thi tứ; bên kia, là những bức tranh ghê rợn bọc bùn, và những gương mặt trên đó dục vọng chỉ còn để tro lại những thớ thịt mòn xác và tính chất máy móc. Những bài học do cơn tức giận của một người đàn bà bị bỏ rơi làm bà De Beauséant đã thốt ra, những đề nghị giáo quyết của bà trở lại trong ký ức chàng và cảnh khổ quanh mình càng như thêm lời phê bình. De Rastignac quyết định mở hai chuyến tuyến song hàng để đi đến chỗ giàu sang, chàng quyết vừa dựa trên tài học vừa dựa trên tình yêu, vừa trở thành học giả uyên bác vừa là một người sống đúng thời thượng.

Anh thành thật còn trẻ con làm sao! Hai con đường tiệm cận có bao giờ gặp nhau được đâu. Vautrin bỗng nói với anh ta, vừa liếc nhìn với cái nhìn hình như làm cho ông ta hiểu thấu những bí ẩn nhất của lòng người:

– Ngài hầu tước coi ử rữ quá.

– Tôi không sẵn lòng chịu đựng lời giễu cợt của những kẻ gọi tôi là “Ngài hầu tước”. Ở đây, muốn được làm hầu tước thật sự, phải có lợi tức một trăm ngàn liu, và lúc người ta phải sống trong nhà trọ Vauquer, người ta chắc chắn không phải là người được thần tài ưu đãi.

Vautrin nhìn Rastignac với vẻ như cha nhìn con, với bộ mặt khinh khi, như cách muốn nói:

“Trẻ con! Mà chỉ đủ cho ta đớp một miếng”. Rồi ông ta nói:

– Ông có vẻ gắt gỏng vì có lẽ ông không thành công phía bà Bá tước De Reutaud.

De Rastignac gào lên:

– Bà ta đã cấm cửa tôi vì tôi đã nói với bà ta là ông thân sinh bà ăn cơm cùng với bàn chúng ta.

Tất cả các khách ăn đều nhìn nhau. Ông già Goriot cúi nhìn xuống và quay đi để lau con mắt.

– Ông đã ném thuốc lá vào mắt tôi.

Ông già nói với người ngồi cạnh ông:

– Ai quấy nhiễu ông già Goriot từ nay sẽ đương đầu với tôi.

Eugène trả lời vừa nhìn người ngồi cạnh ông lão bán bún. Ông ta hơn tất cả chúng ta. Tôi không nói đến các bà, anh

ta nói thêm vừa quay về phía cô Taillefer.

Câu nói ấy là một kết thúc. Eugène nói với một vẻ làm các khách ăn đều im lặng. Chỉ có Vautrin giễu anh ta:

– Muốn chịu nhận ông già Goriot về phần anh, và chịu trách nhiệm về ông ta, thì phải biết cầm kiếm giỏi và bắn súng hay.

– Tôi sẽ làm đúng như vậy. Eugène nói.

– Vậy ông đã ra trận hôm nay rồi sao?

– Có lẽ. Rastignac trả lời. Nhưng tôi không cần trình công việc tôi cho ai hết, vì tôi cũng không tìm đoán những công việc của kẻ khác làm ban đêm.

Vautrin nhìn xéo De Rastignac.

– Em nhỏ ời lúc ta không muốn những con bé múa rối lừa bịp, ta phải vào ngay trong rạp ván chớ không phải chỉ nhìn qua lỗ cái màn. Thôi chuyện vẫn thế là đủ, anh ta nói thêm lúc thấy Eugène sắp nổi nóng. Ta sẽ có câu chuyện nói với nhau bất kỳ lúc nào anh muốn.

Bữa cơm trở nên buồn bã lạnh lùng. Ông già Goriot trầm ngâm đau khổ vì câu nói của anh chàng sinh viên, ông ta không hiểu rằng thái độ của người ta đã thay đổi đối với ông, và một thanh niên có thể làm người ta hết bạc đãi ông đã bênh vực ông.

Bà Vauquer nói nhỏ:

– Giờ đây ông Goriot lại là cha một bà Bá tước à?

– Và một bà Nam tước nữa. De Rastignac trả lời.

Bianchon nói với anh ta:

– Ông ta chỉ có một việc ấy để làm. Tôi có xét đầu ông ta: chỉ có một bấu, cái bấu làm cha. Ông ta sẽ là người cha muôn đời đấy.

Eugène đang quá nghiêm trang, câu đùa giỡn của Bianchon đâu có làm cho anh ta cười được. Anh ta đang muốn lợi dụng những lời khuyến khích của bà De Beauséant, và đang tự hỏi ở đâu và làm cách nào để kiếm ra tiền? Anh ta thành lo âu lúc thấy những đống cỏ man mác của thế giới trải ra trước mắt, vừa trống trải vừa đầy tràn. Lúc ăn xong, mọi người đều đi ra, để anh ta một mình trong phòng ăn.

Goriot với giọng cảm động:

– Vậy ông có gặp con gái tôi à?

Eugène đang trầm tư bị ông giật làm
sực tỉnh lại. Anh ta nắm tay ông và nhìn
ông với vẻ triu mến, trả lời:

– Ông là người trung hậu và có phẩm
cách. Ta sẽ nói chuyện về các cô con ông
sau này.

Anh ta đứng dậy không muốn nghe
ông già Goriot nói, và về phòng mình để
viết cho mẹ anh một lá thư sau đây:

“Mẹ thân yêu, mẹ xem thử có còn cái
vú thứ ba mở ra cho con bú không. Con
đang ở trong tình trạng có thể chóng làm
thành sự nghiệp. Con cần một ngàn hai
trăm quan, và con nhất thiết phải có số
tiền đó. Mẹ đừng nói gì với cha con về lời
yêu cầu của con, vì cha con có lẽ khước
từ, và nếu con không có số tiền ấy, có thể
con thất vọng đến phải tự bắn một phát
súng vào đầu con. Con sẽ giải thích cho

mẹ hay những nguyên do của con ngay lúc con gặp lại mẹ, vì phải viết đến mấy cuốn sách mới làm cho mẹ hiểu được tình trạng hiện nay của con.

Con không có cờ bạc đâu, mẹ hiền của con ạ, con không nợ nần gì ai hết; như nếu mẹ muốn bảo tồn cái nguồn sống mẹ đã ban cho con, mẹ phải tìm cho con số tiền kia. Nói tóm lại là con đã đi lại nhà nữ Tử tước De Beauséant và bà đã đỡ đầu cho con. Con phải ra giao thiệp với đời, mà không có đồng xu để có những đôi tất tay sạch sẽ. Con có thể chỉ ăn bánh mì, chỉ uống nước lã, con nhịn ăn nếu cần, nhưng con không thể thiếu những dụng cụ để đào cây nho trong xứ này. Con cần phải thành công hay ở mãi trong bùn. Con biết tất cả những kỳ vọng mẹ đặt nơi con, và cũng muốn thực hiện mau chóng, Mẹ hiền của con, mẹ

đem bán vài cái nữ trang xưa của mẹ đi, con sẽ thay thế cho mẹ ngay. Con chán hiểu tình trạng gia đình của ta để nhận thức được giá trị của những hy sinh này, và mẹ phải biết rằng con không đòi hỏi những hy sinh vô ích, nếu không con chỉ là một con quái vật. Xin mẹ hay coi lời khẩn cầu của con là tiếng kêu của một nhu cầu thiết khẩn. Tương lai của chúng ta ở cả trong số trợ cấp này: con sẽ khai chiến nhờ nó, vì đời sống ở Paris là một cuộc chiến đấu không ngừng. Nếu muốn đủ số tiền mà không có phương tiện gì khác hơn là phải bán đồ ren của dì con thì mẹ nói dùm với dì con rằng con sẽ biếu những đồ ren đẹp hơn v.v...

Anh chàng lại gửi cho mỗi cô chị một bức thư để xin tiền dành dụm của mỗi người, và để giật được các món tiền đó khỏi mấy cô nói lại với gia đình về sự hy

sinh mà các cô chắc chắn sẽ sung sướng mà thi hành, chàng gọi tính cao nhã của các cô bằng cách gảy vào cái dây...

Danh dự rất căng thẳng và rất kêu trong những tấm lòng son trẻ. Sau lúc viết thư xong, anh ta tự nhiên thấy rung chuyển mạnh, anh ta hồi hộp, rùng mình. Chàng thanh niên đầy tham vọng ấy cảm thông lòng cao thượng tinh khiết của những tâm hồn sống vui trong cô quạnh, anh ta biết sẽ làm cho hai chị đau khổ và cũng đưa lại cho họ bao nhiêu mối hoan lạc; hai cô sẽ sung sướng mà âm thầm nói chuyện trong vườn kín về cậu em trai yêu quý. Lương tâm anh sáng tỏ lên, anh thấy rõ hai chị đang kín đáo đếm kho tiền nhỏ của mình; chàng thấy hai chị trở hết tài khéo léo tinh ranh của thiếu nữ để thâm lén gửi tiền cho em, cố lừa phỉnh lần đầu tiên trong đời để đạt

đến chỗ cao siêu. Anh chàng tự nhủ :

Lòng một người chị là một kim cương tinh khiết, một vực thăm thân yêu!

Anh ta hổ thẹn đã biên thư. Ước nguyện của các chị sẽ mãnh liệt làm sao, và tinh khiết làm sao tấm nhiệt tình của tâm hồn các chị nó vượt bóng tận trời xanh! Các chị sẽ hy sinh với bao nhiêu khoái thích! Mẹ chàng sẽ đau đớn bao nhiêu nếu không thể gởi đủ số tiền cho chàng. Những tình cảm cao đẹp kia; những hy sinh ghê gớm sẽ dùng làm những nấc thang cho chàng đến gần nàng Delphine de Nucingen. Vài giọt lệ, những nén hương cuối cùng ném lên bàn thờ thiêng liêng của gia tộc, từ mắt chàng trào ra. Anh chàng đi qua lại trong phòng với vẻ băn khoăn đầy thất vọng. Do cách cửa màn vẫn hé mở, ông già Goriot trông thấy chàng trong tình trạng

ấy. Ông ta bước vào và hỏi chàng:

– Anh làm sao vậy?

– Ôi ! ông cụ lảng giềng hiền hậu của tôi ơi, tôi còn là người con và người em, cũng như ông cụ là người cha vậy. Ông run sợ

Ông già Goriot nói ấp úng mấy tiếng mà Eugène không hiểu, rồi ông đi ra. Sáng mai Rastignac ra nhà Bưu điện bỏ thư. Anh ta đã do dự đến cuối cùng, nhưng rồi anh ta cũng ném thư vào thùng thư vừa nói. «Ta sẽ thành công!» Đây là tiếng nói của người cờ bạc, của một tướng lĩnh, tiếng nói ác liệt đã làm hại nhiều người hơn là cứu họ.

Vài ngày sau, Eugène đến nhà bà De Restaud và không được tiếp. Anh ta trở lại ba lần, cả ba lần nữa đều thấy cửa

đóng, mặc dầu anh ta đã đến những giờ không có ông De Trailles ở đấy. Bà nữ bá tước đã nói đúng. Chàng sinh viên không học hành nữa. Anh ta đến lớp để hô tên, và lúc đã được chứng nhận sự có mặt, anh ta đi mất. Anh ta lý luận như đa số sinh viên. Anh ta để dành việc học cho lúc sắp thi, anh ta quyết định ghi tên học năm thứ hai và thứ ba dồn lên nhau, và sẽ học luật cẩn thận và một lần vào lúc cuối cùng.

Như vậy anh ta sẽ có 15 tháng nhàn tản để bơi trên cái biển lớn Paris, để buôn đàn bà và để câu sự nghiệp. Trong tuần ấy, anh ta gặp bà De Beauséant hai lần và chỉ vào nhà bà lúc xe của hầu tước De Ajuda đi ra. Còn vài ngày nữa, người đàn bà danh vọng này, con người thơ mộng nhất của ngoại ô Saint Germain vẫn còn là người chiến thắng và cản trở cuộc hôn

nhân giữa cô De Rochefide và hầu tước D'Ajuda Pinto.

Nhưng những ngày cuối cùng ấy vì nữ bá tước sợ hạnh phúc tiêu tan nên đã trở thành những ngày nồng nhiệt nhất, và đã làm cho tai họa càng gấp phát hiện. Hầu tước D'Ajuda, đồng ý với gia đình Rochefide, đã xem cuộc xích mích và cuộc hòa giải giữa đôi nhân tình như một cơ hội may mắn: họ hy vọng bà De Beau-séant sẽ quen với ý tưởng về cuộc hôn nhân và rốt cuộc sẽ hy sinh những buổi gặp gỡ buổi sáng cho tương lai đã dự liệu cho người đàn ông. Vì vậy, đầu mỗi ngày phải đưa những hứa hẹn thiêng liêng, ông D'Ajuda vẫn đóng trò hài kịch và nữ bá tước cũng thích cho người ta lừa.

Bà nữ công tước De Langeais, bạn thân nhất của bà đã nói: «Đáng lẽ nhảy qua cửa sổ một cách cao thượng, bà ta

chỉ nhào lặn trên cầu thang». Tuy vậy, những tia sáng cuối cùng cũng đã dọi sáng khá lâu để nữ bá tước còn ở lại Paris và giúp đỡ người bà còn trẻ tuổi mà bà ta đã yêu mến một cách như mê tín. Eugène đã tỏ ra rất tận tụy và đầy cảm tình với bà trong trường hợp mà người đàn bà không còn thấy được lòng thương hại và sự an ủi thật tình ở một cặp mắt nào nữa. Nếu một người đàn ông nào nói với họ những lời êm ái người đàn ông ấy chỉ nói một cách tính toán.

Muốn hiểu biết hoàn toàn bản cờ của anh ta trước khi thử lại nhà De Nucingen, Rastignac muốn hiểu rõ đời sống về trước của ông già Goriot, và anh ta đã thu lượm được những tin tức chắc chắn có thể tóm tắt như dưới đây:

Trước thời Cách mạng, Jean Joa-

chim Goriot, chỉ là một tên thợ làm bún thường, khôn khéo, tần tiện, và khá mạo hiểm để mua được cửa hiệu của ông chủ chàng, lúc ông này ngẫu nhiên bị nạn trong vụ nổi loạn đầu tiên trong năm 1789. Anh ta lập nghiệp tại đường La Jussienne cạnh chợ bột mì. và đã có một lương thức giản phác để nhận làm chủ tịch của khu vực anh ta, để được những nhân vật hệ trọng của thời nguy hiểm ấy bảo vệ cho doanh nghiệp của anh.

Lối khôn khéo ấy là nguồn gốc của sự nghiệp anh ta. Sự nghiệp này khởi phát từ vụ đói kém, thật sự hay giả tạo, nhờ đó mà lúa mì đã lên giá rất cao ở Paris, dân chém giết nhau trước cửa các tiệm bánh, trong lúc có người đến hiệu hàng xén mà mua mì sợi khỏi náo loạn gì cả. Trong năm ấy, công dân Goriot dồn được nhiều vốn về sau anh ta dùng

vào việc thương mại với ưu thế của kẻ có nhiều tiền; trường hợp xảy đến cho anh ta là trường hợp đã đến cho tất cả những ai chỉ có một tài năng tương đối sự tầm thường đã cứu anh ta, và người ta chỉ biết anh ta giàu có trong lúc sự giàu có không còn nguy hiểm nữa, lúc bấy giờ anh ta không gọi lòng ganh ghét của ai hết.

Cuộc doanh thương lúa mì hình như đã thu hút hết trí thông minh của anh ta. Nếu nói về lúa mì, về bột, về tấm, nếu cần biết lúa và bột tốt hay xấu, xuất xứ từ đâu, nếu cần giữ gìn lúa bột, dự đoán thời giá, tiên liệu mùa màng tốt xấu, mua lúa giá rẻ, mua tại Sicile, tại Ukraine, thì Goriot là người đệ nhất vô song. Xem anh ta điều khiển công việc, giải thích luật lệ về xuất nhập cảng ngũ cốc, nghiên cứu tinh thần luật lệ ấy, nhận thức các

khuyết điểm, người ta thấy anh ta có thể làm một quốc vụ khanh.

Kiên nhẫn, hoạt động, cương quyết, bền tâm, lanh lợi trong công việc, anh ra có cái nhìn như chim ưng, đi trước, thấy trước hết mọi sự. biết hết và giữ kín hết: quan niệm như một nhà ngoại giao, hành động thì như một quân nhân. Ra khỏi chuyên khoa của anh ta, ra khỏi cái cửa hiệu giản dị và tối tăm của anh ta, mà lúc rảnh rang anh ta, ra đứng trước ngưỡng cửa hàng giờ, vai dựa vào khung cửa anh ta vẫn trở lại là một người thợ đàn độn và thô lỗ, một người không thể hiểu được một lý luận, lãnh đạm trước mọi thú vui tinh thần, đi xem hát thì ngủ trong rạp. Một dân Paris chỉ giỏi làm những việc ngu dại.

Những hạng này gần như giống nhau hoàn toàn. Gần như ở tất cả mọi người này đều có một tình cảm siêu việt trong lòng. Trái tim anh chàng thợ bún đã tràn ngập vì hai mối tình tuyệt đối cũng như đã rút hết nhựa sống của anh ta, cũng như chuyện buôn bán lúa mì đã dùng hết trí thông minh của óc não anh. Vợ anh, con gái duy nhất của một chủ trại giàu có miền Brie, đã dành cho anh ta sự khâm phục gần như sùng bái, bằng mối tình vô biên. Goriot đã ngưỡng mộ ở nàng một người mảnh dẻ, mà cương nghị, đầy tình cảm và xinh đẹp: nàng là đối tượng rõ rệt với anh ta.

Nếu có một cảm tình trời sinh ở lòng người đàn ông phải chăng đó là sự hãnh diện luôn luôn che chở cho kẻ yếu hèn? Thêm vào đó một tình yêu đương là lòng tri ân nồng nhiệt của những tâm

hồn thành thật đối với nguồn lạc thú của họ, ta sẽ hiểu nhiều sự việc kỳ lạ về tinh thần. Sau bảy năm hạnh phúc không chút mây mờ ám ảnh. Goriot mất vợ, khốn nạn thay cho anh ta: vợ anh đã bắt đầu ảnh hưởng nhiều đến anh ta, ngoài cả phương diện tình cảm. Có lẽ nàng sẽ có thể khai thác cái bản chất trì độn, gieo vào đó sự hiểu biết về thế gian về cuộc đời. Trong tình trạng ấy tình phụ tử ở Goriot đã phát triển đến phi lý. Tình yêu mến bị thần chết cướp mất, thì nay anh dồn hết vào hai đứa con gái.

Hai cô lúc đầu cũng thỏa mãn đầy đủ lòng thương yêu của anh ta mặc dầu nhiều thương gia hay nông gia hăm hở muốn gả con cho anh ta đã đưa ra nhiều đề nghị sán lạn, anh ta vẫn muốn ở góa.

Ông nhạc anh ta người duy nhất được anh ta có cảm tình cho rằng ông

ấy biết chắc Goriot đã thể nguyên trung thành với vợ anh, dầu vợ đã chết. Những người ngoài chợ không hiểu nổi lối điên cuồng siêu việt, chế giễu anh chàng và gán cho những biệt danh khôի hời.

Người thứ nhất vừa uống rượu mừng một cuộc mua bán, đem gọi biệt danh kia ra, liền nhận ngay của anh thợ bún một quả đấm ngay vai làm người ấy nhào đầu xuống bờ đường Oblin. Sự tận tâm không suy nghĩ, tình yêu đa nghi và tể nhị đối với hai cô con gái của anh ta, ai cũng biết, đến nỗi một hôm một tay buôn cạnh tranh với anh ta muốn làm anh ta bỏ thị trường để một mình làm chủ thời giá, bèn nói cho anh ta hay cô Delphine vừa bị một xe ngựa làm ngã. Anh thợ bún xanh tím mặt đi, bỏ ngay chợ mà đi. Anh ta đau mắt mấy ngày vì những phản ứng trái ngược anh ta phải

chịu đựng do cái tin lão ấy. Nếu anh ta không tặng người đưa tin vẹt một cái đầm chết người, anh ta lại tổng anh chàng ra khỏi chợ bằng cách cưỡng bách phải vờ nợ trong một trường hợp nguy kịch.

Giáo dục hai cô con gái lẽ tất nhiên là phi lý. Giàu hơn sáu mươi ngàn quan lợi tức và không tiêu quá một ngàn hai trăm quan cho bản thân mình. Cái hạnh phúc của Goriot là làm thỏa mãn những thị hiếu nông cuồng của hai con. Những giáo sư ưu tú đã rèn cho các cô những tài năng biểu lộ một nền giáo dục hoàn hảo, hai cô có một nữ tùy tùng, và may cho hai cô là nàng này là một phụ nữ có cơ trí và nhận thức; hai cô cưỡi ngựa, có xe riêng, và sống như những ả nhân tình của một lãnh chúa già và lảm của; hai cô chỉ cần cho biết những ý thích rất tốn kém là ông thân hai cô đã vội vã làm vừa

lòng ngay; ông ta chỉ cần một vuốt ve đáp lại những quà hiến tặng. Goriot đặt con gái ông ngang hàng các vị thiên thần, và tất nhiên, là ở một đẳng cấp cao quý hơn ông ta; ông ta thích thú cả những cái đau đớn các con đem lại cho ông ta

Lúc hai cô con đã đến tuổi lấy chồng, các cô có thể chọn người chồng theo ý muốn của mình mỗi cô được nửa phần gia tài của cha làm của hồi môn.

Nhờ sắc đẹp mà cô Anastasie được Bá tước De Restaud tán tỉnh, cô có những sở thích quý phái làm cô lìa bỏ nhà cha để vượt vào những xã hội thượng lưu.

Cô Delphine thì thích tiền bạc: cô kết hôn với ông De Nucingen, một chủ ngân hàng gốc người nước Đức đã trở thành một Nam tước của Thánh Đế Quốc Đức.

Goriot vẫn giữ nghề làm bún. Con gái ông và rể ông lấy làm khó chịu mà thấy ông tiếp tục nghề doanh thương ấy dầu đó là cả đời sống của ông ta. Sau năm năm chịu đựng những nhằn nài của con và rể, ông đành chịu rút lui khỏi nghề ông với vốn liếng của tiệm buôn và những lời lãi trong mấy năm sau: cái vốn mà theo sự đánh giá của bà Vauquer có thể đem lại một lợi tức từ tám đến mười ngàn liu, lúc ông Goriot lại ở nơi nhà bà ta. Ông ta đến dần thân vào ở nhà trọ này sau khi thất vọng vì thấy hai con gái ông bị chồng buộc chằng những không để ông ăn ở trong nhà, mà còn không được tiếp ông một cách lộ làng.

Lý lịch trên đây là tất cả những gì ông Muret đã biết về ông già Goriot mà ông ta đã mua lại cửa tiệm. Những ước đoán mà Rastignac đã nghe ở bà công tước De

Langeais, thế là đã được xác nhận. Đến đây là hết phần khai đề của tấm bi kịch Paris thâm kín mà ghê gớm này.

Vào cuối tuần thứ nhất của tháng Chạp, Rastignac tiếp được hai cái thư, một cái của mẹ và một cái của chị cả chàng. Những nét chữ rất quen thuộc làm cho chàng ta hồi hộp sung sướng và cũng kinh tâm run rẩy. Hai mảnh giấy mỏng manh kia chứa đựng một nghị án sống chết cho những hoài vọng của chàng. Chàng kinh sợ khi nhớ đến tình cảnh khốn cùng của cha mẹ, từ lâu chàng cũng đã thử thách nhiều về lòng thiên ái của cha mẹ, nên bây giờ chàng sợ hút hết những giọt máu cuối cùng của hai thân. Thư của mẹ chàng viết như sau:

“Con yêu quý, mẹ gửi cho con cái con đã hỏi xin, con nên khéo dùng số tiền này. Dầu sao này phải cứu sống đời

con chẳng nữa, mẹ cũng không thể tìm được lần thứ hai một số tiền to tát như vậy mà cha con khỏi biết được như vậy sẽ sinh sự bất hòa trong gia đình ta. Để tìm được số tiền như vậy nữa, cha mẹ con sẽ bắt buộc phải đem đất ruộng nhà ta ra bảo đảm. Mẹ không thể xét đoán được giá trị những dự định mà mẹ không hiểu biết; nhưng nó ra sao mà con sợ không cho mẹ hay? Sự giải thích đâu cần từng cuốn sách, người làm mẹ chỉ cần một tiếng thôi, tiếng ấy đã có thể tránh cho mẹ bao nỗi lo âu vì sự mập mờ. Mẹ không thể giấu con cảm tưởng đau đớn mà thơ con đã đem lại cho mẹ.

Con yêu dấu của mẹ ơi, mỗi tình cảm gì đã buộc con ném vào lòng mẹ bao nhiêu kinh sợ như thế? Chắc con đã đau khổ nhiều lúc viết cho mẹ, vì mẹ đã đau khổ lúc đọc thơ con. Con đã dẫn mình

vào sự nghiệp gì thế? Đời sống của con. hạnh phúc của con đã buộc con phải tỏ ra khác với sự thật của mình, phải giao du ở một xã hội mà con không thể đến mà khỏi tiêu pha những số tiền con không kham nổi, khỏi mất thì giờ quý hóa cho sự học hành của con sao?

Eugène con à, con nên tin nơi lòng mẹ con, những con đường ngoắt ngoéo không đưa đến cái gì vĩ đại đâu. Sự kiên tâm và lòng nhẫn nhục phải là những đức tính của những thanh niên trong tình cảnh của con.

Mẹ không rầy trách con đâu, mẹ không muốn gửi vào số tiền mẹ cho con một chút cay đắng nào. Lời mẹ chỉ là lời của một từ mẫu vừa tin con mà cũng vừa lo xa cho con. Nếu con biết bốn phận con ở đâu, thì mẹ đây mẹ cũng biết lòng con trong trắng biết bao, ý định của con

hoàn hảo biết bao. Vì vậy mẹ không ngại mà bảo con: con yêu dấu, cứ đi đi, thẳng tiếng đi! Mẹ run sợ vì mẹ là mẹ; nhưng mỗi bước đường của con sẽ được theo dõi bởi những nguyện vọng, bởi những câu chúc đầy yêu đương. Con phải cẩn thận, con yêu dấu ạ! Con phải khôn ngoan như một người đã trưởng thành vận mạng của năm người yêu dấu của con dựa trên đầu con. Vậy tất cả sự nghiệp chúng ta đều ở nơi con, cũng như hạnh phúc của con là hạnh phúc của chúng ta. Chúng ta cầu nguyện Chúa giúp con trong công việc của con. Trong cơ hội này dì Marcellac của con cũng đã tốt với con quá chừng: dì đã nghĩ tới những lời con nói về những tất tay của con. Dì đã vui vẻ mà nói rằng dì chỉ cưng thẳng con trai đầu.

Eugène con ơi, con phải thương dì con nhiều nghe, mẹ chỉ nói cho con biết

dì đã làm gì cho con lúc nào con đã thành công: nếu không tiền của dì làm bỏng cả tay con.

Trẻ con các con không biết hy sinh những kỷ niệm là sao nhỉ? Nhưng đối với con thì có gì mà ta chẳng hy sinh? Dì nhờ mẹ nói với con là dì hôn con ở trảng đấy, và vì muốn cái hôn ấy truyền đến cho một mảnh lực để được sung sướng hôn luôn. Nếu con người hào hiệp và siêu việt ấy không bị chúng thống phong ở tay thì đã viết thư cho con rồi. Cha con vẫn mạnh. Vụ mùa năm 1819 đã vượt qua hy vọng ta từ biệt con yêu dấu nghe; mẹ không nói gì về các chị con: Laure viết cho con rồi. Mẹ để cho nó cái vui được nói dài giòng với con về những chuyện vặt trong gia đình. Nhờ trời giúp cho con thành công. Vâng con phải thành công, Eugène ạ! Con đã gây cho mẹ một

đau đớn quá dữ dội rồi; mẹ không thể chịu đựng đau đớn như thế lần nữa. Mẹ đã biết cái nghèo là thế nào rồi khi mẹ muốn có của để lại cho con. Thôi từ giã nhé. Đừng để chúng ta vắng tin con và con hãy nhận nơi đây cái hôn mẹ gửi đến cho con”.

Lúc Eugène đọc hết thơ, nước mắt anh ta ràn rụa. Anh nhớ đến ông già Goriot đang vụn đồ bạc và đem bán để trả cái hồi phiếu của con gái ông. Anh chàng tự nhủ:

– Mẹ mày đã xoắn đồ nữ trang của bà rồi. Dì mày chắc cũng khóc lúc đem bán vài kỷ niệm của bà! Mày còn có quyền gì để nguyên rửa Anastasie? Để thỏa mãn cái tương lai ích kỷ của mày, mày vừa bắt chước việc nàng đã làm gì người yêu của nàng! Giữa mày và nàng nào biết ai hơn ai kém?

Chàng sinh viên cảm thấy ruột cồn rào nóng cháy rất khó chịu. Anh ta muốn từ bỏ cuộc xã giao, anh không muốn lấy số tiền kia. Anh ta thăm ân hận, cái ân hận cao đẹp mà người đời ít khi thăm định được giá trị lúc họ xét đoán kẻ khác, nhưng các thiên thần ở thượng giới lại vì đó mà thường xá miễn người tội phạm đã bị các quan tòa ở hạ giới kết án. Rastignac bóc cái thơ của chị chàng mà những lời lẽ ngây thơ và duyên dáng đã làm chàng mát ruột:

“Em yêu quý, thơ em đã về đến rất gặp lúc. Agathe và chị đã muốn dùng tiền đủ mọi cách, đến nỗi không còn biết mua gì nữa. Thơ em đã làm như tên thị vệ của vua Tây Ban Nha lúc nọ đã làm đổ cái đồng hồ của chủ nó, em đã làm cho hai chị đồng ý nhau rồi! Hai chị thật luôn luôn cãi nhau về sự nên theo ý muốn

nào hơn và hai chị trước kia không đoán được em Eugène ngoan ngoãn của hai chị ạ, cách dùng tiền bao gồm tất cả ao ước của hai chị Agathe đã mừng nhảy dội lên. Hai chị như hai con điên trong suốt một ngày: đến đổi rằng (giọng của Dì đấy) mẹ đã bảo chúng chị một cách nghiêm khắc: Ưa chớ hai cô có chuyện gì vậy hả? Nếu hai chị bị mắng chút ít, có lẽ hai chị càng sung sướng hơn nữa. Một người đàn bà phải biết lạc thú lúc phải đau khổ vì người yêu! Mình chị là mơ mộng và buồn phiền giữa cái vui mừng của chị. Chắc chị sẽ thành một người đàn bà xấu, chị hoang phí quá lắm. Chị đã tự sắm cho mình hai cái thắt lưng này, một cái dùi nhọn xinh xinh để khoan lỗ ở áo yếm này, bao nhiêu những cái đại dột, làm chị có ít tiền hơn con mậ Agathe kia nó cần kiệm và dồn tiền như con chim thước ấy. Nó có những hai trăm

quan! Chị thì chị chỉ có năm chục đồng ê-quy²⁴. Chị đáng tội quá, chị muốn ném cái thắt lưng xuống giếng, chị mang nó sẽ luôn luôn phải khổ tâm, chị đã ăn cắp của em rồi.

Agathe dễ thương lắm, nó bảo chị: «cả hai ta cùng gởi ba trăm năm chục quan đi». Nhưng chị không thể nín mà không kể cho em nghe những sự việc đã xảy ra! Em biết mấy chị đã làm sao để tuân lời em không? Hai chị lấy số tiền vinh diệu của hai chị rồi hai chị đi đạo, và lúc ra đến đường cái, hai chị chạy đến Ruffec và gửi tiền cho ông Grimbert là người giữ văn phòng của sở vận tải nhà Vua. Lúc trở về hai chị nhẹ nhàng như những con én. Agathe hỏi chị: Hạnh phúc có làm ta nhẹ bỗng đi chẳng?» Hai chị đã nói với nhau trăm ngàn chuyện

24 Ecu: năm quan (xưa)

mà chị không nói lại em đâu, ông em Paris của chị ạ, vì nói về cậu nhiều quá. Ôi, em yêu quý ơi, mấy chị hết sức yêu mến em, tóm tắt tất cả là thế đấy.

Còn về chuyện bí mật thì theo Dì nói, những bộ mặt nạ nhỏ xíu này đều dám làm mọi việc, kể cả việc im lặng không nói. Mẹ và Dì đã bí mật đi Angoulême, và cả hai người đều lặng thinh về chính sách cao xa của cuộc hành trình và cuộc du hành này cũng chỉ thực hiện sau nhiều cuộc hội đàm, mà hai chị đều không được dự, cũng như cụ Nam tước. Nhiều sự ước đoán đã làm rộn trí người ta trong Tiểu bang De Rastignac. Cái áo dài sa điem hoa lủng do các công chúa thêu cho Hoàng hậu vẫn được tiến hành rất kín đáo. Chỉ còn phải làm hai đường ren nữa thôi. Đã quyết định không làm bức tường về phía Verteuil nữa, và chỉ có

một hàng rào ở đó. Ta sẽ mất trái cây và nhiều hàng cây, nhưng lại có một cảnh trí đẹp đối với người ngoài. Nếu vị thế tử cần khăn tay, thì thế tử nên biết trước rằng quả phụ De Marcillac trong lúc lục lọi các kho tàng và rương hòm của bà những vật mang tên Pompéi và Herculanum, bà đã tìm ra một tấm hàng Hoà Lan mà bà không hề biết; hai công nương Agathe và Laure hiến thế tử kim chỉ và những bàn tay luôn luôn hơi quá đỏ. Hai hoàng tử Don Henri và Don Gabriel vẫn giữ cái thói tàn hại là tọng rất nhiều mứt nho, là làm hai chị nổi khùng, là không muốn học hành gì cả, là đi chơi tìm tổ chim, là làm ồn, là chặt liễu để làm gậy, bất kể luật pháp của quốc gia. Đức Khâm mạng của Giáo hoàng mà tục danh gọi là Cha Sở, doạ khai trừ hai cậu khỏi Giáo hội nếu hai cậu cứ tiếp tục bỏ lửng những quy tắc thiêng liêng của văn phạm

để theo các quy tắc hiếu chiến của cây hương mộc. Từ giã em quý nghe! Không lúc nào có thư mang nhiều lời chúc cho hạnh phúc em như thư này, cũng như nhiều tình yêu mến được thoả mãn. Lúc em về chắc sẽ có nhiều chuyện nói với chúng ta. Em sẽ nói hết với chị, vì chị là chị cả. Dì để cho mấy chị ngỡ rằng em nhiều thắng lợi trong giới thượng lưu.

«Người ta nói đến một phu nhân, rồi người ta im những việc khác». Với bọn chị thôi, đúng thế! Eugène này, nếu em muốn, ta có thể bỏ khăn tay và làm sơ mi cho em. Trả lời gấp về việc này cho chị nghe. Nếu em cần gấp những sơ mi đẹp may khéo, bọn chị phải khởi công ngay; và nếu ở Paris có những cách may gì mà mấy chị không biết, thì em gửi về cho mấy chị một kiểu, nhất là về cổ tay. Từ giã, từ giã nghe! Chị hôn em ở phía

trán bên trái, ở màng tang là chỗ thuộc độc quyền của chị đấy... Chị để tờ giấy sau cho Agathe viết. Agathe đã giao hẹn không đọc thư chị viết cho em. Nhưng muốn chắc ý, chị sẽ đứng gần bên lúc nó viết cho em. Chị yêu quý em:

Laure de Rastignac”.

S.

Eugène tự nhủ:

– Ờ phải rồi, phải rồi, ta nhất định phải có sự nghiệp! Dầu những kho vàng cũng không đáp đền được lòng tận tụy này. Ta muốn đem lại cho mọi người tất cả hạnh phúc một lần. Một ngàn năm trăm rưỡi quan – nghĩ một lúc rồi chàng ta lại tự nói. Mỗi đồng quan phải đem lại một kết quả! Chị Laure nói có lý đấy. Ta chỉ có sơ mi vải thô. Để gây hạnh phúc cho kẻ khác, một thiếu nữ trở thành ranh

mãnh như một tên trộm. Ngay thơ cho mình, lại biết liệu phòng cho em, chị ta là một thiên thần xá miễn tội lỗi của hạ giới trong khi chẳng hiểu tội lỗi ấy là gì nữa.

Vũ trụ thuộc anh ta rồi! Thợ may của anh ta đã được mời lại thăm dò ý kiến và bị anh ta chinh phục luôn. Lúc thấy ông De Trailles, Rastignac đã hiểu ảnh hưởng của thợ may đối với đời sống thanh niên, Hỡi ơi! Đâu có trung bình giữa hai điều này: thợ may hoặc là một kẻ tử thù của ta, hoặc là một người bạn tôi do hoá đơn đem lại cho ta. Eugène gặp được nơi chàng thợ may của anh một người đã hiểu mối liên hệ phụ tử trong nghề thương mại của anh ta, và đã tự xem như là cái gạch nối giữa hiện tại và tương lai của các thanh niên. Vì vậy Rastignac đã nhớ ơn ông ta và đã làm giàu cho ông ta

bằng một trong những câu nói mà về sau này rất thạo. Anh ta nói:

– Ông thợ may này đã may hai cái quần gây được những cuộc hôn nhân có hai mươi ngàn liu lợi tức.

Một ngàn năm trăm quan và bao nhiêu áo cũng được! Lúc này anh chàng người miền Nam không còn nghi ngại điều gì nữa và đi xuống ăn với một vẻ khó tả của chàng thanh niên có tiền. Lúc tiền đã lọt vào túi một sinh viên, trong mình anh ta mọc lên một rường cột dĩ thường để anh ta dựa vào. Anh ta bước mạnh mẽ hơn trước, anh ta đã tự xem là một điểm tựa cho cái đòn bẩy của anh ta, anh ta có cái nhìn tròn vẹn, thẳng thắn, và những cử chỉ lạnh lẽ. Hôm qua, anh ta còn khiêm tốn dẹt dẹt, và có thể nhận chịu những cái người ta đánh đá; ngày

mai, anh ta có thể đắm lại một vị Thủ tướng.

Nhiều hiện tượng quái lạ nảy nở nơi anh ta: anh ta muốn hết tất cả và có thể làm hết mọi việc, anh ta thèm muốn bầy bạ, vui tươi, rộng rãi, ưa thổ lộ tâm sự. Tóm lại là con chim mất cánh nay đã tìm lại được tầm bay của mình. Người sinh viên không tiền nệm chút xíu thú vui tựa hồ con chó trộm được mảnh xương qua trăm nghìn nguy hiểm, gặm gãy xương ra hút lấy tuỷ, rồi lại chạy nữa; nhưng chàng thanh niên đã khua động trong túi vài đồng tiền vàng, chàng ta chỉ nhăm nháp sự khoái lạc của mình, hưởng thụ từng chút một để thích thú, anh ta phóng mình lên tận trời, không còn biết ý nghĩa chữ nghèo khổ là thế nào nữa. Tất cả thành Paris đã vào tay anh ta. Ôi cái tuổi mà gì cũng bóng nhoáng, cũng

lóng lánh, cũng sáng rực! Cái tuổi của sức mạnh vui tươi mà không ai hưởng dụng, đàn ông cũng như đàn bà! Cái tuổi của những nợ nần, những e sợ bồi hồi nó làm cho những thú vui càng tăng thập bội. Ai không sống bên bờ trái sông Seine giữa con đường Saint Jacques và đường Saints Pères, là chưa biết gì đến cuộc sống của người đời!

– Ô, nếu phụ nữ thành Paris biết được, họ sẽ đến đây cho người ta yêu nhỉ! Rastignac tự nhủ thầm trong lúc nhồm nhoàm nhai những trái lê luộc của bà Vauquer dọn, những trái lê giá hai xu một.

Ngay lúc ấy, một tên phát thư của Sở vận tải Nhà Vua bước vào phòng ăn sau khi đã kéo chuông ở cái cổng chắn song. Anh ta hỏi ông Eugène de Rastignac và trao cho ông ta hai bì tiền và cuốn sổ để

ký nhận. Vautrin đưa mắt nhìn một cách sâu sắc làm Rastignac như bị một làn roi quất ngang:

– Anh sẽ có tiền trả những bài đánh kiếm và những cuộc tập bắn.

– Thuyền vàng đã đến. Bà Vauquer nói vừa nhìn mấy bị tiền.

Cô Michonneau không dám nhìn, vì sợ để lộ lòng thèm muốn của mình.

– Ông có bà mẹ tốt quá. Bà Couture nói.

– Ông có bà mẹ tốt quá. Poirot lặp theo.

– Vâng, bà mẹ đã tự chích cho huyết chảy ra. Vautrin nói. Bây giờ, anh có thể làm những trò đùa giỡn, đi vào giới thượng lưu, câu những của hồi môn

trong ấy. Khiêu vũ với những nữ bá tước có mang những cánh hoa đào trên đầu. Nhưng chàng thanh niên nên tin tôi hẳn lại trường tập bắn đi!

Vautrin làm bộ một người đang nhắm bắn đích thủ. Rastignac muốn thưởng người đi thơ, nhưng móc túi không có gì. Vautrin mở túi y và ném cho người kia hai cắc:

– Ông được tín nhiệm mạnh mà!
Vautrin nhìn chàng sinh viên nói tiếp.

Rastignac buộc phải cảm ơn ông ta, tuy sau những lời chua chát qua lại giữa hai người từ ngày anh ta ở nhà bà De Beauséant về, anh ta rất khó chịu con người kia. Từ tám ngày nay Eugène và Vautrin vẫn nín lặng trước mặt nhau và dò xét lẫn nhau. Chàng sinh viên tự hỏi mãi không biết tại sao. Chắc là tư tưởng

được quan niệm mạnh mẽ bao nhiêu thì lúc truyền bá ra cũng mạnh bấy nhiêu và đến đập ngay vào chỗ mà trí óc đã phóng nó tới, theo một định luật toán học giống như định luật chi phối quả bom ở súng cối bắn ra.

Nhưng hiệu ứng lại khác nhau Nếu có những người mềm yếu thụ nhận tư tưởng và để cho nó tàn phá bản thân, thì cũng có những người rắn rỏi, những óc não có thành đồng bao bọc trên đó ý chí của kẻ khác chạm vào phải dẹp đi và rơi xuống như những viên đạn gặp phải thành lũy; lại cũng có những bản tính mềm nhão như đồng bóng: tư tưởng kẻ khác gặp phải là tan biến như những hòn đạn bị lún vào đất mềm của đồn lũy. Rastignac có cái đầu đầy thuốc súng, hễ động chút là nổ. Anh chàng quá trẻ cũng mẫn hoạt nên dễ cảm xúc vì sự truyền

phóng tư tưởng và thâm nhiễm tình cảm kia do những hiện tượng lạ lùng đã đưa đến cho ta mà ta không hay.

Trí óc anh ta có một tầm minh mẫn chẳng khác tầm sáng suốt của cặp mắt linh miêu của anh ta. Mỗi giác quan của anh có tầm dài huyền bí, cái sức hồi chuyển mềm dẻo nó làm ta thán phục ở các bậc siêu nhân: những người này là những kiếm sĩ có tài cảm thấy khuyết điểm của tất cả các làn áo giáp, và, từ một tháng nay, Eugène đã bành trướng thêm nhiều tính tốt cũng như nhiều tính xấu.

Những tính xấu của y do xã hội thượng lưu và sự thực hiện những dự vọng mỗi ngày mỗi tăng tiến của y đòi hỏi. Trong những tính tốt của y có sự hoạt bát của những người miền Nam khiến người ta đi thẳng đến cái khó khăn để giải quyết và không cho phép một người

ở bên bờ kia sông Loire được ở trong một tình trạng lưỡng lự nào: một phẩm tính mà người miền Bắc cho là một khuyết điểm. Đối với những người này, nếu đó là nguồn gốc của sự nghiệp của tướng Murar, thì cũng là nguyên do làm Đại tướng chết.

Do đó, khi kết hợp tính xảo quyết của miền Bắc với sự táo bạo của miền bên kia sông Loire, một người miền Nam trở thành hoàn toàn và tồn tại ở ngôi vua Thụy Điển. Vì vậy, Rastignac không thể chịu đựng lâu dài dưới hỏa lực của dàn súng của Vautrin mà không biết người này là bạn hay thù. Luôn luôn anh ta thấy hình như nhân vật kỳ lạ này thấu hiểu hết dự vọng của anh và đọc thấu suốt lòng anh trong lúc ở ông ta cái gì cũng rất kin đáo đến nỗi ông ta tựa hồ như có được sự sâu sắc bất biến của một

quái vật hình nhân sư [Quái vật Sphinx (hình sư tử đầu người).] biết hết, thấy hết mà không nói gì hết. Lúc thấy túi đã đầy, Eugène nổi bướng lên ngay.

– Xin ông vui lòng đợi tôi. Y bảo Vautrin lúc ông này đứng dậy để đi ra sau khi đã nhắm những giọt cà phê cuối cùng của ông.

– Sao vậy? Anh chàng tứ tuần trả lời vừa đội cái mũ rộng vành lên đầu và nắm lấy chiếc gậy sắt ông ta thường cầm múa vung với bộ điệu một kẻ không lùi bước trước sự múa kiếm của bốn kẻ cướp.

– Tôi sẽ trả nợ ông. Rastignac tiếp lời, vừa mở một bì tiền và đếm cho bà Vauquer một trăm bốn chục quan. Tiền bạc phân minh mới giữ được bạn tốt. Anh ta nói với bà quả phụ. Ta sẽ không nợ gì nhau cho đến lễ Saint Sylvestre. Bà

đổi cho tôi một trăm xu đây.

– Bạn tốt là tiền bạc phân minh. Poi-ret nói lặp lại vừa nhìn Vautrin.

– Đây, ba cắc. Rastignac nói và đưa đồng bạc cắc cho ông quái vật đầu sư đội tóc giả

– Người ta có thể bảo anh sợ phải mắc nợ tôi? Vautrin vội la lên vừa nhìn chàng thanh niên với cái nhìn xét đoán cắm sâu vào tận tâm hồn lại vừa mỉm cười với cái cười chế giễu và khả ố đã trăm lần làm cho Eugène gần phát cáu.

– Vâng... đúng thế, Chàng sinh viên trả lời. Anh chàng cầm hai túi tiền nơi tay và đã đứng dậy để lên phòng mình.

Vautrin đi ra cửa vào phòng khách, và chàng sinh viên sắp bỏ đi do cửa ra cầu thang.

– Thưa ông hầu tước De Rastignacorama, ông có biết là lời ông vừa nói với tôi không được lịch sự lắm không.

Vautrin vừa nói vừa cầm gậy quật vào cánh cửa phòng khách vừa tiến lại gần chàng sinh viên. Anh này lạnh lùng nhìn ông ta.

Rastignac đóng cửa phòng ăn, vừa kéo Vautrin ra cạnh cầu thang, ở khoảng vuông cách giữa phòng ăn và nhà bếp. Nhà bếp có cái cửa bảng trông ra vườn. Trên đầu cửa có cái khung có song sắt. Trước mặt mẹ Sylvie vừa ở nhà bếp ló ra, chàng sinh viên bảo Vautrin:

– Thưa ông Vautrin, tôi không phải là hầu tước, và tôi không phải tên Rastignacorama.

– Chúng sắp đánh nhau. Cô Michonneau đừng đừng nói.

– Đánh nhau! Anh chàng Poirot lặp lại.

– Không đâu! Bà Vauquer vừa mân mê chồng tiền vàng vừa trả lời.

Cô Victorine bỗng la to vừa đứng lên nhìn ra ngoài vườn:

– Nhưng họ đi ra dưới những cây điên ma kia kìa. Người thanh niên, tuy vậy, vẫn có lý chớ!

– Thôi ta đi lên thôi, cưng; những việc ấy không quan hệ gì đến ta. Bà Couture bảo.

Lúc bà Couture và cô Victorine đứng lên, họ gặp ngay mặt Sylvie đứng chặn lối đi ở cửa. Mặt ta nói:

– Có việc gì thế?

Ông Vautrin nói với ông Eugène: «Ta

hắn nói chuyện với nhau đi!» Rồi ông ta cặp tay ông Eugène và họ cùng đi trong đám artiso kia kìa.

Vautrin hiện ra ngay lúc ấy. Ông ta mỉm cười nói:

– Má Vauquer đừng sợ gì cả nhé, tôi sắp thử mấy cây súng dưới cây điên ma đấy.

– Ô, ông ơi, sao ông lại muốn giết ông Eugène? Victorine chấp tay nói.

Vautrin lùi lại hai bước và ngăm nhìn Victorine.

– Lại chuyện khác nữa! Anh chàng nói to với giọng chế nhạo làm cô thiếu nữ đỏ mặt. Anh chàng thanh niên kia dễ thương lắm phải không? Cô làm tôi nảy ra một ý kiến. Tôi sẽ làm hạnh phúc cho hai người, cô bé kiều diễm, nghe!

Bà Couture nắm cánh tay con nuôi kéo đi vừa nói vào tai nàng:

– Ủa, Victorine, sao sáng nay con kỳ cục quá vậy?

Bà Vauquer nói:

– Tôi không muốn người ta bắn súng trong nhà tôi đâu. Các người sẽ làm cho hàng xóm hoảng sợ và làm cho cảnh sát kéo tới giờ này sao?

– Ô, má Vauquer bình tĩnh đi. La, la, từ từ, chúng tôi đi lại hội tập bắn mà.

Ông Vautrin trả lời, và trở lại với Rastignac và thân thiết lại cặp tay chàng thanh niên.

– Lúc tôi đã chứng minh cho anh thấy là cách bắn năm thước tôi bắn trúng con ách bích năm lần liên tiếp, anh

sẽ không hết can đảm đâu. Tôi thấy anh có vẻ hơi giận dữ và anh sẽ để người ta bắn chết như một kẻ ngu dại.

– Ông lùi bước rồi. Eugène nói.

– Anh đừng làm tôi xung gan. Vautrin trả lời. Sáng nay trời không lạnh, ta lại ngồi đằng kia đi. Ông ta nói và chỉ mấy cái ghế sơn xanh, ở đó, không ai nghe chúng ta. Tôi có chuyện nói với anh. Anh là một thanh niên hiền lành, tôi không muốn hại anh đâu. Tôi thương anh, tôi lấy danh dự của Tromp... (ồ quên, trời đất) của Vautrin mà thể chắc thể. Tại sao tôi thương anh tôi sẽ nói cho anh nghe. Trong lúc chờ đợi, tôi biết rõ anh tựa hồ như tôi sanh ra anh vậy, và tôi chứng minh cho anh xem. Hãy đặt mấy túi tiền lên kia. Ông ta nói vừa chỉ cái bàn tròn.

Rastignac để tiền lên bàn và ngồi xuống. Tính tò mò của anh chàng bị kích thích đến cực điểm do sự thay đổi đột nhiên trong cử chỉ của con người vừa mới dọa giết chết anh ta, nay lại làm như người che chở cho anh.

– Anh rất muốn biết tôi là ai, tôi đã làm gì, hoặc tôi đang làm gì. Anh quá tò mò, bé con à. Thôi cứ bình tĩnh. Anh còn nghe nhiều lời lạ nữa! Tôi đã gặp nhiều khốn đốn. Anh hãy nghe tôi đã sẽ trả lời sau. Đây, trong ba tiếng lối sinh hoạt của tôi trước kia. Tôi là ai? là Vautrin. Tôi là gì? Những gì tôi thích. Hãy thông qua đi. Anh muốn biết tánh tình tôi không. Tôi tốt với những ai tốt với tôi hay có một tấm lòng hợp lòng với tôi với những người đó, sao cũng được, họ có thể đá chân vào ống quyển tôi, tôi cũng không nói: Hãy coi chừng. Nhưng quái quỷ thay, tôi đọc

ác chẳng khác nào quỷ sứ với những kẻ quấy nhiễu tôi, hay những ai tôi không ưa. Và cũng nên cho anh hay rằng việc giết người chỉ làm cho tôi quan tâm như cái này thôi! Ông ta nói vừa phóng ngay một bãi nước miếng. Tuy nhiên tôi cố gắng giết người một cách sạch sẽ lúc nhất thiết phải cần giết. Tôi là cái mà anh gọi là một nghệ sĩ. Thật như anh thấy tôi đây, tôi đã đọc «Bút ký của Benvenuto Cellini», và đọc ngay bằng chữ nữa. Anh chàng vui tính và dũng cảm này đã dạy cho tôi bắt chước Thượng đế giết người bữa bãi, và yêu cái đẹp ở đâu tìm được nó. Vả lại, có phải là một ván bài hay lúc ta một mình cô độc chống với tất cả mọi người mà phải được may chăng?

Tôi đã suy nghĩ nhiều về cái tổ chức hiện tại của cái xã hội lộn xộn của các anh. Em bé à, cuộc đấu súng là một trò

trẻ con, một điều đại dột. Lúc hai người đang sống mà cần phải có một người mất dạng, thì thật ngu độn mới căn cứ vào sự may rủi. Cuộc đấu súng ấy à? Một trò chơi sắp ngửa, thế thôi.

Tôi ghim năm viên đạn liên tiếp lọt vào trong một con ách bích, viên đạn sau ghim đúng chỗ viên đạn trước, và tôi còn đứng cách băm lăm bước nữa kia! Lúc ta có được chút tài mọn đó, ta có thể chắc chắn hạ được địch thủ của ta. Ấy thế mà tôi đã bắn trật một người chỉ cách xa có hai mươi bước. Thằng ranh kia lại cả đời chưa hề mó đến cái súng bao giờ. Đây này! Con người kỳ lạ ấy nói vừa mở áo gi-lê để lộ cái ngực lông như lưng một con gấu nhưng với bộ lông hung đỏ làm người ta phát ghê sợ. Thằng bé kia làm cháy lông tôi, ông ta nói thêm vừa đặt ngón tay Rastignac lên một lỗ trên ngực

ông ta. Nhưng vào thời ấy tôi còn là đứa bé con, đồng tuổi anh bây giờ, hai mươi một tuổi. Tôi còn tin tưởng, còn tin ở tình yêu của một người đàn bà, ở nhiều điều khờ dại mà anh sắp dẫm vào.

Chúng ta có thể đã đánh nhau nhỉ?

Có thể anh đã giết được tôi. Giả thử tôi đã bị chôn thây dưới đất rồi, còn anh ở đâu? Có lẽ phải tẩu thoát, đi Thụy sỹ, ăn tiền của ông già, nhưng ông không có tiền. Tôi sẽ làm sáng tỏ tình trạng của anh ngày nay. Nhưng tôi làm với cái ưu thế của một người mà sau khi đã ngẫm xét sự vật ở đời này và đã thấy chỉ còn hai đường phải theo: tuân mệnh một cách ngu si hay phản loạn. Tôi không tuân theo gì cả, đã rõ ràng chớ? Về phần anh, anh có biết anh phải cần cái gì với đường lối anh đi không? Phải cần có một triệu, và gấp gấp, Nếu không, với cái đầu óc

nhoe nhất của ta, ta sẽ rào quanh trong những cái lưới bẫy ở Saint Cloud để xem có một Thượng đế hay không. Triệu quan tiền ấy, tôi sẽ biếu anh.

Ông ta ngừng một lát vừa nhìn Eugène.

– À ha! Anh có vẻ tử tế hơn với ông già Vautrin của anh nhỉ. Nghe được tiếng ấy, anh chẳng khác nào cô thiếu nữ được nghe người ta nói: «Tối nay nghe!», và thiếu nữ vừa trang điểm vừa liếm mép như con mèo uống sữa. Hay lắm! Đây này, hai chúng ta cùng đi với nhau này. Tình cảnh của anh đây, anh chàng trẻ tuổi này: Ở quê nhà, ta có ông già này, bà già này, bà dì này, hai em gái này (mười tám và mười bảy tuổi) hai em trai này (mười lăm và mười tuổi, đó bộ đôi đã được kiểm soát đó. Bà dì săn sóc hai cô em. Hai cậu em thì có ông mục sư lại dạy la tinh. Gia

đình ăn cháo trái giẻ nhiều hơn bánh mì trắng, ông già giữ gìn cẩn thận từng cái quần, bà già cố gắng chỉ sắm một áo dài về mùa đông và một áo mùa hè, hai cô em có sao đành vậy. Tôi biết hết, tôi đã sống ở miền Nam. Sự việc là như vậy ở gia đình anh, nếu phải gửi cho anh một ngàn hai trăm quan, mỗi năm, và gia sản chỉ đem lại một lợi tức có ba ngàn quan. Ta có một mụ nấu bếp và một chàng tớ trai phải giữ nghi thức, vì ông già là Nam tước. Còn ta, ta có tham vọng, Ta có gia đình De Beauséant là thông gia mà ta phải cưới bộ, ta muốn có sự nghiệp mà không có lấy đồng xu, ta ăn hổ lốn của má Vauquer nhưng ta thích những yến tiệc sang trọng ở xóm Saint Germain, ta nằm chõng tỏi mà muốn ở biệt thự! Tôi không chê trách những ham muốn của anh. Không phải ai cũng có được tham vọng, cưng ời. Hỏi thử các phụ nữ cầu

thân những người đàn ông nào: những gã có nhiều tham vọng Người tham vọng có thân mạnh, huyết nhiều chất sắt, quả tim nóng, nhiệt hơn người khác. Và người đàn bà đến lúc sung sức thì sung sướng và đẹp đẽ đến nỗi họ chỉ chuộng người đàn ông dũng mãnh, dầu dũng lực của chàng có thể làm cho họ phải nguy hiểm đến phải tan gãy. Tôi làm bảng tổng kê những dự vọng của anh để hỏi anh một câu.

Và đây là câu hỏi ấy. Ta đói như chó sói, răng cửa ta sắc bén, ta làm cách nào để đầy nôi? Ta có một pháp điển về ẩm thực không vui vẻ gì và không dạy ta được điều gì; nhưng ta phải cần đến nôi. Ta làm luật sư để trở thành Chánh án một tòa Đại hình, cho vào tù những kẻ khốn nạn có giá trị hơn ta, với một án khổ sai trên vai nữa, để chứng tỏ cho

bọn nhà giàu là họ có thể ngủ yên. Không vui gì, và lâu lắc quá. Trước nhất là phải hai năm chờ chực ở Paris, hai năm nhìn ngó những quà ngon mà không sờ mó đến.

Thèm muốn mãi mà không thỏa mãn được, thật mệt mỏi. Nếu anh là người xanh xao và giống như loại ốc mềm, thì anh chẳng có gì đáng sợ, nhưng ta có giòng máu cuồng nhiệt của giống sư tử và một sức mạnh thèm muốn có thể làm vài mươi điều ngu dại mỗi ngày. Như vậy là anh sẽ ngã quỵ dưới khổ hình này, cái khổ hình ghê gớm nhất mà ta có thể thấy trong cõi địa ngục của Thượng đế.

Ta hãy xác nhận rằng anh là con người ngoan ngoãn đi, rằng anh uống sữa và anh làm thơ; cao thượng như anh, thì sau khi đã chịu đựng nhiều buồn nản và nhiều thiếu thốn, có thể làm điên dại

một con chó anh khởi đầu phải làm phó cho một gã kỳ cục nào đó ở trong một thành phố nhỏ: ở đây chính phủ sẽ ném trả anh một ngàn quan tiền lương, như người ta đổ miếng cháo cho con chó giữ hàng thịt.

Hãy sửa trộm cướp đi, hãy biện hộ cho kẻ giàu, hãy cho chém đầu những người lương thiện. Bắt buộc phải làm! Nếu không có người đỡ đầu, anh sẽ mục lủn ở cái Toà án tỉnh của anh. Đến ba mươi tuổi anh sẽ được chức thẩm phán với ngàn hai trăm quan niên bổng, nếu trong thời gian đó anh chưa ném bỏ áo quan Tòa. Lúc anh được tứ tuần, anh sẽ cưới con gái một lão chủ nhà máy xay có lối sau ngàn đồng vàng lợi tức. Cám ơn nếu có người đỡ đầu, lúc ba mươi tuổi anh đã làm được biện lý với ngàn đồng vàng lương bổng, và anh sẽ cưới con gái

ông thị trưởng. Nếu anh lại làm vài hành vi chính trị bần tiện, như là đọc lầm tên Manuel ra Villèle (cũng cùng vần, lương tâm ta được yên) trên một danh sách, thì đến bốn mươi tuổi anh sẽ làm Chương lý và có thể thành Dân biểu, nên để ý là lúc ấy, ta đã có để lại ít tí vết trên lương tâm ta, ta đã chịu đựng hai mươi năm buồn chán những nỗi khốn đốn thâm kín, và các chị ta đã ế chồng!

Tôi lại hân hạnh lưu ý anh rằng chỉ có hai mươi chương lý ở nước Pháp mà có đến hai mươi ngàn dự bổ vào chức ấy, và trong hai mươi ngàn người này có những gã lưu manh có thể bán cả gia đình nó để được thăng chức một cấp. Nếu nghề này làm ta ghê tởm, ta hẳn tìm chuyện khác. Nam tước De Rastignac muốn làm trạng sư chẳng?Ồ! Đẹp đẻ mà! Phải khổ cực trong mười năm, xài mỗi tháng

mười ngàn quan, có một thư viện một văn phòng, phải vào giới thượng lưu hôn áo anh đại tụng để có việc mà bào chữa, quét Tòa án với cái lưỡi. Nếu nghề này đưa anh đến chỗ thành công, tôi cũng không phản đối; nhưng tìm cho tôi năm trạng sư ở Paris ăn được năm mươi ngàn quan một năm lúc tuổi đã đến ngũ tuần, ôi! Thà tôi làm hải tặc còn hơn đi hạ tâm hồn tôi như thế! Vả lại, lấy đâu ra tiền?

Tất cả việc này đâu có vui vẻ gì. Ta còn có phương lược ở cửa hồi môn vợ. Anh muốn cưới vợ không? Đó cũng như buộc đá vào cổ vậy; và nếu anh kết hôn vì tiền, thì tinh thần danh dự, lòng cao thượng của ta sẽ ra sao? Như vậy thà ngay từ bây giờ anh hãy chống lại quy lệ của nhân quần. Cũng chẳng sao nếu ta chỉ trườn như con rắn trước mặt một người đàn bà, liếm chân bà mẹ, làm những

điều ti tiện mà giống heo cái cũng ghê tởm. Chẳng sao nếu vì đó mà anh tìm được hạnh phúc. Nhưng anh sẽ khổ như những tấm đá ở cống nước với một người vợ anh sẽ cưới như vậy. Thà đánh giặc với đàn ông còn hơn chiến đấu với vợ mình. Đó là ngã tư đường đời chàng thanh niên ạ, hãy chọn đi. Anh đã đến nhà ông anh họ De Beauséant và anh đã ngửi thấy mùi kiêu xa ở đó. Anh đã đến nhà bà De Restaud con gái ông già Goriot và anh đã đang hơi người phụ nữ Paris ở đây. Ngày hôm ấy, anh đã về nhà với một chữ viết trên trán mà tôi đã đọc được «thành công, nhất quyết phải thành công, phải đạt đảo».

«Hoan hô!» Tôi nói. Đây là một kẻ hợp ý ta đây. «Anh đã cần tiền. Lấy ở đâu đây? Anh đã chọc huyết mấy chị gái anh, tất cả những anh em trai đều bị được ít

nhiều chị em gái của họ. Một ngàn năm trăm quan của anh cấu giạt được rồi, chỉ Trời mới biết được bằng cách nào trong một miếng hạt giẻ hơn đồng quan sẽ tẩu thoát mau lẹ như tội lính hái trộm hoa quả. Rồi sau, anh sẽ làm gì? Anh sẽ làm việc à? Làm việc theo kiểu anh quan niệm bây giờ đây, sẽ cấp được cho những người tài lực như anh chàng Poiret, một căn phòng ở nhà trọ má Vauquer lúc về già.

Một sự nghiệp chóng thành, đó là vấn đề mà năm mươi ngàn thanh niên trong tình cảnh anh muốn giải quyết trong lúc này. Anh chỉ là một đơn vị trong con số kia. Hãy đoán thử những cố gắng anh phải thực hiện, đoán thử cuộc tranh đấu sẽ mãnh liệt đến độ nào. Các người phải ăn thịt nhau như những con nhện ở trong cái hũ, vì chúng khô-

ng có đủ năm chục ngàn chỗ tốt. Anh có biết ở đây người ta thành công bằng cách nào không? Bằng thiên tài chói rạng hay bằng sự hối lộ khéo léo. Phải xông vào đám người kia như hòn đạn đại bác, hay len lỏi vào như dịch hạch. Tính ngay thật không ích gì cả? Người ta phải nhường quyền lực của thiên tài, người ta thù ghét nó, người ta cố sàm báng nó, vì nó đoạt hết mà không chia; nhưng người ta phải nhượng bộ, nếu nó bền chí; tóm lại người ta tôn sùng nó vì không vùi dập nó xuống bùn được. Sự hối lộ đầy đủ sức mạnh, thiên tài thì hiếm. Thành thử sự hối lộ là khí giới của kẻ tầm thường, mà hạng này rất đông, và đâu đâu anh cũng cảm thấy mũi nhọn của họ. Anh sẽ thấy những người đàn bà chồng chỉ có vồn vện sáu ngàn quan tiền lương, nhưng họ xài đến mười ngàn quan về trang sức. Anh sẽ thấy những người làm công với

một ngàn hai trăm quan tiền lương mà mua được đất ruộng. Anh sẽ thấy những phụ nữ bán mình để được đi trong xe của con trai một nhà quý tộc, nhân vật này có thể đi con đường chính giữa ở trường đua Longchamp. Anh đã thấy ông già đại đột Goriot bị ràng buộc phải một hối phiếu do con gái ông ta ký tên trong khi chồng nàng có một niên kim năm mươi ngàn quan.

Tôi đổ anh đi hai bước trong thành Paris mà khỏi gặp những mưu mô hiểm độc. Tôi đánh cuộc cái đầu tôi lấy một gốc rau sống này thôi, tôi cược rằng anh sẽ chui vào một tổ ong vò vẽ ở nhà một người đàn bà nào anh thích, dầu nàng có giàu có, trẻ đẹp chẳng nữa. Tất cả các ả đều bị pháp luật ràng buộc, tất cả đều chống đối với chồng về đủ mọi chuyện.

Tôi không sao kể hết được nếu phải giải thích cho anh tất cả mua bán về tình nhân, về áo sống, về con cái, về nội trợ hay về sự phô trương ít khi vì đạo đức, anh nên cầm chắc như thế, Vì vậy, người thành thật là kẻ thù chung của mọi người.

Nhưng anh biết người thành thật là người thế nào không? Ở Paris, người thành thật là người nín câm và từ khước sự phân chia. Tôi không nói đến những bọn hạ tiện khốn nạn kia, ở đâu họ cũng làm lụng mà không được thưởng công, vì tôi gọi họ là đoàn giày rách của Đức Chúa. Quả vậy, đó là nền đạo đức trong tất cả cái tinh hoa của sự điên dại của nó, những bản cùng khốn khổ cũng ở đó. Ngay giờ tôi đã nhìn thấy vẻ nhản nhó của những người trung hậu này, nếu Đức Chúa lại chơi khăm mà khiếm diện trong buổi xử án tối hậu.

Thành thử nếu anh muốn hòng có sự nghiệp thì phải giàu có hoặc tỏ vẻ như giàu có. Muốn làm giàu, cần chơi những vốn lớn; nói cách khác, người ta phải xảo quyết bỏ nhân cũng thế! Nếu trong trăm nghề ngài có thể làm được, mà có được mười người thành đạt sớm, công chúng gọi là đồ ăn cướp.

Anh kết luận đi. Đó là mặt thật của đời. Không đẹp hơn cái nhà bếp, cũng hơi hám như nhau, nhưng ta phải bắt tay nếu ta muốn nấu ăn, chỉ cốt ta biết rửa ráy sạch sẽ: đó là tất cả cái luân lý của thời đại. Nếu tôi nói với anh như thế về thế gian, là thế gian đã cho quyền tôi, tôi đã biết nó. Anh thường tôi chê tránh thế gian chẳng? Không đâu. Nó muôn đời vẫn thế. Các nhà đạo đức có biến đổi nó được đâu. Người là bất toàn. Có lúc nó giả dối ít nhiều, và tội khờ bảo nó có hay

không có phẩm hạnh. Tôi không vu cáo nhà giàu để ủng hộ bình dân: người đời đều giống nhau, dẫu ở giai cấp trên, dưới hay giữa. Trong mỗi triệu con thú cao cấp này có được mười gã vui tính đứng hẳn lên tất cả mọi sự, trên cả pháp luật; tôi ở trong số mười gã đó. Anh, nếu anh là một siêu nhân, anh cứ đi đường thẳng và ngẩng cao đầu Nhưng phải chiến đấu chống sự đố kỵ, sự gièm pha, sự tầm thường, chống hết mọi người. Napoléon đã gặp một vị Thượng thư Chiến tranh tên là Aubry, vị này suýt đổi ông ta đi thuộc địa.

Anh tự xét đi.

Xem anh có thể mỗi sáng thức dậy đầy đủ nghị lực hơn ngày hôm qua không. Trong trường hợp này tôi đề nghị với anh, một điều mà không ai từ khước.

Anh nghe kỹ đây. Tôi đây, anh thấy không, tôi có một ý niệm. Ý tôi là đi sống một đời tộc trưởng trong một trại lớn, trăm ngàn trước vương chẳng hạn, ở miền Nan Hoa kỳ. Tôi muốn làm một nhà trÔNG trượt ở đó, có những tên nô lệ bán bò, bán thuốc, bán cây, để kiếm ít triệu, sống một đời vương giả thực hành ý muốn của tôi, theo một lối sinh hoạt mà ở đây không ai quan niệm đến, ở đây người ta co ro ẩn núp trong một cái hầm bằng thạch cao.

Tôi là một đại thi sĩ. Thơ của tôi, tôi không viết nó ra đâu, nó vỡ trong hành động và trong tình cảm. Hiện nay tôi có năm chục ngàn quan, số đó chỉ tạo cho tôi không đến bốn chục thăng mọi. Tôi có hai trăm ngàn vì tôi muốn được hai trăm thăng mọi để thoả mãn sở thích của tôi, sống một đời tộc trưởng. Anh thấy

không, mọi cũng như trẻ con, ta muốn làm sao nó thì làm khỏi bị viên biện lý tò mò đòi hỏi lý lẽ. Với số vốn đen [Mọi da đen.] ấy, trong mười năm tôi sẽ có ba bốn triệu. Nếu tôi thành công, sẽ không có ai lại hỏi tôi: «Mày là ai?» Tôi sẽ là ông Bốn triệu, công dân Hoa kỳ. Lúc ấy tôi năm mươi tuổi, tôi cũng chưa mục bầy, tôi sẽ vui chơi tùy sở thích của tôi. Nói tóm lại, nếu tôi kiếm cho anh món hồi môn một triệu đồng, anh có biếu tôi hai trăm ngàn không! Hoa hồng hai mươi phần trăm nhé, đắt quá không? Anh sẽ làm cho vợ yêu quý. Lúc cưới hỏi xong anh sẽ tỏ vẻ lo âu, ân hận làm bộ buồn bã trong mười lăm ngày. Một đêm, sau vài trò khi giữa hai cái hôn, anh sẽ tuyên bố với phu nhân anh một vụ nợ hai trăm ngàn quan, vừa nói với nàng: «Mình yêu quý ơi!» Trò khôi hài được diễn mỗi ngày do những thanh niên hết sức phong nhã.

Một thiếu phụ không từ chối túi tiền với người đã lấy được quả tim của họ.

Anh có nghĩ là bị thiệt trong vụ này không? Anh sẽ kiếm cách lấy lại hai trăm ngàn trong một công việc khác. Với tiền và trí óc của anh, anh sẽ xây dựng một gia đình ketch sù theo ý muốn của anh. Như vậy, trong thời gian sáu tháng, anh sẽ gây được hạnh phúc cho bản thân anh, hạnh phúc của một người đàn bà đáng yêu và hạnh phúc của pa pa Vautrin của anh chưa kể hạnh phúc của gia đình anh mà đến mùa đông phải hà hơi vào ngón tay vì thiếu củi? Đừng ngạc nhiên về đề nghị của tôi, và về điều tôi đòi hỏi! Trong sáu chục đám hôn nhân tốt đẹp ở thành Paris, có bốn mươi bảy đám đều do những vụ mua bán tương tự như thế. Phòng chưởng khế đã buộc ông...

9.

Tôi phải làm thế nào? Rastignac chặn Vautrin lại hỏi thêm thường.

– Gần như không làm gì cả. Ông này trả lời với một cử chỉ vui vẻ giống như bộ điệu trầm lặng của một ngư phủ vừa cảm thấy một con cá mắc đầu lưỡi câu. Anh nghe tôi kỹ đây. Quả tim của một thiếu nữ đáng thương, khổ sở và khốn đốn là một tấm đá bọt rất ham chứa đầy tình yêu, tấm đá bọt khô nó nở to ngay

khi một giọt tình cảm rơi vào. Tán tỉnh một cô gái trong cảnh cô quạnh tuyệt vọng và nghèo nàn, lúc nàng không ngờ đến tài lợi sắp có! Ô, đó là cầm chắc con bài ăn trong tay, biết trước con số sẽ xổ ra, đó là đánh bạc mà có người gà. Anh xây dựng cuộc hôn nhân bất diệt trên một nhà sàn. Bạc triệu sẽ đến cho nàng chẳng, nàng sẽ ném vào chân anh như những hòn sạn. «Lấy đi, anh yêu quý! Lấy đi, Adolphe! Lấy đi, Alfred! Lấy đi Eugène!» Nàng sẽ bảo thế, nếu Adolphe, Alfred hay Eugène đã có trí khôn và hy sinh cho nàng. Hy sinh theo tôi hiểu, ấy là bán cái áo cũ để đi ăn bánh nằm với nhau ở tiệm «Mặt động hồ xanh», xong đến tối lại đi xem hát ở Hý viện; hy sinh, ấy là đi cầm cái đồng hồ đeo tay để mua cho nàng cái khăn quàng. Tôi không nói đến những trò bày vẽ của ái tình, những chuyện vớ vẩn mà đàn bà rất quan tâm,

chẳng hạn như lỗ rây vài giọt nước lên giấy viết thơ làm nước mắt đã rơi lúc xa cách: anh coi bộ cũng rành rẽ về những tiếng lóng của trái tim.

Anh thấy không, thành Paris tựa hồ như một cái rừng của Tân Thế giới trong ấy có hai chục giống mọi xáo động, giống Illinois, giống Hurons..., họ sống với sản vật của các giai cấp xã hội hiến cho họ. Anh là một chàng thợ săn bạc triệu. Muốn lấy được bạc triệu, anh phải dùng bẫy rập, dùng ống sáo, dùng còi gọi chim. Có nhiều cách đi săn, có kẻ săn của hồi môn, người khác săn những cuộc bán hạ giá; bọn buôn người này đi câu lương tâm, bọn kia bán những bạn mua báo của họ với chân tay trói chặt. Ai trở về với bị săn đầy mập là được chào đón, khoản đãi, tiếp rước vào xã hội thượng lưu. Ta cũng nên công bình với cái đất đai người này,

ta sống ở một thành phố khoan hÔng dễ tính nhất trong hoàn cầu. Nếu những nhà quý tộc của các thủ đô khác ở Âu châu không chịu đón tiếp một nhà triệu phú hạ tiện vào hàng ngũ họ, thì Paris lại đưa tay đón họ, đi dự hội hè của họ, ăn yến tiệc của họ và chạm ly với cái hạ tiện của họ.

– Nhưng tìm đâu ra người con gái? Eugène nói.

– Nàng đã thuộc về anh, ở trước mặt anh!

– Cô Victorine ấy à?

– Đúng!

– Sao?

– Cô ta đã yêu anh rồi, bà nữ nam tước De Rastignac của ta đó!

– Nàng dâu có xu. Eugène ngạc nhiên nói.

– À! Ta đến mục đích rồi! Vài lời nữa thôi, rồi tất cả sẽ sáng tỏ hết. Ông lão Taillefer là một thằng đểu giả, người ta nói ông ta đã ám sát một người bạn lúc Cách mạng. Ông ta là một người có tư tưởng phóng khoáng, chủ ngân hàng, hội viên chánh của nhà Frédéric Taillefer và công ty. Ông ta chỉ có một đứa con trai và muốn để tất cả của cải cho nó, thiệt hại cho Victorine. Tôi thì tôi không thích những lệ bất công ấy. Tôi như Don Quichotte, tôi ưa binh vực kẻ yếu chống kẻ mạnh. Nếu ý Chúa là rút lui con trai ông ta về trời, thì Taillefer sẽ đem con gái ông ta về nhà; ông ta cần bất cứ một người thừa kế nào, đó là một ý kiến đại dột vốn có trong thiên tính, mà ông ta không thể có con nữa, tôi biết. Victorine dịu dàng

dễ thương, nó sẽ cảm dỗ ông ta, sẽ xoay ông ta như cái vụ với cái dây tình cảm. Cô ta quá cảm kích về tình yêu của anh không sao quên được, anh sẽ cưới cô ta làm vợ.

Tôi sẽ giữ vai trò của Thượng đế, tôi làm cho Chúa có cái ý trên kia.

Tôi có một người bạn và đã tận tâm với ông ta, một đại tá trong quân sông Loire, ông mới được vào đội Cận vệ của Hoàng gia. Ông ta nghe lời tôi, và đã thành một người Bảo hoàng quá khích: Ông ta không giống bọn ngu dại kia chỉ khư khư với ý tưởng mình. Nếu tôi còn có một lời khuyên anh nữa, ấy là anh đừng giữ chặt tư tưởng của mình cũng như lời nói của mình. Nếu ai có hỏi mua, thì cứ bán nó đi. Người khoe khoang không lúc nào thay đổi ý kiến là một người lãnh phần đi luôn một đường thẳng, một

đưa khờ tin tưởng ở sự không thể sai lầm. Không có nguyên tắc, mà chỉ có sự việc! Không có định luật, mà chỉ có cảnh ngộ: Kẻ siêu nhân theo sát sự việc và cảnh ngộ để dắt dẫn nó. Nếu có nguyên tắc và định luật bất biến, nhân quần đã không thay đổi như ta thay áo lót mình. Một cá nhân không buộc phải khôn hơn một quốc gia. Con người ích lợi nhất cho nước Pháp là một người được sùng bái vì luôn luôn thấy máu đỏ: cùng lắm chỉ đáng đưa anh ta vào Bảo tàng viện giữa các máy móc và dán cho anh ta mấy cái nhãn La Fayette. Còn vị vua ai cũng ném đá vào mặt và ông ta đã khinh nhân loại đến nỗi ai muốn ông ta thể thốt bao nhiêu ông ta cũng khắc cho vào mặt bấy nhiêu lời thể, vị vua đó lại là người đã ngăn cản cho nước Pháp khỏi bị chia xẻ ở hội nghị Vienne: đáng dăng vương miện cho ông ta, người ta lại ném bùn

vào ông. Ô! tôi biết việc đòi lắm, tôi biết điều bí mật của bao nhiêu người! Đủ rồi. Tôi sẽ có một ý kiến bất di bất dịch, ngày nào tôi gặp được ba người thoả thuận về việc ứng dụng một nguyên tắc, nhưng tôi còn phải đợi lâu. Người ta không tìm được trong các Toà án được ba ông Thẩm phán cùng một ý kiến về một điều luật. Tôi tin vì người bạn tôi, ông ta có thể đưa Chúa Cơ Đốc lần nữa lên thập tự giá nếu tôi bảo ông ta. Pa pa Vautrin chỉ nói một tiếng, ông ta sẽ kiếm chuyện gây gỗ với thằng vô loại kia, nó không gửi được cho chị nó lấy một trăm xu và...

Đến đây, Vautrin đứng lên, giữ thế và làm như một kiếm sư cử động để phóng gươm đâm tới.

– Thế là xuống âm ti. Vautrin tiếp lời.

– Tởm quá! Ông muốn giỡn sao, ông Vautrin? Eugène nói.

– La la la hãy bình tĩnh! Đừng làm trẻ con; tuy nhiên, nếu muốn vui, cậu cứ thịnh nộ đi. cứ nổi xung thiên lên! Cậu bảo tôi là đồ đê tiện, là tên gian ác, là thằng đểu cáng, là đứa côn đồ nhưng cậu đừng gọi tôi là kẻ lừa đảo hay tên gián điệp! Đi, nói đi! Xổ cả tràng ra! Tôi tha thứ cho cậu, với tuổi cậu như vậy tự nhiên lắm. Tôi, trước tôi cũng thế! Nhưng, cậu suy nghĩ xem. Một ngày kia, cậu sẽ tệ hơn vậy nữa. Cậu lại làm đom ở nhà một người đẹp, rồi cậu nhận tiền. Cậu đã nghĩ đến điều ấy rồi, vì làm sao thành công được nếu cậu không lợi dụng tình yêu? Cậu sinh viên ơi, đạo đức không thể cắt xẻ ra được: chỉ có đạo đức hay không có, người ta bảo mình phải sám hối tội lỗi. Đây lại một phương kế

tốt đẹp nữa: chỉ đọc kinh sám hối là ta rửa sạch một trọng tội! Quyến rũ một người đàn bà để đặt chân lên được một nấc thang xã hội, gây bất hoà giữa con cái một gia đình; và tất cả đồn mạt thực hiện dưới cái diêm một lò sưởi hay cách khác với mục đích khoái thích hay vì lợi cá nhân, cậu tưởng đó là những hành vi tín ngưỡng, dục vọng và từ thiện sao?

Tại sao lại hai tháng tù cho chàng công tử trong một đêm đã đoạt phân nửa gia tài của một đứa trẻ, và tại sao tù khổ sai cho một kẻ khốn nạn đánh cắp một ngàn quan với trường hợp gia trọng?

Đó, luật pháp của cậu đó.

Không có một điều luật nào là không đưa đến chỗ vô lý vô nghĩa. Anh chàng mang găng và nói những lời đường mật phạm vào tội ám sát trong đó người ta

không làm đổ máu nhưng lại cho máu, một sát nhân mở cửa với một cái kềm: hai hành động trong bóng tối! Giữa cái tôi đề nghị và cái cậu sẽ làm một ngày kia, chỉ thiếu cái đổ máu. Cậu tin có điều gì cố định trong đời này à? Cậu nên khinh miệt người đời và nhìn họ len qua các mặt của Pháp luật. Bí ẩn của những sự nghiệp đồ sộ không có căn nguyên rõ ràng là một trọng tội được bỏ quên, vì đã hành động khéo léo.

– Thôi, ông im đi! Tôi không muốn nghe thêm nữa đâu. Ông sẽ làm cho tôi đâm ra nghi ngờ cả tôi nữa. Lúc này, tình cảm là tất cả kiến thức của tôi.

– Tùy ý cậu, cậu trẻ con xinh tươi. Tôi tưởng cậu can trường hơn. Tôi không nói gì với cậu nữa. Song le, một lời cuối cùng.

Ông nhìn chăm chăm chàng sinh viên:

– Cậu biết bí mật của tôi.

– Một thanh niên từ khước lời ông, sẽ biết quên bí mật của ông

– Cậu nói hay đó, tôi rất sung sướng. Một người khác, cậu thấy không, sẽ không thận trọng như thế. Cậu hãy nhớ điều tôi muốn làm cho cậu. Tôi cho cậu mười lăm ngày. Để chấp thuận hay từ bỏ.

Nhìn thấy Vautrin điềm tĩnh bỏ đi, cặp cái gậy dưới cánh tay, Rastignac tự nhủ:

– Con người này có cái đầu bằng sắt! Ông ta nói trắng trợn với ta những điều mà De Beauséant phu nhân đã bảo ta với nhiều nghi thức. Anh chàng đã xé tim ta với những móng thép. Tại sao ta lại

muốn đến nhà bà De Nucingen? Anh đoán ngay những lý do ta mới thoát nghĩ đến. Chỉ vài lời, lão côn đồ này nói với ta về đức hạnh nhiều hơn tất cả mọi người khác và tất cả sách vở. Nếu đức hạnh không chịu đầu hàng thì ta đã cướp tiền của chị ta à? Eugène vừa nói vừa ném hai túi tiền lên trên bàn.

Anh chàng ngồi xuống, và ngồi luôn đó, đắm mình trong một giòng trầm tư choáng váng.

– Trung thành với đức hạnh, điều hy sinh cao siêu thay! Ô hay! Ai cũng tin ở đức hạnh, nhưng ai là người đức hạnh? Các dân tộc đều lấy tự do làm ngẫu tượng, nhưng trên địa cầu đâu là dân tộc được tự do?

Tuổi trẻ của ta còn thanh khiết như vòm trời không mây: muốn cao sang hay

giàu có, là quyết phải lão khoét, luồn cúi, bò rạp, ngẩng lên, nịnh hót, giả dối? Có phải là tự nhận làm đầy tớ cho những bọn đã lão khoét, đã luồn cúi, đã bò rạp? Trước khi thành đÔng loã với chúng, phải phụng sự chúng đã.Ồ vậy, thì không! Ta muốn làm việc một cách cao thượng, đức hạnh; ta muốn làm việc ngày đêm, và chỉ gây dựng sự nghiệp trên lao lực.

Sự nghiệp ấy sẽ chậm phát hơn hết nhưng mỗi ngày đầu ta sẽ nghĩ trên gối không một ý tưởng xấu xa. Có gì đẹp hơn chiêm ngưỡng đời mình và thấy đời mình trong sạch như một đoá hoa bách hợp? Ta và đời ta cũng như một thanh niên với vị hôn thê. Vautrin làm cho ta thấy cái xảy ra sau lễ cưới mười năm. Quý thần ơi! Đầu óc ta lạc lối mất rồi ta không muốn suy nghĩ gì nữa, lòng ta là một hướng đạo tốt.

Giọng mũ mậ Sylvie làm Eugène tỉnh cơn mộng. Mũ báo có thợ may của anh ta đến, anh ta đi ra với hai túi bạc nơi tay. Anh ta cũng không khó chịu vì việc xảy đến này. Lúc thử xong áo mặc tối, anh ta mặc bộ đồ buổi sáng, nó làm anh ta thay hình đổi dạng hoàn toàn.

– Bây giờ ta bằng anh chàng De Trailles rồi. Nay ta mới có vẻ một nhà quý phái!

Ông già Goriot vừa bước vào phòng Eugène vừa nói:

– Ông hỏi tôi có biết bà De Nucingen lui tới nhà nào phải không?

– Thừa vâng.

– Vậy thì, thứ hai sau nó sẽ đến dự dạ hội của Thống chế Carigliano. Nếu ông có thể đến đó, ông sẽ kể lại cho tôi

nghe xem hai con gái tôi có chơi vui không, chúng ăn mặc ra sao, và tất cả mọi chuyện...

– Sao cụ biết được, cụ Goriot hiền hậu của tôi? Eugène nói và mời ông ngồi bên lò sưởi.

– Mụ bồi phòng của nó bảo cho tôi hay. Hai đứa nó làm gì là tôi biết hết, do mụ Thérèse và mụ Constance, ông ta vui vẻ nói:

Ông già giống như một chàng tình nhân trẻ sung sướng vì có mưu kế giao thông được với người tình mà người tình không thể ngờ.

– Ông thì ông sẽ gặp chúng nó! Ông ta nói vừa tỏ lộ một cách ngây thơ lòng thèm muốn đau đớn của ông.

– Tôi không biết. Tôi sẽ đến bà De

Beauséant hỏi xem bà ta có thể giới thiệu tôi cho bà Thống chế không?

Eugène vui thăm lúc nghĩ đến việc lại nhà bà De Beauséant từ nay với cách ăn mặc hiện thời. Những cái mà các nhà luân lý học gọi là đáy lòng người ta, đó chỉ là những ý tưởng chán nản, những động tác vô tâm của tư lợi. Những biến động ấy, đề tài của bao nhiêu bài ngâm đọc, những khúc quanh đột ngột ấy đều là những bài tính đặt ra cho niềm khoái lạc của ta.

Lúc tự thấy mình ăn mặc đẹp dễ, mang găng đẹp, đi giày ống đẹp, Rastignac quên ngay cái quyết định đạo đức của mình.

Tuổi trẻ không dám soi mình và tấm gương lương tâm lúc đã nghiêng về phía bất công, trong khi tuổi già đã soi thấy

mình rồi: đó là cả cái sai biệt của hai giai đoạn đời người. Từ mấy ngày nay, hai người láng giềng, Eugène và ông già Goriot, trở thành hai bạn tốt với nhau. Tình hữu nghị thâm kín giữa hai người do những lý do tâm lý tạo nên, những lý do đã gây những tình cảm trái ngược giữa Vautrin và chàng sinh viên.

Nhà triết gia táo bạo muốn xét nghiệm tác dụng của tình cảm ta đối với vật giới chắc chắn sẽ tìm thấy bằng chứng của tính cách vật chất của nó trong những liên quan nó gây ra giữa ta và thú vật.

Có nhà tướng số nào đoán tính người nhanh hơn con chó nó biết một người lạ có thương nó hay không? Những «nguyên tử có móc», một danh từ tục ngữ mà ai cũng dùng, là một điều đã tồn tại trong ngôn ngữ để phủ nhận những

triết lý ngây ngô của những kẻ ưa lượm lặt rác rến trong những chữ xưa. Người ta cảm thấy được thương yêu.

Tình cảm thấm nhuần mọi vật và vượt qua không gian. Bức thơ là một tâm hồn, nó là tiếng vang trung thực của tiếng nói, cho nên những người tế nhị kể nó vào bảng những kho tàng phong phú nhất của ái tình. Ông già Goriot mà tình cảm không suy tính đưa cao đến mức cao siêu của giống chó, đã đánh hơi thấy lòng trắc ẩn, lòng nhân từ và hăm mộ, mỗi thiện cảm trẻ trung đã xúc động vì ông ta trong tâm chàng sinh viên.

Tuy nhiên sự hòa hợp mới chớm nở này chưa đem lại lời tâm sự nào. Nếu Eugène biểu lộ ý muốn gặp bà De Nucingen, không phải anh ta tin tưởng ông già giới thiệu anh ta để vào nhà bà này; nhưng anh ta hy vọng một lời nói sơ hỏ cũng có

thể giúp anh ta. Về hai người con gái của ông ta, ông già chỉ nói với anh những gì mà anh đã nói công khai ngày anh ta đến thăm hai thiếu phụ. Ngày hôm sau, ông ta nói với chàng:

– Ông bạn thân mến ời, sao ông lại có thể tưởng rằng bà De Restaud lại ác cảm với ông vì ông đã nói đến tên tôi? Hai đứa con gái tôi thương tôi lắm. Tôi là một người cha hạnh phúc. Duy chỉ hai thằng rể ăn ở không biết điều với tôi tôi không muốn làm khổ hai đứa con yêu quý của tôi vì những mối bất hoà với chồng nó, và tôi thà thăm con tôi một cách thầm kín. Sự bí mật cho tôi nhiều thích thú mà những ông cha khác không hiểu được, những ông cha có thể thăm con họ tùy ý. Tôi, thì tôi không thể làm như thế, ông hiểu không? Vậy nên lúc tốt trời, tôi đi lại vườn Champ Elysées, sau

khi đã hỏi các mục hầu phòng xem con gái tôi có đi chơi không? Tôi đợi chúng đi qua, tìm tôi hỏi hộp lúc xe chúng đến, tôi ngẩng nhìn chúng trong y phục trang sức của chúng, chúng đi ngang cười với tôi, tiếng cười nhỏ làm đượm vàng cảnh vật như tia sáng sủa một vùng thái dương diễm lệ rơi vào. Và tôi cứ ở đó, chúng sẽ trở lại tôi nhìn thấy chúng nữa. Không khí tốt cho chúng, chúng đã hồng hào lên. Tôi nghe người ta nói chung quanh tôi: «Kìa một người đẹp» làm tôi khoan khoái trong lòng. Không phải khí huyết của tôi đó là gì! Tôi yêu những con ngựa kéo con tôi và tôi muốn trở thành con chó nhỏ chúng để trên chân chúng. Tôi sống do sự vui thú của chúng. Mỗi người có mỗi cách yêu thương, lời yêu thương của tôi nào có hại ai đâu, mà nên thiên hạ phải quán ngại đến tôi. Tôi sung sướng theo kiểu tôi. Tối tôi lại nhìn con tôi lúc

chúng ở nhà bước ra để đi đến dạ hội, như vậy có trái gì luật pháp không? Tôi buồn khổ làm sao nếu tôi đến chậm, và nghe người ta bảo: «Phu nhân đã đi rồi».

Có một lần tôi đợi đến ba giờ sáng để nhìn thấy con Annestasia mà tới không gặp đã hai ngày. Tôi sung sướng gần ngất xỉu.

Tôi xin ông, lúc nào nói đến tôi thì chỉ nói là con gái tôi rất tốt. Chúng muốn cho tôi biết bao nhiêu thứ; tôi ngăn cản chúng, tôi bảo: «Các con cất tiền đi» Các con muốn cha làm gì với những cái ấy? Cha có cần gì đâu!»

Ông bạn quý mến ơi, thật ra, tôi là cái gì? Một xác chết tồi tàn mà linh hồn chỉ phảng phất chỗ nào có con tôi. Lúc ông thấy bà Nucingen rồi, ông sẽ nói cho tôi biết trong hai con gái tôi ông cho cô

nào hơn. Ông già chất phác nói sau một lúc im lặng và khi thấy Eugène sắp sửa đi dạo ở Tuileries để đợi giờ đến nhà bà De Beauséant.

Cuộc du ngoạn này thật tai hại cho cậu sinh viên. Vài phụ nữ để ý đến anh ta. Anh chàng đẹp quá, trẻ quá và có một phong thái thẩm mỹ làm sao! Thấy mình được chú ý một cách gần như như thán phục, anh chàng không còn nghĩ đến các chị và bà dì bị bóc lột mà cũng không còn nhớ những ghê tởm đầy đức hạnh của mình nữa. Anh ta đã thấy bay ngang trên đầu con quỷ mà người ta rất dễ lầm với một thiên thần, con quỷ Satan với những cánh sắc sỡ nó rải những ngọc đỏ, bắn những tên vàng lên mặt các đèn đài, làm đàn bà đỏ mặt, làm cho ngôi vàng có một vẻ rực rỡ ngậy ngô, những ngôi

làng rất giản dị trong nguồn gốc; chàng sinh viên đã nghe theo vị thần của tính tự kiêu rộn ràng mà vẽ nhoáng tựa hồ như một biểu hiện của uy quyền. Dầu là vô sĩ, lời nói của Vautrin đã ở trong lòng anh ta, như trong ký ức của một trình nói chắc lên vẻ mặt khả ố của mụ già bán đồ trang sức cũ đã nói với cô ta: «vàng là tình yêu, tha hồ!» sau khi uể oải dạo quanh vợ vẫn đến năm giờ, Eugène lại nhà bà De Beauséant, và tại đây anh đã nhận một đòn ghê gớm, miếng đòn mà những tấm lòng trẻ trung không có khí giới cự đương. Từ trước đến nay, anh ta vẫn thấy nữ bá tước đầy vẻ hiền hậu nhu hoà lịch sự, đầy vẻ yêu kiều duyên dáng ngọt ngào do nền giáo dục quý phái đem lại cho, nhưng nó chỉ hoàn toàn lúc nó ở ngay từ lòng mà ra.

Lúc anh ta vừa vào, bà De Beauséant với một cử chỉ lạnh lùng khắc bạc bảo anh ta cụt lủn:

– Ông De Rastignac, tôi không thể gặp ông, ít ra cũng trong lúc này! Tôi đang bận việc...

Đối với người biết quan sát, mà Rastignac cũng đã mau chóng thành một người như thế, thì lời nói kia, cái cử chỉ, cái nhìn, giọng nói... là lịch sử của tánh tình và tập quán của một giai cấp. Anh ta nhận ngay thêm một bàn tay sắt dưới chiếc bao tay nhung; cái nhân cách, lòng ích kỷ dưới bộ điệu kiêu cách, chất gỗ dưới lớp sơn.

Nay chàng mới thấy cái «Tay, đấng quân vương» bắt đầu từ cái tua của ngai vàng và kết thúc dưới chòm mũ của người quý phái hạ cấp nhất. Eugène đã

quá dễ dàng đắm mình tin ở tính cao thượng của đàn bà. Như tất cả những người khốn đốn, anh ta đã chân thành ký kết thoả hiệp buộc người thi ân với kẻ thọ ân, mà điều khoản thứ nhất xác định bình đẳng hoàn toàn giữa những tâm tính quảng đại, lòng từ thiện liên kết hai người làm một là một nhiệt tình cũng ít được người ta hiểu, cũng hiếm có như một ái tình chân thật, cả hai thứ tình đều rất phong phú ở những tâm hồn cao đẹp. Rastignac muốn đến cuộc dạ vũ của nữ Công tước De Garigliano, anh ta nuốt trôi cơn gió bão. Anh ta nói với giọng cảm động:

– Thưa phu nhân, nếu không có chuyện quan trọng, tôi đã không đến quấy nhiễu phu nhân, xin phu nhân khoan hậu cho phép tôi gặp về sau vậy, tôi sẽ đợi.

Nữ bá tước hơi thẹn về lời gắt gao của mình vì người đàn bà này thật tình vừa tốt vừa quý phái; bà bảo:

– Vậy Eugène sẽ lại dùng cơm tối với tôi vậy.

Dẫu cảm kích trước thái độ biến đổi đột nhiên này, Eugène lúc đi ra cũng tự nhủ thầm:

– Bò lết đi, chịu đựng hết đi! Tất cả các người khác còn ra gì nếu trong chốc lát mà người đàn bà tốt nhất xóa bỏ những lời hứa hẹn về tình thân giao của họ, vì bỏ rơi mảy như một chiếc giày cũ? Vậy thì ai lo phận nấy à? Đáng ra nhà bà ta cũng đâu phải một cửa tiệm và ta cần đến bà ta là lỗi ở ta. Ta phải tự làm một quả đạn đại bác như Vautrin đã nói.

Những ý nghĩ chua chát của chàng sinh viên tiêu tan ngay vì anh chàng tự hứa hẹn nhiều thích thú ở buổi cơm tối tại nhà bà Tử tước. Như vậy, do một định mệnh gì, mà mỗi biến chuyển nhỏ nhặt bao nhiêu của đời anh ta cũng như mưu đồ để xô đẩy anh ta vào con đường mà theo sự quan sát của con quái vật đầu sư của nhà trọ Vauquer anh ta phải giết để khỏi bị giết như ở chiến trường, lừa gạt để khỏi bị lừa gạt trên con đường ấy, anh ta phải bỏ lại ngoài hàng rào lương tâm anh; tim anh phải mang một mặt nạ, phỉnh gạt người đời không thương hại, và như ở Lacedémone, nắm lấy sự nghiệp mà không ai thấy, để đáng được mang vương miện.

Lúc anh ta trở lại nhà nữ bá tước, anh ta thấy bà vẫn đầy lòng nhân từ khoan hậu mà luôn luôn bà đối với anh ta.

Cả hai người cùng vào một phòng ăn rục rịch về cái lối kiêu xa ăn uống được đưa đến cực độ dưới thời phục bích như ai này đều biết ở đây chồng bà ta đang đợi bà. Ông De Beauséant, cũng như nhiều người đã chán ngấy việc đời, chỉ còn vui thú với sự ăn cao lương mỹ vị; về thú ưa ăn uống ông ta thuộc cùng trường với vua Loui XVIII và công tước D'Escars. Bàn ăn ông ta vì thế nên có hai lối kiêu xa ở kiêu xa bề ngoài và kiêu xa cả bề trong. Mắt Eugène chưa hề lúc nào thấy một quang cảnh như thế và nay là lần đầu Eugène mới ăn ở một gia đình cao sang từ đời này qua đời khác, Thời thượng đã bỏ những bữa ăn khuya sau những dạ vũ đời Đế chính để các quân nhân lấy sức chuẩn bị dự các trận chiến đấu chờ đợi họ ở trong nước cũng như ở ngoài nước. Tối nay Eugène chỉ mới dự các dạ vũ. Sự tự tin anh ta bắt đầu có

và sau này làm anh ta có vẻ mặt đặc biệt tuyệt luân, tránh cho anh ta khỏi sự sống kinh ngạc một cách ngô nghê. Nhưng lúc thấy đồ dọn ăn bằng bạc, và những kiểu cách của một bàn ăn xa hoa lộng lẫy vừa ngắm nhìn lần đầu tiên, cách dọn ăn không một tiếng động khó cho người có trí tưởng tượng nồng nhiệt khỏi ưa thích cuộc đời luôn luôn thanh lịch hơn cái đời đầy thiếu thốn mà chàng thanh niên muốn theo hồi sáng.

Trong khoảnh khắc trí anh ta trở về trong cảnh nhà trọ của anh ta ở, anh ta bỗng ghê tởm cách sâu sắc đến nỗi anh tự thể bỏ đi trong tháng giêng tới, vừa để ở một nhà sạch sẽ vừa để tránh lão Vautrin, mà anh ta còn cảm thấy bàn tay to lớn trên vai anh ta. Nếu người ta nghĩ đến trăm ngàn hình thức của sự truy lạc ở Paris, sự truy lạc lộ liễu hay ngầm

ngâm, người có lương tri tự hỏi do sự sai lầm nào lại đặt những trường học ở đây, tụ tập thanh niên ở đây, làm sao phụ nữ được kính trọng, làm sao vàng của những người đổi bạc không bay khỏi những cái bát gỗ của họ một cách ảo diệu. Nhưng lúc người ta nghĩ rằng ít trọng tội và cả khinh tội nữa do thanh niên gây ra, thì người ta phải kính trọng những kẻ kiên nhẫn đã tự tranh với chính bản thân mình mà luôn luôn được toàn thắng! Nếu người sinh viên khốn nạn được miêu tả hay ho trong cuộc tranh đấu đầu của anh ta chống thành Paris, đó là một đề tài cảm xúc nhất của nền văn hoá hiện đại tại ta. De Beauséant phu nhân đã hoài công nhìn Eugène để khiến anh ta nói chuyện, nhưng anh ta không muốn nói gì trước mặt ông Tử tước.

Bà nữ bá tước hỏi ông:

– Ông tối nay có đến tôi đi nhà Hý viện Ý không?

Ông ta trả lời với kẻ lịch sự chế giễu mà anh chàng sinh viên bị lầm:

– Bà tôi không thể ngờ lòng vui thích của tôi nếu theo được lời bà; nhưng tôi phải lại gặp một người ở nhà hát Variétés.

– Nhân tình anh chàng. Bà tự nói.

– Tối nay bà không có anh D'Ajuda sao? Tử tước hỏi?

– Không. Bà trả lời một cách khó chịu.

– Như vậy, nếu, bà nhất định phải cần một cánh tay, thì lấy cánh tay ông De Rastignac vậy.

Nữ bá tước nhìn Eugène mỉm cười:

– Cái đó mới thật là nguy hại cho cậu
đà!

Rastignac nghiêng mình trả lời:

– Thưa ông De Chateaubriand có
bảo «Người dân Pháp ưa nguy hiểm, vì
nguy hiểm làm họ danh dự».

Một lúc sau, chàng sinh viên cùng
ngồi với bà De Beauséant trong một xe
ngựa nhỏ di đến nhà hát, và tưởng như
một cảnh tiên khi bước vào phòng lô ở
giữa, và tự thấy mình là mục tiêu của bao
nhiều ống nhòm cũng như nữ bá tước
mà cách ăn mặc rất mỹ miều. Anh ta đi
từ kỳ diệu này đến kỳ diệu khác.

– Cậu phải nói chuyện với tôi đi! Bà
De Beauséant bảo. À đây này, bà De Nu-
cingen ở cách phòng ta ba lô. Bên lô kia
là chị bà ta và ông De Trailles.

Vừa nói, nữ bá tước vừa nhìn cái lô mà đáng là có cô De Rochefilde, và khi không thấy ông D'Ajuda ở đó, mắt bà ta bỗng sáng rực lên một cách phi thường.

– Bà ta yêu kiều thật. Eugène nói sau khi nhìn bà De Nucingen.

– Bà ta có bộ lông mi trắng.

– Vâng, nhưng thân hình mảnh mai mới đẹp làm sao!

– Cặp tay to.

– Cặp mắt đẹp thật!

– Cái mặt kéo dài ra.

– Nhưng cái hình dài lại có quang nghi.

– Cũng may cho bà ta có cái vẻ ấy chỗ đó. Cậu xem cách bà ta cầm lấy ống

nhòm và cách bỏ xuống kia! Thấy rõ lão Goriot trong tất cử động của bà ta. Bà Từ tước nói, làm Eugène rất ngạc nhiên.

Đúng vậy, bà De Beauséant nhìn khắp phòng hát và hình như không để ý gì đến bà De Nucingen tuy bà vẫn theo dõi, từng cử chỉ của bà này. Cả phòng toàn khán giả thanh nhã kiểu diêm. Dephine de Nucingen hãnh diện không ít vì được người em họ trẻ đẹp phong nhã của bà De Beauséant tuyệt đối chú ý, anh ta chỉ nhìn một mình nàng.

– Nếu cậu tiếp tục nhìn chăm chăm nàng, cậu sẽ gây việc xấu hổ đấy, cậu De Rastignac à. Nếu cậu nháy chồm ngay đến đầu người ta, cậu sẽ không đi đến đâu cả!

– Thưa bà chị, bà chị đã che chở tôi nhiều rồi; nếu phu nhân muốn hoàn tất

công việc này, tôi chỉ xin phu nhân giúp cho một việc rất ít phiền cho phu nhân mà ích lợi cho tôi rất nhiều. Tôi đã phải lòng mất rồi.

– Rồi à!

– Vâng.

– Người đàn bà ấy à?

– Ở chỗ nào khác, làm sao sở vọng của tôi được chú ý?

Eugène nói và nhìn bà chị họ với cái nhìn sâu sắc, rồi ngừng một lúc lại tiếp:

– Bà nữ Công tước De Carignano thân thiết với nữ Công tước De Berri; bà chị sẽ gặp bà ta, xin rủ lòng nhận giới thiệu tôi với bà ta và đem tôi đi dự buổi dạ vũ tại nhà bà ta hôm thứ hai. Ở đây, tôi sẽ gặp bà De Nucingen, và tôi đánh trận du kích thú nhất.

– Sẵn lòng. Nếu cậu đã thích người ấy, thì công chuyện tâm tình của cậu khá lắm. Đây này, ông De Marsay ở trong lô quận chúa Galathionne. Bà De Nucingen đau khổ lắm, bà ta đang tủi giận. Không còn lúc nào tốt hơn để lại gần một người đàn bà nữa, nhất là một người vợ chủ nhà băng. Các bà ở đường Chaussée d'Antin ấy đều ưa trả thù cả.

– Nếu ở trong trường hợp tương đương như bà chị thì chị sẽ xử trí ra sao?

– Tôi à, thì tôi chỉ đau khổ ngấm ngấm thôi.

Ngay lúc ấy, hầu tước D'Ajuda vào lô bà De Beauséant

– Tôi bỏ dở đang công việc đi lại tìm gặp phu nhân, và tôi tin phu nhân hay để khỏi phải hy sinh vô ích.

10.

Vẻ mặt hớn hở của nữ bá tước cho Eugène nhìn thấy những biểu lộ của một tình yêu chân thật và khỏi lăm lăm với kiểu cách làm bộ làm đờm ở Paris. Anh ta thán phục bà chị họ, nín lặng rồi nhường chỗ cho ông D'Ajuda, vừa lăm thắm:

– Một người đàn bà yêu đương như thế thật là người thanh cao siêu tuyệt. Vậy mà anh này lại phản bội người ta vì một con búp bê à? Làm sao người ta có

thể phản bội một người như thế nhỉ?

Anh ta thấy trong lòng nổi lên nỗi căm hờn như trẻ con muốn lăn xuống chân bà De Beauséant, cầu mong cái năng lực của quỷ thần đi mang bà ta vào lòng như con chim phượng đem con dê trắng còn bú từ cánh đồng vào ổ nó. Anh ta lấy làm nhục nhã ở trong cái viện sắc đẹp mà không có bức tranh của mình, không có người tình của mình.

– Có một người tình và một địa vị cao quý, đó là biểu hiệu của uy quyền! Anh ta tự nghĩ.

Và anh ta nhìn bà De Nucingen chẳng khác một người bị sỉ nhục nhìn kẻ thù. Nữ Tử tước quay lại nhìn chàng và nheo mắt tỏ ý hết sức căm ơn về cử chỉ kín đáo dè dặt của chàng. Màn thứ nhất đã kết thúc.

Bà nói với hầu tước D'Ajuda:

– Ông quen De Nucingen phu nhân khá thân để có thể giới thiệu ông De Rastignac với bà ta?

– Ô! Bà ta sẽ vui lòng được gặp ông lắm chứ. Hầu tước nói.

Người Bồ Đào Nha đẹp trai đứng dậy, nắm tay chàng sinh viên, và chỉ trong chốc lát chàng đã ở cạnh bà De Nucingen. Hầu tước nói:

– Thưa nữ nam tước, tôi hân hạnh giới thiệu cùng phu nhân nhà quý phái De Rastignac, em họ nữ bá tước De Beauséant. Phu nhân làm cho ông ta khích động quá mãnh liệt nên tôi muốn cho hạnh phúc ông ta được hoàn toàn hơn nên đưa ông ta lại gần thần tượng của ông ta.

Với một giọng chế giễu ông ta đã thô bạo, nhưng khéo nói thì không lúc nào làm phật ý một phụ nữ. Bà De Nucingen mỉm cười và mời Eugène ngồi ở ghế của chồng bà vừa mới đi ra.

– Thưa ông, tôi không dám mời ông ở lại bên tôi. Lúc người ta có diễm phúc gần gũi bà De Beauséant thì người ta ở lại đó.

– Nhưng thưa phu nhân, Eugène nói nhỏ hình như muốn cho bà chị tôi vui lòng, tôi sẽ ở lại bên phu nhân đây. Và lớn tiếng: Trước khi hầu tước đến, chúng tôi đã nói chuyện đến phu nhân đến sự cao nhã của phu nhân.

Ông D'Ajuda cáo lui. Nữ Nam tước bảo:

– Thưa ông, vậy ông ở lại với chúng

tôi thật đấy à. Chúng ta làm quen với nhau vậy; bà De Restaud đã làm cho tôi có ý rất muốn gặp ông.

– Vậy thì bà De Restaud giả dối thật. Bà ta đã cấm cửa tôi đấy.

– Sao vậy?

– Thừa phu nhân, tôi có lương tâm phải nói lý do với phu nhân nhưng lúc kể chuyện bí mật này, tôi xin bà hết sức khoan hỜng cho. Tôi là người lảng giềng của ông cụ phu nhân. Trước tôi không hay là bà De Restaud là con gái cụ nhà. Tôi đã vô tình nói đến cụ một cách rất đại dột, và tôi đã làm ông bà De Restaud giận tôi. Phu nhân không thể tin được rằng nữ Công tước De Langais và chị tôi đã cho sự bội phản cha già như vậy rất khiếm nhã. Tôi có kể cho hai bà nghe câu chuyện xảy ra, hai bà ta cười như điên

vậy. Sau đó, hai bà so sánh phu nhân với bà chị, bà De Beauséant đã nói đến phu nhân với nhiều lời khen ngợi, bà bảo tôi là phu nhân hết sức tốt với cụ Goriot là ông bạn láng giềng tôi.

Thật ra, làm sao phu nhân không thương ông cụ được? Ông cụ yêu quý phu nhân như say đắm vậy, làm tôi đã bắt đầu phát ganh, cụ và tôi đã nói chuyện về phu nhân sáng này ngót hai tiếng đờng hồ. Rồi, lòng đầy những cái cụ kể cho nghe, hồi tối nay ngồi ăn với chị tôi, tôi đã nói lại cho bà ta nghe rằng: phu nhân tuyệt đẹp nhưng còn có tình hơn. Chắc bà chị tôi muốn tán trợ cho tấm lòng ngưỡng mộ nồng nhiệt như thế, nên chị tôi đã đem tôi theo lại đây, và với cái duyên dáng thường ngày của bà ta, bà bảo tôi sẽ gặp phu nhân.

– Thưa ông, như vậy tôi đã mang ơn

ông rồi sao? Chút nữa ta sẽ là đôi bạn cố giao rồi.

– Thưa, dầu tình bạn với phu nhân là một tình cảm không phải tầm thường, nhưng chúng tôi không bao giờ muốn làm bằng hữu của phu nhân.

Những lời ngây ngô kia in ra nhiều bản cho bọn tập sự luôn luôn được các bà ưa thích, và chỉ thấy nghèo nàn lúc được đọc một cách vô vị. Cử chỉ, giọng nói, cái nhìn của chàng thanh niên làm cho lời nói tăng thêm giá trị vô biên. Bà De Nucingen thấy Rastignac đáng yêu lắm. Rồi, cũng như các phụ nữ khác, không thể nói gì về những điểm nêu ra một cách chí thành như những điểm của cậu sinh viên, bà ta trả lời về điểm khác.

– Vâng, chị tôi tự hại mình vì cách cư xử với ông cha tội nghiệp kia, người

cha mà đối với chúng tôi như một thần thánh.

Vì ông De Nucingen ra lệnh thật sự cho tôi chỉ được tiếp cha tôi buổi sáng, tôi mới phải nhượng bộ về điểm này.

Nhưng tôi đã hết sức đau khổ khá lâu vì việc này, tôi đã khóc. Những áp bức này sau những thô bạo về hôn nhân là một trong những nguyên nhân làm xáo động nhất gia đình tôi. Trước thiên hạ, có lẽ tôi là người đàn bà sung sướng nhất ở Paris, nhưng sự thật tôi là người khốn đốn nhất. Ông sẽ cho tôi điên sao nói chuyện với ông như vậy. Nhưng ông đã quen biết cha tôi với danh nghĩa ấy ông không thể là một người lạ đối với tôi.

– Bà sẽ không gặp được người nào còn trông mong mảnh liệt hơn tôi để

được thuộc quyền sở hữu của bà. Tất cả các bà đều tìm cái gì? Nguồn hạnh phúc. Anh sinh viên nói với một giọng thấm tận tâm hồn. Vậy thì nếu hạnh phúc của một người đàn bà là được yêu đương thờ phụng, là có một người bạn có thể cho biết được những ước vọng của mình, những sở hiếu nhất thời, những buồn khổ, những hoan lạc của mình, để tỏ lộ được hết tâm hồn với khuyến điểm xinh xinh và những đức tính tốt đẹp của mình mà không sợ phản bội: bà hãy tin tôi, tấm lòng tận tụy luôn luôn nỜng nản, chỉ có thể thấy được ở một người trẻ trung, đầy ảo mộng, có thể chết được khi bà chỉ ra một dấu hiệu, một người chưa biết gì ở đời và cũng không muốn biết gì nữa, vì bà sẽ là vũ trụ của họ.

Như chúng tôi, bà thấy không, chúng tôi vừa ở tỉnh lên, tôi hoàn toàn ngây ngô

chỉ quen biết những tâm hồn cao đẹp; và tôi đã muốn ở vậy không yêu đương. Tôi gặp chị họ tôi, chị quá thương yêu tôi, đã làm cho tôi đoán thấy bao nhiêu điều quý giá của ái tình tôi như chàng Chérubin²⁵ mê say hết tất cả đàn bà trong lúc chờ đợi để có thể tận tụy với một người. Vừa thấy bà lúc bước vào chốn này, tôi cảm giác như một giòng nước đưa đẩy lại gần bà, Trước tôi đã nghĩ quá nhiều về bà. Nhưng tôi không mộng tưởng bà đẹp đến thế này. Chị De Beauséant đã bảo đừng nhìn bà chòng chọc như vậy. Chỉ không biết đôi môi hồng của bà, làn da trắng, cặp mắt dịu dàng của bà hàm súc bao nhiêu cảm dỗ... Tôi cũng như chàng Chérubin, tôi thốt ra toàn chuyện điên cuồng, nhưng hãy để tôi nói...

25 Chérubin – một nhân vật của vở kịch *Le Mariage de Figaro* của Beaumarchais biểu hiệu một thanh niên lòng mới chớm biết ái tình.

Đàn bà không thích gì bằng được nghe người ta tán tỉnh những lời êm ái như thế. Người sùng đạo phải nghiêm khắc nhất cũng chú ý nghe dẫu không phải trả lời. Sau khi đã khai mào như trên, Rastignac làm luôn cả chuỗi với một giọng thì thầm duyên dáng; và bà De Nucingen khuyến khích anh ta với những nụ cười trong lúc vừa thình thoảng vẫn ngó De Marsay, mà ông này cứ ở trong lô quận chúa Galathionne. Rastignac ở bên bà De Nucingen cho đến lúc chồng bà ta lại đem bà ta đi. Eugène nói:

– Thưa bà, tôi sẽ hân hạnh đến hầu thăm bà trước bữa dạ hội của nữ công tước De Carigliano.

Nam tước De Nucingen là một người Alsace mập mập với bộ mặt tròn trĩnh biểu lộ một tính xảo quyết nguy hiểm, ông ta nói:

– Nhà tôi mời, thì ông chắc sẽ được tiếp đãi rất nÔNG hậu.

– Công chuyện ta trôi chảy rồi, vì nàng không khó chịu lúc nghe ta nói: «Phu nhân sẽ yêu tôi nhiều không?» Hàm thiếc đã đặt vào miệng ngựa rồi, ta hẫnh nhẩy lên và lái nó đi. Eugène tự nhủ thăm vừa đi lại chào bà De Beauséant lúc bà đứng lên đi về với ông D'Ajuda.

Anh chàng sinh viên khốn khổ không biết rằng bà Nữ Nam tước lơ đãng không chú ý gì và đang đợi một lá thơ quyết định của De Marsay, một lá thơ xé nát tâm hồn. Rất sung sướng với các thành công huyền tạo, Eugène đưa nữ bá tước ra tận hàng trụ hành lang, nơi mọi người ra đợi xe. Lúc Eugène rời họ rồi, D'Ajuda cười với nữ tử tước:

– Cậu em họ của phu nhân thấy khác

hắn đi. Anh sắp lật đổ nhà chủ ngân hàng rồi. Anh ta mềm dẻo như con lươn, tôi tưởng anh ta sẽ đi xa. Chỉ phụ nhân mới khéo chọn được một thiếu phụ đúng lúc nàng cần được an ủi.

– Nhưng phải xem nàng còn yêu người bỏ rơi nàng chẳng? Bà De Beau-séant nói.

Chàng sinh viên đi bộ từ nhà hát về Đường Mới Sainte Geneviève vừa sắp đặt nhiều dự định rất êm đềm. Anh chàng đã thấy bà De Restaud chú ý nhìn anh ta lúc anh ta ở trong lô nữ bá tước hoặc trong lô bà De Nucingen, và đoán chừng bà ta không cấm cửa anh ta nữa. Như thế là đã được bốn chỗ giao thiệp quan trọng trong xã hội thượng lưu Paris vì anh ta tính cũng sẽ làm cho bà Thống chế vừa lòng. Không tự giải thích những phương tiện, anh ta cũng đoán trước rằng trong

cuộc tranh đấu phức tạp về quyền lợi ở đời, anh ta phải bầu vú và một bánh xe mới lên được phía trên bộ máy, và anh ta thấy mình đủ sức mạnh để thắng hăm bánh xe.

– Nếu bà De Nucingen lưu tâm đến ta, ta sẽ dạy bà điều khiển chồng. Chồng bà kinh doanh những việc lợi vô số, anh ta có thể giúp ta lập sản nghiệp ngay một lúc.

Anh ta không tự nói sống sượng như vậy, anh ta chưa khôn khéo đi tính toán một tình thế, phẩm bình và trù hoạch; những ý tưởng kia phảng phất ở chân trời như những đám mây mờ, và dầu nó chưa táo tợn như những ý kiến của Vautrin, nhưng nếu đem xét nó trong lò lương tâm nó cũng không lấy gì làm trong sạch lắm. Sau những cuộc dàn xếp liên tiếp như thế, người ta sẽ đi đến một

nền luân lý suy đồi hiện tại. Trong thời này hơn thời nào hết, hiếm mà gặp được những người ngay thẳng, những nghị lực cao đẹp không lúc nào khuất phục trước điều bậy, đối với những người ấy đi sai đường thẳng một chút là một trọng tội, đó là những hình ảnh đẹp đẽ của lòng chính trực đã cho hai giai phẩm: nhân vật Alceste của Molière, và gần đây Jenny Deans và ông già anh ta trong văn phẩm của Walter Scott. Nhưng có lẽ một tác phẩm làm ngược lại với sự miêu tả những ngoắt ngoéo mà một người trong giới thượng lưu, một kẻ tham lam làm cho lương tâm phải uốn theo trong lúc cố đi cạnh điều ác để đạt mục đích mà vẫn giữ được bề ngoài, một tác phẩm như thế cũng không kém hay, không kém xúc động.

Về đến cửa nhà trọ, Rastignac đã mê bà De Nucingen, bà ta có vẻ mảnh khảnh, thanh bai như con én. Anh chàng nhớ lại tất cả; cặp mắt dịu hiền cảm dỗ, làn da mịn bóng làm anh ta như thấy máu chảy ở dưới, giọng nói quyến rũ, bộ tóc vàng; có lẽ sự đi làm máu chảy, đi đưa anh ta đến sự say mê ảo hoặc ấy. Anh ta đập mạnh lên cửa ông già Goriot,

– Ông cụ hàng xóm ơi, tôi đã gặp bà Delphine.

– Ở đâu vậy?

– Ở nhà hát Ý.

– Nó có chơi vui không vậy...? Mời vào đi.

Và ông già hiền lành lúc dậy đang mặc áo lót đêm, mở cửa ra và lệ làng nằm xuống lại.

– Ông hãy nói chuyện về nó đi. Ông ta yêu cầu.

Mới lần đầu vào phòng ông Goriot, Eugène không khỏi giật mình kinh ngạc lúc thấy chỗ ở tồi tàn của người cha sau khi đã thán phục lối trang sức của cô gái. Cửa sổ không màn, giấy dán tường đã rã ra nhiều chỗ vì ẩm ướt và co rúm để thấy lớp thạch cao đã vàng vì khói. Ông già nằm trên cái chõng xấu xí chỉ có cái mền mỏng và tấm nệm bông đắp chân do những miếng áo rách của bà Vauquer chấp lại. Gạch lát nền ướt và đầy bụi. Trước cửa sổ có một cái tủ ngăn phình bụng bằng gỗ đào, với những tay kéo bằng đồng vắn hình cánh nho có lá hay hoa, một cái bàn cũ kỹ mặt gỗ trên ấy để một chậu thau với bình nước và đồ cạo râu. Ở một góc phòng để giày; trên đầu giường có cái bàn nhỏ không cửa cũng

không có mặt đá; ở góc lò sưởi không có chút lửa nào, có đặt cái bàn vuông bằng gỗ hồ đào mà cái thanh ngang đã được ông Goriot dùng để vịn bẻ cái vòm xúp bằng bạc. Một cái bàn viết xấu xí trên ấy có để cái mũ của ông già, một ghế bành màu sẫm độn rơm và hai cái ghế nhỏ bổ túc cho đồ đạc tồi tàn trong phòng. Một tấm vải thô có ô đỏ và trắng đặt trên cái treo rèm hình mũi tên buộc xuống thêm nhà bằng một tấm giẻ. Cái gác ở của người mãi biện nghèo nhất chắc còn có đồ đạc khá hơn ông Goriot ở nhà trọ bà Vauquer. Quang cảnh cái phòng làm ớn lạnh và se lòng, nó giống cái phòng buồn thảm của một nhà tù. May thay ông Goriot không thấy vẻ mặt Eugène lúc chàng đặt cây đèn cây lên cái bàn ở đầu giường ông. Ông già quay về phía anh ta mà vẫn trằm mền lên thấu cảm.

– Ấy thế! Ông ưa bà De Restaud hay bà De Nucingen hơn?

– Tôi ưa bà Delphine hơn, vì bà thương ông hơn.

Nghe lời nói nồng nàn ấy, ông già giơ tay ra khỏi giường và nắm chặt bàn tay Eugène.

– Cám ơn, cám ơn, ông già cảm động nói. Vậy Delphine đã nói gì về tôi?

Chàng sinh viên lặp lại những lời của nữ nam tước vừa tô điểm thêm lên, và ông già chú ý nghe anh ta như nghe lời chúa dạy vậy.

– Con nhỏ yêu quý của tôi! Vâng, vâng, nó thương tôi lắm. Nhưng đừng tin lời nó nói về Anastasie. Ông thấy đó, hai chị em nó ghen nhau, đó cũng là một bằng cớ của lòng âu yếm của chúng. Tôi

biết mà. Một người cha đối với con, cũng như chúa Trời đối với chúng ta, Chúa đi vào tận đáy lòng và xét hiểu hết tâm ý. Cả hai chị em chúng nó đều hiểu hạnh. Ô, nếu tôi có những thằng rể tốt, tôi đã hạnh phúc quá rồi. Ở thế gian này chắc không có hạnh phúc nào hoàn toàn. Nếu tôi sống với chúng nó, thì chỉ nghe tiếng chúng nói, chỉ biết chúng ở gần bên, chỉ thấy chúng ra vào như lúc chúng còn ở nhà tôi, lòng tôi cũng đã xao xuyến... Chúng nó ăn mặc có đẹp không?

– Đẹp! Nhưng cụ Goriot, tại sao có con gái giàu sang như thế mà cụ lại ở trong cái nhà tồi tàn như vậy?

Ông nói với vẻ vô ưu:

– Thật tình, ăn ở sang hơn có ích gì cho tôi đâu? Tôi không sao giải thích cho ông được những cái này; tôi không thể

nói được hai lần tiếp nhau cho hẳn hoi. Tất cả đều ở đây. Ông ta nói thêm vừa đâm vào tim. Đời sống của tôi là ở nơi hai đứa con gái tôi. Nếu chúng vui chơi, chúng sung sướng ăn mặc tử tế, nếu chúng đi trên thảm thì tôi mặc thứ nỉ gì, chỗ tôi nằm ra sao nào có cần gì? Nếu chúng ấm thì tôi không lạnh, nếu chúng cười tôi chẳng lúc nào buồn. Tôi chỉ rầu phiền những nỗi phiền rầu của chúng. Lúc nào ông có con, lúc nào ông tự nói khi ông nghe con ông nói riu rít “Ồ ta mà ra đó!” lúc nào ông cảm thấy những con người nhỏ ấy dính líu với mỗi giọt máu của ông mà chúng là cái tinh anh vì đúng là vậy đó! Ông sẽ cảm thấy dính vào da chúng, ông tưởng thân mình ông rung chuyển lúc chúng bước đi. Đâu đâu tiếng nói chúng cũng trả lời cho tôi. Một cái nhìn buồn bã của chúng làm huyết tôi lạnh đông lại. Một ngày kia ông sẽ

thấy ta sung sướng vì hạnh phúc chúng hơn là hạnh phúc của ta.

Tôi không thể cắt nghĩa cho ông được, đó là những xao động ở nội tâm nó đem khoan khoái cho ta cùng hết. Nói tóm lại là tôi sống thanh ba. Ông muốn tôi kể ông nghe một chuyện buồn cười không? Đây này, lúc tôi có con, tôi mới hiểu Chúa Trời. Toàn thân Chúa ở khắp mọi nơi, vì tạo vật ở Chúa mà ra. Ông à, tôi cũng như vậy đối với con tôi. Duy tôi thương con tôi hơn Chúa thương vũ trụ, vì vũ trụ không đẹp bằng Chúa mà con tôi thì đẹp hơn tôi. Chúng nó dính chặt lấy tâm hồn tôi, đến nỗi tôi đã biết là tối nay ông gặp chúng. Trời ơi! người nào làm cho con nhỏ Delphine của tôi được sung sướng bằng một người đàn bà sung sướng khi họ được rất mực yêu đương, thì tôi sẽ đánh giày, làm công việc lật

vật cho người ấy. Do mụ bồi phòng của nó mà tôi biết cái thằng De Marsay là một con chó dữ. Tôi muốn vắn cổ nó đi. Không yêu một thiếu phụ xinh như cái đồ chơi với giọng như họa mi, đẹp như hình làm mẫu. Con mắt nó ở đâu mà lại lấy thằng cha mập Alsacien dấn độn ấy? Cả hai đều cần những thanh niên đẹp để tử tế. Thế mà chúng lại làm theo ý ngông cuồng của chúng.

Ông già Goriot thật cao siêu. Chưa lúc nào Eugène thấy ông rục rờ với cái tình cha say sưa của ông. Một điều đáng chú ý là sức truyền dẫn của tình cảm. Một người thô lậu đến đâu, lúc họ biểu lộ một tình thương mãnh liệt và chân thật, họ phát ra một khí lực đặc biệt làm biến đổi vẻ mặt, làm cử chỉ linh động, cho giọng nói thêm khởi sắc. Lắm lúc vì tình thương mà một người hết sức

ngu dân có thể trở thành rất hùng biện trong ý tưởng, nếu không phải là trong ngôn ngữ, và họ như cử động trong một không khí sán lạn. Trong bộ điệu ông già hiền lành kia, lúc bấy giờ như có một sức truyền cảm biểu lộ một đại kịch sĩ. Nhưng những tình cảm cao đẹp không phải là những bài thơ của nghị lực hay sao?

Eugène nói:

– Này, có lẽ cụ không bực mình khi biết bà nam tước chắc sắp đoạn tuyệt với anh De Marsay kia. Anh chàng đẹp trai kia bỏ bà ta để theo quận chúa Galathienne. Về phần tôi, tối nay tôi đã phải lòng bà Delphine rồi.

– Vậy sao?

– Vâng, Bà ta không ác cảm tôi. Chúng tôi nói chuyện tình hăng giờ, và tôi sẽ đi thăm bà ngày mốt, thứ bảy.

– Ô! Nếu nó ưa ông thì tôi hết sức thương mến ông, ông là người tốt, ông sẽ không làm nó khổ. Nếu ông phản bội nó, tôi sẽ cửa cổ ông trước. Một người đàn bà không có hai tình, ông thấy không? Lạy Chúa! Tôi lại nói ba xàm, ông Eugène ơi. Ở đây lạnh lẽo cho ông quá. Lạy Chúa! Vậy ra ông có nghe nó nói chuyện à? Nó có nhả gì tôi không?

– Không gì cả, Eugène tự nói thầm. Bà ta nhả gửi tới cụ cái hôn của con gái Anh ta lớn tiếng trả lời.

– Chào ông hàng xóm! Ông ngủ ngon, có nhiều mộng đẹp. Mộng tôi đã hoàn toàn xây dựng với lời nói kia rồi. Cầu Chúa bảo hộ ông trong mọi ước

vọng. Tối nay ông là một thiên thần, ông đem lại cho tôi không khí của con tôi.

– Con người khốn nạn đau khổ thay!

Eugène tự bảo lúc nằm xuống. Lòng sắt đá cũng phải cảm động. Con gái ông ta không nhớ đến ông ta nhiều hơn nhớ đến Hoàng đế Thổ Nhĩ Kỳ.

11.

Từ ngày nói chuyện với nhau, ông già Goriot thấy ở người láng giềng một bạn tâm giao bất ngờ, một tri kỷ giữa hai người đã kết thành những mối quan hệ độc nhất của ông già Goriot có thể khăng khít với một người khác.

Tình dục không lúc nào làm những bài tính sai. Ông Goriot tự thấy gần gũi Delphine con gái ông hơn, ông thấy sẽ được cô này tiếp đón ông nồng nàn hơn

nếu Eugène trở thành thân mật với cô. Và ông già cũng đã cho Eugène biết một nỗi đau khổ của ông.

Bà De Nucingen mà mỗi ngày ông cầu một ngàn lần cho được sung sướng chưa hề hưởng được những vui thích êm ái của ái tình. Đích nhiên, theo ngay lời ông già Goriot, Eugène là một thanh niên đáng mến nhất mà ông chưa hề thấy, và ông ta đoán chàng sẽ làm cho con gái ông hưởng tất cả những lạc thú mà nàng chưa hề biết. Vì vậy ông già hiền lành càng ngày càng yêu mến thêm người láng giềng của ông và nếu không có cái tình hữu nghị thì chắc không thể biết được câu chuyện này sẽ kết thúc ra sao.

Sáng hôm sau, trong bữa ăn trưa, bộ ông Goriot nhìn Eugène mà ông ngồi sát bên, những lời ông nói với anh ta, về

mặt biến đổi của ông ta mà ngày thường giống như một mặt nạ bằng thạch cao làm các khách trọ ngạc nhiên. Ông Vautrin mới gặp lại chàng sinh viên lần thứ nhất từ ngày họ nói chuyện với nhau, hình như muốn đọc trong tâm hồn anh ta. Khi nhớ lại kế hoạch của Vautrin, Eugène ban đêm trước lúc ngủ đã đo khoảng không gian mở rộng trước mắt chàng và tất nhiên đã nghĩ đến số hồi môn của cô Taillefer. Anh ta không khỏi nhìn cô ta, như một thanh niên rất đạo đức nhìn một cô gái thừa kế nhà giàu. Ngẫu nhiên hai cặp mắt họ gặp nhau. Cô gái khốn nạn không khỏi nhận thấy Eugène đẹp đẽ trong bộ áo quần mới, cái nhìn ý vị giữa hai người làm Rastignac tin chắc rằng anh ta đã làm mục tiêu của những ước vọng mơ hồ mà các thiếu nữ nào cũng có và họ đặt vào người quyền rũ nào đã đến trước nhất với họ. Một

tiếng nói vang bên tai anh: “Tám trăm ngàn quan!” Nhưng bỗng nhiên anh ta nhớ lại những chuyện hôm qua, và nghĩ rằng mối tình cần thiết của anh ta đối với bà De Nucingen là liều thuốc giải độc đối với những tư tưởng xấu xa không cố ý. Chàng nói:

– Tối hôm qua người ta diễn nhạc kịch “Anh thợ cạo thành Seville” của Rossini ở nhà Hý viện Ý. Tôi chưa hề nghe được âm nhạc hay như thế bao giờ. Trời ơi! Có một lô ở Hý viện Ý sướng thật!

Ông già Goriot vịn lấy lời nói ấy như con chó theo cử động của chủ nó.

– Đàn ông các người được người ta chiều chuộng, muốn gì là làm nấy. Bà Vauquer nói.

– Cậu đi về bằng cách gì? Vautrin hỏi.

– Đi bộ. Eugène trả lời.

Anh chàng cảm dỗ lại nói:

– Tôi thì tôi không ưng khoái lạc nửa chừng, tôi muốn đi xe, tôi đi đến chỗ vào lô của tôi, rồi đi về cũng đủ tiện ổn! Tất cả hay không chi cả! Phương ngôn của tôi là vậy.

– Phương ngôn đó hay. Bà Vauquer nói.

Eugène nói nhỏ với ông Goriot:

– Có lẽ cụ sẽ lại thăm bà De Nucingen, chắc bà ta sẽ tiếp đón cụ niềm nở, bà muốn cụ cho biết trăm nghìn chi tiết về tôi. Tôi hay được rằng bà ta có thể làm tất cả mọi sự để được tiếp tại nhà bà chị

họ tôi, nữ bá tước De Beauséant. Nhờ cụ chớ quên bảo rằng tôi quá yêu bà và sẽ làm bà thoả mãn về điều đó.

Rastignac đi lẹ lại trường Luật, anh ta muốn ở rất ít thì giờ trong cái nhà khổ ố này. Anh đi rong gần hết ngày, đầu óc phát sốt lên, cái sốt mà thanh niên có những hy vọng cuỒng nhiệt từng trải qua.

Những lý luận của Vautrin làm anh chàng suy nghĩ đến cuộc sống xã hội, lúc anh ta xảy gặp người bạn Bianchon trong vườn Luxembourg.

– Sao bộ anh nghiêm trọng thế? Chàng sinh viên y khoa nói vừa cặp tay anh ta dạo quanh trước Đền.

– Tôi bị những ý tưởng không tốt dày vò.

– Về phương diện nào? Ý tưởng cũng chữa lành được.

– Bằng cách nào?

– Bằng cách để nó áp đảo.

– Anh chưa biết gì đã cười. Anh có đọc Rousseau không?

– Có.

– Anh có nhớ đoạn ông ta hỏi độc giả sẽ làm sao trong trường hợp có thể làm giàu nếu giết một ông quan già ở nước Tàu mà chỉ do ý chí của mình và không rời khỏi Paris không?

– Có.

– Vậy thì sao?

– Này! Tôi đã đến ông quan thứ ba mươi ba rồi.

– Đừng giỡn mà! Này, nếu người ta chứng minh cho rằng việc ấy có thể được, và anh chỉ một cái gạt đầu là đủ, anh có làm không?

– Ông quan có già lắm không? Nhưng này, trẻ hay già, què quặt hay lành mạnh, thật tình... quý thần ơi, ấy thế thì không!

– Bianchon, anh là một người tốt. Nhưng nếu anh yêu một người đàn bà làm anh cuÔNG loạn tâm hồn và phải cần tiền cho nàng, nhiều tiền cho nàng trang sức, cho xe cộ nàng, cho tất cả những sở hiếu của nàng...!

– Nhưng anh làm tôi mất cả lý trí mà anh muốn tôi lý luận gì!

– Bianchon ơi! Ấy thế là tôi điên rồi, anh chữa khỏi tôi đi. Tôi có hai người chị đẹp đẽ và ngây thơ như thần tiên và tôi

muốn cho họ sung sướng. Từ nay đến năm năm lấy đâu ra hai trăm ngàn quan làm của hồi môn cho họ? Anh thấy không, ở đời có những trường hợp phải đánh lớn, và không nên để mòn mỏi hạnh phúc mình bằng cách kiếm từng xu nhỏ.

– Nhưng anh đặt một vấn đề nó nằm ngay ngưỡng cửa đời của tất cả mọi người mà anh muốn chặt cái gút thắt bằng một lát kiếm²⁶. Anh bạn quý ời, muốn hành động như thế phải là một Alexandre, nếu không sẽ vào tù. Tôi, tôi sẽ sung sướng với một đời sống nhỏ nhen mà tôi sẽ tạo lập ở tỉnh và tôi sẽ nổi nghiệp cha tôi ở đó một cách khờ dại. Những tình ái của con người được thoả mãn trong một vòng tròn nhỏ hẹp cũng đầy đủ được

26 Noeud Gordien: cái nút thắt sợi dây buộc xe của Godios. Lời sấm truyền dạy rằng ai tháo được cái gút phức tạp ấy sẽ làm vua ở châu Á. Về sau vua Alexandre giải quyết khó khăn này một cách rất giản dị: ông không tháo nút, mà chỉ chém một gương, thế là cái gút mở phăng ra.

như trong một chu vi bát ngát. Napoléon không ăn bữa tối hai lần, và không thể có nhiều tình nhân hơn một anh chàng sinh viên trường Thuốc lúc anh ta làm nội trú ở Capucins.

Bạn thân mến ơi, hạnh phúc của ta luôn luôn ở khoảng giữa lòng bàn chân và ót chúng ta; và ví dù nó tốn kém một triệu một năm hay một trăm đồng tiền, thì trí giác thực sự về hạnh phúc ấy trong tâm hồn chúng ta vẫn vậy. Tôi kết luận để người Tàu sống!

– Cám ơn, Bianchon, anh đã làm điều phúc đức cho tôi. Chúng ta sẽ là bạn nhau luôn luôn.

Anh chàng sinh viên Y khoa nói tiếp, lúc ở lớp học ông Cuvier tại Thảo cầm viên ra:

– Này, tôi vừa thấy mẹ Michonneau và lão Poirot ngồi nói chuyện trên một tấm ghế dài với một người tôi đã gặp hồi náo loạn năm ngoái gần Hạ nghị viện. Anh chàng này có vẻ là người sở Công an trá hình ra một trưởng giả lương thiện sinh sống nhờ một số niên kim. Ta nên dò xét cặp này: Tôi sẽ nói cho anh biết tại sao. Chào anh, tôi vào hô tên cho kịp lúc xuống danh bốn giờ đã.

Lúc Eugène về nhà trọ, anh la thấy ông Goriot đang đợi anh ta.

– Này, thơ của nó đây nè, chữ viết đẹp nhỉ!

Eugène bóc thơ đọc:

– Thưa ông,

«Ba tôi nói ông thích nhạc Ý. Tôi sẽ hoan hỷ nếu ông vui lòng nhận một ghế

ngồi trong lô của tôi thứ bảy đến, sẽ có nữ nghệ sĩ Fodor và Pellegrini, Như thế tôi chắc ông không từ chối. Ông De Nucingen và tôi xin mời ông thật tình đừng cơm tối với chúng tôi. Nếu ông nhận lời, ông sẽ làm nhà tôi rất sung sướng khỏi phải theo tôi làm phận sự người chồng. Xin ông đến cho và khỏi trả lời. Ông vui lòng nhận lời chào mừng của tôi.

«D. DE N.»

– Cho tôi xem nào, ông già bảo Eugène lúc anh ta đọc xong. Ông sẽ đi chứ? Ông ta nói thêm sau khi ngửi tờ giấy. Thơm làm sao ấy! Thế là tay nó đã mân mê tờ giấy rồi đấy!

Chàng sinh viên nói thêm:

– Một người đàn bà không nhào đại vô đàn ông như thế này. Nàng muốn

dùng ta để lôi kéo lại anh chàng De Mar-say. Chỉ có sự hờn dỗi mới đưa người ta làm những chuyện như vậy.

– Ủa, ông suy nghĩ gì đó. Ông Goriot nói.

Eugène không hiểu lòng hiếu danh cuồng nhiệt của một số phụ nữ lúc bấy giờ, và không biết rằng muốn được tiếp vào một nhà ở xóm Saint Germain, vợ một ông chủ Ngân hàng có thể hy sinh tất cả. Theo thời thượng hồi đó đặt cao hơn tất cả mọi người đàn bà khác những phụ nữ nào được gia nhập vào cái xã hội ở xóm Saint Germain mà người ta gọi là các phu nhân ở Tiểu điện.

Trong các vị phu nhân này, đứng hàng đầu là bà De Beauséant, bạn bà ta là nữ Công tước De Langeais, nữ Công tước De Maufrigneuse. Chỉ một mình

Rastignac là không hay sự ham muốn mãnh liệt của các bà ở xóm Chaussée d'Antin để được vào cái xã hội thượng lưu ở đấy mà những ngôi sao của phái họ đang rõ ràng chói lọi. Nhưng lòng hồ nghi của chàng đã giúp ích cho chàng, nó đã làm cho chàng có vẻ lạnh nhạt và cái quyền lực đáng buồn là đặt điều thật trong khi đáng lẽ phải nhận điều kiện của người ta.

– Vâng, tôi sẽ đi. Anh ta trả lời.

Như vậy là tính tò mò đã đưa anh ta đến nhà bà De Nucingen trong khi, nếu người thiếu phụ kia không đếm xỉa gì đến anh ta, có lẽ anh ta sẽ đến đó vì tình. Tuy nhiên anh ta không khỏi nóng ruột chờ đợi ngày mai và giờ đi. Đối với một thanh niên, cuộc đàn dứ đầu tiên có lẽ cũng có nhiều thích thú như mỗi tình đầu. Sự chắc chắn thành công gây ra

nhiều điểm phức mà đàn ông không thú nhận, nhưng nó lại tăng vẻ quyến rũ của một số đàn bà. Dễ hay khó, chiến thắng vẫn đem lại lòng thèm muốn như nhau. Tất cả mọi mối tình của đàn ông đều do một trong hai nguyên nhân này kích thích hay bảo trì, hai nguyên nhân phân phối tình trường. Nếu người đa cảm cần sự bổ dưỡng của bộ điệu làm duyên đáng, có lẽ những người tính nóng hay sung huyết chuẩn ngay nếu chống báng quá kéo dài. Nói cách khác, tình lang phải than vãn quá hóa ra lãnh đạm, cũng như phải khen ngợi quá hoá ra tức giận. Vừa sửa soạn, Eugène hưởng những cái sung sướng nhỏ nhất mà các thanh niên không dám nói đến vì sợ chế nhạo nhưng nó gợi lòng tự ái của họ. Chàng chải tóc vừa nghĩ rằng mắt người đẹp sẽ lướt qua mấy món tóc quần đen. Anh chàng làm những bộ điệu trẻ con tựa hồ như một

thiếu nữ lúc mặc áo để đi khiêu vũ. Anh ta vừa mở áo lễ vừa ngấm nhìn khoái trá thân hình mảnh mai của mình.

Chắc hẳn người ta sẽ thấy những bọn xấu xí hơn mình. Anh ta tự nói.

Rồi anh ta xuống lầu lúc tất cả các khách trọ đều ngồi ăn, và đón nhận vui vẻ những lời la ó khờ khạo do cách ăn mặc đẹp đẽ của anh ta gây nên. Một điểm của tục lệ riêng biệt ở các nhà trọ thường dân là sự sửng sốt kinh ngạc trước một bộ áo quần chải chuốt. Không ai mặc một áo mới mà khỏi mỗi người bình phẩm một tiếng.

Bianchon chắc lưỡi như thể giục ngựa.

– Kt... kt... kt... kt!

Bà Vauquer:

– Phong độ công hầu khanh tướng
nhỉ!

Cô Michonneau làm người ta chú ý
với câu:

– Ngài đi chinh phục đâu hử?

Anh chàng họa sĩ gào:

– Cúc cù cu!

Anh nhân viên của Bảo tàng viện
nói:

– Có lời chào mừng bà nhà ta nhé!

Poiret hỏi:

– Ông ta có vợ à?

Vautrin reo lên nói liến thoắng một
cách khôi hài và với giọng một nhà ảo
thuật:

– Một người vợ có nhiều ngăn, đi trên nước, bảo đảm mầu tốt, giá từ hăm là la tới bốn mươi quan, có kẻ ô kiêu mới nhất, giặt được, mặc đẹp, nửa chỉ, nửa vải, nửa len, chữa nhức răng và các bệnh đã do Hàn lâm viện y học Hoàng gia chấp thuận! Rất tốt cho trẻ con, càng tốt hơn cho chứng đau đầu, chứng đầy hơi và các bệnh khác ở thực quản, các chứng đau mắt và đau tai! Các ngài sẽ hỏi: «Những món huyền diệu ấy giá bao nhiêu vậy? Hai xu? Không, không gì cả. Đây là vật thặng dư của những hàng hoá cung cấp cho Hoàng đế Mông Cổ, mà tất cả các vua Âu Châu đều muốn chiêm ngưỡng, kể cả thái công xứ Bade! Cứ vào thẳng trước mặt và vào văn phòng nhỏ. Ê, cử nhạc lên! Bùm, la la xèng! La la, bùm bùm! Anh kèn ơi, anh thổi sai rồi. Vautrin nói tiếp với giọng khàn, tôi sẽ khẻ tay anh ấy.

– Trời ơi! Ông ấy vui quá! Bà Vauquer nói với bà Couture, tôi không lúc nào chán với con người ấy cả.

Giữa những tiếng cười và tiếng đùa cợt mà những lời nói một cách khôi hài kia là dấu hiệu khai mào, Eugène có thể bất chợt cái nhìn lên của cô Taillefer, cô nghiêng mình vào bà Couture, nói vào tai bà ta mấy tiếng.

– Xe kia rồi ạ. Mụ Sylvie nói.

– Người ta dùng bữa tối ở đâu thế? Bianchon hỏi.

– Ở nhà nữ Nam tước De Nucingen.

– Con gái ông Goriot. Anh sinh viên trả lời.

Nghe tên ấy, mắt mọi người đều nhìn về phía người buôn bún xua, ông này lại

đang ngắm nhìn Eugène một cách thèm thuồng.

Rastignac đến đường Saint Lazare, trong một ngôi nhà nhẹ nhàng có những cột thông mảnh, trụ lang nhỏ nhắn..., những cái tạo ra vẻ cái xinh xắn ở Paris.

Đúng là một ngôi nhà của chủ ngân hàng đầy kiểu sức tốn kém, với những cẩm thạch giả, những bậc đầu thang bằng cẩm thạch màu. Anh ta gặp bà De Nucingen trong một phòng khách nhỏ có những bức tranh Ý, trang hoàng như những quán cà phê.

Nam tước phu nhân buồn. Những cố gắng của nàng để che đậy nỗi buồn làm Eugène càng chú ý nhiều thêm vì không có vẻ gì là đóng kịch cả. Anh ta tuyệt vọng. Sự chán nản này chạm lòng tự ái chàng. Sau khi bông đùa về sự bận

tâm của nàng, anh ta nói:

– Tôi ít có quyền được phu nhân tin cậy. Nhưng nếu tôi làm rợn tôi cũng tin là lòng thành thật của phu nhân để cho tôi biết thật tình.

– Ông ở lại đi, nếu ông bỏ đi tôi sẽ cô quạnh, Ông De Nucingen đi ăn cơm ngoài, mà tôi không muốn cô quạnh, tôi cần được khuây khoả.

– Nhưng bà sao thế?

– Ông là người cuối cùng được tôi nói đến chuyện bí mật của tôi.

– Tôi muốn được biết. Như thế này, có lẽ trong điều bí ẩn này, tôi có phần trách nhiệm gì chăng?

– Có lẽ! Nhưng không đâu, đây là những việc gây gổ trong gia đình phải

chôn tận đáy lòng. Tôi đã chẳng nói ông hôm kia là gì? Tôi không có hạnh phúc. Nhưng dây xích vàng là dây xích nặng nhất.

Lúc người đàn bà nói với một chàng trai trẻ là nàng khổ sở, nếu chàng trai trẻ kia là người trí xảo, ăn mặc đẹp, nếu anh ta có một ngàn năm trăm quan rồn rang trong túi, anh ta sẽ suy nghĩ những lời Eugène tự nhủ lúc đó, và trở thành hờn mình.

– Bà có thể ước vọng gì hơn nữa? Bà đẹp, trẻ, được yêu đương, giàu có.

– Đừng nghĩ về tôi nữa. Nàng nói vừa lắc đầu với điệu bộ ghê gớm. Chúng ta sẽ ăn cơm với nhau, mặt đối mặt, ta sẽ đi nghe nhạc hết sức du dương. Ông có thích cách ăn mặc của tôi không? Nàng nói tiếp vừa đứng dậy chỉ cái áo dài bằng

hàng Cachemire của nàng có hoa vẽ sơn
lỗi Ba Tư hết sức mỹ diệu.

– Tôi mong bà thuộc về tôi hoàn
toàn. Bà thật diễm lệ.

Nàng mỉm cười chua chát:

– Ông sẽ có một cửa sổ hữu đáng
buồn. Ở đây chẳng có gì làm ông thấy
sự khốn khổ, tuy nhiên trái với những
vẻ ngoài ấy. Tôi hiện đã tuyệt vọng. Nỗi
buồn phiền làm tôi mất ngủ, tôi sẽ xấu xí

– Ô! không thể được. Nhưng tôi rất
tò mò muốn biết những thống khổ mà
một mối tình tận tụy không xoá nhoà
được.

– À! Nếu tôi tâm sự với ông, ông sẽ
trốn tôi mất. Ông chỉ mới yêu tôi do cái
lỗi chiều chuộng đàn bà của các ông;
nhưng nếu ông yêu tôi nhiều, ông sẽ rơi

vào mỗi tuyệt vọng ghê gớm. Ông thấy tôi phải lặng im. Thôi xin ông – nàng tiếp – ta nói chuyện khác vậy. Ông hẳn đi xem nhà tôi đi.

– Không, ta ở lại đây thôi. Eugène trả lời vừa lại ngồi trên một ghế gần bàn De Nucingen trước lò sưởi, và nắm chặt tay bà ta.

Nàng để tay anh ta nắm và lại đè mạnh lên tay chàng thanh niên do một cử động của một sức mạnh tập trung biểu lộ một cảm xúc mãnh liệt. Rastignac nói:

– Xin bà nghe tôi, nếu bà có điều buồn phiền, hãy cho tôi biết. Tôi muốn chứng tỏ rằng tôi yêu bà chỉ vì bà. Hoặc bà nói cho tôi nghe những nỗi đau khổ của bà để tôi có thể phá tan nó đi, dầu có phải giết sáu người chẳng nữa, hoặc

tôi sẽ ra khỏi nhà bà để không trở lại đây nữa.

Nàng kêu lên vừa vỗ trán với một ý tưởng thất vọng:

– Ô! Nếu vậy; tôi sẽ thử thách ông ngay giờ đây. Vâng Nàng tự nói, chỉ còn cách ấy nữa thôi!

Nàng bấm chuông gọi.

– Xe ông đã thắng thưa? Nàng hỏi người bồi phòng.

– Thưa phu nhân, rồi ạ.

– Ta lấy xe này. Anh sẽ đưa xe và ngựa tôi cho ông vậy. Anh chỉ dọn ăn lúc 7 giờ thôi.

– Chúng ta đi đi. Nàng bảo Eugène.

Anh chàng tưởng chừng đang mơ

lúc được ngồi trong xe ông De Nucingen. bên thiếu phụ.

Nàng bảo tên đánh xe:

– Lại Hoàng cung, gần Hý viện Pháp.

Dọc đường, nàng ra vẻ rối loạn, và không trả lời những câu hỏi dồn của Eugène. Chàng không hiểu tại sao có sự kháng cự thâm lặng, dai dẳng, dần dần ấy. Anh ta tự bảo thầm:

– Nàng thoát khỏi ta một lúc rồi!

Lúc xe ngừng, nữ Nam tước nhìn chàng sinh viên với cái nhìn làm anh phải lặng im những lời điên cuồng vì anh ta đã nổi nóng.

– Ông yêu tôi nhiều không?

– Yêu nhiều. Anh ta trả lời vừa giấu nỗi lo âu đang tràn đến.

– Dẫu tôi nhờ ông việc gì, ông cũng không nghĩ xấu về tôi chứ?

– Không

– Ông sẵn sàng nghe lời tôi không?

– Một cách mù quáng.

– Ông có lúc nào đi đánh bạc không?
Nàng hỏi với giọng run run.

– Không đời nào.

– À tôi thử được rồi. Ông sẽ gặp may. Ví tiền tôi đây, ông cầm lấy. Có một trăm quan trong ấy, đó là tất cả vốn liếng của người đàn bà đầy hạnh phúc này. Ông lại một nhà đánh bạc, tôi không biết nó đích ở đâu nhưng tôi biết nó ở tại đường Hoàng cung. Ông liều đánh trăm quan này ở chỗ người là đánh con quay và còn thua hết đi, hoặc đem trở về cho tôi sáu

ngàn quan. Tôi sẽ nói nỗi buồn phiền của tôi cho ông nghe lúc trở về.

– Quỷ thần bắt tôi đi nếu tôi hiểu chuyện tôi sẽ làm đây, nhưng tôi tuân lời bà. Anh ta nói vui vẻ vì nghĩ rằng: “Nàng thương tổn danh dự với ta, nàng sẽ không từ chối gì với ta nữa”.

Eugène lấy cái ví tiền xinh xắn, chạy lại nhà số 9, sau khi nhờ anh bán quần áo chỉ cho biết nhà đánh bạc nào gần nhất. Anh ta trèo lên đưa mũ cho người ta cất rồi và hỏi chỗ đánh con quay. Trước sự ngạc nhiên của các khách bạc quen thuộc, người giữ phòng cờ bạc, dẫn anh ta lại một cái bàn dài. Eugène, mà tất cả mọi người đều nhìn theo. Eugène trơ tráo hỏi đặt tiền ở đâu.

– Nếu ông đặt một đồng Louis trên một trong ba mươi sáu con số và nếu số

ông ra, ông sẽ được ba mươi sáu đồng.

Một ông già tóc bạc đáng kính trọng bảo ông ta.

Eugène ném đồng trăm quan trên con số của tuổi anh ta số hai mươi mốt. Một tiếng lạ ngạc nhiên vang lên trước khi anh ta định thần. Anh đã ăn mà không hay.

– Lấy tiền ông về đi, trong cuộc chơi này không ăn được hai lần đâu, ông già nói với anh ta,

– Lấy cái cào ông già đưa cho, Eugène khêu lấy ba nghìn sáu trăm quan, vì vẫn không hiểu gì về cách chơi, anh ta đặt lên con số đó. Người chung quanh nhìn anh ta một cách thèm thuồng lúc thấy anh ta tiếp tục đánh. Bánh xe quay, anh ta lại trúng nữa, và tay cái lại ném cho anh ta ba ngàn sáu trăm quan nữa.

– Ông có bảy ngàn hai trăm quan. Ông già nói nhỏ bên tai anh ta. Nếu ông tin tôi, ông đi đi, con số đó đã ra tám lần rồi. Nếu ông từ tâm ông sẽ công nhận lời khuyên hay ấy và giúp đỡ một cựu quận trưởng của Napoléon, đang túng thiếu hết sức.

Rastignac, choáng váng, để ông già tóc bạc lấy hết hai trăm quan, và đi xuống với bảy ngàn quan, vẫn không hiểu cách đánh, nhưng sống sờ vì sung sướng.

Lúc cửa xe đóng lại, anh chàng đưa bảy ngàn quan cho bà De Nucingen và nói:

– À ha! bây giờ bà đưa tôi đi đâu nào?

Delphine ôm choàng lấy anh ta như điên và hôn anh ta mãnh liệt nhưng không chút nồng nàn.

– Ông cứu tôi rồi.

Những giọt nước mắt sung sướng tràn xuống má nàng.

– Ông bạn ơi, tôi sẽ nói hết với ông. Ông sẽ là bạn tôi phải không? Ông thấy tôi giàu có phong thịnh, tôi không thiếu gì hoặc có vẻ như không thiếu gì! Ấy vậy, ông nên biết rằng ông De Nucingen không để cho tôi một đồng xu: ông ta trả hết trong nhà, xe cộ, lô xem hát của tôi, về đồ trang sức của tôi ông ta chỉ cấp một số tiền vô nghĩa, ông ta tính toán đưa tôi đến chỗ nghèo khổ âm thầm. Tôi quá kiêu hãnh để phải cầu xin ông ta. Nếu tôi mua tiền ông ta theo giá ông ta muốn bán cho tôi, phải chăng tôi là người đàn bà đốn mạt nhất! Vì cách nào mà giàu đến bảy trăm ngàn quan, tôi lại để bóc lột hết? Vì tự đắc, vì phần uất.

Chúng tôi quá nhỏ, quá ngây thơ lúc bắt đầu cuộc đời vợ chồng. Mở lời để hỏi tiền chồng làm tôi như bị rách miệng; tôi chẳng lúc nào dám làm, và ăn hết cả tiền dành dụm của tôi cùng tiền của cha tôi cho; rồi tôi đổ nợ. Cuộc hôn nhân đối với tôi là một thất vọng ghê gớm nhất, tôi không thể nói với ông được: ông chỉ nên biết rằng tôi sẽ nhảy qua cửa sổ nếu phải sống chung với ông De Nucingen bằng cách khác hơn là mỗi người riêng mỗi phòng. Lúc phải cho ông ta hay về công nợ của tôi, về đồ nữ trang cần dùng, những cái sở hữu nhất thời (ông thân khổn khổ của chúng tôi đã tập quen cho chúng tôi không lúc nào từ chối bòn tôi một chút gì) tôi đã chịu khổ nhục quá rồi: nhưng sau cùng tôi đã can đảm để nói ra. Tôi chẳng có sản nghiệp riêng của tôi là gì? Ông ta nổi cáu, ông bảo tôi sẽ làm phá sản ông ta, những điều ghê

tổm Tôi đã muốn chôn sâu dưới đất. Vì đã lấy của hồi môn của tôi, ông ta đã trả nợ, nhưng ước định từ đó một số tiền về chi phí riêng của tôi và tôi phải cam chịu để được yên ổn. Từ đó, tôi đã ứng đáp lại lòng tự ái của một người mà ông biết. Nếu anh này lừa dối tôi, tôi cũng là người không tốt nếu không công nhận công bằng tính tình cao thượng của anh ta. Nhưng anh ta sau cùng cũng bỏ tôi một cách tàn tệ!

Người ta không được bỏ rơi một thiếu phụ sau khi đã ném cho họ một đồng vàng trong một ngày cùng khốn. Người ta phải yêu họ luôn luôn! Ông là một tâm hồn cao đẹp mới hai mươi mốt tuổi, ông là một thanh niên thanh khiết, ông sẽ hỏi tôi làm sao một thiếu phụ có thể nhận vàng của một người đàn ông? Trời ơi! Chia xẻ tất cả với người gây hạnh

phúc cho ta không tự nhiên sao. Khi người ta đã hiến hết tất cả cho nhau, ai còn có thể quan tâm đến một mảnh con của cái “tất cả” ấy? Tiền bạc chỉ quan trọng lúc nào tình nghĩa không có. Người ta không liên kết cả đời sao? Ai đã tưởng được yêu nhiều đâu còn dự đoán đến cuộc phân ly? Các người thể thốt với chúng tôi một mối tình bất diệt làm sao còn có quyền lợi riêng rẽ? Ông không biết hôm nay tôi đã đau đớn bao nhiêu lúc De Nucingen quyết không đưa cho tôi sáu ngàn quan lúc ông ta mỗi tháng đều đưa số ấy cho tình nhân ông ta, một ả ở rạp Ca nhạc viện? Tôi đã muốn tự tử! Những ý tưởng cu Ông loạn đã thoáng qua đầu óc tôi. Có lúc tôi thêm thương thân phận của một đứa ở, của mụ bồi phòng của tôi. Đi tìm cha tôi sao, điên rồi! Anastasie và tôi đã cắt cổ ông già: Ông cha khốn khổ của tôi sẽ bán mình nếu thân ông có thể lấy

được sáu ngàn quan.

Tôi có thể đã làm thất vọng ông vô ích. Ông đã cứu tôi khỏi ô nhục, khỏi chết; tôi đã đau đớn phát cuống lên. Ô, tôi phải giải thích ông lời này; tôi đã làm điều phi lý với ông. Lúc ông ra đi và tôi không còn thấy bóng ông nữa tôi đã muốn chạy bộ đi trốn... ở đâu, nào tôi có biết. Đó là cuộc đời của một nửa số phụ nữ ở Paris: một bể ngoài xa hoa, những lo âu cay độc trong tâm hồn. Tôi biết có kẻ còn khốn đốn hơn tôi nữa. Thế mà có bà buộc phải nhờ nhà hàng làm những hóa đơn giả. Những bà khác phải trộm chồng: có những ông chồng tưởng những tấm hàng một ngàn quan chỉ bán có năm trăm quan, những ông khác tưởng một mảnh hàng năm trăm quan lại bán một ngàn quan có những phụ nữ bắt con nhịn ăn và bòn mót để có

những cái áo.

Tôi thì tôi không có những phỉnh gạt khả ố. Đây, còn mỗi lo sợ cuối cùng của tôi nữa. Nếu có vài thiếu phụ bán thân cho chồng để chỉ huy họ, thì tôi đẩy, ít ra tôi cũng tự do về khoản đó! Tôi có thể để cho Nucingen bọc vàng đầy người tôi, nhưng tôi thích dựa đầu vào lòng một người đàn ông mà tôi kính mến mà khóc còn hơn. Ồ, tối nay thì anh De Marsay sẽ không có quyền xem tôi như một người đàn bà anh ta đã mua được.

Nàng úp mặt vào hai tay, để Eugène không thấy nàng khóc, nhưng chàng đã gỡ mặt nàng ra để ngắm: Lúc ấy nàng có vẻ cao siêu trác việt. Nàng nói:

– Đem tiền bạc trộn lẫn vào tình cảm, ghê tởm quá phải chẳng? Ông không thể yêu tôi đâu.

Sự hỗn hợp giữa những tình cảm tốt đẹp nó làm cho phụ nữ rất cao quý và những lỗi lầm mà chế độ hiện tại của xã hội đã buộc họ phải ngộ phạm làm Eugène bối rối xúc động. Chàng vừa ngắm nhìn người đẹp vừa nói những lời êm ái an ủi. Người đẹp đã ngây thơ và hờ hênh làm sao trong tiếng kêu la đau đớn! Nàng nói:

– Ông sẽ không lấy những điều này làm khí giới đánh trả tôi chứ? Ông hứa với tôi đi.

– Ô, thưa phu nhân, tôi không thể làm như thế đâu.

Nàng bắt tay chàng đặt lên trên tim nàng, trong một cử chỉ đáng yêu và đầy lòng tri ân.

– Nhờ ông, nay tôi đã trở lại là người

vui vẻ và không bị ràng buộc. Tôi sống bị một bàn tay sắt đè ép. Bây giờ tôi chỉ muốn sống giản dị, không tiêu pha gì hết. Ông bạn ơi, ông sẽ xem tôi như vậy cũng hay phải không. Ông giữ lấy cái này, nàng nói và chỉ giữ lại sáu ngàn quan. Trong lương tâm, tôi nợ ông ba ngàn quan, vì tôi tự xem như chung phần nửa với ông.

Eugène chống trả như một cô gái đồng trinh. Nhưng bà nam tước bảo anh ta:

– Nếu ông không đồng lõa với tôi, tôi sẽ xem ông là kẻ thù của tôi.

Chàng nhận tiền, và nói:

– Đây là số tiền để dành, phòng lúc khốn đốn.

Nàng vội la lên mặt tái lại:

– Đó là tiếng mà tôi ghê sợ. Nếu ông muốn tôi có chút liên quan gì với ông thì xin thề với tôi là ông sẽ không lúc nào trở lại chỗ cờ bạc nữa. Trời...ơi! Tôi làm hư hỏng ông sao! Tôi sẽ đau đớn mà chết vì điều ấy.

12.

Hai người đã về đến nhà. Sự tương phản giữa cái khốn đốn kia và cảnh hào phú này làm chàng sinh viên choáng người. Những lời ghê gớm của Vautrin trở lại vang dội trong tai chàng.

– Ông ngồi kia đi. Nữ nam tước nói lúc vào phòng và chỉ một ghế dài gần lửa cho Eugène. Tôi sắp viết cái thơ rất khó. Ông làm cố vấn cho tôi nghe!

Eugène nói:

– Đừng viết thơ, gói bạc lại, để địa chủ rồi đưa mụ bồi phòng đem đi.

– Ôi, ông là một người đáng yêu quá! Người có giáo dục như thế đấy! Đây là kiểu De Beauséant thuần túy đây Nàng mỉm cười nói.

– Nàng yêu kiểu quá. Eugène tự nói. Và mỗi lúc mỗi say đắm thêm. Anh ta ngắm cái phòng đầy vẻ thanh lịch khoái thích của một gái giang hồ giàu có.

– Ông vừa ý không? – Nàng vừa nói vừa gọi người ở.

– Thérèse, cô tự tay đưa cái này lại ông De Marsay, và đưa tận tay ông ta. Nếu không gặp thì đem thơ về cho tôi.

Thérèse nhìn Eugène một cách ranh mãnh rồi mới đi.

Bữa ăn đã dọn. Rastignac đưa tay cho bà De Nucingen và bà dẫn qua một phòng ăn xinh đẹp. Ở đây anh ta lại thấy lại cảnh dọn ăn xa hoa mà anh ta đã tán thưởng ở nhà người chị họ.

– Những ngày có hát ở Hý viện Ý, ông lại dùng cơm rồi đi xem hát với tôi.

– Tôi sẽ quen với cảnh sống êm đẹp này nếu nó được lâu bền, nhưng tôi chỉ là anh chàng sinh viên khổ còn phải lo sự nghiệp.

– Sự nghiệp sẽ thành mà! Ông thấy không, cái gì rồi cũng được an bài: tôi không ngờ được sung sướng như thế này. Bản tính người đàn bà là chứng minh cái không có thể bằng cái có thể và diệt tuyệt sự việc bằng những dự cảm. Lúc De Nucingen phu nhân và Rastignac vào lô xem hát, bà ta có một vẻ thoả thích

làm bà kiêu diễm đến nỗi mọi người đều thốt ra những lời sàm báng mà phụ nữ không sao tránh được những lời nói xấu làm người ta thường ngờ chỉ là những chuyện bê bối tha hồ bịa đặt. Khi người ta biết Paris, người ta không tin gì vì những lời nói ở đó và không nói gì về những việc làm ở đó. Eugène cầm tay nữ nam tước và hai người nói với nhau bằng những cái bóp tay mạnh hay nhẹ để trao đổi nhau về những cảm giác về âm nhạc. Đối với hai người, buổi dạ hội này thật say sưa. Họ cùng ra về, và bà De Nucingen muốn đưa Eugène đến tận Cầu Mới. Dọc đường nàng tìm hăm một cái hôn nÔNG nàn như những cái hôn mà nàng đã tặng chàng ở đường Hoàng cung. Eugène trách nàng thái độ bất nhất ấy.

– Lúc này, là để tỏ lòng tri ân với sự tận tụy bất ngờ; bây giờ, thì sẽ thành ra

lời hẹn hò. Nàng trả lời.

– Thế bà không hẹn hò gì tôi sao. Vô ân bội nghĩa nhỉ!

Anh chàng nổi giận. Với một cử chỉ sốt ruột có thể làm khoái trá một tình nhân, nàng đưa tay cho chàng hôn, chàng nắm lấy với vẻ miễn cưỡng làm nàng hoan hỉ.

– Thứ hai, ở buổi dạ vũ nhé. Nàng nói.

Đi bộ dưới ánh trăng đẹp, Eugène đâm ra suy nghĩ trầm ngâm. Anh ta vừa sung sướng vừa bất mãn: sung sướng về việc tình cờ mà kết cuộc cái nhiên đem lại cho anh ta một thiếu phụ vào hạng đẹp nhất và thanh lịch nhất ở Paris, vật khao khát của chàng, bất mãn vì thấy dự định về sự nghiệp đã đảo lộn và lúc ấy

anh mới thấy sự thật của những tư tưởng mơ hồ của anh ta đêm trước.

Sự thất bại càng làm mạnh thêm xa vọng của ta. Eugène càng hưởng đời sống ở Paris bao nhiêu, chàng càng không muốn ở trong cảnh đen tối nghèo nàn bấy nhiêu. Chàng vò nhàu tấm giấy ngàn quan trong túi, vừa lý luận xảo hoạt để xem nó là sở hữu của chàng.

Rồi chàng về đến Đường Mới Saint Geneviève, và lúc lên đến đầu cầu thang, chàng thấy đèn sáng. Ông già Goriot để cửa mở và cây đèn cây của ông còn thấp, để chàng sinh viên không quên “kể chuyện con gái ông”, theo danh từ của ông cho ông nghe. Eugène không giấu ông điểm nào hết. Trong một cơn thất vọng mãnh liệt vì ghen, ông Goriot la lên:

– Ô. Chúng nó tưởng tôi phá sản rồi sao: tôi còn mười ba ngàn lư niên kim kia mà! Trời ơi! Sao con nhỏ khốn nạn nó không lại đây? Tôi có thể đã bán niên kim của tôi, lấy bớt phần vốn, còn lại thì làm thành niên kim chung thân. Sao ông hàng xóm không về cho tôi hay sự lúng túng của nó. Sao ông đang tâm liều mất một trăm quan khốn nạn của nó ở sông bạc? Thật là đứt ruột. Vậy đó! Vậy đó! Ô, nếu tôi nắm được chúng, tôi sẽ bóp cổ chúng. Trời ơi! Khóc, nó có khóc à?

– Dựa đầu lên gi-lê tôi mà khóc. Eugene nói.

– Ô, đưa cho tôi cái áo đi. Sao có nước mắt con gái tôi trên ấy à, nước mắt con nhỏ Delphine tôi. Nó không hề khóc lúc còn nhỏ. Ô, để tôi mua cho ông cái áo khác, đừng mặc cái áo này nữa, bỏ nó lại cho tôi. Theo hôn thê, con gái tôi phải

hưởng được gia tài. Ô, để ngày mai tôi đi tìm ông Derville, một người đại tụng. Tôi sẽ cuộc phải đầu tư gia sản của con tôi. Tôi hiểu pháp luật chứ, tôi là con sói già đây: tôi sẽ nhe răng tôi ra lại.

– Đây, cha, một nghìn quan nàng muốn đưa cho tôi trong sổ đánh ăn đây. Giữ cho nàng trong gi-lê vậy.

Goriot nhìn Eugène, đưa tay bắt tay chàng trên đó ông rỏ một giọt nước mắt. Ông già nói:

– Anh sẽ thành công trên đường đời. Trời công bằng, anh thấy không. Tôi biết về lòng thật thà, và tôi có thể đoán với anh rằng ít người giống anh lắm. Anh cũng muốn làm đứa con yêu dấu của tôi sao? Thôi đi đi, ngủ đi. Anh có thể ngủ, anh chưa làm cha. Con nhỏ khóc, mà lúc nó đang đau khổ thì tôi ở đây ăn uống

êm thắm như một thằng mất trí; tôi... tôi có thể bán cả Đức Cha, Đức Con và Đức Thánh thần, để tránh cho hai đứa con tôi một giọt nước mắt.

– Thật tình, ta tưởng ta sẽ là người ngay thật suốt đời. Eugène tự nói lúc nằm xuống ngủ. Theo tiếng gọi của lương tâm thiết thích thú.

Có lẽ chỉ có người tin Chúa mới làm việc thiện thắm kín, mà Eugène tin ở Chúa. Hôm sau, đến giờ dạ vũ, Rastignac lại nhà bà De Beauséant và bà đem anh ta đến giới thiệu với nữ Công tước De Carigliano. Thống chế phu nhân tiếp đãi anh ta rất tử tế, và anh ta gặp lại bà De Nucingen tại đây. Delphine đã sửa soạn với ý nghĩ làm khoái thích cả mọi người để được Eugène khoái thích hơn. Nàng sốt ruột chờ một cái nhìn của chàng, mà tưởng dẫu được sự nóng lòng của mình.

Ai muốn đoán những cảm xúc của một phụ nữ, lúc này là lúc đầy lạc thú. Ai lại không thích làm cho người chờ đợi ý kiến của mình, vờ che lấp vui thú của mình, tìm những lời thú trong sự lo âu do mình gây ra, hưởng những cái sợ mà một nụ cười của mình sẽ đánh tan? Trong buổi dạ hội, chàng sinh viên bỗng đo được tầm quan trọng của cảnh trạng mình, và hiểu rằng lúc đã là một anh em họ được nhìn nhận của bà De Beauséant là đã có một địa vị trong xã hội này.

Sự chinh phục De Nucingen phu nhân, mà người ta đã như hiến tặng chàng rồi, làm chàng nổi bật lên đến nỗi tất cả thanh niên đều nhìn chàng với những cặp mắt thèm thuông; lúc bắt gặp vài cái nhìn kia, chàng đã hưởng được những khoái cảm đầu của lòng tự kiêu. Đi ngang phòng khách này qua phòng

khách khác lúc băng qua các nhóm khách, chàng nghe người ta tán dương hạnh phúc của chàng. Các bà đoán trước mọi sự thành công của chàng. Delphine sợ mất chàng, liền hẹn khuya nay không từ khước cái hôn mà hôm kia nàng đã cố chống cự không chịu.

Trong buổi khiêu vũ Rastignac nhận được bao nhiêu cuộc hứa hẹn. Bà chị họ giới thiệu cho vài bà có nhiều kỳ vọng về thanh lịch và nhà cửa được tiếng là dễ chịu; anh chàng thấy mình đã vào một xã hội cao quý và đẹp đẽ nhất ở Paris. Buổi dạ hội như thế là đã có những vẻ mê luyến của một bước đầu rạng rỡ và anh sẽ nhớ mãi cho đến ngày tàn, giống như một thiếu nữ nhớ lại buổi khiêu vũ mà nàng được nhiều hoan nghênh. Hôm sau, trong buổi ăn, lúc chàng kể cho ông Goriot nghe những thắng lợi của chàng

trước mặt các khách trọ, Vautrin mỉm cười một cách quỷ quái.

– Và anh tưởng – anh chàng lý luận ác độc kia gào lên – một thanh niên đúng mốt có thể ở lại đường Sainte Geneviève, trong nhà trọ Vauquer, một nhà trọ hết sức đáng kính về mọi phương diện, đúng rồi, nhưng không thể nào là đúng mốt được. Nhà trù phú, đẹp đẽ vì phong phú, nó hãnh diện làm cái lâu đài nhất thời cho một chàng Rastignac, tuy nhiên nó vẫn ở Đường Mới Sainte Geneviève, nó không có gì là xa hoa vì nó đã xưa xưa xưa. Anh bạn trẻ ơi! – Vautrin nói tiếp với giọng cha chú một cách chề giễu – nếu anh muốn trở mặt mày ở Paris, anh sẽ có ba con ngựa và một xe độc mã để đi buổi sáng, một xe hòm để đi buổi tối, tất cả chín ngàn quan về xe cộ. Anh không xứng đáng với số phận

của anh nếu anh chỉ xài ba ngàn quan ở nhà thợ may, sáu trăm quan ở nhà hàng nước hoa, một trăm “ê-quy” ở hàng giày, một trăm «ê-quy» ở hàng mũ. Về chị thợ giặt, mất hết nghìn quan. Những chàng trai trẻ đúng mốt không thể không bảnh hết sức ở mục quần áo lót mình: có phải người ta hay xét họ ở chỗ này không? Bàn thờ của ái tình và của Thánh đường đòi hỏi những khăn bàn đẹp. Chúng ta đến con số mười bốn ngàn quan? Tôi không nói đến cái anh sẽ đánh thua, đổ cuộc thua đến những quà biếu tặng; không thể nào không tính đến hai ngàn quan tiền túi. Tôi đã sống cái đời sống ấy, tôi biết những thú ngoắt ngoéo của nó... Thêm vào những thú tối cần ấy, ba trăm “Louis” về tiền ăn, một ngàn quan về tiền ở.

Đó, con ơi, thế là hăm lăm ngàn bên hông rồi nhé, nếu không ta rơi xuống bùn

dơ, ta để người chế nhạo, ta mất tương lai, mất thành tích, mất tình nhân! Tôi quên thằng bồi phòng và thằng bé con hầu vặt. Thằng Christophe đi thơ tình cho cậu chẳng? Và những thơ kia cậu viết trên giấy hiện dùng bây giờ đó sao? Như thế là tự sát rồi. Cậu nên tin lời một ông già đầy kinh nghiệm! – Vautrin nói tiếp với giọng trầm lớn thêm lên – Nếu không, cậu nên dày mình vào một xó gác đạo đức, và kết tinh với sự học hành, hay là tìm một con đường khác.

Rồi Vautrin nheo mắt xéo cô Taillefer để gọi lại và tóm tắt trong cái nhìn ấy những lý luận cảm dỗ ông ta đã gieo vào lòng chàng sinh viên để lung lạc anh ta. Trong nhiều ngày liên tiếp, Rastignac đã sống một cuộc đời hết sức phóng đãng. Mỗi ngày, anh ta ăn cơm tối với bà De Nucingen, rồi theo bà ta đi những chốn

xã giao. Ba bốn giờ sáng về, trưa mười hai giờ anh ta dậy để sửa soạn, đi dạo với Delphine ở rừng Boulogne lúc trời tốt, xài phí thì giờ mà không biết giá trị của nó, thâu hút những bài học, những quyển rữ của sự xa hoa với tính nÔng nhiệt như cái đài hoa của cây muông, cái nóng sốt chờ đợi những bụi thụ tinh của cuộc hôn nhân. Anh ta đánh bạc lớn, thua nhiều hay ăn nhiều, dần quen với đời sống vô độ của thanh niên Paris. Với mấy lần đánh ăn đầu tiên, anh ta trả ngàn rưởi quan cho mẹ và hai chị với những món quà xinh xắn kèm theo. Tuy đã báo trước muốn từ giã nhà trọ Vauquer, anh ta vẫn còn đó trong những ngày cuối tháng giêng, và cũng không biết làm cách nào để bỏ đi. Hầu như tất cả thanh niên đều bị khuất phục theo một định luật có vẻ vô lý, nhưng nguyên do là ở ngay tuổi trẻ của họ và ở lối hăng

hái điên cuồng họ lẫn xả vào sự chơi bời. Giàu hay nghèo, họ cũng không lúc nào có tiền cho những nhu cầu của đời sống, trong khi họ luôn luôn có tiền dùng cho những thị hiếu nhất thời của họ. Họ hoang phí với những gì mua chịu được, họ tiện tặn những gì phải trả tiền ngay, và hình như trả thù những cái họ không có bằng cách phung phá những gì có thể có. Như vậy cho nên, để đặt lại vấn đề, một sinh viên sẵn sóc cái mũ nhiều hơn cái áo. Lãi nhiều nên hàng thợ may ưa làm chịu, anh hàng mũ vì hàng ít tiền nên anh ta là người khó hện nhất trong những người anh sinh viên buộc phải thương thảo. Nếu chàng thanh niên ở hồi lang của trường hát trưng ra trước ông nhòm phái đẹp những áo gi-lê rộn rã, không chắc chàng ta có đeo vớ: anh bán mũ vẫn là con một của túi tiền anh ta.

Rastignac ở trong tình cảnh đó. Lúc nào cũng trống rỗng với bà Vauquer, lúc nào cũng đầy đủ với những đòi hỏi của tính khoe khoang, túi tiền anh ta có những hồi thất bại hoặc thành công thất thường không đúng với những vụ trả nợ rất tự nhiên. Muốn từ giã cái nhà trọ thối nát khả ố cứ tuần hoàn làm nhục những xa vọng của anh ta, không phải trả một tháng tiền cho bà chủ, và mua bàn ghế cho căn phòng một công tử phong nhã là gì?

Lúc nào, đó cũng là điều không thể làm được. Nếu kiếm tiền để chơi, thì Rastignac biết mua giá đắt với tiền đánh ăn những đồng hồ và dây chuyền vàng ở hàng kim hoàn rồi lại đem đi hiệu cầm đồ, người bạn kín đáo và mờ ám của tuổi trẻ, anh ta lại vô kể cũng như không can đảm lúc phải trả tiền ăn, tiền ở hay lúc

mua những dụng cụ cần thiết cho sự khai thác đời sống thanh nhã. Sự cần yếu bình phẩm, nợ nần phải chịu cho những nhu cầu đã thoả mãn không làm cho anh ta cảm hứng nữa. Như phần nhiều những kẻ sống cái đời may rủi như thế, anh ta để đến phút cuối cùng để trả những món thiêng liêng đối với người thường dân, chẳng khác gì ông Mirabeau chỉ trả tiền ăn lúc nào bị bắt buộc bởi một hối phiếu đầy hăm dọa.

Vào hồi này, Rastignac đã thua hết tiền và đổ nợ. Chàng sinh viên bắt đầu hiểu rằng không thể tiếp tục cuộc sống như thế nếu không có tiền bạc nhất định. Nhưng vừa rên xiết vì tình trạng bấp bênh, anh ta vẫn thấy không thể từ bỏ những lạc thú quá đáng của cuộc sống ấy và muốn nhất quyết tiếp tục.

Những may rủi trước kia, anh ta tin

tưởng để lập sự nghiệp nay trở thành mộng ảo, mà những trở ngại thật sự thì lớn lần, trong khi được thụ truyền những bí mật gia đình của ông bà De Nucingen, anh ta thấy rằng muốn biến ái tình thành một dụng cụ gây dựng sự nghiệp, thì phải chịu hết những ô nhục và từ bỏ hết những tư tưởng cao thượng, những tư tưởng nó làm tha thứ cho những lỗi lầm của tuổi trẻ.

Cái đời sống bề ngoài rực rỡ ấy nhưng bị những con trùng hồi hận gặm nhấm, và những khoái lạc chóng tàn phải đến lại khá đắt bằng những lo sợ triền miên.

Đời sống ấy anh ta đã nhận lấy, đã lăn vào, như anh chàng Đãng trí của La Bruyère đã lấy bùn dưới hồ làm giường nằm; nhưng như người Đãng trí, anh ta chỉ mới làm dơ áo quần.

– Ta đã giết ông quan người Tàu rồi nhĩ?

Bianchon hỏi Eugène một hôm, lúc ở bàn ăn ra.

– Chưa, nhưng ông ta đang hấp hối.

Anh sinh viên trường thuốc tưởng đây là lời bông đùa, nhưng không phải. Từ lâu, Eugène mới lần đầu ăn bữa tối tại nhà trọ, đã có vẻ nghĩ ngợi trong lúc ăn uống. Đáng lý đi ra lúc tráng miệng, anh ta đã ngồi lại trong phòng gần cô Taillefer mà anh ta thỉnh thoảng liếc nhìn với những cái nhìn đầy ý nghĩa. Vài khách trọ còn ngồi ở bàn và ăn quả đào, người khác đi dạo và tiếp tục những câu chuyện mới bắt đầu. Cũng như hầu hết tất cả mọi tối, mỗi người bỏ đi tùy sở thích, tùy mức độ để ý đến cuộc nói chuyện, hoặc tùy bụng ăn được tiêu hoá nhẹ nhàng

hay nặng nhọc. Mùa đông, ít khi phòng ăn được hoàn toàn bỏ trống trước tám giờ, lúc mà bốn người đàn bà ở lại một mình và trả thù lại sự im lặng của họ giữa buổi họp của đàn ông. Ngạc nhiên về bộ lo lắng của Eugène, ông Vautrin ở lại phòng ăn tuy ông đã có vẻ vội vã đi ra. Ông ta luôn luôn kiếm cách không cho Eugène thấy, và anh này chắc đã tưởng ông ta đi rồi. Rồi đáng lẽ đi theo những khách trọ kéo đi sau cùng, ông âm thầm ở lại phòng khách. Ông ta đã nhìn thấy tâm hồn anh sinh viên và đã đoán trước một triệu chứng quyết định.

Rastignac thật sự đang ở trong một tình trạng hoang mang mà có lẽ nhiều thanh niên đã biết. Cố tình hay chỉ làm bộ, bà De Nucingen đã làm cho Rastignac trải qua nhiều đau khổ của một niềm say mê thật sự bằng cách áp dụng

đủ phương tiện ngoại giao hiện hành của phụ nữ thành Paris. Trong khi đã mang tiếng trước công chúng vì đã kẹp luôn bên mình nàng người em họ của bà De Beauséant, nàng do dự không ban cho anh ta những quyền lợi mà anh ta có vẻ được hưởng. Đã một tháng, nàng kích thích cảm quan của Eugène đến nỗi sau cùng tim chàng cũng bị xúc động.

Nếu trong những lúc đầu của sự giao thiệp, chàng sinh viên đã tưởng mình làm chủ, bây giờ bà De Nucingen đã trở nên mạnh hơn nhờ cái thủ đoạn vận dụng tất cả những tình cảm ở Eugène, tốt hay xấu, những tình cảm của hai ba con người ở trong một thanh niên thành Paris.

Có phải đây là một bài tính của nàng chăng? Không, tất cả đàn bà đều chân thật ngay ở trong những giả dối nhất

của họ, vì họ đã ngã theo một tình cảm tự nhiên nào. Có lẽ Delphine sau khi đã bỗng nhiên để cho chàng thanh niên này ngự trị trên lòng nàng và đã tỏ ra nhiều thiện cảm với chàng, nàng đã vì phẩm cách mà trở lui hoặc lấy lại hoặc triển hoãn những gì đã nhượng bộ. Một thiếu phụ Paris trong khi bị tình ái lôi cuốn, do dự trong bước sa ngã thử thách lòng người mà họ sắp giao tương lai của họ, âu đây cũng là điều hết sức tự nhiên. Tất cả hoài vọng của bà De Nucingen đã bị phản bội một lần đầu, và lòng trung trinh của nàng đối với một thanh niên ích kỷ vừa bị phủ nhận.

Nàng có thể có quyền ngờ vực, Có lẽ nàng thấy trong bộ điệu Eugène mà những thành công mau chóng làm thành hợm hĩnh, một thứ khinh khi do tình cảnh hai người gây nên. Chắc nàng cũng

muốn ra vẻ oai vệ đối với một đàn ông vào tuổi đó, và tỏ ra là người lớn trước anh ta, sau khi đã làm ra bé nhỏ rất lâu trước mặt người nàng bị bỏ rơi. Nàng không muốn Eugène tưởng nàng dễ chinh phục chính vì chàng biết nàng đã ở trong tay De Marsay. Rốt cuộc là sau khi đã làm một đồ chơi dê hèn cho một con quỷ đích xác, cho một thanh niên hoang dâm nàng cảm thấy nhiều êm ái được đi trong những miền đầy hoa của ái tình mà chắc hẳn nàng thích thú được ngắm nghĩa mọi khía cạnh, được nghe lâu dài những tiếng rung động. được những gió mát trong sạch mơn trớn miên man. Mỗi tình chân thật trả nợ cho mỗi tình xấu xa. Sự trái ngược khốn thay sẽ xảy ra luôn luôn, lúc mà đàn ông còn không biết bao nhiêu hoa đẹp bị những phỉnh gạt đầu tiên huỷ hoại trong tâm hồn một thiếu phụ.

Dẫu vì lý do gì chẳng nữa, Delphine vẫn trêu ghẹo Rastignac và thích trêu ghẹo anh ta, chắc chắn vì nàng biết được yêu và chắc sẽ làm cho buồn phiền của tình nhân được tiêu tan, tùy sở thích để vương của nàng.

Vì tự trọng, Eugène không muốn cuộc chiến đấu đầu tiên của chàng kết liễu bằng một thất bại và bên tâm theo đuổi, chẳng khác một người đi săn nhất quyết muốn giết cho được một con đa đa vào cuộc lễ thần Lạp hộ đầu tiên của anh ta.

Những lo âu, lòng tự ái tổn thương, những thất vọng thật tình hay giả tạo của anh ta, càng buộc anh ta khăng khít thêm lần với người đàn bà kia. Tất cả Paris đều gán bà Nucingen cho anh ta, nhưng đối với bà ta anh chẳng hơn gì ngày mới.

Còn chưa biết rằng kiểu cách làm bộ của đàn bà có lúc còn đưa lại nhiều lợi lộc hơn cả lạc thú của ái tình, anh đâm ra tức tối đại độ. Nếu cái mùa trong ấy một thiếu phụ đang tranh đấu với ái tình hiến cho Rastignac những trái cây đầu mùa, những trái cây ấy thành ra đắt, cũng như nó còn xanh, chua và ngon. Có lúc thấy mình không tiến không tương lai, anh ta trái với tiếng nói của lương tâm cũng nghĩ đến của cải có thể có được trong cuộc hôn phối với cô Taillefer, sự có thể đã do ông Vautrin chứng minh. Vậy mà anh ta đang ở trong thời kỳ quá khốn đốn, nên anh ta đã vô tình ngã theo mưu kế của quái vật hình sự ghê gớm mà cặp mắt lăm lăm lúc làm anh ta bị mê hoặc. Lúc ông Poiret và cô Michonneau lên phòng của họ, Rastignac tưởng chỉ còn ở lại một mình giữa bà Vauquer và bà Couture, bà này đang đan mấy tay áo len vừa ngủ gật

bên cạnh lò sưởi chàng nhìn cô Taillefer một cách âu yếm đủ làm cho cô ta quịt mắt xuống.

Sau một lúc im lặng, Victorine hỏi:

– Ông có gì buồn bực sao, ông Eugène?

– Người đàn ông nào mà lại không có nỗi buồn? Rastignac trả lời. Nếu bọn trai trẻ chúng tôi chắc chắn được yêu đương với một lòng hy sinh đến bởi những hy vọng chúng tôi luôn luôn sẵn sàng chịu, thì chúng tôi có lẽ không bao giờ buồn.

Cô Taillefer, để trả lời, ngẩng nhìn anh ta với cái nhìn không thể làm hiểu sai được.

– Như cô, cô tưởng chắc được lòng cô hôm nay, nhưng cô có thể bảo đảm là không bao giờ đổi thay?

Một nụ cười lướt nhẹ trên môi cô gái khốn nạn, như một tia sáng ở hồn nàng lóe ra, và làm sáng rực mặt nàng đến nỗi Eugène phải kinh sợ đã gây ra sự bột phát tình cảm quá mãnh liệt như thế.

– Sao! Nếu mai kia cô giàu có sung sướng, nếu một gia sản từ mây rơi xuống cho cô, cô vẫn còn yêu người thanh niên nghèo nàn cô vừa lòng trong những ngày cùng khốn?

Thiếu nữ gật đầu một cách ngộ nghĩnh.

– Một thanh niên rất khốn đốn?

Lại gật đầu.

– Các người nói đại dột gì đấy? Bà Vauquer la lên.

– Để chúng tôi yên đi. Eugène trả lời, chúng tôi hiểu nhau mà,

– Vậy đã có lời hứa hôn giữa nhà quý phái Eugène de Rastignac và cô Victorine Taillefer rồi sao? Vautrin nói lớn vừa xuất hiện thành linh ở cửa phòng ăn.

– Ô, ông làm chúng tôi sợ quá! Cả bà Couture và bà Vauquer cùng nói lên một lúc.

– Tôi có thể kén chọn dở hơn nữa kia, Eugène cười vừa trả lời. Tiếng Vautrin đã làm cho chàng bị một cảm xúc tàn bạo chưa hề có.

– Thôi, xin các ông đừng đùa giỡn dở hơi nữa! Bà Couture nói. Đi lên phòng ta đi, con ơi.

Bà Vauquer theo hai người khách trọ. Để tiết kiệm mẫu đèn sáp và lửa sưởi bằng cách cùng thức đêm ở phòng hai người này. Eugène còn lại một mình đối diện với Vautrin.

– Tôi đã biết là anh sẽ thỏa thuận, Vautrin nói mà vẫn giữ vẻ hết sức điềm tĩnh. Nhưng anh nghe đây! Tôi cũng có tính tế nhị như ai. Anh đừng quyết định lúc này, anh không bình thường. Anh có nợ. Tôi không muốn vì tình dục, vì thất vọng mà anh quyết định đến với tôi, mà vì lý trí. Có lẽ anh cần năm ngàn quan. Đây này, anh lấy không?

Con yêu kia lấy ví tiền trong túi và rút ra ba tờ giấy bạc làm lấp lánh trước mắt chàng sinh viên. Eugène ở trong một tình trạng ác liệt. Anh ta mắc chịu bá tước D'Ajuda và bá tước De Taillefer năm trăm quan đánh miệng thua. Anh ta không có tiền trả, và không dám lại nhà bà De Restaud tối nay, người ta đợi anh ở đây. Đây là một dạ hội thường, người ta ăn bánh ngọt, uống trà, nhưng ở đó

người ta cũng có thể đánh bài thua sáu ngàn quan.

– Thưa ông, sau khi đã nghe lời ông nói, ông cũng hiểu tôi khó mà nỡ nản với ông được. Eugène nói vừa cố giấu những cử động run rẩy.

– Ấy, nếu anh nói cách khác thì tôi mới phiền lòng hơn. Con người quyền rũ nói. Anh là một chàng trai trẻ đẹp cao nhẽ, kiêu hãnh như sư tử mà hiền lành như một cô gái nhỏ. Anh sẽ là mối ngon cho quý. Tôi thích tính cách thanh niên ấy. Vài ba lần suy nghiệm chính trị cao nữa, rồi anh sẽ thấy đời với bộ mặt thật của nó. Dem diễn vài cảnh đạo đức ở đó, con người trác việt sẽ thỏa mãn được tất cả những sở thích của mình với sự vô tay của khách bàng quan đại dột.

Trong ít ngày nữa, anh sẽ về phe

chúng tôi. Ô, nếu anh muốn làm đệ tử tôi, tôi sẽ làm anh đạt hết mọi mục đích. Anh chỉ bày tỏ một ý muốn gì là nó sẽ được thoả mãn, bất cứ anh mong ước điều gì: danh vọng, tiền tài, gái đẹp. Ta sẽ làm tất cả nền văn minh này thành món ăn quý cho anh. Anh sẽ là đứa con cưng của ta, đứa em út của chúng ta, Chúng ta có thể vui lòng tận diệt hết mọi người cho anh vui lòng. Cái gì cản trở anh sẽ bị đè bẹp. Nếu anh còn e dè, thì anh cho tôi là phường đạo tặc sao? Này, có một người có một lòng chính trực như cái lòng chính trực mà anh tưởng vẫn còn là ông Turenne, ông ta đã làm việc với kẻ cướp mà không nghĩ mình phải ô danh. Anh không muốn mang ơn tôi phải không? Có sao đâu? Vautrin mỉm cười nói tiếp. Lấy mảnh giấy nhàu này và viết lên đây này (ông ta nói vừa lấy ra một con niêm): Ký nhận số tiền ba ngàn năm

trăm quan, sẽ trả trong một năm. Để ngày đi! Tiền lời khá nặng để anh khỏi ngại ngừng gì nữa; anh có thể gọi tôi là thằng chết toi rồi, và xem mình như khỏi chịu ơn ai hết. Tôi cho anh khinh tôi bây giờ, vì cam chắc anh sẽ thương mến tôi về sau. Anh sẽ thấy nơi tôi những hang sâu vô tận, những tình cảm bao la đúc kết mà bọn khờ gọi là tật xấu: nhưng anh sẽ không lúc nào thấy tôi là người hèn nhát hay bất nghĩa, Tóm lại là tôi không phải là một con tốt cũng không phải là con tượng mà là con xe, cậu bé ạ.

– Vậy ông là người gì? Eugène nói to. Ông sanh ra để quấy rầy tôi mà.

– Không đâu, tôi là một người hiền lành muốn làm dơ mình để anh khỏi vấy bùn suốt đời anh. Anh hỏi tôi tại sao có sự tận tụy ấy à? Ấy, tôi sẽ nói nhỏ vào tai anh một ngày kia. Tôi làm anh kinh ngạc

vì chỉ cho anh xem cái lộn xộn của trật tự xã hội, và cách chuyển vận của bộ máy; nhưng mỗi sợ sệt lúc đầu của anh sẽ qua như cái sợ của chàng lính mới giữa chiến trường, và anh sẽ quen với ý tưởng xem người đời như những tên lính nhất quyết chết để phụng sự những kẻ tự xưng mình là vua. Thời buổi đã đổi khác nhiều rồi, Xưa người ta bảo một anh chàng bạo dạn: «Năm trăm quan đây, mày giết tên X. cho tao;» rồi yên thắm ăn khuya lúc đã cho một người về âm phủ vì một tiếng có một tiếng không. Nay tôi đề nghị hiến anh một sản nghiệp đổi lại một cái gạt đầu không làm anh liên can chút gì, mà anh dụt dè. Thời đại này mềm yếu mà.

Eugène ký hối phiếu rồi đổi lấy các giấy bạc.

– Nay, ta nói lý xem. – Vautrin nói tiếp – Tôi muốn vài tháng nữa sẽ đi Mỹ

Châu trồng thuốc lá, tôi sẽ gửi cho anh những điều thuốc lá của tình bạn. Nếu tôi trở nên giàu tôi sẽ giúp anh, Nếu tôi không còn (việc có thể chắc, tôi không thích mọc lại đây bằng cách đâm càn), tôi sẽ để gia tài tôi lại cho anh. Như thế có phải là bạn của một người không?

Thế nhưng tôi, tôi lại mến anh. Tôi say mê ưa tận tụy với một người. Tôi đã hành động như thế rồi. Cậu bé thấy không, tôi sống ở một vùng cao hơn mọi người. Tôi xem hành vi là phương tiện và chỉ nhắm mục đích. Đối với tôi, con người là cái gì? Cái này này! Ông ta nói vừa làm kêu «đốp» với móng tay cái dưới một cái răng. Con người là tất cả hay không gì hết. Còn thua cái không gì hết nếu con người ấy lại tên là Poiret: Ta có thể đè giết nó như con rệp, nó xẹp lép và nó thối. Nhưng con người là một ông

thánh nếu nó giống anh: đây thì không còn là một cái máy bọc da nữa, đây là cả một kịch trường có nhiều tình cảm cao đẹp xốn xao, mà tôi chỉ sống vì tình cảm.

Tình cảm, có phải là cả một thế giới trong một tư tưởng chẳng? Xem ông già Goriot đây: hai cô con gái ông ta là cả một vũ trụ của ông ta, là cái dây dẫn ông ta đi trong thiên nhiên. Này, đối với tôi là người đã đào xới cuộc đời chỉ có một tình cảm thật, đó là tình bạn giữa hai người Pierre và Jaffier, đó là cả sự say mê của tôi. Tôi thuộc lòng quyển «Thành Venise được cứu thoát».

Anh có thấy nhiều người đủ can đảm để khi một người bạn bảo: «đi chôn một đứa!» thì đi không nói một tiếng, cũng không lấy đạo đức ra rầy rà bạn không? Tôi, tôi đã làm như vậy. Tôi không nói như vậy với tất cả mọi người đâu. Nhưng

anh, anh là một người phi phạm, người ta có thể nói với anh tất cả, và anh có thể hiểu tất cả. Anh không quanh quẩn lâu ở trong đám đám lầy đây kẻ thấp hèn, ở quanh ta đây đâu. Đấy, tôi nói rồi đấy. Anh sẽ cưới vợ. Đẩy cây nhon của ta ra đi! Cây của tôi bằng sắt và không lứt bao giờ, hà, hà!

13.

Vautrin đi ra, không muốn nghe lời từ chối của chàng sinh viên để cho anh ta được thoải mái. Ông ta hình như hiểu biết cái bí ẩn của những chống báng yếu ớt này, của những cuộc chiến đấu mà mọi người đem ra tự làm tốt mã trước lương tâm họ, và họ dùng để biện giải những hành vi đáng chê trách của họ.

Eugène tự nói:

– Lão ta muốn làm gì thì làm, ta chắc chẳng cưới cô Taillefer đâu!

Sau khi khó chịu vì ý tưởng kết ước với con người anh ta ghê tởm, nhưng con người ấy lại oai hùng lần lên trước mặt anh ta do ngay những tư tưởng trơ tráo vô sĩ của ông và do cách táo bạo mà anh ta đối xử với xã hội.

Rastignac mặc áo quần, gọi xe đi lại nhà bà De Restaud. Từ mấy ngày nay, thiếu phụ này ân cần sẵn đón vồ vập chàng thanh niên mà mỗi bước đi là một tiến bộ trong lòng xã hội thượng lưu, và có vẻ sẽ có một thế lực đáng sợ trong tương lai. Rastignac trả nợ cho De Trailles và D'Ajuda, chơi bài một phần đêm và ăn lại số tiền đã thua.

Mê tín như phần đông những người đang xây dựng tiền đồ và không nhiều thì

ít đều tin tưởng vào thuyết định mệnh, anh ta xem hạnh phúc anh ta là phần thưởng trời cho vì anh ta đã kiên nhẫn ở trong đường phải. Sáng hôm sau, anh ta lật đật hỏi Vautrin còn giữ tờ hối phiếu không. Lúc ông này trả lời còn, anh ta trả lại ba ngàn quan và tỏ lộ lòng vui thích tự nhiên.

– Tốt lành cả. Vautrin nói.

– Nhưng tôi không đồng lõa với ông đâu. Eugène bảo.

– Tôi biết, tôi biết. Vautrin chặn trả lời. Anh còn làm trò trẻ con. Anh ngừng bước trước những cái lật vạt ở ngưỡng cửa.

Hai ngày sau, ông Poirot và cô Michonneau ngồi phơi nắng ở một ghế dài trong một đường vắng ở vườn Bách

Thảo, và nói chuyện với người mà anh sinh viên trường Thuốc thấy có vẻ đáng nghi.

– Cô này, tôi không thấy sự dè dặt của cô do đâu mà ra. Ông Gondureau nói Ngài Tổng trưởng an ninh vương quốc...

– Ồ, Ngài Tổng trưởng An ninh vương quốc...

Poiret lặp lại:

– Vâng, Ngài Tổng trưởng lo về việc này.

Ai mà lại ngờ rằng ông Poiret, một cựu tư chức, và chắc là người đủ đức hạnh trưởng giả, tuy không có tư tưởng, ai ngờ rằng người đó lại tiếp tục nghe một gã mạo nhận là một kẻ có niên kim ở đường Buffon, lúc anh ta thốt ra tiếng

An ninh làm tỏ lộ bộ mặt một nhân viên của đường Jerusalem qua cái mặt nạ người lương thiện? Tuy nhiên, chẳng có gì tự nhiên bằng? Ai cũng sẽ hiểu được hơn giống người đặc biệt mà Poiret là một thành phần, trong cái đại gia đình bọn khờ dại, sau lời nhận xét mà vài kẻ quan sát đã nói nhưng chưa phổ biến ra. Có một xứ của những con vật có lông, mà trong ngân sách bị kẹp giữa vĩ tuyến độ thứ nhất gồm những lương bổng một ngàn hai trăm quan cái giống Greenland hành chánh và vĩ tuyến độ ba là chỗ bắt đầu những lương bổng ấm áp hơn từ ta ngàn đến sáu ngàn quan miễn ôn đới – ở đây đã quen có thứ tiền thưởng, và thứ này đã này nở sinh hoa đâu phải trông trọt khó khăn.

Một đặc điểm tiết lộ rõ ràng nhất tính hẹp hòi tàn tật của giống hạ cấp là

thứ kính cẩn không suy tính máy móc, tự nhiên đối với anh đại lật-ma của mỗi bộ, mà gã viên chức biết qua cái chữ ký không đọc được và dưới cái tên Quý Ông Lớn Tổng trưởng, năm chữ tương đương với anh Bondo Cani trong truyện «Ông vua thành Bagdad», và là biểu hiệu của uy quyền thiêng liêng vô thượng đối với giống dân hèn hạ ấy. Tựa như ông giáo hoàng đối với dân Công giáo, ông Lớn đối với anh viên chức là một uy quyền hành chánh vô quá. Cái tia sáng Ông Lớn ném ra thông truyền đến hành động của ông, lời nói của ông, lời nói của đại diện ông, ông bao trùm mọi sự với khăn thêu của ông và hợp pháp hoá những hành động do ông truyền phán; cái tên Ông Lớn chúng nhận mọi ý tưởng của ông đều trong sạch và mọi ý muốn của ông là thần thánh, cái tên ấy dùng làm giấy

thông hành cho những ý tưởng không thể tha thứ được. Những điều mà dân khốn nạn kia không làm vì quyền lợi họ, họ sẽ hăng hái làm lúc nghe thốt tên ông Lớn. Các công sở cũng có sự tuân lệnh thụ động như quân đội: một chế độ bóp nghẹt hết lương tâm, tiêu huỷ con người và kết cuộc, với thời gian, sẽ tra lấp con người như một đinh vít hay một đinh ốc vào cái máy chánh quyền. Vì vậy, ông Gondureau là người có vẻ hiểu người, ông đi thấy ngay ở Poiret một kẻ cạo giấy khờ khạo kia và ông đưa ra đăng «Cứu tinh» kia, cái chữ bùa Ông Lớn, lúc cần phải lòe anh chàng Poiret vừa phát lộ kế hoạch của mình, cái anh chàng Poiret mà ông ta xem chừng như là con đực của mụ Michonneau, cũng như mụ Michonneau là con cái của anh chàng kia.

– Nếu Ông Lớn đích thân, ông Lớn

Ngài... Vậy thì câu chuyện lại khác hẳn. Poiret nói.

– Cô nghe ông nói không, mà cô vẫn có vẻ tin ở sự xét đoán của ông mà Gondureau nói với cô Michonneau. Này, Ông Lớn bây giờ đã hoàn toàn tin chắc rằng gã giả danh là Vautrin ở tại nhà trọ Vauquer, là một tên tù vượt ngục Toulon, nơi mà anh ta có biệt danh là «Bất tử».

– Ô, Bất tử, nếu anh ta xứng đáng với tên đó, anh ta quả sung sướng quá.

– Đúng vậy. Biệt danh này là do sự may mắn làm anh ta luôn luôn thoát chết trong những hành động vô cùng táo bạo mà anh ta đã làm. Con người ấy nguy hiểm, thấy không! Anh ta có những tài làm anh thành phi thường. Hình án phạt anh ta cũng là một việc làm hết sức danh giá cho anh ta...

– Vậy, đó là một người danh giá hay sao? Poiret hỏi. Theo lẽ lối riêng của anh ta, vâng. Anh ta đã chịu nhận tội cho một kẻ khác, tội giả mạo do một thanh niên rất đẹp trai mà anh ta thương yêu lắm, một thanh niên Ý hơi cờ bạc, nay mới đi quân dịch, nhưng trong quân đội lại rất hân hoi.

– Nhưng, nếu Ông Lớn Tổng trưởng An ninh ngài đã chắc tên Vautrin là chàng Bất tử thì sao ngài còn cần đến tôi làm gì ạ? Cô Michonncau hỏi.

– À vâng! Nếu thật sự ngài Tổng trưởng đã có chút gì làm chắc, như ông đã cho chúng tôi hân hạnh được biết thì... Poiret nói.

– Chũ chắc chắn không đúng; nhưng người ta ngờ vực. Các người sẽ hiểu câu chuyện. Jacques Collin, biệt danh là Bất

tử, được lòng tin của ba nhà tù, họ đã chọn anh ta làm đại diện và thủ quỹ cho họ. Anh ta làm việc này có lợi lắm, tuy nhiên công việc này cũng cần một nhân vật quan trọng.

– À ha, có có hiểu lời chế giễu không? Poiret nói. Ông đây gọi anh ta là nhân vật quan trọng vì anh ta có mang một dấu hiệu.

Người nhân viên An ninh tiếp:

– Anh chàng giả danh là Vautrin nhận vốn liếng của các tội đồ, đặt làm lợi, giữ gìn cho họ, để sẵn tiền cho những tên vượt ngục được, hoặc đưa cho gia đình họ lúc họ đã ấn định trong chúc thư hay cho tình nhân họ lúc họ nhờ anh ta làm vậy.

– Nhân tình họ à? Ông muốn nói vợ họ chẳng? Poiret hỏi.

– Không, ông ạ, Người tội đó chỉ có vợ bất chính thứ mà ta gọi là vợ lẽ.

– Vậy bọn họ đều sống theo kiểu vợ lẽ hết à?

– Lẽ tất nhiên.

– Vậy, đó là những điều ghê tởm mà ông Lớn không nên tha thứ. Nhân ông đã có hân hạnh gặp Ông Lớn, ông mà tôi thấy có vẻ là người có những tư tưởng bác ái, ông phải trình bày với ông Lớn về hạnh kiểm vô luân của bọn ấy, họ nêu gương rất xấu cho xã hội.

– Nhưng ông ơi chính phủ đâu có để bọn đó để treo những tấm gương đạo đức ở đâu.

– Đúng thế. Tuy nhiên, thưa ông, ông cho phép...

– Ô thôi, cũng để cho ông đây nói chuyện đi chứ. Cô Michonneau nói.

Gondureau tiếp:

– Cô hiểu đấy. Chính phủ có thể rất có lợi lúc nắm được cái quỹ bất hợp pháp kia, mà người ta nói tổng số khá quan trọng: chàng Bất tử chẳng những thâu tiền của rất nhiều, chẳng những bằng cách oa trử tiền tài của Đông bọn mà cả những của cải do Hội Mười Ngàn...

– Mười ngàn trộm cướp! Poiret hoảng hồn kêu lên.

– Không, Hội Mười Ngàn là đoàn thể của đạo tặc thượng hạng của bọn làm ăn lớn và không dây vào những việc không lợi được mười ngàn quan. Hội này gồm toàn những tên hết sức đặc biệt trong đám người thẳng tiến đến Toà Đại Hình.

Bọn họ đều hiểu Luật pháp và không lúc nào liều để bị án tử hình mỗi khi bị bắt. Collin là người tin cẩn của họ, cố vấn của họ. Nhờ lắm tiền, anh này đã biết cách tạo ra một ban trình thám của anh ta, giao thiệp rất rộng và rất bí mật. Tuy đã một năm nay, chúng tôi đã vây bọc gián điệp quanh anh ta, chúng tôi vẫn chưa tìm thấy trộm cách thức của anh ta. Quỹ tiền của anh ta cũng như tài năng của anh ta thành thử ra luôn luôn dùng để trả công cho tệ tập gây vốn cho tội ác, và nuôi dưỡng cả một bộ đội côn đồ ở trong một tình trạng chiến tranh thường trực chống xã hội.

Tóm được tên Bất tử và chộp được quỹ tiền của anh ta, đó là cắt đứt tội ác tận rễ. Cho nên chiến dịch này là một quốc gia đại sự, có thể đem vinh hạnh cho những ai đã giúp cho nó thành công.

Ngay như ông đây, ông lại có thể làm việc lại trong công sở, trở thành thư ký của một cảnh sát trưởng, chức phận này không cấm ông vẫn lãnh được lương hưu của ông.

Cô Michonneau hỏi:

– Nhưng tại sao anh chàng Bất tử lại không bỏ đi với kho tiền của anh ta?

– Ô, dầu anh ta đi đâu cũng vẫn có người theo dõi để hạ sát anh ta nếu anh ta cướp tiền của tội đồ. Vả lại đánh cắp một rương tiền không dễ bằng bắt cóc một thiếu nữ thế gia. Vả lại, Collin là một người không thể làm một việc như thế, vì anh ta cho là sẽ mất danh dự

– Thưa ông, ông nói đúng, anh ta sẽ hoàn toàn mất danh dự.

– Tất cả những sự việc này vẫn không cho ta biết tại sao các ông không đến ngay bắt anh ta. Cô Michonneau nói.

– Đây, thưa cô, tôi trả lời đây... Nhưng ông Gondureau nói nhỏ bên tai cô ta, đừng để ông bạn cô chặn lời tôi, nếu không ta không lúc nào xong việc. Ông ta phải có nhiều của cải mới được người ta nghe. Bất tử lúc đến đây, đã mang lốt một người lương thiện, nó đã trở thành một người dân tốt của thành Paris, anh ta ở một nhà trọ không lòi loét gì; ồ, nó tế nhị lắm! người ta không lúc nào bắt anh ta dễ dàng đâu. Như vậy, ông Vautrin là người được kính trọng, làm những việc trọng đại.

– Tự nhiên, Poiret tự nói thầm.

– Nếu người ta lắm bắt phải một ông

tên Vautrin thật sự, Ngài Tổng trưởng không muốn gây ác cảm với giới thương gia Paris cũng như với dư luận công chúng. Ông quận trưởng cảnh sát lung lay trên ghế ông, ông có nhiều thù địch. Nếu có sự lầm lạc, những người muốn chiếm địa vị ông sẽ lợi dụng lời dèm pha và la ó của nhóm tự do để lật ông ta. Trong việc này phải hành động như trong việc Cogniard, lão bá tước giả hiệu De Sainte Hélène; nếu thật đó là bá tước Sainte Hélène thật sự, thì chúng tôi không còn thanh sạch nữa. Vì vậy chúng ta phải khám xét cho đúng!

– Vâng, nhưng các ông phải cần một người đàn bà đẹp. Cô Michonneau vội nói.

– Bất tử không để đàn bà đến gần, cô biết cho điều này: anh ta không ưa đàn bà.

– Như vậy không hiểu tôi ích lợi gì trong việc khám xét này, cho dù tôi chịu làm với số tiền hai ngàn quan.

– Không có gì dễ bằng. Người lạ mặt nói. Tôi sẽ giao cho cô một lọ thuốc pha chế để gây xâm xoàng không nguy hiểm gì nhưng làm như bị trúng phong. Chất thuốc này có thể trộn trong rượu vang hay cà-phê. Lập tức các người sẽ mang anh ta đặt lên giường và cởi áo anh ta xem có chết ngất thật không. Lúc nào cô một mình, sẽ đánh anh ta một phát lên vai «bấp» và cô sẽ thấy dấu chữ nổi lên.

– Vậy thì có gì đâu. Poiret nói.

– Ấy, cô chịu không? Gondureau nói với cô gái già.

– Nhưng thưa ông thân mến, cô Michonneau nói, trong trường hợp không

có dấu chữ, tôi có được nhận hai ngàn quan không.

– Không.

– Vậy phụ cấp bao nhiêu?

– Năm trăm quan.

– Làm một việc như vậy để được chừng ấy tiền! Sự thiệt hại cho lương tâm vẫn như nhau, mà tôi phải làm cho lương tâm tôi được yên tĩnh, thưa ông ạ?

– Tôi xác nhận rằng cô ta có nhiều lương tâm – Poiret nói không kể cô là người rất dễ chịu, và rất giỏi dang.

Cô Michonneau nói tiếp:

– Ấy, thôi đưa tôi ba ngàn quan nếu đích là chàng Bất tử, và không gì cả nếu là một người thường.

– Được rồi! Gondureau nói. Nhưng với điều kiện phải hành động ngày mai.

– Chưa được, ông ơi, tôi còn phải hỏi ý kiến cha xưng tội của tôi.

– Ranh vặt! Nhà trinh thám nói và đứng dậy. Thế mai vậy. Và nếu cô có gì gấp bảo tôi, thì đến đường nhỏ Sainte Anne, ở cuối sân nhà thờ. Chỉ có một cánh cửa dưới vòm. Cô hỏi ông Gondureau nhé.

14.

Anh Bianchon ở lớp học ông Cuvier ra bỗng nghe cái tên hơi kỳ lạ «Bất tử», rồi lại nghe tiếng «Được rồi» của ông Chánh trú danh của Sở Công An.

– Tại sao không chấm dứt câu chuyện cho rồi? Sẽ được ba trăm quan về niên kim chung thân đấy. Poiret nói với cô Michonneau.

– Tại sao à? Tại phải suy nghĩ lại. Nếu

anh chàng Vautrin chính là tên Bất tử kia, có lẽ ta điều đình với anh ta lợi hơn. Tuy nhiên, đòi tiền anh ta tức là báo trước cho anh ta hay, và anh ta có thể chuẩn mất không trả tiền, đó mới là chuyện bịp ghê gớm.

– Trong trường hợp anh ta được báo trước, thì ông kia không nói cho ta biết anh ta bị canh gác đấy à? Về cô, thì cô sẽ mất toi hết. Poiret nói tiếp.

Cô Michonneau suy nghĩ:

– Và tôi vẫn không ưa anh chàng kia! Nó chỉ biết nói những lời khó chịu với tôi.

– Nhưng cô có thể hành động hay hơn. Như ông hồi nãy nói, mà ông ta có vẻ rất đàng hoàng không kể sự ông ta lại được che chở rất hản hoi, trừ diệt cho xã

hội một tên trọng tội đầu nó có thể đạo đức bao nhiêu đi nữa, đó là một hành động tuân hình pháp luật. Ngựa quen đường cũ. Nếu anh ta chơi ám sát hết bọn ta? Trời đất ơi, chúng ta sẽ có tội về những vụ ám sát ấy, không kể ta có thể là những nạn nhân đầu tiên của nó.

Cô Michonneau lo lắng, không thể nghe những lời liên tiếp do miệng lão Poirot thoát ra, như những giọt nước ở vòi máy nước khoá lỏng nhều giọt. Một khi ông già ấy đã bắt đầu nói ra một câu mà cô Michonneau không chặn lại, thì lão ta nói liên miên, tựa hồ một ổ máy đã lên dây. Sau khi đã khai mào một vấn đề, lão ta tự đưa đến những vấn đề trái ngược do những dấu ngoặc ghép thêm, mà không đi tới một kết luận nào. Lúc về đến nhà trọ Vauquer, lão ta đã ngoằn ngoèo qua những đoạn văn và những

dẫn chúng chuyển tiếp đưa đẩy anh ta kể lại những lời cung khai trong vụ án tên Ragoulleau và mẹ Morin mà anh ta đã ra toà với tư cách nhân chứng bào chữa.

Lúc vào nhà, cô Michonneau thấy Eugène de Rastignac đang nói chuyện thân mật với cô Taillefer, câu chuyện hấp dẫn đến nỗi cả hai không để ý đến hai người khách trọ già lúc họ đi ngang qua phòng ăn.

– Câu chuyện rồi phải kết cục như vậy. Cô Michonneau nói với Poiret. Hai cô cậu liếc mắt đưa tình cả tuần nay muốn rơi rụng cả linh hồn.

– Vâng. Vì vậy, cô nàng mới bị kết án.

– Ai thế?

– Con mẹ Morin.

– Tôi nói chuyện với anh về cô Victorine mà anh trả lời tôi về mẹ Morin. Cô Michonneau nói vừa vào phòng của Poiret mà không để ý. Con mẹ kia là ai vậy?

– Cô Victorine bị tội gì? Poiret hỏi.

– Tội yêu ông Eugène de Rastignac và cứ thẳng tiến không biết là câu chuyện sẽ đưa nàng đến đâu, cô bé vô tội khốn nạn thật!

Buổi sáng nay, Eugène bị bà De Nucingen đưa vào thất vọng. Trong thâm tâm anh ta, anh ta đã hoàn toàn ngã theo Vautrin, không muốn dò xét những nguyên nhân của lòng hữu nghị của con người kỳ lạ này với anh ta, cũng không trù tính về tương lai một cuộc hôn nhân như thế này. Phải có một phép lạ mới kéo anh ta ra khỏi cái hố sâu anh

đã đặt chân vào từ một giờ này, trong lúc anh hứa hẹn với cô Taillefer những điều hết sức êm ái. Victorine tưởng chừng nghe tiếng một vị thần tiên, vòm trời mở rộng trước nàng, nhà trọ Vauquer đang được trang hoàng với những màu sắc huyền ảo như các nhà trang trí bố cục cho những nhà hát: nàng yêu, nàng được yêu, ít ra là nàng tin tưởng như thế! Mà người đàn bà nào không tin tưởng như nàng lúc nhìn thấy Rastignac, lúc nghe chàng nói trong giờ ấy, ngoài sự có mặt của những người dò xét ở trong nhà. Lúc đang đẩy dũa chống lương tâm, lúc biết mình đang làm và muốn làm điều không hay, lúc tự nhủ mình sẽ mua chuộc cái tội nhỏ nhất này bằng hạnh phúc của một người đàn bà, anh ta trang sức đẹp đẽ với cái tuyệt vọng của mình và đang sán lạn với những ngọn lửa địa ngục ở lòng anh. May cho anh, phép lạ hiện ra:

ông Vautrin hớn hở đi vào, và đọc thấy trong hồn hai bạn trẻ mà anh ta đã kết hợp với những mưu chước của tài âm hiểm của ông ta, nhưng ông bỗng phá tan niềm hoan lạc lúc hát với cái giọng rầm rộ và mĩa mai của ông ta:

Nàng xinh tươi

Trong vẻ giản phác...

Victorine thoát chạy mất với một nguồn hạnh phúc tương quan với bao nhiêu đau khổ của đời nàng. Cô thiếu nữ đáng thương thay. Một cái xiết tay, làn tóc của Rastignac phớt qua trên má, một tiếng nói sát bên tai đến nỗi nàng cảm giác hơi nóng hực của môi chàng sinh viên, thân hình được ôm chặt trong một cánh tay run rẩy, một cái hôn ở cổ, đó là lễ hỏi cho mối tình say đắm của nàng. Sự có mặt của mẹ Sylvie ở gần bên

và cứ chực vào cái phòng ăn rực rỡ kia, càng làm cho những nghi tiết này thêm nồng nhiệt, thêm hăng say, thêm quyến rũ hơn cả những bằng chứng thành tâm đẹp đẽ nhất đã được kể trong những chuyện tình trứ danh.

Những cách yêu đương nho nhỏ ấy, theo một từ ngữ của tổ tiên ta, có vẻ như những trọng tội đối với một thiếu nữ sùng đạo cứ mười lăm ngày lại xưng tội một lần! Trong giờ vừa qua, nàng đã dâng hiến dồi dào những kho tàng quý báu của tâm hồn nhiều hơn là sau này, lúc đã giàu có sung sướng nàng có thể đem lại với tất cả thân xác của nàng.

– Việc thành tựu rồi. Vautrin bảo Eugène. Hai chàng công tử của ta đã sỉ nhục nhau. Tất cả đều diễn biến một cách đàng hoàng. Việc xảy ra vì chính kiến. Con bồ câu kia đã mắng nhiếc

con chim ưng của tôi. Ngày mai, trong lữ Clignancourt. Đến tám giờ rưỡi cô Taillefer sẽ thừa thụ vừa tình yêu vừa gia sản của cha nàng, trong lúc nàng sẽ thản nhiên ở đây nhúng bánh mì bơ vào cà-phê. Nói ra có buồn cười không? Thằng nhỏ Taillefer rất khá về kiếm thuật, nó rất tự. tin với kiếm pháp của nó; nhưng thằng nhỏ sẽ đổ máu vì một thể kiếm do tôi chế ra, một thể đánh hất kiếm và đâm vào trán. Tôi sẽ dạy cho cậu ngón đánh này, vì nó có ích vô cùng.

Rastignac nghe với vẻ sững sờ và không thì trả lời sao được. Lúc ấy ông Goriot, Bianchon và vài khách trọ nữa đi vào.

– Cậu như thế là đúng ý tôi muốn đấy. Vautrin nói. Cậu biết làm việc lắm. Phụng hoàng con của tôi, giỏi đa! Cậu sẽ thống trị mọi người; cậu mạnh, thẳng

thắng can đảm, cậu được lòng mĩa trọng của tôi.

Ông ta muốn nắm tay Eugène, nhưng chàng hồi hải rút tay lui, và ngã ngối trên một chiếc ghế, mặt mày tái đi; anh chàng tưởng chừng như thấy một đám máu trước mặt.

– Ô! ta còn vài mảnh tã con vấy đạo đức. Vautrin nói nhỏ. Ông già Doliban có ba triệu, tôi biết gia sản ông ta. Của hồi môn sẽ làm cậu trắng tinh như cái áo cưới của nàng dâu, đối ngay với tầm mắt cậu Rastignac không đi dự nữa. Anh ta quyết tối nay đi báo trước cho ông Taillefer và con ông hay. Lúc ấy, Vautrin vừa rời anh ta, thì ông già Goriot nói nhỏ vào tai anh ta:

– Cậu con tôi buồn à! Tôi sẽ làm cậu vui. Lại đây!

Và ông già bán bún châm tim đèn của ông vào một ngọn đèn. Eugène theo ông ta, kích thích vì tò mò.

– Đi vào phòng cậu đi. Ông già nói, ông đã hỏi lấy chìa khóa phòng chàng sinh viên nơi mẹ Sylvie. Sáng nay cậu tưởng nó không yêu cậu hả? Nó đẩy mạnh cậu đi, làm cậu giận hờn tuyệt vọng bỏ đi. Đại ngốc! Nó đang đợi tôi. Cậu hiểu không? Chúng tôi phải đi sửa soạn cho xong một căn nhà xinh đẹp để cậu dọn lại ở trong ba ngày nữa. Đừng phản tôi nghe. Nó muốn làm ngạc nhiên cậu; nhưng tôi không muốn giấu chuyện bí mật với cậu lâu hơn nữa. Cậu sẽ ở đường Artois, cách đường Saint Lazare vài bước. Cậu đến ở đó như một ông hoàng. Chúng tôi sắm đồ đạc cho cậu như cho một nàng dâu. Chúng tôi đã làm nhiều chuyện trong một tháng nay, mà không cho cậu hay

biết gì cả. Người đại tụng của tôi đã lo công việc, con gái tôi sẽ có năm sáu ngàn quan mỗi năm, đó là tiền lời về của hồi môn của nó, và tôi sẽ buộc đặt số tiền tám trăm ngàn của nó vào những việc rõ ràng minh bạch.

Eugène lặng thinh, và vòng tay qua lại trong căn phòng lộn xộn của anh ta. Ông Goriot nhân một lúc anh ta xoay lưng lại, ông đặt lên trên lò sưởi một hộp bằng da đỏ trên có in huy hiệu của dòng dõi De Rastignac bằng vàng.

– Con yêu quý của tôi à, – ông già khốn nạn nói – Tôi đã làm việc lút cổ vì chuyện này. Nhưng cậu thấy không, trong chuyện này vẫn có phần ích kỷ của tôi, tôi có liên quan trong việc đổi nhà của cậu. Hề, cậu không từ chối nếu tôi yêu cầu cậu một điều chứ?

– Cụ muốn điều gì?

– Trên căn phòng cậu, ở lâu năm, có một phòng tùy thuộc phòng cậu, tôi sẽ ở đó được chứ? Tôi đã già, tôi ở xa con tôi quá. Tôi sẽ không phiền phức gì cậu đâu. Tuy nhiên tôi sẽ ở đó. Mỗi tối cậu sẽ nói về nó cho tôi nghe. Như vậy không phật ý cậu chứ, phải không cậu? Lúc cậu về nhà và tôi đang nằm trên giường tôi, tôi sẽ nghe, tôi sẽ nói một mình. «Nó vừa mới gặp con nhỏ Delphine của tôi. Nó vừa đem con nhỏ đi khiêu vũ, tôi sung sướng với nó». Nếu tôi bệnh, mà nghe cậu về, nghe cậu cử động, nghe cậu đi, đó là một tế thuốc đặt vào lòng tôi. Cậu gọi biết bao hình ảnh về con tôi! Tôi sẽ ra công viên Elysées có một bước, hai đứa nó đi qua đó mỗi ngày, tôi sẽ thấy chúng nó luôn trong khi có lúc tôi đến trễ quá. Và có lẽ, con gái tôi nó sẽ lại nhà cậu! Tôi

sẽ nghe nó, sẽ thấy nó trong áo ấm mặt sáng, thấy nó nháy nhót, đi qua lại xinh xắn như con mèo con. Từ một tháng nay, nó đã trở lại một thiếu nữ vui tươi phong lệ. Tâm hồn nó đang lành mạnh lại, nó nhờ cậu mà được hạnh phúc.

Ồ, tôi sẽ làm cho cậu cả những gì không thể được. Hồi nãy, lúc đi về, nó nói với tôi: «Ba ơi, con rất sung sướng!» Lúc nào chúng nó nói kiểu cách «Thưa cha» là chúng làm tôi lạnh người; nhưng lúc chúng gọi thân mật «Ba ơi», thì tôi xem chúng như còn nhỏ dại, chúng đem trở lại cho tôi tất cả kỷ niệm xa xưa. Tôi thành cha chúng nó hơn. Tôi tưởng chúng nó như chưa lệ thuộc về ai cả!

Ông già chặm mắt, ông đang khóc.

– Đã lâu, tôi không nghe câu nói này, đã lâu nó không đưa cánh tay cho

tôi. Ô vâng, đã mười năm rồi tôi có đi một bên đứa con nào của tôi đâu. Đụng vào áo nó, đi song hàng với nó, chia xẻ hơi nóng nó có phải sung sướng không! Ở thế là sáng nay, tôi đưa con Delphine đi cùng hết. Tôi vào các tiệm với nó. Rồi tôi lại dẫn nó trở về nhà. Ô! Cậu giữ tôi bên cậu nghe. Có lúc cậu sẽ cần có người giúp cậu, tôi sẽ có đó. Ôi, nếu cái thằng Alsascien thô lỗ chết phứt đi, nếu cái chứng thống phong của nó có ý trèo lên bao tử nó, con gái tôi sẽ sung sướng biết chừng nào! Cậu sẽ là rể tôi, cậu sẽ làm chồng nó trước mặt mọi người. Hừ, nó quá khốn khổ vì không biết lạc thú gì ở đời này, làm tôi tha thứ nó cả mọi sự. Thượng đế phải ở về phe những người cha thương con nhiều. Nó yêu cậu quá lắm! – Ông ta gật đầu nói, sau khi ngừng một lúc – Lúc đi với tôi, nó nói chuyện với tôi về cậu: «Anh ta khá chứ, Ba nhỉ!

Anh ta tốt bụng lắm! Anh có nói chuyện về con không Ba?» Hừ, nó nói với tôi từ đường Artois đến ngõ Toàn cảnh, nó nói từng cuốn sách vậy! Nó rót cả tâm tình nó vào lòng tôi! Trong cả buổi sáng tốt đẹp này, tôi không còn già nữa, tôi nhẹ cả người đi. Tôi có bảo nó là cậu đã giao cho tôi tấm giấy một ngàn quan. Ôi, con gái yêu của tôi; có cảm động đến chảy nước mắt. Cậu có gì trên lò sưởi vậy? Ông già Goriot lại nói trong lúc sốt ruột thấy Rastignac đứng im.

Eugène sững sờ nhìn ông lảng giềng với vẻ ngây ngô. Cuộc đánh kiếm ngày mai do Vautrin báo trước trái ngược mãnh liệt với sự thực hiện những mong ước của chàng đến nỗi chàng có tất cả những cảm giác trong một cơn ác mộng. Anh ta quay lại phía lò sưởi, thấy cái hộp vuông nhỏ, mở ra và thấy một tờ giấy bao

bọc chiếc đồng hồ Bréguet. Trên mảnh giấy có mấy chữ:

Tôi muốn anh nhớ đến tôi từng giờ, vì...

DELPHINE»

Chữ cuối cùng chắc ám chỉ một cảnh đã xảy giữa hai người. Eugène cảm xúc. Huy hiệu của anh tráng men trong chất vàng của cái hộp. Vật trang sức đã lâu được anh thềm muốn, sợi dây, cái chìa khoá, kiểu làm, hình vẽ đều đúng với sở nguyện của anh.

Ông già Goriot đầy hơn hở, chắc ông ta đã hứa với con gái sẽ kể lại những cảm xúc do sự bất ngờ của món quà gây cho Eugène, vì ông ta cũng dự phần trong những cảm khoái trẻ trung ấy và không có vẻ là người ít sung sướng nhất. Ông ta

đã thương mến Rastignac; vì con gái ông và vì cả ông nữa!

– Cậu sẽ đi thăm nó tối nay, nó đợi cậu. Tên Alsacien thô lỗ ăn cơm tại nhà nhân tình nó. Hà, hà! thằng cha rất khờ lúc người đại tụng của tôi nói thẳng vào mặt nó. Nó chẳng khoe là yêu con gái tôi đến mức tôn thờ sao? Hể nó động đến con tôi là tôi giết nó. Chỉ nghĩ đến con Delphine tôi bị... (ông ta thở dài) là tôi có thể phạm một trọng tội rồi nhưng đây cũng không phải là tôi giết người vì đây là một thân hình lợn với một đầu bò con. Cậu sẽ để tôi ở trong nhà cậu đấy chứ?

– Vâng, cha Goriot hiền lành của tôi ạ, cha biết tôi thương cha mà...

– Tôi thấy lắm, cậu thì cậu không xấu hổ vì tôi! Cậu để tôi hôn cậu.

Và ông ta ôm chặt chàng sinh viên vào hai cánh tay.

– Cậu sẽ làm cho con tôi sung sướng, cậu hứa tôi nghe! Tối nay cậu đi chớ?

– À vâng, giờ tôi phải đi có việc không thể hoãn được.

– Tôi có thể giúp đỡ gì cậu không?

– Vâng, được lắm. Trong lúc tôi lại nhà bà De Nucingen, ông hẳn đi tới nhà ông Taillefer cha, nói ông ta dành cho tôi một giờ vào tối nay để tôi nói với ông ta một chuyện tối quan trọng.

– Ừ vậy đúng thật sao? Ông già Goriot biến sắc la lên! Cậu theo đuổi con gái ông ta, như bọn u mê ở dưới nhà nói thật sao? Trời đất ơi! Cậu không hiểu cú đánh của lão Goriot rồi. Nếu cậu lừa chúng tôi, có thể sẽ có cái đấm đả! Ồ!

Không thể thế được.

– Tôi thế với ông là tôi chỉ yêu có một người đàn bà, và tôi chỉ biết điều đó từ một lúc đây thôi.

– Ô, sung sướng quá!

– Nhưng anh chàng Taillefer con sẽ đấu gươm ngày mai, và tôi nghe người ta bảo nó sẽ bị giết.

– Việc ấy có ăn thua gì cậu đâu?

Eugène la lên:

– Nhưng phải nói với ông ta đừng cho thằng con đi đến...

Lúc ấy có tiếng Vautrin ở bậc cửa, làm anh ta ngừng nói. Vautrin hát:

Ô Richard, bệ hạ ơi!

Tất cả thiên hạ đều bỏ ngài...

Bũm! Bũm! Bũm! Bũm! Bũm! Tôi đã dạo khắp thế gian,

Và người ta thấy tôi... là la la la la...

– Máy ông ơi, xúp đờ các ông, và ai cũng ngồi bàn rồi. Thằng Christophe gọi.

– Ủa, mảy đi lấy một chai rượu Bordeaux của tao đi. Vautrin nói.

– Anh xem cái đồng hồ xinh không? Ông Goriot nói. Con gái tôi thẩm mỹ đấy chú!

Vautrin, ông Goriot và Eugène cùng xuống nhà dưới và ngồi vào bàn bên cạnh nhau vì cùng xuống chậm.

15.

Trong cả buổi ăn, Eugène hết sức lãnh đạm với Vautrin, mặc dầu ông này rất tử tế với bà Vauquer, chưa lúc nào tỏ ra trí xảo như lúc này. Ông ta ăn nói xuất sắc rạng rỡ, và làm những khách ăn đều vui. Sự vững tâm cách thần nhiên ấy làm Eugène sửng sốt.

– Hôm nay ông đi dầm lên cỏ gì thế?
Bà Vauquer nói. Ông vui vẻ như chim mai hoa,

– Tôi luôn luôn vui vẻ lúc làm được công việc tốt.

– Công việc à? Eugène nói.

– À vâng. Tôi có nộp một mớ hàng, và sẽ được một số hoa hồng khác. Cô Michonneau, ông ta nói lúc ả gái già này nhìn xét ông ta, mặt mày tôi có nét gì làm cô không vừa lòng chẳng, mà cô nhìn tôi với cặp mắt Hoa kỳ vậy? Phải nói đi chứ! Tôi sẽ đổi nét mặt để cô vừa lòng. Ông ta nói vừa ngó xéo gã công chức già.

– Giở giấy kia! Ông đáng phải làm mẫu vẽ một thần Hercule phùng chèo. Anh họa sĩ trẻ tuổi nói với Vautrin.

– Được lắm! Nếu cô Michonneau chịu làm kiểu thần Vệ nữ của xóm Cha La Chaise²⁷ – Vautrin trả lời.

²⁷ Cha La Chaise: một nghĩa trang lớn ở Paris.

– Còn Poiret? Bianchon hỏi.

– Ô Poiret sẽ làm kiểu mẫu cho Poiret. Anh ta sẽ là vị thần của các công viên! Vautrin nói to. Poiret do chữ poire²⁸ mà ra...

– Trái lê mềm! Bianchon tiếp. Vậy thì ông sẽ đứng giữa quả lê và bánh pho mát.

– Tất cả chuyện ấy đều là chuyện đại đột cả, bà Vauquer nói và tốt hơn là ông cho chúng tôi rượu Bordeaux của ông đi, tôi thấy chai lọ mũi ra kia! Rượu sẽ giữ cho ta niềm vui vẻ, và cũng tốt cho bao tử nữa.

– Thưa quý vị, bà chủ tịch cảnh cáo chúng ta. Vautrin nói. Bà Couture và cô Victorine sẽ không phạt ý về những

28 Poire: trái lê.

lời giỡn cợt của các vị; nhưng nên kính trọng sự hiền lành của cụ Goriot. Tôi đề nghị với quý vị một chai Bordeaux nhỏ, mà nhãn hiệu Laffitte làm nổi danh bội phần, đây là nói không có chút ám chỉ chính trị. Ê, Ba Tàu! – Ông ta nhìn Christophe nói, nhưng nó không, nhúc nhích – Lại đây, Christophe! Sao mà không nghe tên mà à? Ba Tàu, đem rượu lại đi!

– Đây ạ, thưa ông. – Christophe đưa chai nói.

Sau khi rót đầy ly cho Eugène và ông Goriot, Vautrin tự rót cho mình ít giọt nhấp thử trong lúc hai người ngồi cạnh ông ta bùng uống. Bỗng nhiên ông ta nhăn mặt:

– Quái! Quái! Hôi mùi nút chai. Christophe, mà uống cái này đi, và lấy cho tao chai khác, ở bên tay phải, nghe

không? Chúng ta mười sáu người, lấy xuống tám chai đi.

– Nếu ông đã xài lớn, thì tôi cũng đãi một trăm trái lặt. Anh họa sĩ nói.

– Ô! Ô!

– Bu... u!

– Br... r... r!

Rồi mỗi người la một tiếng dội lên như những chuỗi hoa đăng.

– Này má Vauquer, hai chai sâm banh nhé! Vautrin reo lên.

– Ủ, phải đa! Sao không đòi cái nhà luôn? Hai chai sâm banh, là mười hai quan đấy. Tôi không kiếm được số tiền ấy đâu. Nhưng nếu ông Eugène chịu trả tiền ấy thì tôi biếu rượu phúc bốn.

– Đó rượu phúc bồn của mẹ ta làm ta xơ như nhựa cây. Anh sinh viên y khoa nói nhỏ.

– Bianchon, im mồm mày đi. Rastignac la lên. Tao không thể nghe nói nhựa cây mà tim khỏi... Vâng sâm banh được rồi, tôi trả tiền. Anh ta nói tiếp.

– Sylvie, đem bánh bích quy và bánh ngọt nhỏ. Bà Vauquer bảo.

– Bánh ngọt nhỏ của má to quá, Vautrin nói, nó có râu. Nhưng về bích quy, thì xin cứ cho.

Trong khoảnh khắc rượu Bordeaux đã rót quanh, các thực khách linh động lên, vẻ khoái hoạt cũng tăng bội. Tiếng cười vang dữ dội, giọng bắt chước đủ tiếng thú vật chen vào. Anh chàng nhân viên Bảo tàng viện có ý bắt chước tiếng

mèo kêu cái, liền thời tám tiếng cùng kêu
rống những câu:

- Mài dao lên!
- Hy sinh vì bọn chim con!
- Lạc thú đây, các bà này! Lạc thú
đây!
- Chắp vá đồ gốm!
- Xuống dò đi, xuống dò đi!
- Đập vỡ các bạn đi, đập áo các bạn
đi!
- Áo cũ, lon cũ, mũ cũ bán đây!
- Đây trái anh đào, đây ngọt ngào!

Bianchon hay nhất với tiếng la giọng
mũi:

- Bán dù đây!

Trong một lúc tiếng ồn ào vang lên nhức óc, cuộc nói chuyện huyền thiên náo nhiệt, một tấn ca kịch do Vautrin chỉ huy như một nhạc trưởng, vừa trông chừng Eugène và Goriot, hai người đều có vẻ đã say. Cả hai, dựa lưng vào ghế, ngồi nhìn cảnh náo loạn bất thường này với một vẻ nghiêm trọng, vừa uống ít.

Cả hai đều nghĩ đến công việc phải làm tối nay, nhưng cảm thấy không đứng lên nổi. Vautrin liếc mắt theo dõi vẻ mặt biến đổi của hai người, lựa lúc mắt hai người đã lão đảo, để cúi xuống tai Rastignac mà nói:

– Em bé ơi, ta không đủ xảo trá để chống chọi pa pa Vautrin đâu, và Ba cũng quá thương em, không để em làm những sự dại dột đâu. Lúc ta đã quyết định điều gì chỉ có Thượng đế mới đủ sức cản đường ta thôi. Ô! ta muốn đi báo

trước ông già Taillefer và làm những lầm lỗi học sinh à! Lò đã nóng, bột đã nhồi, bánh đã nằm trên xẻng; mai, ta đã bẻ rơi từng mảnh trên đầu để cắn ăn; thế mà ta có thể chặn việc bỏ lò sao?... không, không, tất cả đều chín hết! Nếu ta còn đôi chút ân hận, sự tiêu hoá cũng sẽ mang nó đi hết Trong lúc ta ngủ ngon lành, Đại tá Bá tước Franchessini sẽ khai cuộc thừa kế của Michel Taillefer với mũi kiếm của ông ta. Lúc thừa kế anh nàng, Victorine sẽ có mười lăm ngàn niên kim. Ta đã hỏi thăm rồi và ta biết di sản của mẹ cô ta lên quá ba trăm ngàn quan...

Eugène nghe những lời ấy mà không trả lời được. Anh chàng cảm thấy lưỡi dán vào khẩu cái, và buồn ngủ không sao gượng nổi; anh ta chỉ còn thấy bàn ăn và khách ăn qua một tấm sa mù sáng chói.

Chẳng bao lâu tiếng huyền náo bỗng lặng im, các khách trọ đi lần người một. Rồi lúc chỉ còn lại bà Vauquer, bà Couture, cô Victorine, Vautrin và ông Goriot, Rastignac như thấy mộng bà Vauquer lấy những chai rượu rót rượu còn lại để có lại những chai đầy.

– Ô, bọn họ điên cuồng làm sao, trẻ trung làm sao – Bà quả phụ nói.

Đó là câu nói cuối cùng mà Eugène hiểu được.

– Chỉ có ông Vautrin mới làm những trò này. – Sylvie nói. A kia, thằng Christophe ngáy như con vạ kia.

– Chào má, Vautrin nói. Tôi đi lại đàn đạ lộ xem ông Marty diễn vở Núi man rợ, một bản kịch lấy ở cuốn Người cô đơn ra. Nếu má muốn, tôi đưa đi xem, cùng với các bà này?

– Xin cảm ơn. Bà Couture nói.

– Sao, bà lảng giềng tôi! Bà Vauquer nói. Bà từ chối đi xem một bản rút ở Người cô đơn, một tác phẩm của Atala de Chateaubriand mà chúng ta rất thích đọc và rất hay làm chúng ta khóc như những cô Madeleine dưới cây điên ma trong mùa hè trước, sau nữa đó là một tác phẩm đạo đức có thể giáo dục cho cô cháu đây?

– Chúng tôi bị cấm không đi xem hài kịch được. Cô Victorine trả lời.

– Ồ những người này thì đi rồi. Ông Vautrin nói vừa lúc lắc đầu ông già Goriot và Eugène một cách khôhài.

Ông ta đặt đầu anh sinh viên xuống cái ghế, để anh ta ngủ yên hơn, ông ta hôn âu yếm vào trán chàng, vừa hát:

Vì các con, ta luôn luôn canh chừng.

– Tôi sợ ông ta bệnh chẳng. Victorine nói.

– Cô ở lại đây săn sóc cậu ta vậy. Vautrin nói tiếp. Đó là bốn phận người vợ hiền. Ông ta nói nhỏ vào tai Victorine. Cậu thanh niên này quý cô, và cô sẽ là vợ cậu, tôi nói trước cho cô đấy. Rốt cuộc, ông ta nói to, họ được kính mến trong cả niềm sống hạnh phúc, và sinh nhiều con. Tất cả tiểu thuyết tình đều kết thúc như thế.

– Đi đi, má, ông ta quay lại bà Vauquer nói và ôm bà ta, đội mũ đi; mặc cái áo đẹp có hoa và quàng khăn theo kiểu bá tước ấy. Tôi đi tìm cho má cái xe đây.

Và ông ta vừa đi vừa hát:

Mặt trời, mặt trời, mặt trời thần linh,

Ông làm chín bí bầu...

– Trời ơi! Này bà Couture này, con người này thật làm cho tôi sống trên mái nhà cũng sung sướng. Rồi bà xoay lại ông Goriot: Ô, đó lão Goriot cũng ngủ nốt. Lão già keo bần ấy chẳng hề để ý đem tôi đi đâu hết. Nhưng, trời ơi, lão sắp té xuống đất kia. Người có tuổi mà mất trí như vậy có vô sĩ không chứ! Các người sẽ bảo tôi người ta không thể mất cái người ta không có... Sylvie, đưa lão ta lên phòng lão đi.

Mụ Syline cặp ông già dưới cánh tay, dẫn ông bước đi, rồi đẩy ông ta nằm ngang giường mặc cả áo quần, chẳng khác một bó hàng.

– Tội nghiệp cậu nhỏ, bà Couture nói vừa vén mái tóc Eugène đổ xuống trùm cả mặt chàng, nó như đứa con gái,

nó không hiểu sự phóng túng là sao nữa.

– Ô, tôi có thể nói rằng từ bảy mốt năm nay tôi giữ cái nhà trọ này, đã nhiều thanh niên qua tay tôi rồi như người ta nói; nhưng tôi chưa hề thấy một người nào dễ thương, phong nhã như ông Eugène. Coi anh ta lúc ngủ đã đẹp chưa! Bà Couture, đỡ dùm đầu anh ta vào vai bà đi. Ô, cậu lại ngã lên vai cô Victorine: có một vị thần phù hộ trẻ con. Chút nữa, cậu ta đập vỡ đầu lên trên trụ ghế rồi. Hai người sẽ tốt đôi lắm.

– Thôi im đi, bà bạn ơi! Bà nói những chuyện đầu đầu thế...

Bà Couture nói.

– Ô, anh ta có nghe gì đâu. Ê, Sylvie, lại mặc áo cho tao đấy. Tao mang cái coóc-xê lớn ấy.

– Ô, coóc-xê lớn của bà sau khi ăn cơm à? Sylvie nói. Bà kiểm ai cột thắt cho bà đi, tôi không làm kẻ ám sát bà đâu. Bà khinh suất như thế có thể mất mạng đấy.

– Bất kể, ta phải làm đẹp mặt ông Vautrin.

– Bà thương kẻ thừa tự của bà lắm sao?

– Thôi, Sylvie, đừng lý sự nữa, mày ơi. Bà quả phụ nói vừa bỏ đi.

– Với tuổi bà ta! Mụ nhà bếp nói vừa chỉ bà chủ mụ cho Victorine.

Chỉ còn mình bà Couture và cô con gái nuôi bà ở lại phòng ăn, với Eugène ngủ trên vai cô gái. Tiếng ngáy của Christophe vang dội trong cảnh nhà yên lặng càng làm bật giấc ngủ êm thắm của Eugène, chàng ngủ với vẻ xinh xắn như đứa

trẻ con. Sung sướng được làm một cử chỉ từ thiện trong ấy tất cả những tình cảm của người đàn bà được biểu lộ ra, mà nó lại cho nàng được cảm giác một cách vô tội trái tim của chàng trai đập trên tim nàng, Victorine trên mặt có cái vẻ che chở của một bà mẹ làm nàng hãnh diện. Qua nghìn ý tưởng nổi dậy trong tim nàng, lại có một xao động nôn nao khoái thích do sự trao đổi của lòng thân nhiệt trẻ trung và tinh khiết gây nên.

– Con gái yêu mến đáng thương! Bà Couture nói vừa xiết tay nàng.

Bà già ngẩng nhìn nét mặt ngây thơ và đau đớn kia, trên ấy đã có hạnh phúc lan xuống. Victorine giống những bức tranh Trung cổ trong ấy tất cả phụ thuộc đều không được chú trọng, và họa sĩ dành cái ảo diệu linh kỳ của ngòi bút trầm tĩnh và hiên ngang vào khuôn mặt

màu vàng, nhưng vòm trời hình như phản chiếu vào trong ấy với những ánh kim.

– Má à, vậy nhưng anh ta đâu uống quá hai ly. Victorine nói vừa đưa ngón tay lÔNG vào làn tóc của Eugène.

– Nếu cậu ta là người chơi bởi thì cũng chịu rượu được như người khác, con à. Sự say là đáng khen cho cậu ta đó.

Tiếng xe dội lên ngoài đường.

– Má ơi, ông Vautrin đây này. Cô thiếu nữ nói. Má đỡ ông Eugène đi. Con không muốn ông kia thấy con như vậy; ông ta có những danh từ làm dơ bản tâm hồn, và những cái nhìn làm khó chịu đàn bà chẳng khác người ta lột áo họ đi vậy.

– Không đâu, con lầm đấy. Bà Conture nói, ông Vautrin là một người

tốt, gần giống như ông Couture hồi xưa vậy, cộc cằn nhưng lương thiện, thô lỗ nhưng tốt bụng.

Lúc ấy, Vautrin nhẹ nhàng đi vào, và nhìn bức tranh do hai bạn trẻ tạo nên, mà ánh đèn có vuốt ve mơn trớn ông ta vòng tay nói:

– Ô, những quang cảnh như vậy có thể gợi được nhiều trang sách đẹp để cho ông Bernardin de Saint Pierre, tác giả cuốn Paul et Virginie. Tuổi trẻ đẹp thật, bà Couture ạ! Cậu bé tội nghiệp ngủ đi con, – ông ta nói vừa ngấm nhìn Eugène – điều hay có lúc đến khi ta ngủ. Thưa bà, – ông ta tiếp nói với bà quạ phụ, – điều làm tôi quyến luyến với cậu thanh niên này, điều làm tôi cảm động, là tôi biết sự cao đẹp của tâm hồn cậu điều hòa với vẻ đẹp của mặt mày cậu ta. Bà xem

kia, có phải một á thánh kê trên vai một thần tiên không?

Cậu ta đáng được yêu thương lắm. Nếu tôi là đàn bà tôi muốn chết (không không đại thể!), tôi muốn sống vì cậu ta. Ngắm nhìn họ như vậy ông ta nghiêng nói nhỏ bên tai bà quả phụ tôi không khỏi nghĩ rằng Thượng đế đã sinh hai người ra cho nhau Thượng đế có nhiều đường lối kín đáo. Ông thử lưng và thử lòng Vautrin nói to lên.

Thấy hai người hoà hợp nhau như vậy, liên kết cùng do một tính trong sạch, do tất cả những tình cảm của con người, tôi tự bảo rằng không thể nào hai người xa nhau về sau Thượng đế công bình. Nhưng, ông ta nói với thiếu nữ, hình như tôi có thấy cô có những đường chỉ tay giàu sang. Đưa tay tôi xem, cô Vic-

torine; tôi biết khoa xem chỉ tay, tôi hay đoán việc quá khứ vị lai lắm. Xem vào, đừng sợ. Ô tôi thấy gì đây? Thật tình, nay mai cô sắp trở thành một người thừa kế vào bậc giàu nhất ở Paris vậy. Cô sẽ mang hạnh phúc lại cho người cô yêu. Ông thân cô sẽ gọi cô về với ông. Cô sẽ kết hôn với người quý tước trẻ đẹp và người này đang yêu quý cô.

Lúc ấy, những bước nặng nề của quả phụ đóm dáng đi xuống chấm dứt những lời tiên tri của Vautrin.

– Ô kìa, má Vauquer đẹp như một vì sao, bó chặt như một cù cải đỏ, Ta không ghê tởm chút xíu sao? – Ông ta nói vừa đặt tay trên gọng coóc-xê – Trước ngực bó sát lắm, má ơi! Nếu ta khóc là nổ bùng đấy; nhưng tôi sẽ lượm từng mảnh kỹ lưỡng như nhà buôn đồ cổ vậy.

– Anh ta biết giọng nịnh đầm kiểu Pháp lắm! Bà quả phụ nghiêng mình nói nhỏ bên tai bà Couture.

– Chào các con nhé! Vautrin nói vừa quay lại phía Eugène và Victorine. Tôi cầu phúc cho hai người, ông ta nói vừa đặt tay lên đầu hai bạn trẻ. Cô hẳn tin tôi, lời cầu chúc của người lương thiện, đáng kể lắm, nó đem hạnh phúc lại, Thượng đế nghe họ.

– Chào bà bạn quý nhé, – bà Vauquer nói với bà khách trọ, rồi bà lại nói nhỏ thêm – Bà có nghĩ ông ta tình ý gì với tôi không

– Hê! Hê!

– À, má yêu quý ơi, nếu ông Vautrin tử tế kia nói đúng nhỉ – Victorine thở ra nói vừa nhìn hai tay, lúc chỉ còn hai người đàn bà ở lại.

– Nhưng muốn được như thế, chỉ cần có một chuyện thôi, là thằng anh quái ác của cô ngã ngựa. Bà già trả lời,

– Ô! má ơi!

– Trời ơi, có lẽ cầu tai họa cho kẻ thù là một tội lỗi. Vậy sao? Tôi sẽ tự hành tôi. Thật ra, tôi cũng sẽ vui lòng đem hoa đặt lên mồ nó. Đồ ác tâm! Nó không có can đảm can thiệp cho mẹ nó, mà nó vẫn mưu mô chiếm giữ di sản để thiệt hại cho con. Chị họ tôi có sản nghiệp lớn, khốn cho con là trong hôn thư không nói đến phân tài sản của bà đem đến cho gia đình.

– Hạnh phúc của con lắm lúc sẽ khó mà gánh chịu, nếu nó phải làm thiệt mạng một người nào. Victorine. Và nếu cần anh con chết đi con được sung sướng thì con ưng ở đây đời đời còn hơn.

– Thượng đế ời như ông Vautrin tử tế kia đã nói, ông ta là người sùng đạo như con thấy đấy – Bà Couture nói tiếp – má hoan hỷ mà thấy ông ta không vô tín ngưỡng như bọn khác họ nói đến Thượng đế còn ít kính cẩn hơn quý vương nữa. Ấy thì, ai biết được Thượng đế muốn dẫn dắt ta đi con đường nào?

Sau cùng hai má con, với sự giúp đỡ của mẹ Sylvie, mang Eugène lên phòng anh ta, để chàng nằm trên giường, rồi mẹ bế mở áo để chàng được dễ chịu. Trước khi đi, và lúc bà má nuôi đã quay lưng Victorine đặt lên trán Eugène một cái hôn với tất cả lòng hân hoan mà sự vụng trộm tội lỗi này có thể đem lại cho cô ta.

Nàng nhìn phòng chàng, tóm nhắt trong một tư tưởng tất cả diễm phúc của ngày ấy, làm thành bức tranh mà nàng

thường ngoạn giờ lâu, rồi thiếp ngủ như người hạnh phúc nhất ở Paris. Bữa tiệc nhờ đó Vautrin đã cho Eugène và ông Goriot uống rượu có bỏ thuốc mê, đã đưa anh ta đến chỗ táng vong. Bianchon, hơi say, quên hỏi cô Michonneau về vụ tên Bất tử. Nếu hắn đọc cái tên này lên, chắc hắn đã gọi sự thận trọng của Vautrin, hay, để trả lại tên thật cho anh ta, của Jacques Collin, một nhân vật trứ danh của ngục thất. Rồi cái biệt danh chế giễu Vệ nữ tại nghĩa trang Père Lachaise đã làm cho cô Michonneau quyết định đem nộp tên tù phạm chính trong lúc tin ở lòng rộng rãi của Collin cô đang tính xem có nên báo trước anh ta và làm anh ta trốn thoát ban đêm không. Mụ ta vừa đi với Poiret để tìm ông giám đốc công an danh tiếng, ở đường Petite Anne, vẫn tưởng đang liên lạc với một nhân viên cao cấp tên là Gondureau.

Ông giám đốc cảnh sát tư pháp tiếp
mụ ta rất tử tế. Sau một lúc nói chuyện
và mọi việc được xác nhận rõ ràng cô
Michonneau hỏi nhận thuốc để dùng xét
nghiệm cái dấu ở Vautrin. Với vẻ thoả
mãn của vị danh nhân ở đường Sainte
Anne lúc tìm họ trong học bàn giấy, cô
Michonneau đoán chừng vụ bắt bớ này
có điều gì quan trọng hơn việc bắt một
tên tù thường.

Sau khi đã moi óc suy nghĩ, mụ ta
nghĩ sở công an có hy vọng theo lời chỉ
điểm của bọn phản bội ở ngục thất, đến
kịp để chộp những số tiền quan trọng.
Sau khi mụ ta đã tỏ bày những ước đoán
của mụ cho lão cáo kia, lão ta mỉm cười,
và muốn đánh lạc hướng những ngờ vực
của mụ gái già:

– Cô lầm rồi. Ông ta trả lời. Collin là
cái chỏm nguy hiểm nhất từ xưa đến nay

ở phía bọn trộm cướp. Tất cả là ở đó. Bọn vô lại biết thế lắm; hẳn ta là ngọn cờ của chúng, nơi nương tựa của chúng, chàng Bonaparte của chúng; chúng đều mến hẳn ta. Thằng quái không để lỡ nó lại cho ta ở công trường Grève²⁹ đâu.

Cô Michonneau không hiểu hai tiếng lóng ông ta dùng, nên ông Gondureau giảng cho cô ta nghe. Chỗm và lỡm là hai danh từ mạnh mẽ trong ngôn ngữ bọn trộm cướp. Bọn này trước tiên đã thấy cần xét cái đầu con người ta về hai phương diện. Chỗm là cái đầu của người sống, là cố vấn và tư tưởng của con người. Lỡm là tiếng khinh bỉ để chỉ cái đầu trở thành vật vô giá trị lúc bị chém đứt.

– Thằng Collin lừa chúng tôi. Lúc chúng tôi gặp những người bằng thép

29 Chỗ ngày xưa chém tội nhân ở Paris.

tôi như kiểu anh ấy, chúng tôi có phương tiện giết chúng nếu lúc bắt chúng tỏ ý kháng cự lại phần nào. Chúng tôi tính sáng mai sẽ dựa lên vài củ chỉ bạo động để giết Collin. Như vậy ta sẽ tránh việc ra Toà, phí tổn giam giữ, nuôi ăn, và sẽ trừ diệt nó cho xã hội. Những thủ tục, việc gọi nhân chứng, trợ cấp cho họ, việc xử trảm, tất cả những cái hợp pháp phải làm để diệt trừ những tên ấy, sẽ tốn nhiều hơn số ngàn “écus” mà cô sẽ lãnh. Lại được lợi thời giờ. Cho một lát lưỡi lê vào bao tử tên Bất tử, ta sẽ ngăn được một trăm tội ác, và ta sẽ tránh sự căm dỗ cho năm chục tên bất hảo, chúng sẽ đứng chục ngoan ngoãn cạnh tòa Tiểu hình. Như thế mới là tổ chức Công An hoàn bị. Theo các nhà bác ái, cư xử như vậy là tránh được tội ác.

– Và cũng là phụng sự xứ sở. Poiret nói.

– Ô, chiều nay. Ông bạn này nói nhiều điều có lý đa. Ông Giám đốc đáp lại. Vâng, đúng vậy, chúng tôi phụng sự xứ sở. Cho nên người đòi rất bất công với chúng tôi. Chúng tôi giúp xã hội nhiều việc quan trọng mà không ai biết. Rốt cuộc, người cao thượng là phải ở trên mọi thành kiến và người Cơ đốc giáo phải nhận chịu những nguy họa mà việc từ thiện lôi kéo theo, nếu việc ấy không làm theo các thành ý. Paris là Paris, ông thấy không! Câu này biện minh cuộc đời của tôi. Tôi xin chào cô. Mai, tôi sẽ đến với nhân viên của tôi tại Ngự viên. Cho tên Christophe lại đường Buffon, ở nhà ông Gondureau, chỗ tôi có mặt hôm trước. Thưa ông, tôi là người phụng sự ông. Nếu ông bị trộm gì, ông sẽ bảo tôi tìm lại cho, tôi sẵn sàng giúp ông.

– Ấy thế mà có bọn đại dốt nghe đến tên công an là lộn điên ngay lên. Poirot nói với cô Michonneau. Ông này tử tế quá, và việc ông ta nhờ cô để ợt.

16.

Ngày hôm sau là một trong những ngày lạ lùng nhất trong lịch sử nhà trọ Vauquer. Trước đó, biến cố đáng để ý nhất trong cuộc sinh hoạt êm thấm của nhà này, là sự đột hiện của bà nữ bá tước giả De l'Ambermesnil. Nhưng tất cả đều sẽ lu mờ trước những biến cố của ngày quan trọng mà bà Vauquer suốt đời sẽ luôn luôn nói đến.

Trước hết là Goriot và Eugène de Rastignac ngủ đến mười một giờ. Bà

Vauquer, ở nhà hát Hoan lạc về mười hai giờ đêm, cũng mười giờ rượu mới dậy. Christophe uống hết rượu của Vautrin đái còn lại, cũng làm một giọt dài, gây thêm bê trễ trong công việc của nhà trọ. Poirot và cô Michonneau không phản nản vì bữa ăn trưa bị trễ giờ. Còn Victorine và bà Couture cũng ngủ trưa. Vautrin đi từ tám giờ sáng và trở về lúc bữa ăn trưa đã dọn. Vì vậy không ai phản đối lúc vừa mười một giờ mười lăm, mẹ Sylvie và Christophe lại gõ cửa mời ăn.

Lúc hai người ở đi rồi, Cô Michonneau xuống trước nhất, rót chất thuốc vào cái ly bạc của Vautrin đang hâm nóng kem để uống cà-phê, giữa các ly khác. Mẹ gái già đã căn cứ trên thói đặc biệt này của nhà trọ để thực hiện mưu mô của mẹ. Hơi khó khăn mới đủ bảy khách ăn họp lại đủ mặt. Lúc Eugène xuống sau

cùng vừa vươn vai, có người lại đưa cho anh ta cái thơ của bà De Nucingen. Thơ ấy như vậy:

«Tôi không giả dối tự mãn và cũng không giận anh, bạn ạ. Tôi đã đợi anh đến hai giờ sáng. Đợi một người mình yêu! Ai đã trải qua cái khổ hình thì không cho người khác nếm phải. Tôi thấy rõ là anh mới yêu lần đầu vậy.

Có gì xảy ra thế? Tôi lấy làm lo âu. Nếu tôi không sợ để lộ tâm tính mình, tôi có thể đã lại xem có gì may rủi đã đến với anh. Nhưng đi vào giờ ấy, dầu đi bộ hay đi xe, có phải là tự hại mình không? Tôi đã cảm thấy sự khốn đốn phải làm thân đàn bà. Anh hãy nói cho tôi yên lòng giải thích cho tôi biết tại sao anh không đến, sau khi cha tôi đã nói chuyện với anh. Tôi sẽ giận nhưng sẽ tha lỗi anh.

Anh đau ốm gì không?

Sao ở xa thế?

Làm ơn, cho tôi một chữ thôi.

Sẽ gặp nhau ngay nhé. Một tiếng cũng đủ cho tôi biết nếu anh bận. Bảo: «Tôi đến, hay: Tôi bệnh». Nhưng nếu anh bệnh thì cha tôi đã đến cho tôi hay! Vậy có chuyện gì thế?...

– Vâng, có chuyện gì thế? – Eugène la lên và chạy vào phòng ăn vừa vò cái thơ mà không đọc hết. Mấy giờ vậy?

– Mười một giờ rưỡi. Vautrin nói vừa bỏ đường vào cà phê.

Người tù xổ ngực nhìn Eugène với cái nhìn lạnh lùng mê hoặc của những người có sức cảm dỗ rất mạnh, cái nhìn mà người ta nói là có thể làm dịu những

người điên dữ dội trong các nhà thương điên. Eugène run cả chân tay. Có tiếng xe ngựa ngoài đường rồi một người ở mang dấu hiệu ông Taillfefer mà bà Couture nhận ra ngay, hấp tấp chạy vào với vẻ kinh hoảng. Anh ta kêu to:

– Thưa cô, Cụ nhà gọi cô... Một đại nạn đã xảy ra. Ông Frederic đầu kiếm và bị một mũi kiếm đâm vào trán. Các thầy thuốc thất vọng không cứu được ông; cô chỉ còn đủ thì giờ để nói lời từ giả, ông đã bất tỉnh.

– Tội nghiệp cho chàng thanh niên!
– Vautrin nói – Ai lại đi gây lộn lúc người ta có ba chục ngàn «liu» niên kim. Thật tuổi trẻ không biết cư xử

– Này ông! Eugène hét với ông ta.

– Ủa gì đó, bé lớn? Vautrin nói vừa

điềm tĩnh uống hết ly cà phê của ông ta, cử chỉ mà cô Michonneau theo dõi quá chú ý nên không xúc động vì cái biến cố ly kỳ đang làm mọi người hoảng hốt. Sáng nào ở Paris lại không có cuộc đấu kiếm sao?

– Victorine ơi! Má sẽ đi với con! – Bà Couture nói.

Và hai người chạy bay đi, không khăn không nón. Trước lúc đi, Victorine mắt đầy lệ nhìn Eugène như muốn nói: «Em không ngờ hạnh phúc của đôi ta lại làm cho tôi phải khóc!»

– Ô! Ông Vautrin, ông là nhà tiên tri vậy sao? Bà Vauquer nói.

– Tôi là tất cả. Jacques Collin nói.

– Lạ lùng quá! Bà Vauquer nói vừa tiếp một dãy những lời vô nghĩa về việc

xảy ra. Cái chết bắt ta mà không hỏi ý kiến. Người trẻ lắm lúc lại đi trước người già. Đàn bà chúng tôi sung sướng tránh khỏi cái nạn đau kiếm; nhưng chúng tôi lại có những bệnh mà đàn ông, không có. Chúng tôi sinh con cái đau đớn làm mẹ thật dai dẳng! May mắn lạ lùng cho Victorine! Ông già nó buộc lòng phải thừa nhận nó rồi.

– Đó! Hôm qua cô ta không có một xu, sáng nay cô ta giàu mấy triệu. Vautrin nói vừa nhìn Eugène.

– Này ông Eugène, bà Vauquer nói, ông đặt tay đúng chỗ tốt nhỉ!

Sau tiếng gọi ấy, ông già Goriot nhìn chàng sinh viên và thấy cái thơ vò trong tay anh ta.

– Anh chưa đọc hết cái thơ! Chuyện

gì thế kia hở? Anh cũng như bọn khác sao? Ông ta hỏi.

– Thưa bà, tôi không bao giờ lấy cô Victorine. Eugène nói với bà Vauquer với vẻ khùng khiếp ghê tởm làm ngạc nhiên mọi người chung quanh.

Ông Goriot nắm xiết tay chàng. Ông ta muốn hôn cái tay đó.

– Ô! ô! Vautrin nói. Người Ý có một danh từ hay ho: “Col tempo³⁰”.

– Tôi đợi trả lời ạ! Người sai của bà De Nucingen nói với Rastignac.

– Anh hãy nói tôi sẽ đến.

Người ấy đi. Eugène đang tức giận làm anh không thể thận trọng.

30 Với thời gian, thời gian sẽ giải quyết.

– Làm sao được? Anh ta tự nói lớn tiếng một mình. Không có bằng chứng gì cả!

Vautrin mỉm cười. Lúc ấy chất thuốc anh ta uống vào bao tử đã bắt đầu có tác dụng. Thế nhưng, tên tù phạm cường kiện đến nỗi anh ta đứng lên được, nhìn Rastignac và nói với một giọng lớn và đục:

– Chàng thanh niên ơi, của cải đến lúc ta đang ngủ. Rồi ông ta ngã xuống ngay đó, như bị đánh chết.

– Vậy thì cũng có một lẽ công bình của Thượng đế! – Eugène nói.

– Ô tội nghiệp cho ông Vautrin, ông sao thế?

– Ông ta trúng phong! – Cô Michonneau nói to.

– Sylvie, con ơi đi gọi ông thầy thuốc đi. Bà quả phụ nói – À, ông Rastignac à, ông chạy tìm ông Bianchon đi! Sylvie có thể không gặp ông thầy thuốc của chúng ta, ông Grim Prel.

– Rastignac sung sướng được có cơ để lia khỏi cái hang ghê gớm này, chạy ngay đi.

– Christophe này, lại tiệm thuốc hỏi xem có cái gì trị chứng trúng phong không?

Christophe đi ra.

– Này ông Goriot, giúp chúng tôi mang ông ta lên phòng ông vậy.

Người ta ôm Vautrin, mang lên cầu thang rồi đặt lên giường ông ta.

– Tôi không ích gì cho các người, tôi thăm con gái tôi vậy! – Ông Goriot nói.

– Lão già ích kỷ! Bà Vauquer la lên
– Đi, tao cầu cho mày chết như chó chết vậy.

– Bà đi xem coi có thể không. – Cô Michonneau bảo bà Vauquer

Nhờ Poiret giúp, cô ta đã mở áo Vautrin ra.

Bà Vauquer xuống phòng bà ta và để cô Michonneau tự do giữa chiến trường.

– Này cởi áo sơmi anh ta ra và lật sắp lại mau. Anh phải giúp ích một chút gì để tôi khỏi phải thấy thân hình trần trụi của người ta chứ. Anh đứng sững sờ như bụt vậy.

Vautrin bị lật ở sắp xong, cô Mi-

chonneau đánh trên vai anh ta một phát mạnh, và hai chữ trắng tai hại nổi lên giữa đám đỏ.

– Ấy, thế là cô được phần thưởng ba ngàn quan lệ làng nhé! – Poiret nói to vừa dựng đứng Vautrin dậy trong lúc cô Michonneau mặc lại áo sơ mi cho anh ta. Ôi, thằng cha nặng quá! Anh ta nói tiếp vừa đặt người bệnh nằm xuống.

– Im mồm đi. Nếu có đủ tiền? – Mụ gái già nói lạ, và cặp mắt mụ hình như xoi lũng tường vì mụ nhìn xét tất cả đồ đạc một cách tham lam. Nếu ta lấy có gì để mở cái bàn kia nhỉ? – Mụ ta nói tiếp.

– Có lẽ không nên đâu. – Poiret trả lời.

– Không sao. Tiền trộm cướp của mọi người thì không còn là của ai nữa

hết. Nhưng ta không còn thì giờ nữa. Tôi nghe con mụ Vauquer đi đến.

– Ê-te đây này! – Bà Vauquer nói.

Thật hôm nay là ngày lắm việc kỳ lạ. Trời ơi! Con người này không thể lâm bệnh được, ông ta trắng như con gà to vậy.

– Như con gà tơ à? – Poiret nói.

– Tim ông ta đập đều mà. Bà quả phụ nói vừa đặt tay lên tim ông ta.

– Đập đều à? – Poiret nói ngạc nhiên.

– Ông ta đỡ nhiều rồi.

– Thật sao? – Poiret hỏi.

– Mèn ơi! Ông ta bộ như ngủ vậy. Sylvie đi tìm thầy thuốc rồi. Này cô Michonneau, ông ấy hít ê-te này. Ủa!

Giật gân này. Mạch tốt. Ông ta mạnh như người Thổ ấy mà. Cô xem này. Dạ đây ông ta đây lông này, con người này sống đến trăm tuổi đấy. Bộ tóc giả ông ta khít khao lắm. Đây tóc dán này. Ông ta giả, vì ông ta tóc đỏ. Người ta bảo rằng người tóc đỏ hoặc rất tốt, hoặc rất xấu! Người này có thể là tốt nhỉ?

– Tốt để được treo cổ. – Poiret nói.

– Ông muốn nói treo nơi cổ đàn bà phải không.

Cô Michonneau vội la lên:

– Thôi ông đi đi, ông Poiret. Thôi để đó cho chúng tôi lúc các ông có bệnh, phận sự chúng tôi phải săn sóc các ông và để ông có ích được gì, thôi đi dạo đi. Cô ta nói thêm... Bà Vauquer và tôi đủ giữ gìn ông Vautrin yêu mến này rồi.

Poiret nhẹ nhàng bỏ đi không hé răng, như con chó bị chủ cho một đá vảy.

Rastignac, lúc này bỏ ra ngoài để đi bộ, để lấy hơi, anh ta nghệt thở. Cái tội ác ngộ phạm đúng giờ đã định kia, anh ta đã muốn ngăn cản từ hôm qua. Không biết việc gì đã xảy ra? Bây giờ anh ta phải làm sao? Anh ta run lên vì đã là đồng lõa. Sự điềm tĩnh của Vautrin còn làm anh ta ghê sợ.

Nếu Vautrin chết không nói gì thì sao? Rastignac tự nhủ.

Anh ta đi qua các đường trong công viên Luxembourg, như bị một bầy chó đuổi theo, và hình như anh ta vẫn nghe tiếng sủa.

– Ê, anh có đọc báo «Người dẫn đạo» không? – Bianchon hỏi anh ta

«Người dẫn đạo» là một tờ đào của phái cấp tiến do ông Tissot chủ nhiệm báo này xuất bản một tờ riêng cho các tỉnh vài giờ sau các báo buổi sáng, trong ấy có những tin tức trong ngày, thành thử những tin này đối với các tỉnh lại sớm hơn các báo khác đến hai mươi bốn giờ.

– Trong báo này, có một chuyện quan trọng. – Anh sinh viên nội trú của nhà thương Cochin nói – Thăng con trai ông Taillefer đấu kiếm với bá tước Eanchesini đội Ngự Lâm quân xưa, ông này đã đưa hai tấc sắt vào trong trán nó. Vậy là con nhỏ Victorine trở thành một trong những cô gái có của hồi môn lớn nhất ở Paris. Hê! Nếu ta biết trước như vậy nhỉ? Sự chết như một ván bài! Có phải Victorine hay nhìn anh với cặp mắt đầy thiện cảm không?

– Cô đi anh, Bianchon. Tôi không bao giờ cưới nó đâu. Tôi yêu một thiếu phụ xinh đẹp, người ta cũng yêu tôi, tôi...

– Anh nói như anh tự đọ cạnh sườn để khỏi ngoại tình vậy. Chỉ cho tôi xem người đàn bà nào nào đáng cho người ta hy sinh sản nghiệp của ông già Taillefer nào.

– Tất cả yêu quý đều khuấy phá tôi hôm nay sao vậy kìa? – Rastignac kêu lên.

– Anh tức giận ai vậy. Đưa tay tôi xem mạch thử nào. Anh sốt rồi.

– Anh về nhà bà già Vauquer đi. Thằng kẻ cướp Vautrin vừa mới ngã ra như chết rồi vậy.

– Ô anh xác nhận những nghi ngờ mà tôi muốn đi chứng, nghiệm lại đây. Bianchon nói và bỏ Rastignac lại một mình.

Cuộc đi đạo của chàng sinh viên trường Luật thật trịnh trọng. Anh ta như đi quanh lương tâm mình. Nếu anh ta tự chà xát, tự xét. mình, nếu anh ta lưỡng lự, thì ít ra lòng ngay thật của anh ta cũng được thử thách như một thanh sắt đã chịu đựng tất cả những cuộc thí nghiệm sau buổi biện luận gắt gao và ghê tởm ấy. Anh ta bỗng nhớ lại những lời của ông Goriot tâm sự hôm qua, anh ta nhớ lại căn nhà được chọn cho anh ta gần nhà Delphine ở đường Artois; anh ta rút thơ nàng ra đọc lại, hôn lên tờ giấy.

– Mỗi tình như vậy là cứu tinh của ta đây. Anh ta tự nói. Ông già khốn khổ này đã quá đau đớn về tâm tình. Ông ta

không nói về nỗi buồn phiền của ông ta, nhưng ai mà không đoán hiểu ra. Ủ, ta sẽ săn sóc ông ta như một ông già vậy, ta làm cho ông ta hưởng ngàn thú sung sướng. Nếu nàng yêu ta, nàng sẽ đến ta luôn và ở gần ông ta suốt ngày. Bà lớn Bá tước De Restaud là một đứa đê tiện, nàng có thể để cha nàng làm một tên gác cổng, Delphine yêu quý ơi! Nàng đối với ông già khá hơn, nàng đang được yêu đương, tối nay ta sẽ sung sướng rồi!

Anh ta kéo đồng hồ ra ngắm nhá.

Ta thành công cả mọi việc! Lúc người ấy yêu nhau đòi đòi người ta có thể giúp nhau, ta có thể nhận vật này. Và ta sẽ hoàn thành sự nghiệp chắc chắn và sẽ trả lại tất cả gấp trăm lần. Trong mỗi giao tình, không có tội lỗi hoặc sự gì có thể càng khó chịu cho người đạo đức nghiêm khắc nhất. Biết bao người tử tế

có những mối tình tương tự như thế! Ta không lừa ai cả, mà cái làm cho ta ti tiện, là sự dối trá. Dối trá phải chăng là từ thoái! Nàng đã xa chồng từ lâu. Vả lại ta sẽ nói anh chàng tỉnh Alsace đó nhường lại cho ta người vợ mà anh ta không thể gây hạnh phúc.

17.

Cuộc chiến đấu của Rastignac tiếp diễn triền miên. Tuy chiến thắng sẽ phân các đức tính của tuổi trẻ, tính tò mò quá mạnh làm anh trở lại nhà trọ Vauquer lối bốn giờ rưỡi, lúc trời vừa tối: Anh vẫn đã thể bỏ nhà này đi luôn. Anh muốn biết Vautrin đã chết chưa.

Bianchon, sau khi cho ông này uống thuốc xổ đã cho đem những chất nôn ra đến nhà thương để phân tích. Càng thấy cô Michonneau cố nài vứt bỏ những

cái ấy đi, Bianchon càng nghi ngờ thêm. Và Vautrin lành mạnh lại quá chẳng làm chàng sinh viên ngờ có cuộc âm mưu hại anh chàng pha trò vui vẻ của nhà trọ.

Lúc Rastignac về, Vautrin đứng gần lò sưởi ở phòng ăn. Các khách trọ do cái tin đầu kiểm của Taillefer con lỏi cuốn, và tò mò muốn biết chi tiết của vụ này và ảnh hưởng của nó đối với số phận cô Victorine, đã tụ họp sớm hơn mọi ngày (chỉ trừ ông Goriot vắng mặt) và đang bàn luận về câu chuyện này. Khi Eugène vào, mắt anh ta gặp ngay mặt chàng Vautrin điềm nhiên. Cái nhìn của con người này đi sâu vào lòng anh và khuấy động mạnh mẽ những sợi dây hư hỏng đến nỗi anh ta phát rợn người lên.

– Ở này bé con yêu quý ời, thần chết vẫn còn lỗi với tôi lâu. Theo các bà đây, thì tôi đã chống nổi một chứng trùng

phong có thể vật ngã một con bò. – Tên tù vượt ngục nói.

– Ô, ông có thể nói: một con bò mộng. – Bà Vauquer nói to lên.

Vautrin như đoán được ý nghĩa của Rastignac, nói nhỏ vào tai anh ta:

– Anh bức mình thấy tôi còn sống phải không? Như thế là người hết sức cương nghị đấy!

– Ô, thật ra, cô Michoneau hôm kia cũng đã nói đến một người có biệt danh là Bất tử: tên ấy hợp với ông. – Bianchon nói.

Chữ ấy có một tác dụng như thuốc súng đối với Vautrin. Anh chàng tái mặt và chệnh choáng đi. Con mắt điện của chàng dọi xuống cô Michonneau như một tia sáng mặt trời. Cái tia ý lực chặt

ngang ống quyển cô ta. Cô gái già rơi mình xuống một cái ghế. Poirot vội bước đứng giữa cô ta và Vautrin, biết là cô nàng đang gặp nạn, vì gương mặt người tù phạm trở thành dữ dội một cách đầy ý nghĩa lúc anh chàng bỏ rơi tấm mặt nạ hiền từ che giấu tính tình tự nhiên của anh ta. Chưa hiểu gì về tấn kịch tất cả khách trọ đều sửng sốt.

Ngay lúc ấy, người ta nghe tiếng chân nhiều người cùng tiếng vài khẩu súng do lính nện xuống đá lát đường. Khi Collin nhìn các cửa sổ và tường nhà như cái máy để tìm một lối thoát, thì bốn người đã hiện ra ở khung cửa phòng khách. Người thứ nhất là viên Giám đốc Công an, ba người kia là lính cảnh sát.

– Nhân danh pháp luật và nhà vua!
Một viên cảnh sát nói. Một tiếng rồi ngạc nhiên bao trùm tiếng anh ta.

Rồi phòng ăn trở nên im lặng ngay. Các khách trọ rời nhau nhường chỗ cho ba người lính, người nào cũng bỏ tay vào túi bên cạnh và cầm sẵn một cây súng lục đã lên cò. Hai người hiến binh tiếp theo ba người cảnh sát và đứng choán cửa phòng khách, hai người khác hiện ra ở cửa đưa ra cầu thang. Tiếng bước và tiếng súng của nhiều quân lính vang dội ở đường sạn dọc theo mặt nhà. Vậy là Bất tử không còn chút hy vọng trốn thoát, và tất cả mọi người, đều nhìn về anh ta chăm chú. Ông Giám đốc đi ngay lại anh ta, thoát tiên đánh lên đầu anh ta một cái mãnh liệt đến nỗi bộ tóc giả của anh ta văng đi và làm lộ cái đầu ghê gớm của Collin ra. Với mớ tóc ngắn màu đỏ gạch làm cho đầu và mặt anh ta có một tính chất dũng mãnh và tinh quái giáo hoạt hòa hợp với thân hình anh ta, cái đầu và mặt thông minh rực rỡ tựa hồ lửa

đỏ âm cung rọi sáng anh ta. Mọi người hiểu ngay tất cả con người của Vautrin, quá khứ của anh ta, hiện tại, tương lai, những lý thuyết ghê gớm của anh ta, giáo lý về sự chuyên chế của anh ta, về oai vệ đem lại cho anh ta do sự vô sỉ của tư tưởng và hành động của anh ta, cùng sức mạnh của một tổ chức sẵn sàng ứng phó đủ mọi việc.

Huyết bỗng phùng lên mặt anh ta, mắt anh ta sáng lên như một con mèo rừng. Anh ta nhảy dựng lên với một cử động đầy vẻ cương quyết dữ dội, anh ta găm lên đến nỗi các khách trọ đều thất kinh hét ré lên. Do cử chỉ sử tử ấy và dựa lên tiếng kêu la của mọi người, những tên lính rút ngay súng lục ra. Collin hiểu ngay mỗi nguy lúc thấy cò súng chói, bỗng anh ta chứng tỏ ngay cái năng khiếu tối cao của con người. Quang cảnh

khủng khiếp và oai phong làm sao! Về mặt anh ta biểu lộ một hiện tượng chỉ có thể so sánh với một nôi súp–de đầy khói như bùng nổi núi non lên, mà chỉ một giọt nước lạnh hoà tan trong nháy mắt. Giọt nước lạnh làm nguội lạnh phần nộ của anh ta là một ý nghĩ lạnh như chớp. Anh ta mỉm cười và nhìn bộ tóc giả của anh ta:

– Bạn không ở vào những lễ độ của bạn, anh ta nói với viên Giám đốc Công an.

Rồi anh ta đưa tay cho hiến binh vừa gật đầu gọi họ:

– Các thầy hiến binh, khoá bàn tay hay ngón tay tôi đi! Tôi yêu cầu quý vị có mặt tại đây làm chứng là tôi không kháng cự.

Một tiếng thì thầm khâm phục vang lên trong phòng trước sự nhanh chóng của dung nham và lửa do cái núi lửa người kia phun ra rồi lại thu trở vào.

– Thế là chặn đứng người bạn nhé, ông bạn đánh người. Chàng tù phạm nói tiếp vừa ngó viên Giám đốc trứ danh của Sở Công an.

– Thôi, cởi áo ra đi! Người ở đường nhỏ Sainte Anne bảo anh ta với vẻ đầy khinh thị.

– Tại sao? Collin nói. Có các bà ở đây. Tôi có chối cái gì đâu, tôi quy hàng mà.

Anh ta ngừng một lúc, rồi nhìn cử tọa như một diễn giả sắp thốt ra những điều kỳ lạ:

– Viết đi, bố Lachapelle. Anh ta nói với một ông già nhỏ người, tóc bạc, ngồi ở gốc bàn sau khi đã rút trong cặp ra tờ biên bản về vụ bắt bớ. Tôi nhìn nhận là Jacques Collin, biệt danh là Bất tử, bị phạt hai mươi năm khổ sai. Và tôi vừa chứng minh là đã xứng với biệt danh của tôi. Nếu tôi chỉ đưa bàn tay lên thôi, anh ta nói với các khách trọ, ba tên mật thám đã làm đổ huyết tôi trên nền nhà má Vauquer rồi. Bọn khả ố này cũng học đòi mưu mô phục kích.

Bà Vauquer choáng váng lúc nghe mấy lời này.

– Trời ơi! Thật phát bệnh lên được, thế mà hôm qua tao đi xem hát ở hý viện với anh ta! – Bà ta nói với mẹ Sylvie.

– Phải có thiết lý, má ơi, Collin tiếp. Ngồi xem hát trong lô của tôi ở Lạc hí

viện hôm qua, có phải là tai nạn gì đâu? Anh ta kêu lên. Bà có tốt hơn bọn tôi không hử? Trên vai chúng tôi còn ít ti tiện hơn trong lòng các người, các người, những phần tử mềm nhão của một xã hội thối nát, nhân vật tốt nhất trong các người cũng không tránh được sự cảm dỗ của tôi. Mất anh ngừng lại phía Rastignac, anh ta mỉm cười duyên với chàng thanh niên với một vẻ mặt trái ngược với bộ mặt thô bạo của anh ta. Cuộc thoả ước của ta vẫn giá trị đấy nghe, cậu thiên thần của tôi, nếu chấp thuận! Anh biết chứ?

Anh ta bỗng hát:

«Cô Fanchette ta xinh đẹp.

Trong vẻ bình dị của cô.

– Đứng bối rối gì hết – anh ta lại tiếp

– tôi biết thu tiền của tôi. Người ta quá sợ tôi, đâu dám xoay của tôi!

Ngục tù với những tập tục và ngôn ngữ của nó, với những chuyển tiếp đột ngột từ cái vui cười đến cái rùng rợn của nó, với cái cao quý ghê tởm của nó, tình thân mật của nó, lối bỉ tiện của nó... bỗng nhiên được tiêu biểu trong lời kêu gọi kia và do con người kia. Người kia cũng không còn là một người nữa, mà là cái đặc trưng của cả một quốc gia suy đồi, của một dân tộc man rợ và có óc luận lý, thô bạo và mềm dẻo.

Trong khoảnh khắc, Collin trở thành một thi sĩ hiếm ác miêu tả đủ tất cả tình cảm con người, ngoại trừ có một tình cảm là lòng hối hận.

Cái nhìn của anh ta là cái nhìn của vị thiên thần bị dọa mà luôn luôn muốn

gây chiến. Rastignac cúi mặt xuống, chấp nhận một liên hệ về tội ác như một hình phạt cho những ý tưởng xấu xa của anh ta.

– Đứa nào đã phản ta? Collin nói vừa đưa quanh cử tọa cặp mắt khủng khiếp của anh ta.

Rồi, ngừng mắt lại trên mặt cô Michonneau:

– Chính mày, con mẹ già lấy tiền hồ! Mày làm cho tao bị cái trúng phong giả tạo, tò mò nhĩ!... Chỉ nói lên hai tiếng là tao cho cửa cổ trong vòng tám ngày. Tao tha cho mày, tao là người công giáo. Vả lại, không phải mày phản tao đâu. Nhưng ai kia? Ồ! các người lục soát trên kia đấy à, – anh ta la lên lúc nghe các viên cảnh sát tư pháp mở tủ và khuân đồ đạc của anh ta. – Chim vỗ tổ rồi mà bay mất từ hôm

qua kia. Và các người chẳng biết gì được đâu. Sổ sách thương mại của ta ở đây này, anh ta vỗ trán nói, giờ ta biết đứa nào bán đúng ta rồi. Chỉ có thể là thằng Chỉ tơ phải không, cha bắt người? – Anh hỏi ông Giám đốc Công an. Cái này phù hợp với sự cất bạc giấy của chúng ta trên kia quá mà. Không còn gì đâu các chú mật thám nhỏ ơi. Vì phần thằng Chỉ tơ, nó sẽ bị chôn trong vòng mười lăm ngày. Dầu các người có đem cả đoàn hiến binh các người lại canh gác cho nó. Các người đã cho con nhỏ Michonnette này bao nhiêu vậy? Anh hỏi các cảnh sát viên. Một ngàn «écus» à: Ta hơn giá đó mà con mụ Ninon sún răng ạ, con Ponpadour tả tơi, con Vệ nữ cùng mồi Père Lachaise ạ! Nếu mày báo trước cho ta, mày đã được sáu ngàn quan rồi kìa. À mày không ngờ nhỉ, con mẹ già bán thịt người kia? Nếu không ta đã được mày chọn rồi. Ừ, ta đã có

thể cho số đó đi tránh một cuộc lũ du trái ý ta và mất tiền của ta. – Anh ta nói trông lúc người ta khoá tay anh. – Bọn người này sẽ vui lòng kéo lết tôi một thời gian vô tận để quấy rầy tôi. Nếu chúng đưa tôi đến ngục tù ngay, tôi sẽ trở về công việc tôi sớm lắm bất kể bọn bé con lêu lổng ở Hàng Bạc. Ở đằng kia, chúng sẽ cuống loạn lên để giải thoát nguyên soái của chúng, chàng Bất tử lương thiện này! Trong các người có ai như tôi giàu đến mười ngàn anh em sẵn sàng làm tất cả cho các người không? Anh ta hỏi với vẻ kiêu hãnh. Ở đây, vẫn có cái hay! – Anh ta vỗ trên tim, nói – Tôi chẳng hề phản bội ai bao giờ! Này, con mẹ lấy tiền hồ kia – Anh nói với mục gái già – Nhìn ta khiếp đảm nhưng mày thì mày làm họ buồn nôn. Mày lợm phần mày đi.

Anh ta ngưng một lúc vừa nhìn những khách trọ.

– Các người sao mà ngu ngốc thế! Các người chưa bao giờ thấy một tên tù phạm hay sao? Một tên tù khí phách như thằng Collin này, là một người ít hèn nhát hơn kẻ khác và nó phản kháng lại những lừa phỉnh sâu xa của xã ước, như Jean Jacques đã nói, tôi vinh hạnh làm môn đồ ông ta. Tóm lại là tôi chỉ một mình chống lại chính phủ với một đồng toà hiến binh, ngân sách của nó, và tôi vẫn gặt chúng nó được.

– Yêu quý ơi! – chàng họa sĩ nói – Anh chàng trông vẻ ra đẹp lắm!

– Này chàng thị vệ của ngài đao phủ thủ, vị chỉ huy của bà Quả phụ (tên đầy vẻ thi vị ghê gớm mà các phạm nhân tặng cho cái máy chém) – Vautrin nói tiếp vừa

quay lại viên giám đốc công an – dễ dãi chút nhé, bảo giùm tôi phải thằng Dây tơ đã bán đứng tôi không? Tôi không muốn nó đến tội cho đứa khác, thế thì bất công.

Vừa lúc ấy, các nhân viên đã mở hết đồ đạc và kê khai tất cả vào giấy má ở phòng anh ta trở lại, và nói nhỏ với viên chỉ huy cuộc viễn chinh này.

Biên bản đã làm xong.

– Thưa quý vị – Collin nói với các khách trọ – bọn họ sẽ đem tôi đi khỏi đây. Các người đều rất tử tế với tôi trong thời gian tôi trú ngụ ở đây, tôi sẽ nhớ ơn mọi người. Xin quý vị nhận lời từ giã của tôi. Quý vị sẽ cho phép tôi gửi biểu quý vị những trái vả của Provence nhé.

Anh ta đi vài bước, rồi quay lại để nhìn Rastignac.

– Từ biệt Eugène nghe, anh ta nói với một giọng êm dịu buồn bã trái ngược một cách kỳ lạ với giọng cộc cằn của những lời dài giòng của anh ta. – Nếu em túng bấn, thì ta đã để lại cho một người bạn tận tâm đấy.

Tuy tay bị còng, anh ta vẫn đứng lấy thể được, hô lên như một kiểm sự, la to: «Một, hai...» rồi tiến bước.

– Gặp bước khốn cùng, em cứ lại đó. Người và tiền bạc, em sử dụng được cả.

Con người kỳ lạ kia nói những lời kia với vẻ khá khô hài để chỉ mình anh ta và Rastignan hiểu mà thôi.

Khi hiến binh, lính và cảnh sát đã rời khỏi nhà, mẹ Sylvie đang thoa dấm vào màng tang bà chủ, mẹ nhìn các khách trọ ngạc nhiên.

– Ấy thế, anh chàng cũng đúng bậc nam nhĩ đấy chứ!

Câu nói ấy giải mỗi mê mẩn mà mọi người đang bị cảnh tượng vừa rồi gây cho bao nhiêu tình cảm phức tạp dồn dập lại. Lúc ấy, các khách trọ sau khi nhìn xét nhau, trông thấy cùng một lúc cô Michonneau lòng không, khô khan và lạnh lùng như một xác ướp co ro bên lò sưởi mắt quịt xuống, tựa hồ như cô sợ cái chụp đèn không đủ sức che giấu vẻ mặt nhìn của cô ta. Bộ mặt kia mà ai cũng ác cảm từ lâu, nay bỗng được giải rõ. Một tiếng thì thầm cùng một giọng đều như nhau âm u vang động lên, biểu lộ một mối đồng tâm ghê tởm. Cô Michonneau nghe tiếng ấy và ở trì lại, Bianchon trước nhất nghiêng qua người đứng bên nói nhỏ:

– Nếu con mẹ này còn ngồi ăn chung

với bọn ta, thì tôi chuồn đi!

Trong nháy mắt, mọi người đều tán đồng ý kiến của chàng sinh viên y khoa. Anh này, vì sự biểu đồng tình của mọi người, bước lại phía lão già Poiret:

– Ông là người liên quan đặc biệt với cô Michonneau, ông cho cô ta biết là cô phải rút ngay lập tức.

– Lập tức? – Poiret ngạc nhiên lặp lại.

Rồi lão ta lại gần cô gái già và nói mấy tiếng vào tai mẹ ta.

– Nhưng tiền tháng tôi đã trả rồi, tôi ở đây cũng trả tiền như ai vậy chứ. – Mẹ ta nói vừa nhìn các khách trọ với cặp mắt rần rục của mẹ.

– Cái đồ không quan hệ gì! Chúng

ta sẽ chung nhau đi trả tiền lại cho mẹ.
Rastignac nói.

– Ông ủng hộ thằng cha Collin, vì sao cũng không khó gì mà không biết. Mẹ ta trả lời vừa nhìn chàng với cái nhìn đầy nọc độc và như hỏi han.

Nghe câu ấy, Rastignac nhảy chồm như muốn xô lại mẹ gái già và bóp họng mẹ. Cái nhìn mà anh ta hiểu tất cả về xảo quyết như một ánh sáng ghê gớm rơi vào hồn anh ta.

– Thôi để yên mẹ ta đó. Các khách trọ la lên.

Rastignac vòng tay đứng im.

– Ta phải tính xong với cô Judas, anh chàng họa sĩ nói với bà Vauquer. Bà chủ, nếu bà không đuổi mẹ Michonneau ra khỏi cửa, chúng tôi sẽ bỏ nhà bà mà đi

hết, và chúng tôi sẽ nói khắp mọi nơi là ở đây chỉ có những mật thám và tù phạm. Trái lại, chúng tôi sẽ im lặng về việc xảy ra, việc mà nghĩ cho cùng là ở những giới thượng lưu cũng có thì xảy ra, cho đến lúc người ta đánh dấu ở trán những tên tử khổ sai và người ta cấm chúng giả dạng làm trưởng giả thành Paris và làm khôi hài ngu ngốc như tất cả chúng nó.

Quả những lời này, bà Vauquer trở lại lạnh mạnh một cách kỳ diệu bà đứng thẳng lên, vòng tay, mở cặp mắt trong trẻo và hết dấu nước mắt.

– Nhưng, thưa ông, như vậy thì ông muốn cho nhà tôi bị phá sản hẳn? Ông Vautrin vừa... Ấy, trời ơi, bà ta ngưng và tự nói một mình, tôi không thể tránh gọi anh ta với cái tên người lương thiện! Đó, bà ta nói tiếp, đã một phòng trống, mà các ông còn muốn tôi phải cho thuê

thêm hai phòng nữa trong mùa mà ai cũng đã có chỗ rồi...

Bianchon bảo:

– Này các ông, chúng ta hãy lấy mũ và cùng đi ăn ở phía đường Sorbonne, tại nhà Flicoteaux đi.

Chỉ liếc nhìn qua, bà Vauquer đã tính ngay ra quyết định nào lợi nhất, rồi lăn người lại gần cô Michonneau.

– Cô này, cô bạn đẹp yêu quý của tôi, cô bạn không muốn cho nhà hàng tôi phải khai tử chứ? Cô thấy mấy ông kia đã xô đẩy tôi đến con đường cùng nào rồi. Cô hãy lên phòng cô tối nay đi.

– Không được, không được, chúng tôi muốn mục ta ra khỏi nhà ngay kìa. Các khách trọ la lên.

– Nhưng cô ta chưa ăn tối, cô khốn
đốn tội nghiệp kia. – Poiret nói với giọng
thảm hại.

– Mụ ta đi ăn tối đâu tùy ý. Nhiều
tiếng la ó lên.

– Ra khỏi cửa, con mụ mật thám!

– Ra khỏi cửa, bọn mật thám!

– Các ông hãy kính nể một một người
phái phụ nữ. – Poiret la to, anh ta bỗng
vượt lên được bậc dững cảm mà tình yêu
đã phú cho giống dê đực,

– Bọn mật thám không thuộc phái
nào cả.

– Phái... ái... ái ái, khá lắm!

– Ra cửa... ủa... ủa!

– Các ông, việc này thật bất nhã

Lúc đuổi người ta cũng phải có thể thức chứ. Chúng tôi đã trả tiền, chúng tôi ở lại. Poriet nói, vừa đội mũ kết lên đầu và ngồi trên ghế cạnh cô Michonneau mà bà Vauquer đang thuyết giáo.

– Đồ ác độc, họa sĩ nói với lão ta, thằng nhỏ ác độc nghe!

Bianchon bảo:

– Thôi, nếu các người không đi, thì chúng tôi đi.

Và các khách trọ cùng đi cả bọn về phía cửa phòng khách. Bà Vauquer la lên:

– Cô ơi, cô muốn sao đây? Tôi bị phá sản rồi. Cô không thể ở lại được, họ sẽ bạo động giờ đây.

Cô Michonneau đứng dậy.

– Nó sẽ đi! Nó sẽ không đi! Nó sẽ đi!
Nó sẽ không đi!

Những tiếng nói ấy bắt đầu liên tiếp nhau và giọng hiểm thù của những lời nói qua lại về cô ta buộc cô Michonneau phải ra đi, sau những điều khoản thì thâm với bà chủ nhà.

– Tôi lại đăng nhà trọ bà Buneaud, cô ta nói với về hăm dọa.

– Cô đi đâu tùy ý cô, bà Vauquer nói. Bà ta thấy sự lựa chọn một nhà cạnh tranh với bà ta là một nguyên rửa cay độc, và vì lẽ ấy đối với bà ta là một việc khả ố. Cô lại nhà mụ Buneaud, cô sẽ có thứ rượu có thể làm dê cũng phải nháy dưng và những chén đĩa mua ở bọn buôn lại.

18.

Các khách trọ lặng yên sắp thành hai hàng. Lão Poiret nhìn cô Michonneau một cách rất âu yếm, lão ta tỏ ra do dự một cách ngây thơ không biết phải theo cô ta hay ở lại, làm các khách trọ, sung sướng về cô Michonneau bỏ đi, đều nhìn nhau cười xoà.

– Xì, xì, xì! Poiret ơi, – anh họa sĩ nói. – Này, ếp là, ếp.

Anh nhân viên Bảo tàng viện hát

khôì hài đoạn đầu quen thuộc của một khúc tình ca!

Đi qua xứ Xi ri,

Chàng Dunois trẻ trung đẹp đẽ...

– Đi đi, anh thích chết đi rồi,
Bianchon nói,

– Ai theo bò nấy, phỏng dịch theo
Virgile. Anh giám thị nói.

Cô Michonneau cử động muốn nắm tay lão Poiret vừa nhìn lão ta, lão không thể gượng lại cái kêu gọi đó và đến đưa cánh tay cho mục ta tựa. Tiếng vỗ tay và tiếng cười nổ vang lên.

– Hoan hô Poiret! Anh già Poiret!
Thần Ái tình Poiret! Thần chiến tranh!
Poiret dũng cảm!

Vừa lúc ấy, một người đưa thơ bước

vào trao cho bà Vauquer một cái thơ. Bà ta đọc xong là ngã phịch xuống ghế.

– Vậy thì chỉ còn đốt nhà tôi nữa là xong, sấm sét đánh vào nhà tôi rồi! Cậu Taillefer con đã chết lúc ba giờ. Tôi đã bị phạt vì cầu cho các bà kia gặp may và hại cho chàng thanh niên khốn nạn kia. Bà Couture và cô Victorine đòi đồ đạc áo quần của họ lại, họ đến ở nhà ông thân cô ta. Ông Taillefer cho phép con gái ông giữ bà quả phụ Couture làm nữ tùy tùng. Bốn phòng trống, mất năm người trọ...

Bà ta ngồi xuống và có vẻ gần khóc.

– Tai họa đã vào nhà tôi. Bà ta kêu lên. Tiếng một chiếc xe dừng lại bỗng vang lên ngoài đường.

– Lại một việc may gì bất ngờ nữa? – Mụ Sylvie nói.

Ông Goriot bỗng lộ ra một bộ mặt xán lạn hồng hào đầy hạnh phúc làm người ta có thể tưởng như ông ta sống lại.

– Goriot đi xe à? Các khách trọ nói. Trời sập mất rồi!

Ông già hiền lành đi thẳng lại phía Eugène; anh chàng này đang trầm ngâm suy nghĩ trong một góc. Ông lại nắm tay anh ta.

– Đi đi. Ông ta vui vẻ nói.

– Ông không biết việc xảy ra sao?

– Eugène nói – Vautrin, là một tù nhân người ta mới bắt, và con trai ông Taillefer đã chết.

– Ủa, thì việc gì đến ta đâu? Ông Goriot trả lời. Tôi ăn tối với con gái tôi, ở

nhà anh, nghe không. Nó đang đợi anh, đi đi!

– Ông ta lôi mạnh tay Rastignac, buộc anh ta phải bước đi, và tựa như bắt cóc anh ta như một tình nhân.

– Chúng ta ăn đi. Nhà họa sĩ nói.

Lúc ấy, mỗi người kéo ghế ngồi vào bàn.

– Thế này nữa! Mẹ Sylvie mấp nói. Cái gì hôm nay cũng là tai họa, món cừu nấu đậu của tôi bị khô rồi. Ô! quý vị ăn nó cháy vậy, thầy kẹ!

Bà Vauquer không còn can đảm nói lên một lời lúc thấy chỉ còn mười người ngồi ăn, thay vì mười tám người, nhưng mọi người đều cố an ủi bà ta và làm vui bà ta.

Các khách ăn ngoại trú nói chuyện về Vautrin và các sự việc xảy ra trong ngày, rồi chẳng bao lâu lại theo chiều ngoằn ngoèo của câu chuyện mà bàn đến những chuyện đấu kiếm ngực đồ, công lý, sự cải hoá pháp luật các nhà giam. Thế rồi họ sa lầy Jacques Collin, Victorine và anh nàng đến ngàn dặm. Dầu họ chỉ mười người, mà họ la hét như hai chục người, và hình như đông hơn cả ngày thường; đó tất cả sự khác biệt của bữa hôm nay và bữa ăn hôm qua. Sự vô tâm của đám người ích kỷ này mà ngày mai sẽ có những việc hằng ngày khác của thành Paris để tiêu thụ, sự vô tâm của họ đã thắng, và cả bà Vauquer cũng dụi đi vì hy vọng mỗi hy vọng đã đưa lại với tiếng nói của mẹ Sylvie mập.

Cả ngày hôm ấy cho đến tối là một ảo hình đối với Eugène. Dầu tánh tình

cương nghị, và trí óc tốt, anh lúc ngồi cạnh ông già Goriot trong xe ngựa cũng không biết làm sao mà sắp đặt tư tưởng anh ta cho có thứ lớn. Những lời ông già biểu lộ mỗi hoan hỉ hiếm có và dội bên tai anh ta, tiếp sau bao nhiêu xúc động, như những lời nghe trong giấc mộng.

– Buổi sáng nay thế là hết rồi. Ta sẽ ăn bữa tối cùng nhau, anh hiểu chưa? Đã bốn năm, tôi không ăn cơm với con Delphine tôi, con nhỏ Delphine của tôi. Tôi sẽ có nó bên tôi cả một buổi tối. Chúng tôi ở nhà anh từ sáng nay. Tôi đã làm việc như một tên lao công, bỏ cả áo ra. Tôi đã giúp khuân vác bàn ghế. Ồ, ờ! anh không biết nó ngồi ăn dễ thương đến thế nào, nó sẽ săn sóc tôi: «Này, ba, dùng món này đi, ngon lắm.» Thế là tôi không ăn được. Ồ! Đã lâu tôi không yên với nó được, như chúng ta sắp bị rầy đến nơi đây!

– Nhưng, Eugène nói, hôm nay thiên hạ bị đảo lộn hết sao?

– Đảo lộn à? Nhưng có lúc nào thiên hạ được yên ổn như thế này đâu. Tôi chỉ thấy những khuôn mặt vui vẻ ngoài đường, những người bắt tay nhau, và ôm hôn nhau: những người bắt tay nhau, và sung sướng như họ sắp đi dùng bữa nhà con gái họ, dự tiệc ở một bữa ăn ngon lành mà nó đã đặt mua trước mặt tôi nhà cà phê người Anh. Ồ, nhưng gần bên nó thì dầu trầm cũng ngọt như mật.

– Tôi như sống lại vậy. Eugène nói.

– Ừa mà, đi đi chớ, anh đánh xe! Ông Goriot la lên vừa mở tấm kính phía trước xe. Đi mau, tôi sẽ biếu anh một trăm xu để nhậu chơi nếu anh đưa tôi đến chỗ anh đã biết trong mười phút.

Nghe lời hứa hẹn kia, người đánh xe vượt ngang thành Paris nhanh như chớp.

– Nó không di dịch chút nào, anh đánh xe này.

– Mà ông cụ đưa tôi đi đâu đây?

– Tới nhà anh mà.

Xe ngừng lại ở đường D'Artois, ông già xuống trước và ném cho cho người đánh xe mười quan với sự xa hoa của một người góa vợ lúc đang quá vui thú, không để ý đến gì nữa.

– Đi, đi lên đi. Ông già nói với Rastignac vừa dẫn anh ta bằng qua một cái sân và đưa anh ta lên trước cửa một phòng ở lầu ba, ở phía sau một cái nhà mới có vẻ đẹp đẽ.

Ông Goriot không cần kéo chuông.

Thérèse, mở phòng của bà De Nucingen mở ngay cửa cho họ. Eugène ở trong một căn nhà thanh niên xinh đẹp, gồm một phòng đợi, một phòng khách nhỏ, một buồng ngủ, một thư phòng nhìn ra vườn. Trong phòng khách nhỏ, mà bàn ghế và cách trang trí có thể so sánh được với tất cả những cái gì xinh đẹp nhất, duyên dáng nhất, anh ta trông thấy Delphine dưới ánh đèn nến, Delphine ở một ghế nhỏ cạnh lò lửa, đứng dậy, để cái quạt che lửa lên lò sưởi, và nói với giọng đầy âu yếm:

– Vậy là phải đi tìm ông đến nhĩ, ông có hiểu biết gì đâu!

Mụ Thérèse đi ra. Chàng sinh viên ôm ngay Delphine vào cánh tay, xiết mạnh nàng và vui mừng đến khác. Cái tương phản cuối cùng này giữa cái anh thấy và cái anh đã mục kích trong một

ngày mà bao nhiêu tức bực đã làm mệt mỗi tâm trí anh, mỗi tương phản này đã gây cho Rastignac một cơn cảm xúc mạnh mẽ.

– Ba đã biết nó yêu mày mà. Ông già Goriot nói nhỏ với con gái ông trong lúc Eugène một nhừ ngồi phệt xuống ghế nhỏ, không thốt được một lời và cũng không biết cái đùa tiên cuối cùng này đã gõ cách nào.

– Này, đi xem này. De Nucingen phu nhân nói vừa nắm tay anh ta dẫn qua một phòng mà những tấm thảm cùng bàn ghế và mọi chi tiết đều gọi lại cái buồn Delphine trong một khuôn khổ bé nhỏ hơn.

– Còn thiếu cái giường, Rastignac bảo.

– Vâng, thưa ông ạ. Nàng nói vừa đỏ bừng mặt và xiết chặt tay chàng Eugène nhìn nàng và, tuy còn trai trẻ, cũng hiểu tất cả cái then thùng chân thật trong lòng một đàn bà yêu đương.

– Anh là một người mà người ta phải yêu quý mãi mãi. Nàng nói vào tai chàng. Vâng, tôi dám nói như thế, vì ta đã hiểu nhau nhiều tình yêu càng nồng nhiệt là chân thật, nó càng phải che đậy, bí ẩn. Đừng cho ai biết bí mật của chúng ta.

– Ô! Tôi, thì tôi không phải là ai lạ đâu. Ông Goriot cầu nhàu nói.

– Ba đã biết... Ba... tức là chúng tôi đấy mà, Ba...

– Ô! Đó là điều tôi muốn. Các người đừng để ý đến tôi nhé?

Tôi đi, tôi đến như một lương thần

có mặt cùng hết, và người ta biết sự hiện diện mà không thấy hình. Ấy đó, bé Delphienette Ninette, Dedel! Ba đã chẳng có lý mà bảo con là: “Có một phòng xinh đẹp ở đường d’Artois, trang hoàng nó cho anh ta đi”. Con không muốn.

Ồ chính Ba là kẻ sáng tạo ra nguồn vui của con, cũng như đã sáng tạo ra con. Nhưng người cha luôn luôn phải “cho” để được sung sướng. Cho luôn luôn; như thế mới làm ra ta là cha.

– Sao? Eugène hỏi,

– Vâng nó không muốn, nó sợ người ta bàn tán đại dột hình như thiên hạ đánh giá hạnh phúc! Nhưng tất cả đàn bà đều mơ ước làm được việc nó làm...

Ông già Goriot nói một mình.

De Nucingen phu nhân đã dẫn Ras-

tignac vào thư phòng, và tiếng một cái hôn đã vang lên ở đâu đó cái hôn nhẹ. Phòng này hoà hợp với căn nhà phong nhã trong đó không thiếu một món gì.

– Người ta có đoán trúng ước vọng của anh không? Nàng nói lúc trở qua phòng khách để ngồi ăn.

– Vâng đúng, quá đúng. Than ôi! Cái kiêu xa quá đầy đủ này những mộng ước thể hiện này, tất cả thi vị của một đời sống trẻ trung phong nhã, tôi quá cảm thấy trong lòng để xứng đáng hưởng tất cả; nhưng tôi không thể nhận nó ở em, và tôi còn quá nghèo nàn để...

– Ô! ô! Anh đã cưỡng chống lại tôi rồi. Nàng nói với một vẻ uy quyền mai mỉa vừa bĩu môi một cách xinh xắn, như các bà thường làm lúc muốn chế giễu một điều ngán ngại để đánh tan đi.

Hôm ấy, Eugène đã quá thận trọng tự vấn lương tâm, và vụ bắt bớ Vautrin đã làm cho chàng thấy rõ vực thẳm trong đó chàng suýt rơi xuống; vụ ấy vừa mới củng cố mãnh liệt những tình cảm cao đẹp thanh nhã của chàng, nên chàng không nhượng bộ trước lối bác bỏ êm ái những ý tưởng cao thượng của chàng. Một mối buồn sâu sắc xâm chiếm lòng anh.

– Sao! Bà De Nucingen nói, anh từ chối à? Anh biết từ chối như vậy có ý nghĩa thế nào không? Anh ngờ vực tương lai, anh không dám dính dáng với em. Như thế là anh sợ phải phản bội tình yêu mến của em? Nếu anh yêu em, nếu em... yêu anh, tại sao anh lui bước trước những ơn nghĩa nhỏ mọn này? Nếu anh biết sự vui thích của em lúc phải săn sóc việc nhà một người trai như vậy anh sẽ

không do dự, anh sẽ xin lỗi em. Em có số tiền của anh, em đã dùng nó, chỉ có thể. Anh tưởng anh cao thượng, mà anh nhỏ nhen Anh đòi hỏi nhiều hơn. À – nàng vừa nói vừa nói vừa bắt gặp một nét nhìn say đắm trong mắt Eugène – mà anh lại làm điệu với những chuyện tầm phào. Nếu anh không yêu em, à vâng, thì anh đừng nhận vận mạng em chỉ ở trong một tiếng nói. Anh hãy nói đi!

Nhưng, Ba à, Ba nói với anh ấy vài lý lẽ vững chắc đi, nàng tiếp thêm vừa quay lại phía cha nàng, sau. một lúc ngừng lại. Anh ấy tưởng con không hay giận bằng anh ấy về phương diện danh dự sao?

Ông Goriot luôn luôn mỉm cười như một người ghiền á phiện lúc đứng xem, lúc nghe cuộc cãi vã đầy đáng yêu này.

– Bé con! Anh ở ngưỡng cửa đời,

nàng tiếp vừa cầm tay Eugène, anh gặp một hàng rào mà lắm người không vượt nổi một bàn tay đàn bà mở ra cho anh, mà anh lại thụt lùi! Nhưng anh sẽ thành công, anh sẽ làm nên sự nghiệp vẻ vang, sự thành công đã viết sẵn trên cái trán đẹp của anh. Lúc ấy anh không thì trả lại cái tôi cho anh mượn hôm nay sao? Xưa các bà chẳng biểu các hiệp sĩ của họ những áo giáp, kiếm mao, thiết bào cùng chiến mã, để họ có thể chiến đấu cho phương danh các bà trong những đấu trường là gì?

Anh Eugène à, vậy là những vật tôi biểu anh giờ đây là những khí giới của thời đại, những dụng cụ cần thiết cho những ai muốn trở nên một cái gì. Xinh thay cái gác xép nơi anh ở trọ, nếu nó giống cái phòng của Ba em! Ủa này, thế ta không ăn đi sao? Anh muốn làm buồn

em sao? Trả lời đi nào? – Nàng nói vừa lay mạnh tay anh ta – Trời ơi, Ba làm cho anh ấy quyết định đi nào, hay tôi đi ngay và không đời nào gặp anh ta lại nữa đâu.

– Ta sẽ làm cho các người quyết định. Anh Eugène quý mến à? Anh sắp vay tiền bọn Do thái phải không nhỉ?

– Phải đến nước thế rồi.

– Được rồi! Tôi chắc ở lời anh đấy nha, ông giá tiếp vừa rút ra một cái ví xấu bằng da đã sờn mòn. Tôi đã làm thẳng Do thái tôi đã trả tất cả hoá đơn, đây này. Anh không phải mắc chịu một món gì ở đây cả. Không bao nhiêu, lỗi năm ngàn quan là cùng. Chính tôi cho anh vay. Anh sẽ không từ chối tôi, tôi không phải là một phụ nữ. Anh sẽ ký cho tôi một mảnh giấy vay, rồi anh sẽ trả lại tôi sau này.

Mấy giọt nước mắt chạy vòng quanh trong mắt Eugène và Delphine hai người ngó nhau. Mà ngạc nhiên. Rastignac đưa tay cho ông già hiền hậu và xiết chặt.

– Ồ có gì nào! Các người không là con tôi sao? Ông Goriot nói

– Nhưng cha tội nghiệp của con, Ba đã làm cách nào? – bà De Nucingen nói.

– À, thì đây này. Lúc ba đã làm cho con nhất định để anh ấy gần con, lúc Ba thấy con mua đồ như để cho một tân nhân, Ba tự nói: «Con nhỏ sẽ lúng túng rồi!» Người đại tụng cho là việc kiện chống con để nó trả gia tài lại cho con, sẽ kéo dài mất sáu tháng, Được rồi. Ba bèn bán số niên kim chung thân của Ba là một ngàn ba trăm chục «liu», với mười lăm ngàn quan, Ba đã lập được một niên kim suốt đời là một ngàn hai trăm quan

có tiền bảo chúng chắc chắn, và Ba đã trả các nhà hàng với số tiền còn lại, các con à. Ba thì Ba đã có trên kia một cái phòng tốn 50 «écus» một năm, Ba có thể sống như ông hoàng với bốn chục xu mỗi ngày, mà Ba còn dư giả nữa. Ba chẳng làm hao mòn gì cả, Ba gần như không cần đến áo quần. Thế là đã mười lăm ngày nay, Ba đã đắc ý cười thầm vừa tự bảo: «Chúng sẽ hạnh phúc làm sao!» Ấy đấy, các con chẳng hạnh phúc là gì?

– Ô, Ba ơi, Ba ơi! De Nucingen nói vừa nhảy choàng lại phía cha nàng. Ông già đặt nàng ngồi trên đầu gối ông.

Nàng hôn hít cha già, để đám tóc vàng mơn trớn má ông, và chảy nước mắt trên khuôn mặt già hớn hở, tươi sáng.

– Ba yêu quý ơi. Ba mới thật là người cha! Không, dưới vòm trời không được

hai người cha như Ba đầu. Eugène đã thương mến Ba nhiều từ trước, hưởng hồ bây giờ nữa!

– Ô, các con ơi, ông Goriot nói, Ông già đã mười năm nay không còn cảm thấy tim con ông đập trên tim ông, Ô bé Delphinctte, con muốn Ba chết vì sung sướng sao! Quả tim khốn nạn của Ba như tan vỡ. Này, anh Eugène, thế là chúng ta hết nợ nhau rồi đấy!

Và ông già ôm xiết chặt con một cách man dại say sưa đến nỗi nàng nói:

– Ôi! Ba làm con đau.

– Ba làm đau con à! Ông già tái mặt hỏi. Ông nhìn con với vẻ đau đớn siêu phàm. Muốn miêu tả vẻ mặt của đấng Cơ đốc về tình cha này, ta phải tìm so sánh ở các hình ảnh của các họa vương

đã sáng tác để miêu tả khổ nạn mà đấng Cứu thế đã chịu đựng cho nhân loại. Ông Goriot nhẹ nhàng hôn lên chỗ thắt lưng mà ngón tay ông đã xiết quá mạnh.

– Không, không, cha không làm con đau chớ?

– Ông ta tiếp vừa mỉm cười hỏi con; chính con làm Ba đau với tiếng la lên của con đấy. Giá đắt hơn, ông ta nói nhỏ với con gái vừa hôn một cách giữ gìn, nhưng phải phỉnh anh chàng; nếu không nó giận.

Eugène sững sờ trước lòng tận tụy vô tận của con người này, và ngấm nhìn vừa tỏ lộ sự thán phục ngây thơ mà đối với tuổi trẻ là một niềm tín ngưỡng.

– Tôi sẽ xứng đáng với tất cả cái này. Anh ta nói to.

– Ôi, anh Eugène của em, lời anh vừa nói mới đẹp đẽ làm sao!

Rồi Bà Nucingen hôn anh sinh viên ở trán.

Vì con, mà anh ấy đã khước từ cô Taillefer và những triệu bạc của cô ta. Vâng, con nhỏ yêu anh ta; và anh nó chết rồi là nó giàu như Crésus.

– Ô, sao lại nói chuyện đó ra làm gì? Rastignac kêu lên.

– Eugène, à – Delphine nói nhỏ với anh ta – giờ tôi có một điều tiếc về buổi tối nay. Ôi! Em sẽ yêu anh nhiều và mãi mãi.

– Đây là một ngày đẹp nhất của Ba từ hồi đám cưới các con! – Ông Goriot nói – Thượng đế muốn bắt tôi đau khổ đến đâu cũng được miễn đừng đau khổ

bởi các con. Tôi sẽ tự nói: “Tháng hai của năm này, tôi đã được sung sướng trong một lúc hơn cả người khác có thể sung sướng suốt một đời.

– Con nhìn Ba đây, cưng này! – ông ta nói với con gái, – Con gái tôi đẹp quá phải không? Anh nói giùm tôi, anh đã gặp nhiều đàn bà có sắc diện hồng hào mỹ lệ như vậy chưa, với cái núm đồng tiền như vậy chưa? Không, phải không? Vậy mà chính tôi đã tạo ra người đàn bà xinh đẹp này. Từ nay, sẽ sung sướng vì anh, nó còn đẹp hơn ngàn lần nữa. Tôi có thể xuống âm phủ bây giờ đây, anh bạn láng giềng ạ, nếu anh thích cái phần thiên đàng của tôi thì tôi biếu anh đó. Thôi ta ăn đi, ăn đi, ông ta tiếp không còn biết nói gì nữa, tất cả đều của ta đấy.

– Ba tội nghiệp quá!

– Cũng à, nếu con biết, ông ta nói vừa đứng dậy đi lại phía nàng, ôm đầu nàng và hôn giữa các bím tóc của con gái ông, con có thể làm cho Ba sung sướng biết chừng nào mà không tốn kém bao nhiêu! Thỉnh thoảng con lại thăm Ba, Ba sẽ ở trên kia, con chỉ đi có một bước. Con hứa với ba, nghe!

– Vâng, thưa Ba ạ.

– Con nói nữa đi.

– Vâng, Ba yêu mến của con ạ.

– Con hãy im lặng, có lẽ Ba bắt con nói đến trăm lần nếu Ba cứ nghe lòng Ba. Ta ăn đi.

19.

Cả buổi tối hôm đó toàn xảy ra những trò trẻ con, mà ông già Goriot không phải là kẻ ít điên cuồng nhất giữa ba người. Ông nằm dưới chân con ông để hôn chân nàng; ông nhìn triền miên vào mắt nàng, ông cọ đầu ông vào áo nàng; và ông làm mọi thứ điên cuồng như một gã tình nhân hết sức trẻ trung và hết sức âu yếm.

– Anh thấy không, Delphine bảo Eugene, lúc Ba ở với chúng ta, thì tôi phải

hoàn toàn thuộc về ông. Như thế có lúc cũng bức mình lắm đấy.

Eugène nhiều lúc cũng đã muốn tỏ ra những cử chỉ ghen tị, không thể trách cứ lời này bao hàm nguyên lý của mọi mối bạc bẽo.

– Vậy thì lúc nào nhà mới xong kia? Eugène nói vừa nhìn quanh cái phòng. Vậy ta phải từ biệt nhau tối nay sao?

– Vâng; nhưng mai anh sẽ đến dùng bữa tối với em nàng nói với vẻ láu lỉnh, Mai là ngày hát của hý viện Ý.

– Tôi sẽ đi xem ở ghế trước sân khấu, ông Goriot nói.

Mười hai giờ đêm. Xe bà De Nucingen đợi. Ông Goriot và chàng sinh viên trở về nhà Vauquer vừa nói chuyện về Delphine với một lòng hân hoan càng

lúc càng tăng gia, gây nên một chiến dịch về cách diễn tả giữa hai mối tình mãnh liệt kia. Eugène không thể tự giấu được là mối tình của người cha mà không một tư lợi nào làm hoen ố, đã thắng mối tình của anh ta vì tính kiên từ và vĩ đại của nó. Ngẫu tượng vẫn luôn luôn tinh khiết và đẹp đẽ đối với người cha, và lòng yêu quý của ông tăng thêm do cả dĩ vãng và tương lai. Hai người trông thấy bà Vauquer một mình cạnh lò sưởi, giữa mẹ Sylvie và Christophe. Bà chủ già ngồi đó như chàng Marius trên phế tích thành Carthage. Bà ta đợi hai khách trọ còn lại của bà, vừa sầu thảm với mẹ Sylvie. Tuy Byron đã gán cho Le Tasse nhiều câu than vãn khá hay, nhưng câu này rất xa sự thật sâu sắc đã thoát ra từ những lời than vãn của bà Vauquer.

– Vậy là sáng mai chỉ còn làm có ba ly

cà phê thôi, Sylvie nhỉ. Hề! Nhà tôi hoang phế, thật đã tan nát lòng chưa? Đời sống còn ra sao nếu không còn những khách trọ của tôi nữa? Ra gì nữa đâu. Thế là nhà tôi hết cả người ở rồi, mà người là đồ đạc của nó. Đời sống ở trong đồ đạc. Tôi làm gì với Trời để bị những tai họa này, Đậu và khoai ta trữ cho hai mươi người dùng, Cảnh sát trong nhà tôi! Thế ta chỉ còn ăn khoai thôi à! ta phải đuổi thằng Christophe vậy!

Thằng người tỉnh Savoie đang ngủ, bỗng thức giấc nói:

– Thưa bà, cái gì ạ?

– Thằng nhỏ tội nghiệp! Nó như con chó giữ nhà vậy. Sylvie nói.

– Một mùa chết, mọi người đều có chỗ cả rồi. Khách trọ còn đâu rơi đến

cho tôi nữa? Tôi cuồng trí mất thôi. Còn con mẹ Michonneau đánh ác kia nó còn cướp mất thằng cha Poiret nữa! Con mẹ làm gì để lôi cuốn thằng cha kia nó theo mẹ như con chó con vậy kia?

– Ái chà, Sylvie gật đầu nói, những nữ gái già ấy, họ nhiều thủ đoạn lắm mà.

– Ông Vautrin tội nghiệp kia mà họ làm ra một tên tội đồ, này Sylvie à, ta vẫn không ngờ được, thật quá sức tao nghĩ, Một người vui vẻ như thế, xài cả phê pha rượu đến mười lăm quan mỗi tháng, và luôn luôn trả tiền sòng phẳng.

– Và còn rộng rãi nữa! – Christophe nói.

– Người ta lắm rồi! – Sylvie nói.

– Không mà ông ta tự ý nhìn nhận

mà – bà Vauquer tiếp – Thế mà những việc ấy lại xảy ra tại nhà tôi, trong một xóm không tiếng tăm gì cả. Lấy danh dự người phụ nữ lương thiện mà thế, tôi như nằm mơ vậy. Vì, mà xem, ta đã thấy Louis XVI gặp nạn, Hoàng đế mất ngôi, ta đã thấy ngài trở về và lại mất ngôi; tất cả những việc ấy đều trong phạm vi những việc có thể xảy ra; chứ làm gì có sự may rủi đối với những nhà trọ trung lưu người ta có thể không có vua, nhưng người ta luôn luôn phải ăn; Mà lúc một người đàn bà lương thiện, dòng dõi De Conflans, dọn ăn với đủ thứ món ngon lành, thì chỉ có tận thế mới là... Vâng, vậy đó, tận thế rồi mà!

– Thế mà ta lại nghĩ đến con mụ Michonneau nó đã làm hại bà thế này, mà còn sắp lãnh một niên kim một ngàn đồng «écus»... Mụ Sylvie nói.

– Đừng nói tới nó nữa mà, nó là một con ăn cướp mà! Mà nó còn lại ở tại nhà mộ Buneaud nữa, mới là thậm tệ chứ! Nó có thể làm đủ thứ mà, chắc nó đã hành động nhiều việc ghê tởm, nó giết người trộm cắp hồi trước. Đáng nó phải đi ở tù thay cho người quý mến khổ nạn kia...

Lúc ấy, Eugène và ông Goriot gọi cửa.

– À! Hai bạn trung thành của ta kia. Bà quả phụ nói vừa thở ra.

Hai bạn trung thành chỉ còn nhớ mảy may đón những tai hại của nhà trọ, báo tin cho bà chủ hay, không chút kiêu cách, rằng họ sẽ dọn đi ở đường Chaus-sée d'Antin.

–Ồ! Sylvie ơi, đó lá bài chót của ta đó, Này các ông, các ông đã đánh tôi

miếng đòn chí tử, miếng đòn trúng ngay bao tử tôi. Tôi có một đòn ngang đó. Một ngày hôm nay đã làm tôi già thêm mười tuổi đầu. Tôi sẽ điên mất, đó là lời nói danh dự! Đâu để làm gì bây giờ? Ô nếu ta chỉ còn một mình đây, thì may này đi đi thôi, Christophe ạ. Chào các ông, chúc ngủ ngon.

– Bà ta sao thế? Eugène hỏi mẹ Sylvie.

– Ái chà! Tất cả mọi người đều đi hết vì những công chuyện xảy ra, làm bà ta loạn óc. Ấy tôi nghe bà ta khóc. Thút thít vậy cũng đỡ cho bà. Từ ngày làm với bà, nay là lần thứ nhất, bá mới xối nước mắt ra đấy!

Ngày hôm sau, bà Vauquer, theo lời bà ta, bà cũng tự nói phải trái lại. Nếu bà ra vẻ như một người đàn bà đã mất hết khách trọ, và cuộc sống đã bị đảo lộn, bà

ta vẫn tỉnh trí, và biểu lộ một sự đau đớn thật sự, một đau đớn sâu đậm, cái đau đớn do quyền lợi bị thiệt hại, do những tập quán bị đứt gãy. Chắc hẳn cái nhìn của một tình nhân qua những nơi người yêu đã sống, lúc rời bỏ những chỗ ấy mà đi, không buồn thảm bằng cái nhìn của bà Vauquer qua cái bàn ăn trống khách hàng. Eugène an ủi bà ta và cho bà ta hay là Bianchon sắp hết thời kỳ nội trú trong vài ngày, sẽ về đây thay thế anh ta; là anh nhân viên Bảo tàng viện vẫn tỏ ý muốn lấy cái phòng của bà Couture, và như thế chỉ trong ít lâu nhân số của bà ta sẽ tăng lên.

– Cầu cho Thượng đế nghe lời ông, ông bạn quý mến ạ! Nhưng tai họa đã ở đây rồi. Trong mười ngày nữa. sự chết chóc sẽ đến để ông xem – Bà ta nói vừa nhìn phòng ăa với cặp mắt sầu thảm. –

Thần chết sẽ bắt ai đây?

– Ta dọn nhà đi tốt hơn. – Eugène bảo nhỏ ông Goriot.

Sylvie chạy vào với vẻ kinh hoàng:

– Bà ơi, đã ba ngày rồi tôi không thấy con mèo Mun.

– ôi thôi! nếu con mèo tôi chết, nếu nó bỏ ta nó đi, thì tôi.

Bà quả phụ không nói hết ý bà ta chấp hai tay lại ngủ ngửa lên lưng ghế bành, thất vọng vì cái điểm ghê gớm kia,

Lối mười hai giờ trưa, giờ các người phát thư đến xóm Panthéon, Eugène nhận một lá thư bỏ phong bì đẹp để niêm phong với huy hiệu De Beauséant. Thư mang một thiệp mời ông và bà De Nucingen dự buổi đại dạ hội khiêu vũ tại

nhà nữ bá tước và đã báo trước từ một tháng kèm theo thiệp mời có mấy chữ gửi cho Eugène:

«Thưa ông,

Tôi nghĩ rằng ông sẽ hoan hỉ thay mặt tôi để tỏ bày những cảm tình của tôi với De Nucingen phu nhân, tôi gửi đến ông thiệp mời ông đã yêu cầu, và tôi rất sung sướng sẽ được làm quen với bào muội bà De Restand. Vậy ông dẫn giùm người đẹp lại nhà, và làm sao để bà ta khỏi thu hết lòng yêu mến của ông, vì ông chịu tôi rất nhiều tình mến yêu để đáp lại lòng tôi đối với ông.

Nữ bá tước De Beauséant»

Eugène tự nói một mình lúc đọc lại mấy chữ này:

Nhưng De Beauséant phu nhân đã

nói khá rõ ràng với ta là không muốn tiếp nam tước De Nucingen kia mà.

Anh ta vội vàng đi lại nhà Delphine sung sướng được đem lại cho nàng một niềm vui mà chắc chắn anh sẽ được thưởng. Bà De Nucingen đang ở buồng tắm. Rastignac đợi trong khuê phòng, lòng nung đốt bởi những nỗi sốt ruột tự nhiên đối với một thanh niên hăng hái và đang nóng chiếm được người tình hằng thèm muốn trong một năm trường. Đây là những xúc động không trở lại hai lần trong đời những chàng trai trẻ. Người đàn bà đầu tiên thật có tính một đàn bà, mà một người đàn ông quyến luyến, nghĩa là người đã hiện ra cho chàng trong vẻ huy hoàng của những cái phụ thuộc của xã hội Paris, người đàn bà ấy không có ai là đối thủ. Tình yêu ở Paris không giống mảy may các tình yêu khác. Đàn

ông cũng như đàn bà ở đây không ai lăm về những cái phô trương trang hoàng với những khuôn sáo mà ai cũng trưng bày cho đúng nghi thức những tình thân yêu gọi là lý tưởng. Trong xứ này, người phụ nữ không những phải thỏa mãn lòng mình và tình dục, họ biết chắc chắn là họ phải làm những trách vụ lớn hơn đối với ngàn cái phù khoa của cuộc đời. Nhất là ở đây, bản chất tình yêu là khoe khoang là vô sĩ, là xài phí, là iữa bịp và xa hoa. Nếu tất cả mệnh phụ của triều đình vua Louis XIV đều thèm muốn tình yêu của vị đại vương này đối với cô De La Vallière tình yêu quyến rũ làm vương quên rằng mỗi tay áo của nàng tốn một ngàn «écus» lúc đại vương xé nó để giúp quận công De Vermandois dễ dàng vào giới thượng lưu, thì người ta có thể đòi hỏi gì người khác nữa? Các người phải trẻ trung, giàu, và có chức tước, phải hơn

thế nữa, nếu có thể; các người càng nhiều hương trầm đốt trước ngẫu tượng, ngẫu tượng càng hậu đãi các người, nếu các người có một ngẫu tượng. Tình là một tôn giáo, và sự thờ phụng nó còn tốn kém hơn tất cả các tôn giáo khác; ái tình qua mau lẹ, nhưng nó chạy qua như đứa trẻ thích đánh dấu con đường đã qua bằng những cuộc tàn phá. Tình cảm cực kỳ phong phú là nguồn thơ của các gác xép nghèo nàn; không có sự phong phú ấy, thì ái tình ở đó ra sẽ sao? Nếu pháp triển hà khắc thành Paris có trường hợp ngoại lệ những trường hợp này chỉ thấy ở nơi hiu quạnh ở những tâm hồn không bị lôi cuốn bởi những lý thuyết xã hội, sống gần suốt trong, chảy lẹ mà không ngừng; những tâm hồn trung thành với những bóng cây xanh tươi, sung sướng được nghe tiếng nói của thiên nhiên, ghi vào muôn vật và lại được thấy ở chính những

tâm hồn ấy vừa kiên nhẫn chờ đợi mọc cánh vừa thương hại thể nhân Nhưng Rastignac, giống như đa số thanh niên đã nếm trước những cái cao sang, muốn đầy đủ võ trang mới vào trường tranh đấu của đời; anh ta đã mang lấy cái nồng nhiệt của đời, và có lẽ cảm thấy mình đủ sức mạnh để chế phục cuộc đời, nhưng không biết phương tiện và mục tiêu của tham vọng này là gì Thay vì một mối tình trong sạch và thiêng liêng tràn ngập cả cuộc sống, lòng thêm khát uy quyền có thể thành điều tốt đẹp; chỉ cần trút bỏ mọi quyền lợi cá nhân và chẳng hạn như nhằm sự vĩ đại của một sứ làm mục đích cho mình. Nhưng chàng sinh viên chưa đến cái mức ở đó con người có thể ngắm nhìn giòng đời và xét đoán nó. Từ trước đến giờ ta chưa hoàn toàn đủ sạch cái mê luyến của những ý tưởng non tươi và thơm tho nó bao bọc tuổi trẻ những đứa

bé sống ở thôn quê như trong một vùng lá cây. Anh ta vẫn do dự chưa quyết tâm vượt bến qua kinh thành Paris.

Tuy tính tò mò nồng nhiệt, anh ta giữ vài ẩn ý về cuộc đời hạnh phúc của nhà quý phái thật sự sống giữa thành trì của mình. Nhưng bao nhiêu dè dặt cuối cùng của anh ta đã tan biến hôm qua, lúc anh ở trong căn nhà của mình, lúc thụ hưởng những cái lợi vật chất của giàu có, như anh ta đã từ bao lâu hưởng được cái lợi tinh thần vì dòng dõi. anh đã trút bỏ cái lối người hàng tỉnh, và đã êm ái đặt mình trong một phương vị do đó anh trông thấy một tương lai rực rỡ. Vì thế lúc đang ngồi ẻo lả để đợi Delphine trong cái trang đài xinh xắn đã hơi trở thành là phòng của anh ta, anh ta thấy mình quá xa anh chàng Rastignac một năm trước đây vừa mới đến Paris,

đến nỗi rằng lúc ngắm nhìn anh chàng kia do một tác dụng quang học tinh thần anh ta tự hỏi không biết lúc này mình còn tự giống mình nữa chẳng.

– Phu nhân đang ở trong buồng. Thérèse nói, làm anh ta giật nảy cả mình.

Anh ta tìm thấy Delphine nằm trên ghế dài gần lửa, tươi tắn khỏe khoắn. Nhìn nàng trái mình trên những mớ là lượt, ta không thể không sánh nàng với những cây đẹp của Ấn độ mang trái trong cành hoa.

– Ấy! Chúng ta đây rồi. Nàng nói với giọng cảm động.

– Đoán thử xem coi tôi đem tại cho em những gì. Eugène nói vừa ngồi gần nàng và cầm tay nàng hôn.

Bà De Nucingen làm một cử động

vui mừng lúc đọc thiệp mời. Nàng quay lại Eugène cặp mắt đắm lệ, và choàng hai tay lên cổ chàng để kéo lại gần nàng trong lúc cuồng nhiệt vì thoả mãn kiêu kỳ.

– Thế mà vì ông (vì anh, nàng nói nhỏ bên tay chàng; con Thérèse ở bên phòng làm tốt của em. ta nên thận trọng!), vì ông mà tôi được cái hạnh phúc này? Vâng tôi dám gọi cái này là một hạnh phúc. Nhận được vì ông, phải chăng đây còn hơn một chiến thắng cho lòng tự ái? Không ai muốn giới thiệu tôi vào cái giới này. Trong giờ phút này ông thấy tôi nhỏ nhen, nông nổi, nhẹ dạ như một phụ nữ Paris, nhưng ông bạn nghĩ coi là tôi sẵn sàng hy sinh hết vì ông, và nếu tôi ước mong hvern bao giờ hết được vào xóm Saint Germain, là vì, có ông ở đấy.

– Phu nhân có nghĩ rằng, bà De Beauséant có vẻ như bảo ta là bà không thích thấy nam tước De Nucingen ở dạ hội bà ta chăng?

– Đúng rồi, nam tước phu nhân nói vừa trả thơ lại cho Eugène. Các bà ấy có cái thiên tài về khiếm nhã. Nhưng không kể, tôi cứ đi. Chị tôi chắc có ở đây, tôi biết chị ấy sửa soạn một trang phục rất đẹp. Eugène này, bà ta tiếp với giọng nhỏ, chị ta đến đây chỉ để đánh tan những ngờ vực ghê gớm. Ông không biết những tiếng đồn về chị ấy chứ! Nucingen đến nói với tôi hồi sáng này là người ta bàn tán ở câu lạc bộ hôm qua không chút dè dặt. Trời ơi, danh dự của đàn bà và của gia đình còn dựa vào đâu nữa! Tôi thấy tôi bị công kích, bị thương tổn ở nơi chị tôi. Theo lời vài người, ông De Trailles đã ký những hối phiếu lên đến trăm

ngàn quan mà tất cả đều gần đến kỳ hạn và ông ta sẽ bị kiện. Đến nước cùng này, chị tôi hình như đã bán hết hột xoàn của chị cho một tên Do Thái, những hột xoàn đẹp mà ông có thể đã thấy nơi chị tôi và do bà cụ De Restaud để lại. Từ hai ngày nay người ta chỉ bàn tán về vụ đó. Vì vậy, tôi nghĩ rằng Anastasie đã may một áo kim tuyến và muốn tất cả cặp mắt mọi người đều để ý đến chị tại nhà bà De Beauséant trong khi chị ra mặt tại đây trong tất cả vẻ huy hoàng và với hột xoàn của chị. Nhưng tôi không muốn thua chị. Chị ấy luôn luôn kiếm cách đè bẹp tôi, chị ấy không lúc nào tốt với tôi, mà tôi thì giúp đỡ chị ấy bao nhiêu việc, lúc nào cũng sẵn tiền cho chị ấy lúc chị ấy không có tiền... Nhưng ta bỏ mặc thế gian; hôm nay tôi chỉ muốn hoàn toàn hạnh phúc.

Rastignac hãy còn tại nhà bà De Nucingen lúc một giờ khuya. Nàng phú chàng cái tử giả tình nhân. lối tử giả đầy hoan lạc về tương lai, nàng nói với chàng với vẻ đầy buồn cảm:

– Em sợ quá, mê tín quá, anh gọi những linh cảm của em là gì tùy ý, em run sợ phải trả hạnh phúc này bằng một thảm họa ghê gớm.

– Trẻ con! Eugène nói.

– Ờ! Tối nay ra em là trẻ con nhỉ!
Nàng cười nói.

Eugène về nhà Vauquer, chắc ý là hôm sau sẽ từ bỏ nhà này; vì vậy lúc đi giữa đường, anh chàng thả hồn theo những mộng đẹp mà tất cả thanh niên đều có lúc trên môi còn hương vị hạnh phúc.

– Sao đó! Ông già Goriot hỏi lúc Rastignac đi ngang cửa ông.

– Sao thì mai tôi kể hết Cụ nghe. Eugène trả lời.

– Kể hết nghe? Anh đi ngủ đi! Ngày mai ta sẽ bắt đầu đời sống hạnh phúc của ta.

Ngày mai, ông Goriot và Rastignac chỉ còn đợi thiện chí của người chở đồ để từ giã nhà trọ. Bỗng vào buổi trưa, có tiếng xe ngựa dừng trước cửa nhà trọ vang vọng ngoài Đường Mới Sainte Geneviève. Bà De Nucingen từ xe bước xuống và hỏi ông thân bà có nhà không. Lúc bà Sylvie trả lời có, bà ta lạnh lẽo leo lên cầu thang. Eugène ở nhà mà ông già cách phòng không biết. Lúc ăn trưa, anh chàng đã nhờ Goriot mang đồ của anh ta đi, vừa nói với ông ta sẽ gặp nhau tại

đường d'Artois lúc bốn giờ chiều Nhưng lúc ông ta đang đi tìm chỗ đỗ thì Eugène sau khi trả lời vội ở cuộc gọi tên tại trường gã trở về đã tính toán tiền nong với bà Vauquer mà không ai thấy; anh ta không muốn để ông già Goriot quá nhiệt thành có thể trả thế anh ta. Bà chủ nhà đi vắng. Eugène lên bu Ông anh ta xem còn để quên gì không, và tự tán thưởng đã có ý ấy lúc anh ta thấy trong học tủ bàn cái giấy ký nợ với Vautrin mà anh ta vô tình ném ở đấy sau khi đã trả xong nợ. Vì không có lửa, anh ta sắp xé nhỏ tờ giấy thì nghe tiếng Delphine anh ta không muốn làm ồn nên ngừng tay và đứng im để nghe nàng nói, vừa nghĩ rằng nàng đâu có gì bí mật đối với chàng. Rồi ngay từ mấy lời đầu anh ta thấy câu chuyện quá thú vị nên phải nghe tiếp.

– Ô, Ba ơi, nhờ trời sao Ba lại có ý hỏi

đến của cái của con gần đúng lúc để con khỏi bị phá sản! Con nói chuyện được không?

– Được, nhà không ai cả. Ông nói với giọng biến đổi.

– Ba sao vậy? Bà De Nucingen hỏi.

– Con vừa nện ba một búa lên đầu, Thượng đế tha thứ cho con! Con biết Ba thương con đến thế nào không, nếu con biết con đã không nói với Ba đột ngột những chuyện như thế, nhất là nếu chưa có gì tuyệt vọng. Có gì quá gấp mà con phải đến tìm ba tại đây, trong lúc chỉ còn chốc lát là ta đã cùng gặp nhau ở đường d'Artois?

– Ô, Ba ôi, đâu ta có tự chủ được cử động đầu tiên của ta trong một tai biến. Con điên rồi! Người đại tụng của Ba làm

cho ta thấy sớm một tai họa chắc chắn sẽ đổ vỡ về sau, kinh nghiệm doanh thương của Ba sẽ cần thiết cho chúng ta, và con chạy lại tìm Ba như người ta chụp lấy một cành cây lúc bị chìm đắm. Lúc ông Der-ville thấy De Nucingen đưa chống ông ta những lý lẽ vật. Ông ta dọa kiện nó và bảo rằng ông Chánh án toà sẽ cho phép gấp. Sáng nay, Nucingen lại phòng con, hỏi con muốn nó và con cùng bị phá sản chẳng. Con trả lời rằng con không hiểu gì những chuyện ấy, rằng con có một tài sản mà con chiếm hữu, và những chuyện liên quan đến vấn đề này đã có người đại tụng lo, và con rất dốt và không có thể hiểu gì về vấn đề này. Có phải Ba dặn con như vậy không?

– Đúng rồi.

Ấy vậy, là nó cho con biết về công việc của nó. Nó đã ném hết vốn liếng của

nó và tài sản của con trong những doanh nghiệp vừa mới bắt đầu, và trong những việc ấy cần trừ để ngoài những số tiền lớn. Nếu con buộc nó phải trả của hồi môn lại, nó phải khánh tận. Còn nếu con muốn đợi một năm, nó thể trên danh dự sẽ trả gia sản của con lại gấp hai, gấp ba lần trong lúc nó đặt tiền vốn con trong những công cuộc đất đai và sau đó con sẽ làm chủ hết tất cả sự nghiệp. Ba yêu mến ơ, nó đã thật tình, nó làm con hoảng sợ. Nó đã xin lỗi con về hạnh kiểm nó và trả tự do cho con cho phép con được ăn ở theo ý muốn, với điều kiện để nó hoàn toàn tự do cai quản công việc để tên con. Để chứng minh lòng chân thành của nó, nó hẹn sẽ gọi ông Derville một khi con muốn để xét các khế ước trong ấy nó đặt con làm sở hữu chủ, xem có làm đúng thể thức không. Thế là nó đã tự buộc tay buộc chân, tự đặt dưới quyền con. Nó xin

điều khiển việc gia đình trong hai năm nữa và van nài con đừng tiêu phí gì về phần con nhiều hơn số nó giao cho con. Nó chứng minh rằng tất cả hành động của nó là để giữ thể diện, nó đã rời bỏ cả vũ nữ của nó, và nó bắt buộc phải tiết kiệm rất chặt chẽ nhưng rất kín đáo, để đến kỳ hạn của những việc đầu cơ của nó mà không mất tín nhiệm, Con đã nặng lời với nó, con đã tỏ vẻ nghi ngờ hết tất cả để làm nó hết nhịn được và để biết được thêm: nó đã cho con xem sổ sách, và sau cùng nó khóc. Con chưa hề thấy một người nào trong tình cảnh như thế. Nó mất trí, nó nói sẽ tự tử, nó mê loạn lên. Nó làm con phát thương hại!

– Rồi con tin những lời nhảm nhí ấy hả... Ông Goriot la lên. Nó là một thằng đống tuồng. Ba đã gặp những tên Đức trên doanh trường: bọn ấy đa số là thành

thực trong sạch; nhưng lúc, dưới vẻ thật thà và hiền lành, chúng nó trở thành ranh mãnh điểm dàng, thì chúng lại còn hơn kẻ khác nữa. Chồng con nó lừa gạt con. Nó thấy bị dồn ép, nó làm bộ giả chết, nó muốn làm chủ dưới tên con hơn là dưới tên nó. Nó lợi dụng cơ hội này để tránh sự may rủi của cuộc doanh thương của nó. Nó vừa tinh ranh vừa xảo quyết. Nó là một người xấu. Không, không, Ba không ra nghĩa địa Cha Lachaise mà để con gái Ba hết sạch gia sản đâu. Ba con hơi rảnh rỗi về công việc kinh doanh. Nó nói nó đã bỏ vốn liếng nó vào công việc kinh doanh; ủa, vậy thì quyền lợi nó được tiêu biểu bằng những giá khoán, nó bằng những biên lai, bằng những hồi phiếu! Thì nó đưa những cái ấy ra đi, và thanh toán với con. Ta sẽ chọn những việc đầu tư hay nhất, ta sẽ hiểu may rủi, và ta sẽ có những chứng thư truy nhận với tên ta

là Delphine Goriot, vợ biệt sản của nam tước De Nucingen. Vậy chớ thằng cha ấy nó cho chúng ta là đồ ngốc sau chớ? Nó tưởng Ba có thể chịu đựng được trong hai ngày cái ý tưởng rằng Ba bỏ con lại không tài sản, không có miếng ăn sao? Ba không thể chịu đựng được ý ấy trong một ngày, trong một đêm, trong hai giờ! Nếu việc này có thật, Ba sẽ không sống được đâu. Ủa, vậy thì tôi làm lụng trong bốn mươi năm trường, tôi vác bao trên lưng, tôi chảy mồ hôi như mưa, tôi thiếu thốn suốt đời để cho con tôi; là những thiên thần của tôi, con tôi đã làm cho những việc gì. gánh nặng gì cũng trở thành nhẹ; rồi bây giờ, sản nghiệp của tôi, đời sống của tôi bay như mây khói hay sao! Sự việc này sẽ làm tôi phát điên mà chết. Tôi thể vì những gì thiêng liêng nhất ở trên trời cũng như ở dưới đất rằng ta sẽ làm cho công chuyện này ra

manh mối, soát lại sổ sách tiền bạc, công việc! Tôi không ngủ, tôi không nằm, tôi không ăn trước khi người ta chứng minh rằng gia sản của con còn đủ hết ở đấy. Tạ ơn Chúa, con là biệt sản mà; con sẽ có ông Derville làm đại tụng, may mắn ông ta là người thành thật. Trời ơi! Con sẽ giữ triệu bạc còn con của con, con sẽ giữ niên kim năm chục ngàn “liu” của con, đến suốt đời con, nếu không Ba ra làm ồn ào khắp cả thành Paris, à hà! Ba sẽ đến tận các Nghị viện nếu Tòa án ngược đãi ta. Biết con yên tâm và sung sướng về tiền bạc, ý tưởng ấy làm nhẹ hết nỗi đau khổ của Ba, nỗi buồn thảm của Ba. Tiền bạc, là đời sống. Tiền bạc là tất cả. Thằng cha Alsacien thô tục nói gì với ta vậy? Delphine ơi, con không nhượng bộ một xu nhỏ nào đối với con vật thô kệch ấy, nó đã xiềng xích con, nó đã làm cho con khốn đốn. Nếu nó cần đến con, ta

sẽ nện nó mạnh và ta buộc nó đi đường thẳng. Trời ơi! đầu tôi phát hỏa, có vật gì trong óc tôi đốt cháy tôi. Con Delphine của tôi nằm trên rơm rạ à! Ô, cứng nhỏ, Fifine ơi! ủa tất tay tôi đâu rồi? Đi đi! đi, Ba muốn đi xem ngay tất cả, sổ sách, công việc, tiền nong, thư tín. Ba chỉ bình tĩnh lúc đã được chứng minh rằng tài sản của con không còn bị nguy hại nữa, và lúc Ba sẽ thấy tài sản ấy tận mắt Ba.

– Ba yêu quý của con ơi, Ba hãy thận trọng... Nếu Ba manh tâm báo thù trong vụ này, nếu Ba tỏ ý quá thù hận, thì con nguy mất. Nó biết Ba, nó thấy rất tự nhiên rằng do sự khuyên nhủ của Ba mà con lo lắng đến tài sản của con; nhưng tài sản con nó đã cầm trong tay nó và đã muốn cầm lấy, con thể với Ba như vậy. Nó là người có thể trốn thoát với tất cả vốn liếng và bỏ ta đó, thẳng còn đồ ấy!

Nó biết con không tự làm ô danh cho cái tên con mang bằng cách đi kiện nó. Nó vừa mạnh vừa yếu. Con đã xét hết rồi. Nếu ta đẩy nó vào đường cùng là con bị phá sản.

– Vậy nó là một thằng bịp bợm sao?

– Đúng vậy, Ba ạ. Nàng nói vừa ném mình lên một cái ghế và oà khóc. Con không muốn thú nhận với Ba điều này để tránh cho Ba khỏi buồn là đã gả con cho một hạng người như vậy! Tập quán thâm lén và lương tâm, linh hồn và thể chất, tất cả đều hòa hợp ở nó. Thật ghê gớm: con thù ghét và khinh bỉ nó. Vâng, con không còn có thể miễn chuộng được cái thằng Nucingen đê tiện ấy sau những lời nó bày tỏ với con. Một người có thể lẫn mình vào những mưu chước doanh thương mà nó đã nói với con, không có chút thanh lịch gì cả, và những cái con

đọc rõ trong tâm hồn nó làm con lo sợ. Nó, chính nó là chồng con đã đề nghị để con tự do. Ba hiểu vậy nghĩa là sao không? Nếu gặp rủi ro, con muốn làm một lợi khi trong tay nó không, con muốn để nó mạo tên con không?

– Nhưng còn luật pháp kia mà! Nhưng còn một đoạn đầu đai cho những thằng rể vào hạng nó mà! Ông Goriot hét lên; nhưng tao sẽ tự tay chặt đầu nó nếu không có đao phủ thủ mà!

– Không, Ba ơi, không có luật pháp gì với nó cả. Ba hẳn nghe lời lẽ nó tóm tắt như vậy đây, những lời lẽ mà con đã bỏ những lỗi quanh co bao trùm của nó: “Hoặc mất hết tất cả, bà không có một xu, bà phá sản, vì tôi không thể chọn một người đÔng loã nào khác ngoài bà ra, hoặc bà để tôi điều khiển công cuộc kinh doanh của tôi đến kết quả tốt đẹp.

“Rõ ràng chưa? Nó còn cần con. Nó vững tâm vì lòng ngay của người đàn bà ở nơi con; nó biết là con sẽ để gia sản của nó cho nó, và chỉ nhận gia sản của con. Đây là một cuộc hợp tác gian xảo và trộm cướp mà con phải nhận chịu, nếu không sẽ phá sản. Y mua chuộc lương tâm con và trả giá bằng cách để con làm vợ Eugène tùy thích”. Tôi để bà làm lầm lỗi, bà để tôi làm những tội ác bằng cách làm cho những kẻ khốn nạn phải phá sản!” Lời lẽ này nữa đủ rõ ràng không? Ba biết những cái y gọi là công việc là gì không? Y mua những đất trống để tên y rồi y để những tên bù nhìn làm nhà. Những tên này ký kết với những nhà thầu khoán về những kiến trúc kia mà họ trả bằng những phiếu cứ dài hạn. Do một số tiền nhỏ những người bù nhìn kia cấp biên lai cho chồng con, thế là chồng con trở thành sở hữu chủ các sở nhà, còn những

người kia phải nợ các thầu khoán bằng cách khai vỡ nợ. Cái tên của hãng De Nucingen đã giúp làm lòe các nhà kiến trúc khốn nạn. Con đã hiểu như thế rằng, để lúc cần chứng minh sự trả tiền to tát, Nucingen đã gửi những chứng khoán quan trọng đi Amsterdam, Londres, Naples, Vienne. Làm sao ta khẩu áp được những cái ấy?

Eugène nghe tiếng nặng nề của hai đầu gối ông già Goriot; chắc ông ta té xuống thêm gạch của phòng ông.

– Trời ơi, Ba đã làm gì con? Con cái tôi bị đưa vào tay thằng khốn nạn như thế, nó sẽ bắt buộc con nhỏ đủ thứ tùy sở thích. Ba xin lỗi con, con ơi! Ông già hét lên.

– Vâng, nếu con ở trong vực sâu, có lẽ cũng có một phần lỗi của Ba. Chính

con đã biết gì đâu lúc lấy chồng! Chúng con đã biết gì về xã hội, về công việc, về người đời, về tập tục? Các đấng làm cha đáng phải suy nghĩ cho con cái. Ba yêu quý ời, con không trách gì Ba hết. Ba tha thứ cho con những lời. Không, Ba đừng khóc, Ba ời, nàng nói vừa hôn trán cha.

– Con cũng đừng khóc nữa, con Delphine nhỏ của Ba. Đưa mắt con đây, để Ba lau khô vừa hôn nó. Thôi! Ba sẽ tìm lại đầu óc của Ba và gỡ mối tơ rối trong công việc do chồng con đã gây ra.

– Không, Ba để con làm; con sẽ biết cách lèo lái. Nó yêu con, vậy con sẽ dùng ảnh hưởng của con để nó đặc một số tư bản thành nhà cửa. Có lẽ con sẽ làm cho nó mua lại với tên con những cơ sở Nucingen ở Alsace, nó thích thế. Song, mai Ba hản đến thế để xem xét sổ sách và công việc của nó. Ông Derville chẳng

hiếu gì về công việc doanh thương... Không, mai Ba đừng đến. Con không muốn kinh hoảng. Ngày mốt sẽ có buổi dạ vũ của bà Dé Beauséant, con muốn sẵn sóc để hôm đó được đẹp đẽ, tươi tỉnh và làm vinh hạnh cho chàng Eugène yêu quý của con!... Đi xem phòng chàng tí đi.

20.

Lúc ấy, một xe ngựa dừng lại ở Đường Mới Saint Geneviève, rồi người ta nghe giọng Bà De Restaud nói ở cầu thang. Bà hỏi Sylvie.

– Ba tôi có đấy không nhỉ?

Cơ hội này may mắn đã cứu thoát Eugène, anh chàng đã tỉnh lại nằm lên giường và vờ ngủ.

– Ô, Ba ơi, người ta có nói chuyện về Anastasie với Ba không?

Delphine nói khi nhận ra tiếng chị nàng. Hình như cũng có những chuyện lạ lùng trong gia đình chị ấy.

– Gì vậy? Ông Goriot hỏi. Vậy thì tôi chết rồi. Đầu óc tôi không chịu đựng nổi hai tai nạn một lần đâu.

– Chào Ba, bà Bá tước nói vừa bước vào.

– À, em Delphine đấy à.

Bà Bá tước có vẻ ngỡ ngàng lúc gặp cô em.

– Chào chị Nasie. Chị thấy em có mặt đây mà cho làm lạ sao? Em thì em gặp cha mỗi ngày mà.

– Từ hồi nào vậy em?

– Nếu chị có đến chị đã biết.

– Thôi đừng trêu tôi nữa đi, Delphine. Nữ bá tước nói với giọng thăm hại, tôi đã khốn khổ lắm rồi. con nguy mất, Ba ạ! Ờ, lần này thì thật nguy rồi.

– Con sao thế, Nasie? Ông Goriot gào lên, nói hết cho chúng ta nghe đi, con. Nó tái mặt! Delphine, cứu nó đi, con tử tế với chị con Ba sẽ thương con hơn nữa nếu có thể.

– Chị Nasie tội nghiệp, nói đi chị. Bà De Nucingen nói vừa đỡ chị ngồi. Chị thấy hai người này là những người duy nhất luôn luôn khá thương yêu chị để tha thứ tất cả cho chị. Chị thấy không, tình gia đình là chắc chắn nhất.

Nàng cho chị gửi thuốc muối, và nữ bá tước tỉnh lại.

– Ba chết mất! – Ông Goriot nói –

Xem nào, cả hai chị em xích lại gần đi, ông ta tiếp vừa khơi lửa than. Ba lạnh. Nasie sao con? Nói mau, con làm Ba chết mất...

– Này, thiếu phụ khốn nạn nói, chồng con nó biết cả rồi. Ba tưởng tượng xem, cách đây ít lâu, Ba nhớ cái hồi phiếu của anh Maxime không? Ấy, nhưng đó không phải là cái thứ nhất đâu. Con đã trả nhiều cái trước rồi. Vào khoảng đầu tháng Giêng, con thấy anh De Trailles có vẻ rất buồn bã. Anh ta không nói gì với con cả, nhưng rất dễ đọc trong lòng những người mình thương yêu, một chút xiu đủ hiểu rồi: lại có những linh cảm nữa. Rồi anh ta lại tỏ ra thương yêu nhiều hơn, âu yếm hơn lúc nào hết, con càng sung sướng mãi thêm. Tội nghiệp anh Maxime! Trong ý anh ấy, anh đã từ già con: anh ta muốn tự nổ súng vào

đầu! Sau cùng, con rầy rà anh, van nài anh ấy quá, con quỳ bên gối anh ấy hai giờ luôn, anh mới nói anh nợ một trăm ngàn quan! Ô, Ba ơi, trăm ngàn quan! Con phát điên. Ba không tiền rồi, con đã nuốt hết rồi...

– Không ông Goriot nói, Ba không thể làm ra số tiền đó, trừ ra là đi ăn trộm. Nhưng Ba có thể đã đi làm chuyện đó, Nasie à. Ba sẽ đi.

Sau tiếng bi đát kia thoát ra như hơi thở dốc của một người hấp hối chết và biểu lộ mặt thối của tình người cha bị dồn vào chỗ bất lực, hai chị em ngừng một lúc. Tính ích kỷ nào thờ ơ được trước tiếng kêu tuyệt vọng. tiếng kêu giống như hòn đá liệng vào một vực thẳm, biểu thị tầm sâu của vực kia?

– Con đã tìm ra số tiền kia bằng cách

dùng những vật không thuộc quyền con, Ba à. Nữ bá tước nói vừa òa lên khóc.

Delphine cảm động và gục đầu lên cô chị khóc.

– Vậy thì có thật cả rồi! Nàng nói.

Anastasie cúi đầu, bà De Nucingen ôm choàng lấy mình nàng, âu yếm hôn nàng, và áp lên tim mình:

– Đây thì chỉ được thương yêu, chớ không ai phê bình.

– Các thiên thần của tôi ơi, ông Goriot nói giọng yếu ớt, tại sao cuộc hoà hợp của các con lại do ở hoạn nạn mà ra?

– Để cứu sống Maxime và để cứu vớt hạnh phúc của con, nữ bá tước phấn khởi trước sự biểu lộ một tình âu yếm nồng nhiệt và cảm động ấy, con đã mang

lại tên cho vay nặng lãi mà Ba biết, một người do địa ngục tạo ra và không có gì có thể làm xúc động, lão Gobseck ấy, con đã mang lại cho lão những kim cương gia bảo mà ông De Restaud rất tha thiết, những kim cương của anh ta, của con, tất cả con đã bán hết. Bán! Ba hiểu không? Maxime được cứu sống! Nhưng con, con chết. De Restaud đã biết tất cả.

– Do đứa nào? Vì sao? Để ta giết nó! Ông Goriot hét lên.

– Hôm qua, y cho gọi con vào phòng y. Con vào... – Anastasie – y nói một giọng... ồ, giọng nói của y đã rồi, con đoán hết – kim cương của bà đâu rồi? Ở bên phòng tôi. Không đâu, y nói vừa nhìn con – nó đây, trên tủ ngăn kia. Và y chỉ cái hộp nữ trang cho tôi mà đã trùm một khăn tay lên. «Bà biết nó ở đâu về đây chứ?» – y hỏi con. Con ngã xuống

đầu gối y... con khóc lóc con hỏi y muốn thấy con chết bằng cách nào.

– Con nói với nó vậy à! Trời đất ơi, đứa nào làm hại hai chị em con trong lúc Ba còn sống đây, có thể chắc chắn rằng Ba sẽ đốt nó cháy dần cháy mòn! Vâng, Ba sẽ xé tan nó như...

Ông già Goriot nin lặng, tiếng nói tắt trong cổ họng.

– Cuối cùng, em yêu quý ơi, y đòi chị một điều khổ làm hơn là phải chết đi. Cầu trời đừng cho người đàn bà nào khác phải nghe những gì tôi đã nghe!

– Ta sẽ ám sát thằng cha đó, ông Goriot nói thản nhiên. Nhưng nó chỉ có một đời sống, mà nó chịu tội với hai mạng. Ấy vậy cái gì thế hả? Ông ta nói tiếp vừa nhìn Anastasie.

– Đây, – nữ bá tước tiếp – ngừng một lúc sau y nhìn con: «Anastasie này, y nói với con, tôi chôn hết vào im lặng, chúng ta cứ ở với nhau, chúng ta có con. Tôi không giết ông De Trailles, có thể tôi bắn trật anh ta, mà muốn hạ anh ta cách khác, có thể tôi phải động chạm với công lý của loài người. Bắn anh ta trong tay bà sẽ làm ô danh mấy đứa trẻ. Nhưng, muốn khỏi thấy con bà chết hoặc cha chúng hoặc tôi chết, tôi buộc bà hai điều kiện. Bà hãy trả lời: «Có đứa con nào của tôi không?» Con nói có. «Đứa nào?», – anh ta hỏi. – Thằng Ernest, con đầu của chúng ta. – Được lắm – anh ta nói. Bây giờ, Bà thề từ nay sẽ nghe lời tôi về một điểm thôi. Con thề. «Bà sẽ ký gia sản của bà lúc nào tôi yêu cầu».

– Đừng ký! – Ông Goriot hét lên – đừng bao giờ ký như vậy. À ông De Res-

taud à, ông không biết làm sao cho một người đàn bà được hạnh phúc, họ đi tìm hạnh phúc ở đâu có, mà ông trừng phạt họ vì cái bất lực ngây ngô của ông à?... Có tôi đây mà, ngừng lại nào! Ông to sẽ gặp tôi gặp tôi giữa đường ông ta. Nà-sie à, con an nghỉ đi. À nó thiết tha với thằng thừa tự của nó mà! Được, được. Ta sẽ bắt con nó, và con nó, trời đất ơi, là cháu của ta. Ta có thể nhìn thấy thằng bé con lắm chứ! Ta để nó trong lòng ta, ta sẽ săn sóc nó, con an tâm. Ta sẽ làm thằng quý ấy đầu hàng bằng cách bảo nó: «Mày với tao đây! Nếu mày muốn được con trai thì phải trả gia sản lại cho con gái ta, và để yên nó sống tùy thích nó.»

– Ba của con ơi!

– Ủ, Ba của con! À, ta mới thật là một ông cha. Anh chàng đại quý tước kia đừng có ngược đãi con gái ta. Quý thần

oi! Tôi không biết tôi có gì trong huyết quản tôi đây. Tôi có máu hổ trong ấy, tôi muốn nuốt cả hai thằng cha này. Ôi, hai con ơi! Đời các con là vậy rồi sao? Vậy thì cha chết rồi... Các con sẽ ra sao lúc cha không còn đây nữa? Những người cha đáng phải sống đồng thời hạn với con họ. Thượng đế ơi, vũ trụ của ngày sao sắp đặt quá lộn xộn vậy kìa! Mà Ngài cũng có người con trai, như người ta hỏi, kia mà. Ngài đáng phải làm cho chúng tôi khỏi khổ đau vì con cái chúng tôi. Hai thiên thần của tôi ơi, sao! Vì các con đau đớn! Ba mới thấy được mặt các con đây sao? Các con chỉ cho Ba biết nước mắt các con thôi à. Ờ phải mà, các con thương Ba, Ba thấy rồi. Đến đây, cứ đến than thở ở đây! Tim Ba lớn lắm, nó có thể chứa đựng hết cả. Vâng, các con đâm nó cũng không sao, những mảnh vỡ của nó vẫn còn là những quả tim của người

cha. Ba muốn mang lấy cái khổ của các con, đau đớn cho các con.Ồ, khi các con còn nhỏ, các con sung sướng biết bao...

– Bọn con chỉ có thời gian đó là sung sướng, – Delphine nói – Đâu còn những lúc chúng con nhảy trên những bao bột trong cái vựa lớn nhỉ?

– Ba ơi, chưa hết đâu, Anastasie nói vào tai ông Goriot làm ông nhảy nhồm lên. Kim cương không bán được một trăm ngàn quan. Maxime bị thua. Chúng con chỉ còn phải trả mười hai ngàn quan. Anh ta hứa với con sẽ ngoan, không cờ bạc nữa. Con chỉ còn mối tình anh ta trên đời, con đã mua cái tình ấy quá đắt, con sẽ chết nếu mất nó. Con đã hy sinli của cái.Ồ, Ba làm sao cho Maxime được tự do, danh giá, cho anh ta có thể ở trong giới thượng lưu, ở đây anh ta sẽ có được một địa vị. Giờ anh ta chỉ được

hạnh phúc vì con, chúng con và bọn nó sẽ không có gia sản. Tất cả đều tiêu huỷ nếu anh ta bị vào tù.

– Nasie con ơi. Ba không có số tiền ấy, không còn gì nữa. Không gì nữa! Tận thế rồi. Ô! thế giới sắp sụp đổ chắc rồi. Đi đi, trốn thoát trước đi! À, Ba còn những hoa tai bạc, sáu bộ đồ ăn, những vật ba có trước tiên trong đời Ba. Và, ba chỉ còn một ngàn hai niên kim chung thân...

– Vậy thì Ba đã làm gì những niên kim vĩnh viễn của Ba rồi?

– Ba đã bán rồi, chỉ giữ lại chút lợi tức này để chi dụng. Ba cần mười hai ngàn quan để sắp đặt một phòng ở cho Delphine.

– Ở nhà em à, Delphine? Bà De Restaud hỏi em.

– Ô, có gì đâu? – Ông Goriot tiếp –
so mười hai ngàn quan đã xài rồi

Tôi đoán ra rồi; nữ bá tước nói. Để
cho ông De Rastignac. Ôi, Delphine
khốn nạn của chị ơi, ngừng lại đi thôi.
Em xem chị đã đến tình trạng này đây.

– Chị yêu quý à, ông De Rastignac là
một thanh niên không thể hủy hoại gia
sản của tình nhân.

– Cám ơn, em Delphine... Trong cơn
tai biến này, chị mong ở em nhiều hơn;
nhưng em có lúc nào thương chị đâu.

– Có thương con, Nasie à! Ông
Goriot la lên. Nó vừa nói với Ba lúc nãy.
Chúng ta nói chuyện về con, nó nói rằng
con đẹp, mà nó chỉ xinh thôi!

– Nó à! Nữ bá tước tiếp, Nó đẹp ở vẻ
lãnh đạm

– Dầu vậy nữa thì đã sao – Delphine đỏ mặt nói – chị đã cư xử với tôi ra thế nào? Chị đã không nhìn nhận tôi, chị đã đóng cửa những nhà tôi muốn đến, chị không bỏ lỡ dịp nào để làm cho tôi khó chịu. Còn tôi, tôi đã đến đây, như chị, rút lần của cha già khốn khổ này ngàn quan này đến ngàn quan khác, rút gia tài ông, để ông đến nỗi này chăng? Đó công chuyện chị làm đó. Tôi, tôi thăm cha mỗi lần tôi có thể, tôi không đuổi ông ra khỏi cửa và tôi không đến liếm tay ông lúc nào cần đến ông. Tôi cũng không biết là ông đã dùng mười hai ngàn quan cho tôi. Tôi có trật tự mà, chị biết chứ! Và lúc nào Ba cho tôi quà cũng không phải vì tôi đã xin Ba.

– Em sướng hơn tôi: Ông De Marsay giàu, em biết mà. Em lúc nào cũng bị tiền như vàng. Thôi từ giã, tôi chẳng có

chị em mà cũng chẳng có...

– Im đi, con, Nasie ơi! – ông Goriot nói.

– Chỉ có một người chị như chị mới nói lại lại những lời mà không ai tin nữa, chị là một con tinh! – Delphine nói.

– Hai con ơi, hai con ơi, nín hết, không thì Ba tự tử trước mặt các con đây.

– Thôi chị Nasie, tôi tha thứ cho chị
– Bà De Nucingen nói tiếp – chị đang khốn đốn. Nhưng em còn tốt hơn chị. Chị ăn nói với tôi như vậy lúc tôi đang cảm thấy có thể làm đủ mọi thứ để cứu chị, tôi có thể vào cả phòng ngủ chồng tôi, việc mà tôi không làm vì tôi và vì... Như vậy cũng đáng với tất cả những cái chị làm hại tôi từ chín năm nay.

– Hai con ơi, hai con ơi, hôn nhau đi.

Ông cha nói. Hai con là hai vị thiên thần.

– Không, Ba bỏ tôi ra, nữ bá tước nói. Ông Goriot nắm tay nàng và nàng lắc không cho cha nàng ôm hôn. Nó còn ít thương hại tôi hơn chồng tôi nữa. Ngươi ta có thể nói nó là hình ảnh của tất cả các đức hạnh!

– Tôi còn thích người ta cho tôi là mắc tiền ông De Marsay hơn là nhìn nhận ông De Trailles tốn kém cho tôi đến hai trăm ngàn quan. – Bà De Nucingen trả lời.

– Delphine! – Nữ bá tước la lên vừa bước một bước về phía nàng.

– Tôi nói với chị sự thật lúc chị vu khống tôi. Nữ nam tước lạnh lùng tiếp lại.

– Delphine, mày là một...

Ông già Goriot nhảy lên, nắm nữ bá tước lại và lấy tay bịt mồm để cản không cho nàng nói.

– Trời ơi! Ba đã mò mẫm cái gì sáng nay thế? – Anastasie nói với ông ta.

– Ồ, vâng, Ba lỗi – người cha khốn khổ nói vừa chùi tay vào quần. – Nhưng Ba không biết các con đến, Ba đang dọn nhà đi.

Ông ta sung sướng được trách móc, để kéo cơn thịnh nộ của con gái ông về phía ông.

– À! – ông ta ngồi xuống nói tiếp, các con làm tim cha nứt nẻ. Cha chết đây, các con à! Trong óc Ba nóng ran như có lửa đốt. Các con nên tử tế, hãy thương yêu nhau nhiều! Các con sẽ làm Ba chết mất. Delphine và Nasie này, vai con có lý cả,

hai con lỗi cả hai. Này, Dedel, – ông nói tiếp vừa nhìn nữ nam tước với cặp mắt đầy lệ – phải cần mười hai ngàn quan cho chị con, tìm số ấy đi. Các con đừng ngó nhau như vậy. – Ông ta quỳ xuống trước mặt Delphine – Xin lỗi chị con đi để làm vui lòng Ba – ông ta nói nhỏ vào tai nàng – nó khốn đốn hơn hết, thấy không?

– Chị Nasie khốn khổ, em lỗi, chị hôn em đi... Delphine nói, nàng kinh hoảng vì vẻ man dại và điên cuồng mà nỗi đau đớn đã in lên mặt cha.

– Ô, các con đặt thuốc bổ lên lòng Ba, – ông Goriot la lên – Nhưng tìm đâu ra mười hai ngàn quan đây? Nếu Ba xin thay thế cho nó được không?

– Ô, Ba ơi! – Hai thiếu phụ nói vừa ôm ông không, không đâu!

– Chúa sẽ thưởng Ba về ý tưởng kia, đời chúng con cũng không đủ đền đáp được, phải không, chị Nasie.– Delphine nói tiếp.

– Vả, Ba khốn nạn ời, đó cũng sẽ là một giọt nước thôi. Nữ bá tước lưu ý ông thân bà.

– Vậy người ta không thể làm gì được với máu huyết người ta sao? Ông già thất vọng la lên. Ba sẽ hiến mình cho người nào cứu được con, Nasie à! Ba sẽ giết người cho họ. Ba sẽ làm như lão Vautrin, Ba sẽ vào tù! Ba...

Ông ta ngừng bật như bị sét đánh.

– Không còn gì nữa! Ông ta nói vừa bứt tóc. Nếu ta biết đi đâu để ăn trộm được, nhưng cũng khó mà trộm được! Và cũng cần có người, có thì giờ để

chiếm một ngân hàng. Ôi thôi, tôi phải chết, tôi chỉ còn nước chết đi thôi. Vâng, tôi không còn ích lợi gì nữa, tôi không phải là một người cha nữa! Không, con nó hỏi tôi, nó có việc cần, mà tôi khốn nạn, tôi không có gì cả. À, thằng già ác ôn, mày có con gái mi mày đặt niên kim chung thân. Vậy mày không thương con mày sao hả? Chết rấp đi, chết rấp đi như con chó thôi! Vâng, ta còn thua con chó nữa, chó cũng không ăn ở như thế này! Ôi, cái đầu ta... nó sôi lên!

– Ủa Ba, ba biết điều chút đi. Hai thiếu phụ kêu lên vừa ôm choàng lấy ông để ngăn ông khỏi đập đầu vào tường.

Ông nấc lên khóc, Eugène, hoảng hồn, vội lấy cái hồi phiếu đã ký cho Vautrin, với một số tiền lớn hơn, anh ta sửa số lại, làm thành một hồi phiếu hợp thức với số tiền mười hai ngàn quan do

tên ông Goriot lãnh, rồi đi vào.

– Thưa Bà, tất cả tiền Bà đây, anh ta nói vừa đưa tờ giấy. Tôi đang ngủ, quý vị nói chuyện làm tôi tỉnh giấc. Vì vậy tôi đã hay rằng tôi đã chịu cụ Goriot một số tiền. Đây là một hồi phiếu mà bà có thể giao dịch được, tôi sẽ trả đúng dần.

Nữ bá tước cầm tờ giấy đứng im.

– Delphine, – Bà ta nói, tái mặt và giận run, giận cụ Ông, căm phẫn – tao đã tha thứ cho mày tất cả, Thượng đế chứng minh cho tao; nhưng chuyện này! Sao, ông ấy ở bên kia, mày biết! Mày đã có tiểu tâm trả thù tao bằng cách để tao tiết lộ hết bí mật của tao, đòi tao, đòi các con tao, mối ô nhục, điểm danh dự của tao! Cút đi! Mày không còn là gì đối với tao nữa, tao thù ghét, tao sẽ làm tất cả những gì hại mày, tao...

Cơ phần nộ làm nàng tắt tiếng, và cổ nàng khô.

– Nhưng con trai Ba đây mà, con ta, em trai con, cứu tinh của con! Ông Goriot nói. Hôn nó đi, Nasie! Này, Ba hôn anh ta đây, ông già tiếp vừa ôm chặt Eugène một cách cuÔNG nhiệt. Ồ, con tôi! Ta còn muốn làm hơn một người cha đối với con, ta muốn là cả một gia đình: Ta muốn là thượng đế, ta sẽ ném vũ trụ xuống chân con. Ừa hôn anh ấy đi Nasie! Đây có phải là một người thương đâu, đây là một thiên thần, một thiên thần thật mà.

– Để mặc chị ấy, Ba à, giờ chị ấy đang điên cuồng mà! – Delphine nói.

– Điên! Điên! Còn mày thì sao? – Bà De Restaud hỏi

– Các con ơi! Ba chết nếu các con cứ tiếp tục như vậy. Ông già hét lên vừa ngã xuống giường, như bị hòn đạn bắn trúng, Chúng giết tôi! Ông ta tự nói.

Nữ bá tước nhìn Eugène đứng im, sững sờ trước quang cảnh khốc liệt này.

– Thưa ông...! Nàng nói vừa hỏi với cử chỉ, với giọng nói và mắt nhìn, không để ý đến ông thân nàng mà Delphine đã mở gấp chiếc áo gi-lê.

– Thưa Bà, tôi sẽ trả tiền và sẽ im lặng. – Eugène trả lời không đợi câu hỏi.

– Chị đã giết cha rồi, chị Nasie ơi! Delphine nói vừa chỉ ông già bất tỉnh cho chị nàng.

Chị nàng chạy mất.

Ông già mở mắt nói.

– Ba tha thứ cho nó, tình cảnh nó thật ghê gớm và một người có đầu óc vững hơn cũng phải loạn trí. Con nên an ủi Nasie, con nên âu yếm chị, con hứa với người cha khốn nạn, người cha sắp chết của con đi. Ông ta nói với Delphine vừa nắm chặt tay nàng.

– Nhưng, Ba sao vậy? Nàng kinh hoàng hỏi.

– Không chi cả, không chi cả, sẽ hết. Có cái gì nó bóp trán ba, một cơn nhức đầu... Con Nasie khốn khổ, tương lai sẽ ra sao!

Vừa lúc ấy, nữ bá tước trở vào, lại quỳ bên gọi cha:

– Xin lỗi Ba! – Nàng nói.

– Ôi, giờ con lại làm Ba càng đau đớn hơn. Ông già nói.

– Thưa ông – nữ bá tước nói với Rastignac, đôi mắt đầm lệ, – đau khổ làm tôi hóa bất công. Ông sẽ là một người anh em của tôi! Nàng tiếp vừa đưa tay cho chàng.

– Nasie, chị Nasie cưng ơi, ta hẳn quên hết, nghe! – Delphine nói vừa ôm chị.

– Không, tao thì tao nhớ!

– Các thiên thần của tôi ơi, ông Goriot la lên các con đã vén bức màn che tới mặt Ba, tiếng các con làm Ba hồi tỉnh.

Hôn nhau nữa đi, con. Ờ Nasie, hối phiếu có cứu được con không?

– Con hy vọng được. Này Ba, Ba ký giùm con lên hối phiếu đi chứ?

– Ủa, tôi quên, ngốc quá! Nhưng ba

bỗng nhiên ngắt đi, con đừng giận Ba nghe. Con sẽ cho người báo cho Ba biết con khỏi rồi ren nghe. Không, mà ta sẽ đi lấy. Nhưng không, ta không đi đâu, ta không thể thấy rằng chồng con, ta sẽ giết nó ngay. Còn việc làm hỏng gia sản của con, thì sẽ có Ba. Thôi đi mau đi con, và bảo Maxime ngoan lên nghe!

Eugène sùng sốt.

– Chị Anastasie ấy lúc nào cũng kịch liệt thế, nhưng chị tốt bụng. Bà De Nucingen nói.

– Chị ta trở lại vì chữ ký đấy. – Eugène nói nhỏ với Delphine.

– Anh tin thế à?

– Anh muốn không tin. Em nên coi chừng chị ta, anh ta trả lời vừa ngược mắt lên cao như để ký thác cho Thượng

để những tư tưởng chàng không muốn tỏ lộ ra.

– Vâng, chị luôn luôn hơi công kích, và Ba em lăm vể bộ mặt của chị.

– Khỏe không, Ba Goriot! – chàng hỏi ông già.

– Tôi buồn ngủ.

Eugène đỡ ông nằm xuống. Rồi lúc ông ngủ vừa nắm tay Delphine, nàng rút đi.

– Tối nay ở Hí viện Ý, nàng nói với Eugène, anh sẽ cho tôi hay Ba tôi ra sao. Mai thì ông dọn nhà đấy nhé. Đâu, xem phòng anh nào... Ối! Tởm quá! Nàng nói lúc bước vào. Anh ở còn thua Ba em nữa. Eugène, anh cứ xử tốt lắm. Nếu có thể, em còn yêu anh hơn nữa; nhưng em nhỏ ơi, nếu em muốn nên sự nghiệp, thì

đùng ném những mười hai ngàn ra cửa sổ như thế nghe. Bá tước De Trailles là tay đánh bạc. Chị em không muốn biết thế. Ông ta có thể đi lấy mười hai ngàn quan ở chỗ mà ông ta đã thua hay ăn từng đồng vàng ấy.

Một tiếng rên làm hai người trở vào phòng ông Goriot mà họ thấy có vẻ như đã ngủ, nhưng lúc đôi tình nhân lại gần, họ nghe nói:

– Chúng không sung sướng!

Dầu ông ngủ hay thức, giọng nói kia đập mạnh vào tim con gái ông, làm nàng lại gần cái chõng cha nàng nằm và hôn trên trán ông. Ông mở mắt nói:

– Delphine đấy à?

– Vâng, Ba khỏe không? – Nàng hỏi.

– Khỏe. Con đừng lo, Ba sắp đi ra ngoài đây. Các con đi sung sướng đi.

21.

Eugène đưa Delphine về tận nhà nàng; nhưng ngại vì bệnh tình ông Goriot, anh ta từ chối không ăn với nàng và trở về nhà trọ Vauquer. Anh ta thấy ông Goriot đã dậy và sắp ngồi ăn. Bianchon ngồi một cách có thể nhìn xét rõ mặt ông già. Lúc anh ta thấy ông lấy bánh mì và gửi để xét chất bột của bánh, chàng sinh viên nhìn thấy cử chỉ kia hoàn toàn thiếu cái mà người ta có

thể gọi là ý thức của động tác, anh ta làm một cử động ghê sợ.

– Lại gần tôi đây ông nội trú bệnh viện Cochin. Eugène nói.

Bianchon càng vui lòng đến bên Eugène vì anh ta sẽ gần ống khách trọ già.

– Ông ta đau gì thế? Rastignac hỏi.

– Nếu tôi không lầm thì ông ta nguy mất rồi! Hình như có sự gì lạ lùng trong người ông ta, ông ta như sắp bị chứng bệnh xâm có rỉ huyết thanh. Dầu phần dưới mắt hơi yên, những nét ở trên rút lên phía trán dầu ông ta không muốn, nhìn xem! Và cặp mắt đang ở trong tình trạng chứng tỏ huyết thanh đang tràn lên óc. Người ta có thể nói rằng đôi mắt đây một chất bụi mịn li ti. Sáng mai, tôi sẽ biết nhiều hơn.

– Có thuốc gì chữa được không?

– Không. Có lẽ có thể làm cho chậm chết nếu ta tìm được cách gây một phản ứng ở các đầu ngón, ở chân; nhưng nếu chiều mai mà triệu chứng không tán đi, thì ông già nguy rồi. Anh biết vì sao. Ông ta nổi chứng này lên không? Có lẽ ông ta bị một biến cố gì dữ dội làm tinh thần suy sụp chẳng.

– Có thể. Rastignac nói vừa nhớ lại việc hai chị em luôn luôn đập lên tim ông thân họ.

– Ít ra, Delphine thương cha nàng. Eugène tự nói.

Tối đến, tại Hí viện Ý, Rastignac hơi thận trọng để khỏi làm Bà De Nucingen lo sợ.

– Anh đừng lo, nàg trả lời lúc Eugène mới ngỏ vài lời, Ba em mạnh. Duy sáng nay, làm ông hơi xúc động. Gia sản bọn em bị liên quan, anh có nghĩ đến tai họa lớn lao chừng nào không? Em không sao sống được nếu tình yêu của anh đã làm cho em không còn xúc cảm trước những cái mà trước kia em cho là những mối phiền não chết người. Giờ đây, đối với em, chỉ có một mối lo sợ, một tai họa đó là mất tình yêu của anh, mối tình đã làm cho em cảm thấy lạc thú ở đời, Ngoài mối tình đó, em không thiết đến gì nữa, em không thích điều gì ở đời nữa. Anh là tất cả cho em. Nếu em còn cảm thấy hạnh phúc được giàu có, đó là để làm vui lòng anh hơn. Em là một tình nhân hơn là một người con, đáng thẹn thay. Tại sao? Em không biết. Tất cả đời sống của em là ở nơi anh, Cha em đã cho em một trái tim, nhưng anh đã làm cho nó đập.

Tất cả thế gian có thể khiến trách em, em cần gì nếu anh, anh là người không có quyền ghét em, nếu anh tha bổng cho em những tội ác mà một tình cảm say đắm đã lôi cuốn em đến. Anh tưởng em là một đứa con vô luân chẳng? Ô, không đâu không thể sao mà không thương một người cha tốt như Ba chúng em. Em làm sao cấm Ba em sau cùng không thấy được những hậu quả tự nhiên của những cuộc hôn nhân đáng buồn của chúng em. Tại sao ông lại chuẩn hứa những hôn nhân ấy? Ông không phải suy nghĩ cho chúng em sao? Em biết, nay ông cũng đau khổ như chúng em, nhưng bọn em làm sao được? An ủi ông à! chúng em có an ủi gì được đâu. Sự nhẫn nhục của chúng em làm ông đau đớn hơn là lời than trách của chúng em có thể làm khổ ông. Có những cảnh huống trong đời mà cái gì cũng toàn là cay đắng.

Eugène nín lặng, sững sờ vì yêu mến trước sự biểu lộ ngây thơ của một tình cảm chân thật. Nếu đàn bà Paris lắm khi giả dối, say sưa với tính tự đắc, ích kỷ đóm dáng, lãnh đạm, chắc rằng lúc họ yêu thật tình họ hy sinh nhiều cho tình yêu họ hơn những phụ nữ khác; do những cái nhỏ nhen của họ mà họ thành cao thượng và siêu tuyệt. Và Eugène ngạc nhiên trước trí sâu sắc và đúng đắn mà người đàn bà đoán những tình cảm tự nhiên nhất, lúc một tình yêu mến đặc biệt đặt họ xa cách những tình cảm ấy. Bà De Nucingen khó chịu về sự im lặng của Eugène

– Anh suy nghĩ gì thế? Nàng hỏi.

– Anh hãy còn nghe những lời em nói. Từ trước anh tưởng là đã yêu em hơn là em yêu anh.

Nàng mỉm cười và cố chống niềm hoan lạc, để cho câu chuyện được ở trong vòng lễ độ. Từ trước nàng chưa hề nghe những lời lẽ rung cảm của một mối tình trẻ trung và chân thật. Chỉ vài lời thêm, có lẽ nàng không còn tự chủ được nữa.

– Eugène, nàng nói để thay chiều câu chuyện, anh không biết việc gì xảy ra sao? Tất cả Paris sẽ có mặt tại nhà nữ bá tước De Beauséant. Gia đình Rochefide và hầu tước d'Ajuda đã đồng ý không tiết lộ gì hết; nhưng mai này nhà vua sẽ ký hôn ước, mà người chị họ khổ sở của anh chưa hay biết gì hết, Bà ta sẽ không thể tránh tiếp khách, mà ông hầu tước sẽ không có mặt ở dạ hội của bà ta. Người ta hiện chỉ trạo chuyện về việc này thôi.

– Và thiên hạ cười giấu một việc ô nhục, và họ nhúng tay vào. Em không biết là De Beauséant phu nhân sẽ chết về

việc ấy sao?

– Không đâu, Delphine mỉm cười vừa nói, anh không biết những bà ấy đâu. Nhưng cả Paris đều đến nhà bà ta, và em cũng sẽ đến. Nhờ anh mà em được hạnh phúc ấy.

– Nhưng đó có phải là một tin đồn như bao nhiêu tin ngớ ngẩn người ta phao đồn ở Paris chẳng?

– Mai ta sẽ biết sự thật.

Eugène không trở về nhà trọ Vauquer. Anh ta, không thể tự ngăn không hưởng căn phòng mới của anh ta. Nếu hôm qua, anh ta buộc phải từ giã Delphine một giờ sáng, thì nay Delphine giã từ anh vào hai giờ để về nhà nàng. Sáng ngày, anh dậy hơi trễ và đợi trưa Bà De Nucingen lại dùng cơm với anh.

Các bạn trẻ quá ham những hạnh phúc tươi đẹp này, nên anh quên cả ông già Goriot. Làm quen với các vật xinh đẹp thuộc quyền anh bây giờ đối với anh là một cuộc vui vô tận. Bà De Nucingen ở đó, làm cho mọi vật đều có giá trị mới. Nhưng đến bây giờ họ nhớ đến ông già lúc nghĩ điều sung sướng ông ta tự hện đến ở trong nhà này. Eugène bảo cần đem gấp ông già lại đây nếu ông bệnh, và từ biệt Delphine để chạy về nhà Vauquer, ông già Goriot và Bianchon đều không có ở bàn ăn.

– Đây, chàng họa sĩ nói, ông già Goriot què rồi. Bianchon ở trong phòng với ông ta trên kia. Ông già có gặp một người con gái của ông ta, nữ bá tước De Restaurama. Rồi ông ta muốn đi phố, và bệnh ông ta trở nặng thêm. Xã hội sẽ mất hết một trang trí đẹp nhất.

Rastignac phóng lại cầu thang.

– Ê, ông Eugène!

– Ông Eugène! Bà chủ gọi ông, Sylvie la lên.

– Này ông, bà Vauquer nói, ông Goriot và ông đáng đi ra hôm 15 tháng hai. Từ hôm 15 đến nay đã ba ngày, hôm nay ngày 18, phải trả cho tôi một tháng cho ông và cho ông già; nhưng nếu ông bảo đảm cho ông Goriot, lời ông nói cũng đủ.

– Tại sao? Bà không tin à?

– Tin à! Nếu ông già loạn trí hay chết, con gái ông ta không trả cho tôi một xu nhỏ, còn tất cả áo quần ông ta không đáng mười quan. Hồi sáng nay, ông ta đã mang đi hết những đồ muổng nĩa cuối cùng của ông ta, tôi không biết

tại sao. Ông ta ăn mặc như một thanh niên, Chúa tha tội tôi, tôi tưởng ông ta đánh son, ông có vẻ như trẻ lại.

– Tôi bảo đảm tất cả. Eugène nói vừa rùng mình vì ghê tởm và sợ một thảm họa.

Anh ta lên phòng ông Goriot. Ông già nằm im trên giường. Bianchon ở cạnh ông ta.

– Chào Ba, Eugène nói.

Ông già mỉm cười với anh ta, và trả lời vừa quay về phía anh ta cặp mắt lơ đãng:

– Nó ra sao?

– Mạnh, còn Ba?

– Khá.

– Đừng làm ông ta mệt, Bianchon nói vừa kéo Eugène vào một góc phòng.

– Sao đó? Rastignac nói.

– Chỉ có phép lạ mới cứu ông ta được. Sự ứ huyết thanh đã xảy ra, đã dán thuốc cao cho ông ta; may là ông còn cảm thấy thuốc, thuốc có tác dụng.

– Có thể đem ông đi không?

– Không được. Phải để ông đó, phải tránh cho ông ta mọi cử động, mọi cảm xúc...

– Anh bạn tốt Bianchon ơi, hai chúng ta sẽ săn sóc ông.

– Tôi đã mời bác sĩ giám đốc bệnh viện tôi đến đây.

– Rồi sao?

– Ông ta sẽ cho biết ý kiến chiều mai. Ông ta hẹn tôi sao giờ làm việc sẽ đến. Rủi là ông già quý kia hồi sáng nay đã làm một việc khinh suất mà ông ta không mnốn giải thích. Ông ta lì như con lừa ấy. Lúc tôi nói, ông ta làm bộ không nghe, và ngủ để khỏi trả lời; hoặc nếu đang mở mắt, thì ông ta bắt đầu rên xiết. Sáng nay, ông ta đi, ông cuốc bộ ở Paris, không biết tại nơi nào. Ông ta mang theo tất cả những gì có giá, ông ta đi buôn bán quái quỷ gì làm quá sức ông ta! Một người con gái ông ta có đến.

– Bà nữ tước à, – Eugène nói – Một thiếu phụ cao lớn, tóc đen, mắt lạnh và đẹp, chân xinh, thân hình mềm mại, phải không?

– Vâng.

– Anh để tôi một mình với ông ta

một lát, Eugène nói. Tôi sẽ làm ông ta xứng tội. Với tôi, ông sẽ nói hết.

– Trong thời gian ấy, tôi đi ăn cơm nghe. Song, cố đừng làm ông ta xúc động quá nghe; ta còn đôi chút hy vọng.

– Anh yên tâm.

– Mai, chúng nó sẽ chơi vui lắm, – ông Goriot nói lúc chỉ còn hai người. – Chúng đi một dạ hội lớn.

– Sáng nay Ba làm gì để chiều nay đau nhiều phải liệt giường thế Ba?

– Gì đâu.

– Anastasie có đến à? Rastignac hỏi.

– Có – Ông Goriot trả lời.

– Này, Ba đừng giấu gì con hết. Chị ta đòi hỏi gì Ba nữa?

– Ô! Ông ta gom sức để nói, nó khổ lắm con ơi! Từ việc kim cương xảy ra, con Nasie không có lấy một xu. Để đi dự dạ hội kia, nó có đặt một áo kim tuyến nó mặc đẹp như một đồ nữ trang. Con thợ may dê tiện của nó không muốn để chịu, và con hầu phòng nó đã trả trước cho nó một ngàn quan. Con Nasie khốn khổ phải đến nước này! Chuyện ấy xé nát lòng Ba. Nhưng con hầu phòng thấy thằng cha Restaud không còn tín nhiệm vợ chút nào nữa, con mụ hầu sợ mất tiền của nó, nó hội ý với con thợ may để chỉ đưa áo lúc nào trả đủ ngàn quan. Ngày mai có dạ hội, cái áo xong rồi; con Nasie tuyệt vọng. Nó muốn mượn Ba bộ đồ ăn để đi cắm. Chồng nó muốn nó đến dạ hội kia để bày cho dân Paris thấy những kim cương mà người ta cho là nó đã bán đi. Có thể nào nó nói được với thằng quỷ sứ ấy rằng: «Tôi mắc chịu một ngàn quan,

anh trả đi»? Không. Ba, thì Ba hiểu thế lắm.

Con Delphine em nó sẽ đi dạ hội với đồ trang sức diễm lệ. Anastasie không thể thua em nó. Và con gái khốn khổ của tôi lại ướm đầy cả lệ. Hôm qua, tôi đã quá nhục nhã mà không có được mười hai ngàn quan, đến nỗi tôi có thể bỏ cả cuộc đời khốn nạn sống sót của tôi để chuộc cái lỗi đó. Anh thấy không, tôi đủ sức chịu đựng hết tất cả, nhưng sự thiếu thốn tiền bạc cuối cùng ấy đã làm tôi nát lòng. Hà hà! chẳng một hai gì cả, tôi đã vá vúi sữa sang, tôi đã bán bộ đồ ăn và các vòng khuyên sáu trăm quan, rồi tôi cầm cho lão Sobseck cái chứng khoán niên kim chung thân của tôi lấy bốn trăm quan.Ồ, tôi sẽ ăn bánh mì vậy, lúc tôi trẻ đã sống như thế, thì bây giờ như vậy cũng còn được. Ít ra, con bé Nasie của tôi cũng sẽ

được một dạ hội đẹp đẽ. Nó sẽ xinh tươi nhã lệ. Tôi có tấm giấy một ngàn quan dưới đầu giường tôi đây. Cái vật dưới gối tôi đây sẽ làm vui lòng con Nasie tôi, như vậy tôi cũng ấm lòng rồi. Nó có thể tổng cổ con hầu Victoire đánh ác kia ra cửa. Ai thấy đứa ở mà không tin chủ bao giờ không!

Mai sáng tôi khỏe rồi. Nasie đến mười giờ. Tôi không muốn con gái tôi tưởng tôi đau ốm, có thể chúng sẽ không đi dạ hội và sẽ săn sóc tôi. Nasie sẽ hôn tôi như hôn con nó vậy những mơn trớn vuốt ve của nó sẽ làm tôi lành bệnh. Thì tôi chẳng phải xài hết nghìn quan ở nhà thuốc sao? Tôi còn thích đưa số tiền ấy cho nhà Y sĩ vạ bệnh, cho con Nasie của tôi hơn. Ít ra tôi cũng sẽ an ủi nó trong lúc khốn đốn. Nnư thế tôi sẽ đến cái tội đã mua chứng khoán niên kim chung

thân. Con gái tôi ở dưới đáy hồ, mà tôi không đủ sức để kéo nó lên. Ồ, tôi sẽ trở lại nghề buôn bán. Tôi sẽ đi Odessa mua lúa. Ở đấy, lúa mì giá chỉ bằng một phần ba ở đây. Nhà làm luật lại không nghĩ đến việc cầm những vật do lúa mì làm ra. Hì hì, sáng nay tôi đã tìm ra cái ấy. Sẽ có những công việc khá hay với các thứ bột.

Eugène nhìn ông già, tự thẩm nhủ:

– Ông ta điên chắc, Này, Ba nằm yên mà nghĩ, đừng nói nha...

22.

Lúc Bianchon lên lầu thì Eugène xuống ăn tối. Rồi đêm lại, cả hai thay phiên nhau ngồi giữ bệnh nhân, một người vừa đọc sách thuốc, một người vừa viết thư cho mẹ và cho các chị.

Ngày hôm sau, theo Bianchon thì bệnh nhân triệu chứng có khá nhưng bệnh cần săn sóc thường xuyên mà chỉ hai chàng sinh viên lo được, Và nếu kể lại những sự săn sóc ấy, ta không thể có gan làm thương tổn đến danh từ dè dặt của

thời ấy. Địa được đặt lên thân hình gầy yếu của bệnh nhân, rồi đến thuốc dán, dầu chân và những phương thức y khoa khác mà phải có sức mạnh và lòng tận tụy của hai chàng thanh niên mới thực hành được.

De Restaud phu nhân không đến, bà sai người đến lấy số tiền.

– Tôi tưởng nó đến đích thân. Nhưng không, nó chỉ phải lo lắng thêm thôi. Ông già nói với vẻ sung sướng vì trường hợp xảy ra.

Bảy giờ tối, Thérèse mang thơ của Delphine lại:

«Anh bạn bận gì đấy? Vừa mới được yêu, mà mình đã vội bị hờ hững rồi sao nhỉ? Trong những câu chuyện tâm tình sang sót vào lòng nhau, anh đã biểu lộ

một tâm hồn quá cao đẹp và anh không phải là hạng người vĩnh viễn trung thành trong lúc anh thấy rằng tình cảm tế nhị biết bao.

Như anh đã nói lúc nghe lời kinh cầu nguyện của «Mose»: Đối với những người này, chỉ có một nhịp điệu, đối với kẻ khác, đó là một điệu nhạc vô biên. Anh hãy nhớ rằng tôi, đợi anh tối nay để đi dự buổi dạ vũ của De Beauséant phu nhân. Hôn ước của ông d'Ajuda chắc chắn đã ký khi sáng này tại triều đình, mà nữ bá tước khốn nạn chỉ biết lúc hai giờ. Cả thành phố Paris sẽ đến nhà bà ta, giống như dân chúng choán chật cả công trường Grève mỗi lúc có cuộc hành hình. Đến xem người đàn bà kia che giấu sự đau khổ ra sao, hay xem bà ta sẽ biết chết một cách vẻ vang chẳng, như thế có ghê tởm không? Nếu tôi đã đến nhà bà

ta rồi, thì chắc hẳn lần này tôi không đi nữa, anh bạn ạ; nhưng cố nhiên bà ta sẽ không tiếp khách nữa, và tất cả cố gắng của tôi từ trước thành ra vô dụng mất.

Trường hợp tôi khác hẳn người khác, vả lại, tôi đi đến đó cũng vì anh nữa. Tôi đợi anh. Nếu trong hai giờ nữa, không có anh bên cạnh tôi, tôi không biết rằng tôi sẽ tha thứ sự phản bội của anh được không?»

Rastignac lấy bút và trả lời như sau:

«Tôi đang đợi một y sư để xem thân sinh em còn sống được không. Ông ta đang hấp hối. Tôi sẽ đem lời xét đoán lợi cho em, và tôi sợ rằng đó sẽ là lời báo tang. Em sẽ xem lại có thể đi dạ hội được không. Ngàn lời âu yếm».

Vị bác sĩ đến lúc 8 giờ rưỡi và lời

quyết đoán của ông không lạc quan, nhưng ông nghĩ rằng bệnh nhân cũng không chết ngay. Ông ta bảo bệnh tình sẽ có lúc giảm lúc tăng kế tiếp nhau, và người bệnh sẽ chết hoặc mất cả trí khôn.

– Bệnh nhân chết gấp còn hơn. Đó là lời cuối cùng của vị bác sĩ.

Eugène gửi gắm ông già Goriot cho Bianchon săn sóc rồi đi đem tin buồn cho bà De Nucingen. Trong trí chàng còn nặng về phận sự gia đình, chàng nghĩ rằng những tin này phải chấm dứt tất cả những cuộc vui chơi.

– Anh bảo con gái tôi cứ vui chơi như thường.

Ông già có vẻ ngủ thiếp rồi, nhưng lúc Eugène đi ra, ông nhòm dậy và nói theo.

Chàng thanh niên lại gặp Delphine với vẻ bi thống. Chàng thấy cô ta đã đội mũ, đi giày, và chỉ còn quàng thêm cái áo khiêu vũ. Nhưng giống hệt như những nét bút cuối cùng của nhà họa sĩ lúc hoàn tất bức tranh, những cái sửa soạn cuối cùng đòi hỏi nhiều thời giờ hơn là cái nền trong của bức họa.

– Ủa, anh chưa ăn mặc sao?

Nàng hỏi.

– Nhưng, phu nhân ơi, ông thân sinh của phu nhân, ông...

– Lại ông thân sinh tôi nữa! – Nàng la lên chặn lời anh ta liền – nhưng anh đứng dậy cho tôi hay những ân nghĩa tôi đối với ông già tôi. Tôi biết cha tôi từ lâu rồi.

Anh Eugène ơi, đừng nói lời gì nữa.

Tôi chỉ nghe anh lúc nào anh đã sửa soạn xong thôi. Thérèse đã sắp đặt lại nhà cho anh tất cả rồi; xe tôi sẵn kia, anh lên đi đi, rồi trở về đây. Ta sẽ nói chuyện về ông già lúc đi đến dạ hội. Phải đi sớm; nếu ta kẹt trong đám xe, thì phước lắm mười một giờ ta mới vào cửa được.

– Phu nhân...

– Đi đi! Đừng nói nữa. – Nàng nói vừa chạy vào phòng để lấy chuỗi hạt.

– Ông Eugène ơi, đi đi ông! Ông làm phu nhân giận cho xem. – Thérèse bảo, và đẩy chàng đi. Anh chàng kinh khủng cho vụ giết cha tuyệt mỹ này.

Anh ta đi mặc áo quần, vừa suy nghĩ mà buồn bã và chán nản. Anh ta thấy đời là một bể bùn lầy, ai đặt chân vào là lút đến cổ. Anh ta tự nói.

Anh ta đã trông thấy ba bộ mặt của xã hội: sự tù túng phức, tranh đấu và phản loạn; gia đình, thế gian, và Vautrin. Và anh ta không dám ngã ngũ ra sao. Phức tù túng là buồn nản, phản loạn không thể được và tranh đấu thì bấp bênh. Anh ta bỗng tưởng niệm đến gia đình. Anh ta nhớ lại những cảm xúc thanh khiết của cuộc sống yên tĩnh ấy, anh ta nhớ lại những ngày sống giữa những người đã thương yêu anh.

Hóa mình theo luật thiên nhiên của gia đình những người thương yêu kia đã tìm thấy ở đó một hạnh phúc đầy đủ, liên tục, không lo âu. Mặc cho những ý tưởng tốt đẹp kia, anh ta không có can đảm đem biểu lộ lòng tin của những tâm hồn thanh khiết kia với Delphine và buộc nàng vì tình mà theo đạo đức. Sự học hỏi của anh ta bắt đầu đã có kết quả.

Anh ta đã yêu với lòng ích kỷ. Anh ta đã tính ý mà biết được tâm địa của Delphine, anh ta biết trước là nàng có thể bước qua xác chết của cha để đi dự dạ hội, mà anh ta không có nghị lực để nói điều phải với nàng, mà cũng không có can đảm làm phật ý nàng, hay có đạo đức để lia bỏ nàng. Anh ta tự bảo:

– Nàng sẽ không bao giờ tha thứ cho ta, nếu ta có lý chống nàng trong trường hợp này.

Rồi anh ta phê bình lời các vị thầy thuốc; anh nghĩ rằng ông già Goriot không đến nỗi bị bệnh nguy hiểm như chàng đã tưởng; cuối cùng anh chống chọi những lý luận giết người để biện minh cho Delphine. Chính ông già cũng sẽ bảo nàng đi dự dạ hội nếu nàng đến thăm ông. Lắm lúc luật xã hội cứng rắn, trong công thức buộc tội ở chỗ tội lỗi bề

ngoài mà những biến đổi trong gia đình đã tha thứ, những biến đổi do tính tình bất đồng, quyền lợi và hoàn cảnh phức tạp đem đến. Eugène muốn tự gạt mình, chàng sẵn sàng hy sinh lương tâm cho người yêu.

Từ hai ngày, tất cả đều thay đổi trong đời chàng. Người đàn bà đã đưa vào đời chàng, những hỗn loạn của nàng, nàng đã làm cho gia đình lu mờ, nàng đã đoạt hết cho nàng; Rastignac và Delphine đã gặp nhau trong những trường hợp thuận tiện để hai người cảm nhận vì nhau những lạc thú vô cùng nồng nhiệt. Tình yêu của họ được chuẩn bị kỹ càng đã do cái làm chết tình yêu mà tiến bộ, cái ấy là sự hưởng lạc.

Lúc chiếm được nàng rồi, Eugène nhận thấy từ trước anh chỉ thèm muốn nàng; anh chỉ yêu nàng hôm sau, khi đã

hưởng được hạnh phúc tình yêu có lẽ chỉ là cái chuẩn nhận khoái lạc. đê hèn hay siêu việt, anh yêu quý người đàn bà kia vì những khoái cảm nàng đem lại cho anh như của hồi môn và vì tất cả những lạc thú anh nhận hưởng được; Delphine cũng yêu Rastignac như Tantale yêu mồi vị thần nào đến làm thỏa mãn được bụng đói hay cái khác khao trong cuống họng khô của ông ta.

– Ông già tôi ra sao rồi?

Bà Nucingen hỏi lúc anh trở lại với bộ y phục khiêu vũ.

– Hết sức yếu, nếu phu nhân muốn, chúng tôi lòng mến tôi, thì ta chạy lại thăm ông cụ đi.

– Vâng, nhưng sau cuộc dạ hội vậy. Anh Eugène ơi, anh tử tế chút nghe, anh

đừng giảng luân lý với em nữa nghe. Lại đây anh!

Họ đi. Eugène lặng thính trên một quãng đường.

– Anh sao vậy? Nàng nói.

– Tôi đang nghe tiếng thở dốc của ông thân sinh bà. Anh ta trả lời với giọng hờn rồi.

Rồi anh ta, với lối hùng hồn nung đậm của tuổi trẻ, anh thuật lại hành động độc ác của bà De Restaud do tính khoe khoang thúc đẩy, con bệnh tối nguy hại của ông già do sự tận tụy cuối cùng của ông đã gây nên, và cái áo kim tuyến của Anastasie đã phải trả với một giá nào. Delphine khóc.

Nàng suy nghĩ.

– Ta sẽ xấu mất rồi.

Nước mắt nàng khô ráo ngay. Nàng nói tiếp:

– Tôi sẽ đến canh giữ ông già tôi, tôi sẽ không rời khỏi đầu giường ông.

Rastignac nói to:

– Ôi! Tôi hằng mong muốn em được như vậy.

Đèn của năm trăm xe ngựa soi sáng canh phủ de Beauséant. Mỗi bên cửa sáng trưng, có một viên cảnh sát dậm chân qua lại. Các nhân vật quý phái đến quá đông, ai cũng vội vã đến xem người đàn bà cao quý kia vào lúc suy đảo, đến nổi tất cả những phòng ở tầng dưới nhà đã đầy người lúc bà De Nucingen và Rastignac đến. Từ hồi cả triều đình đổ xô lại nhà Đại Quận Chúa lúc nàng bị

vua Louis XIV làm mất tình nhân, chưa có vụ tai biến tâm tình nào náo động bằng vụ tai biến của De Beauséant phu nhân. Trong trường hợp này người con gái cuối cùng của dòng Bourgogne – gần như dòng vua – tỏ ra đã chế ngự được đau khổ của mình và đến cuối cùng, đã chế phục được cái xã hội thượng lưu, mà bà chỉ nhận những phù hoa là chỉ để phụng sự cho tình yêu đã được thắng.

Những phụ nữ diễm lệ nhất của thành Paris đã làm linh động các khách sảnh. Các vị cao sang nhất của triều đình, các sứ thần, quý vị thượng thư, những nhân vật nổi tiếng mọi ngành, mang đầy huy chương, luân bài, dây tua ngũ sắc chen nhau quanh bà nữ bá tước. Ban nhạc làm vang dội các điệu nhạc dưới những lớp diễm vàng của lâu đài vắng vẻ đối với vị nữ hoàng của lâu đài ấy.

Bà De Beauséant đứng trước phòng khách thứ nhất để đón tiếp những người tự xưng là bạn bà. Mặt đồ trắng, tóc giản dị bên thành bím, không mang đồ trang sức, bà có vẻ bình tĩnh và không để lộ đau đớn, hãnh diện hay sự vui mừng giả tạo. Không ai đọc được gì trong tâm trí bà. Người ta có thể bảo đó là tượng đá của nữ thần Niobé. Nụ cười với bạn thân của bà có lúc như mĩa mai như đối với mọi người bà vẫn trong như ngày thường và tỏ ra không khác gì lúc bà đang rục rĩ vì hạnh phúc, đến nỗi những kẻ vô tình nhất cũng thán phục bà, tựa hồ như các thanh niên La Mã xưa vỗ tay tán thưởng người lực sĩ biết mỉm cười lúc sắp chết. Giới thượng lưu hình như trang điểm để tiến biệt một nữ chúa của họ.

– Tôi sợ em không đến. – Bà nói với Rastignac.

– Thừa phu nhân tôi đến để ở lại đây sau hết mọi người. Anh trả lời với giọng cảm động, vừa nhận câu nói của bà như một lời trách.

– Hay, bà nói vừa cầm tay anh ta. Ở đây có lẽ chỉ có em là người tôi có thể tin. Em à, hãy yêu một người đàn bà mà có thể yêu mãi mãi. Đừng nên ruồng bỏ người nào hết.

Bà nắm cánh tay Rastignac và đưa anh lại một ghế dài, trong phòng khách người ta đang chơi. Bà bảo anh ta:

– Em hãy lại nhà Hầu tước. Thăng Jacques, người ở của chị sẽ dẫn em đi và sẽ giao cho em một bức thư để đưa cho ông ta. Chị đòi lại ông ta những thư từ của chị. Ông ta sẽ đưa tất cả cho em, chị mong thế. Lúc em có những thư ấy rồi,

em lên trên phòng chị. Sẽ có người báo cho chị hay.

Bà đứng dậy để ra đón nữ Công tước De Langeais, người bạn thân nhất của bà, cũng vừa tới. Rastignac ra đi, anh lại hỏi hầu tước d'Ajuda tại phủ Rochefide: hầu tước nghỉ đêm tại đó và Rastignac đã gặp ông. Hầu tước dẫn anh ta về nhà, đưa cho anh một cái hộp:

– Tất cả đều ở trong này.

Ông ta hình như muốn nói chuyện với Eugène hoặc hỏi về buổi dạ hội và về nữ bá tước, hoặc để thú nhận là có lẽ ông đã thất vọng về hôn nhân của ông, như thật ông đã bị như thế; nhưng một tia kiêu ngạo chói ngời trong mắt ông, và ông ta đã có cái can đảm đáng thương để giữ kín bí mật về tình cảm cao quý của ông.

– Ông Eugène thân mến, ông đừng nói gì với bà ta về tôi cả nhé.

Với một cử chỉ đầy yêu mến và buồn bã. Ông nắm tay Rastignac và ra dấu bảo anh ra về. Eugène trở lại nhà De Beauséant và được đưa vào phòng nữ bá tước, anh ta trông thấy hành lý đã được sửa soạn cho một cuộc ra đi: anh ngồi bên lò sưởi, nhìn cái hộp bằng gỗ bách chương mà buồn cảm thấm thiết. Đối với anh, bà De Brauséant giống các nữ thần của truyện Iliade.

– Ô, cậu em ơi! – nữ bá tước nói vừa đi vào và đặt bàn tay lên vai Rastignac.

Anh nhìn thấy bà chị họ đang khóc, mặt ngược lên, một tay run run, một tay đưa lên cao. Bà bỗng lấy cái hộp, đặt vào đồng lửa vì nhìn nó cháy.

– Chúng nhảy múa! Chúng đến tất cả đúng lắm, trong khi thần chết sẽ đến muộn hơn. Xuyt! Em à, – bà nói vừa đặt một ngón tay lên miệng Rastignac lúc chàng sắp nói – Tôi sẽ không thấy Paris lại nữa và cũng không gặp lại giới thượng lưu. Năm giờ sáng mai, tôi sẽ ra đi và sẽ chôn mình trong tỉnh Normandie. Từ ba giờ chiều nay, tôi phải sửa soạn, ký giấy tờ, xem công việc; tôi không thể sai ai đi đến nhà. – Bà ngừng lại.

– Anh ta chắc người ta sẽ gặp anh ta tại nhà...

Bà ngừng lại nữa, mệt mỏi vì đau đớn. Trong những lúc này, cái gì cũng là sâu khổ và có những tiếng không thì nói ra được.

– Cuối cùng tôi trông cậy nơi em vào tối nay để giúp tôi việc cuối cùng

này. Tôi muốn tặng em một vật kỷ niệm tình thân ái của tôi. Tôi sẽ nhớ đến em luôn, em có vẻ nhân hậu và cao khiết, trẻ và ngây thơ giữa xã hội mà những đức tính ấy rất hiếm. Tôi mong ước được em thỉnh thoảng nghĩ đến tôi đây này, bà nói vừa nhìn quanh mình đây là cái hộp tôi để bao tay. Mỗi lúc tôi lấy bao tay trước khi đi dạ hội hay đi xem hát, tôi cảm thấy đẹp vì tôi đã sung sướng, và tôi chỉ chạm đến những vật này là chỉ để lại đó một ý tưởng nhã ái, có nhiều bản chất tôi trong này, có cả một bà De Beauséant mà nay không còn nữa, em nhận đi tôi sẽ lưu ý để người ta đem lại đằng nhà em ở đường d'Artois. Bà De Nucingen tối nay đẹp lắm, em hãy yêu nàng nhiều nhé. Nếu chúng ta không còn gặp nhau nữa, cậu em cũng nên chắc rằng tôi sẽ cầu nguyện cho em, em đã đối tốt với tôi. Ta hãy xuống đi, tôi không muốn để họ

tưởng tôi đang khóc. Tôi có cả một thời gian vô tận trước tôi, tôi sẽ cô quạnh và sẽ không có ai hỏi tại sao tôi khóc. Ta hãy nhìn cái phòng một lần nữa.

Bà ngừng lại. Rồi sau một lúc lấy tay che mắt, bà chùi mắt và thấm nước lạnh, rói cầm cánh tay chàng sinh viên.

– Ta đi đi! – bà nói.

Rastignac chưa bao giờ cảm thấy xúc động mãnh liệt bằng sự tiếp xúc với mỗi khổ tâm được ngăn chặn một cách cao thượng như thế, Lúc trở về phòng khiêu vũ, Eugène đi vòng quanh với Bà De Beauséant đó là sự ân cần cuối cùng và thanh nhã của người đàn bà duyên dáng này.

23.

C hẳng bao lâu anh ra trông thấy hai chị em De Restaud và De Nucingen. Nữ bá tước thật diễm lệ với kim cương tràn đầy những hạt kim cương chắc hẳn là nóng bỏng đối với nàng: nàng chỉ còn đeo nó một lần cuối cùng. Dầu tính kiêu ngạo và mối tình uy lực đến đâu, nàng cũng khó đương cự cái nhìn của chồng nàng. Quang cảnh này không làm cho Rastignac bớt buồn, dưới số kim cương của hai chị em, anh

nhìn thấy cái giường rập trên ấy ông già Goriot đang nằm liệt mạng, vẻ buồn rầu của nữ bá tước nghĩ lắm, bà rút tay bà lại.

– Cậu em đi đi! – ta không muốn vì ta mà em mất cuộc vui.

Eugène được Delphine gọi ngay, nàng sung sướng về kết quả đã gây nên muốn đặt xuống chân chàng sinh viên lòng kính ái nàng gặt hái được ở xã hội này, nơi mà nàng mong được chấp nhận.

– Anh xem chị Nasie ra sao? Nàng nói.

– Chị ta ăn xối cả cái chết của ông già ta.

Khoảng 4 giờ sáng, đám đông ở các phòng khách bắt đầu thưa dần. Chẳng bao lâu tiếng nhạc cũng không nghe

nữa, chỉ còn nữ Công tước De Langeais và Rastignac ở phòng khách lớn. Nữ bá tước tưởng chỉ còn chàng sinh viên ở đây thôi, bà đi vào, sau khi đã từ giã ông De Beauséant. Ông ta đi ngủ vừa nhắc lại:

– Với tuổi bà, bà không nên tự đi giam cầm bà. Hãy ở lại với chúng ta.

Vừa nhìn thấy nữ Công tước, bà Beauséant không nín được phải kêu lên.

– Tôi đã đoán được ý bà, Clara à – bà De Langeais nói – Bà đi để không còn trở lại nữa; nhưng bà sẽ nghe tôi nói, và chúng ta cảm thông nhau trước khi bà đi.

Bà nắm tay bạn kéo vào phòng bên cạnh, rồi nhìn bạn với cặp mắt đầy lệ, bà ôm choàng nữ bá tước trong tay và hôn lên má bà ta.

– Tôi không muốn lạnh lẽo từ biệt bà, bà bạn yêu quý ạ. Sự ân hận sẽ quá nặng nề. Bà có thể tin tôi như tự tin mình. Tối hôm nay bà rất cao thượng, tôi tự cảm thấy xứng đáng với bà, và tôi muốn chứng minh điều ấy. Tôi đã lỗi với bà, tôi phủ nhận những gì đã làm mích lòng bà. tôi muốn rút lại những lời nói của tôi. Một đau khổ tương tự đã kết liên tâm hồn chúng ta, ai sẽ là người khổ nhất. Ông De Montriveau không có mặt tối nay tại đây, bà hiểu không? Clara à, thấy bà trong buổi dạ hội này, sẽ không bao giờ quên bà được, về phần tôi, tôi còn thứ cố gắng lần cuối cùng. Nếu tôi thất bại, tôi sẽ vào tu viện. Còn bà, bà đi đâu đây giờ đây?

– Đi Normandie, ở thành Courcelles: tôi sẽ yêu đương, cầu nguyện cho

đến ngày Thượng đế sẽ đem tôi ra khỏi cõi đời này.

Lại đây, De Rastignac. – Nữ bá tước nói với giọng cảm động lúc nghĩ rằng chàng thanh niên đáng chờ đợi.

Chàng sinh viên gập đầu gối lại, nắm và hôn bàn tay của bà chị họ.

– Từ biệt bà chị Antoinette nhé! – Bà De Beauséant nói tiếp – Chúc bà chị hạnh phúc. Về phần cậu em, cậu hạnh phúc rồi, cậu trẻ tuổi, cậu còn có thể tin một cái gì. Lúc tôi từ giã cõi đời này, tôi sẽ có được, như một số người hấp hối có phước, tôi sẽ có những mối cảm xúc thành thật, thành kính quanh mình tôi.

Rastignac ra về hồi năm giờ sáng, sau khi đã thấy bà De Beauséant trong xe đi đường; sau khi đã nhận lời từ biệt

đầy nước mắt của bà, điều này chứng tỏ rằng những người cao quý bao nhiêu cũng không bị ngoài luật của trái tim và không sống vô sầu muộn, như vài người mị dân đã muốn làm chàng lăm tưởng. Eugène đi bộ về nhà trọ Vauquer trong lúc trời mưa và lạnh. Giáo dục của anh ta đã hoàn bị.

Lúc Rastignac vào phòng bạn anh, Bianchon bảo anh:

– Ta không thể cứu được ông già Goriot khốn nạn.

Eugène sau khi nhìn ông lão đang thiếp ngủ:

– Bạn ơi, bạn đi đi, bạn theo đuổi cái định mệnh khiêm tốn trong ấy bạn đã giới hạn cho ước vọng của bạn. Tôi, thì tôi đang ở dưới địa ngục, và tôi phải ở lại

đó. Dầu người ta nói xấu người thượng lưu thế nào chẳng nữa bạn cũng tin đi! Không có một Juvenal nào có thể họa được cái cảnh ghê tởm phủ đầy vàng ngọc của nó.

Ngày hôm sau, Bianchon đánh thức Rastignac dậy vào quảng hai giờ chiều. Phải đi ra ngoài, Bianchon nhờ anh canh gác ông Goriot mà bệnh tình đã trầm trọng thêm trong buổi sáng. Chàng sinh viên y khoa nói:

– Ông già không còn sống được hai ngày, hay có lẽ sáu giờ nữa thôi; nhưng ta không thể ngưng chống căn bệnh. Sắp phải săn sóc cho ông một cách tốn kém. Chúng ta sẽ là người gác con bệnh rồi, nhưng tôi thì tôi không có lấy một xu. Tôi có lật túi ông ta ta, lục soát tủ của ông, kết toán là con số không. Tôi có hỏi ông ta lúc ông tỉnh lại, ông bảo không

còn đồng tiền nhỏ nào. Còn anh, anh có gì không?

– Tôi còn hai chục quan, những tôi sẽ đi đánh bạc, tôi sẽ ăn.

– Nếu anh thua thì sao?

– Tôi sẽ hỏi tiền rể và con gái ông.

– Nếu họ không đưa cho anh? Điều gấp nhất lúc nguy không phải là tìm tiền: bây giờ phải đắp cho ông ta một tấm thuốc cao thật nóng từ bàn chân đến nửa bắp vế. Nếu ông ta la lên là ta còn có cách. Anh biết làm thế nào chứ. Và thằng Christophe sẽ giúp anh. Tôi tôi sẽ lại nhà hàng thuốc bảo đảm tất cả những thuốc chúng sẽ lấy. Khổ cái là ông già khốn nạn không thể chờ đến được nhà thương của chúng tôi, nếu không ông đã khá hơn rồi. Đến đây, tôi sắp đặt cho anh ngồi, và

anh đừng rời khỏi ông ta cho đến lúc tôi trở về.

Hai bạn thanh niên đi vào phòng ông già nằm liệt giường. Eugène kinh hoàng về sự thay đổi ở khuôn mặt nhăn nhó, trắng bệch và hết sức bạc nhược của ông, Anh ta cúi xuống giường hỏi ông:

– Sao đó Ba?

Ông Goriot nhướng đôi mắt lơ lơ chăm chú nhìn anh mà không nhận ra. Anh không chịu đựng nổi quang cảnh ấy, nước mắt anh ứa ra.

– Bianchon, không cần để màn nơi cửa sổ sao?

– Không, sự thay đổi của không khí không ảnh hưởng đến ông tôi nữa. Nếu ông biết nóng hay lạnh thì quá tốt rồi. Tuy nhiên ta cần lửa để sắc thuốc và bào

chế nhiều thú. Tôi sẽ đem lại cho anh những ba nhánh cây để ta dùng cho đến lúc nào có củi lớn. Hôm qua và tối nay tôi đã đốt củi của anh và của ông già rồi. Ấm quá, nước chảy giọt trên tường. Tôi vừa mới làm khô ráo cái phòng phần nào đấy. Christophe đã quét rồi, thật như cái chuồng ngựa. Tôi vừa mới đốt đồ dùng ở đây, hơi hám quá sức.

– Trời ơi! Nhưng con gái ông ta! – Rastignac nói.

– À này, nếu ông ta đòi uống, anh sẽ cho ông cái này. Anh sinh viên nói vừa chỉ cho Rastignac một cái bình trắng lớn. Nếu anh nghe ông ta rên và bụng ông nóng và cứng, anh sẽ nhờ Christophe giúp để cho ông ta... anh biết đây rồi. Thảng hoặc ông ta có bị kích thích mạnh, nếu ông nói, nếu ông hơi cuống trí, anh cứ để mặc ông ta. Như vậy là điểm khô-

ng xấu đầu. Nhưng anh hẳn cho rằng Christophe lại nhà thương Cochin. Y sư của chúng tôi, bạn tôi hay tôi sẽ đến đặt ngải cứu cho ông ta. Sáng nay, lúc anh còn ngủ, chúng tôi có thảo luận với một người học trò của Bác sỹ Gall, với ông Bác sỹ giám đốc nhà thương Hotel Dieu và giám đốc của chúng tôi. Mấy vị đó tưởng như nhận thấy những triệu chứng kỳ lạ, và chúng tôi sẽ theo dõi. Sự biến chuyển của căn bệnh để biết rõ nhiều điểm khoa học khá quan trọng. Một vị trong đó cho rằng huyết thanh áp nếu mạnh ở một cơ quan hơn một cơ quan khác, có thể làm bành trướng những sự kiện đặc biệt. Vậy nếu ông ta nói, anh hãy nghe kỹ xem những lời ông nói thuộc về loại tư tưởng gì; xem đó là ảnh hưởng của ký ức, của thông tuệ, của trí phán đoán xem ông bận tâm về những điều vật chất hay tình cảm xem ông ta tính toán hay nhớ lại

chuyện xưa!

Tóm lại là anh phải tường trình cho chúng tôi được đúng đắn. Có thể là sự xâm nhập xảy ra toàn diện, thì ông ta sẽ chết trong lúc lẫn trí, như lúc này vậy. Trong những thứ bệnh này, cái gì cũng lạ lùng. Nếu quả bom nổ tại đây. Bianchon nói vừa chỉ cái gáy của bệnh nhân, thì có những hiện tượng kỳ lạ xảy ra, bộ óc khôi phục và năng lực của nó, và cái chết sẽ đến chậm hơn. Các tương dịch có thể rời khỏi khối óc, và đi theo những huyết đạo mù sự mổ tử thi mới cho ta biết được. Ở bệnh viện phế tật có một ông già trì độn mà nước tương dịch đã chạy theo xương sống; ông ta đau ghê gớm, nhưng ông ta sống.

– Hai đứa con tôi chúng có chơi vui vẻ không? – Ông già Goriot nói lúc nhận ra Eugène.

– Ô! Ông chỉ nghĩ đến con gái ông – Bianchon nói – Đêm nay, ông ta nói với tôi hơn trăm lần: «Chúng nó khiêu vũ! Con nhỏ có áo dài rồi». Ông ta gọi tên hai người. Quý thần ơi, ông ta làm tôi phát khóc bởi giọng nói của ông: «Delphine! bé Delphine ơi, Nasie ơi!» Thế có danh dự, thật chảy nước mắt được.

Ông già nói:

– Delphine, nó ở đó phải không? Tôi đã biết lắm mà.

Rồi mắt bỗng trở nên linh động vô cùng để nhìn mấy bức tường và cái cửa.

– Tôi xuống bảo mụ Sylvie sửa soạn mấy tấm cao, lúc này thuận tiện. – Bianchon nói.

Rastignac ở lại một mình cạnh ông già, anh ngồi ở chân giường, mắt nhắm

nhìn vào cái đầu ghê gớm và đau đớn kia.

– Bà Beauséant đào tẩu, ông này đang chết. Anh ta nói. Những tâm hồn cao đẹp không thể sống lâu ở đời này. Vâng, thì làm sao những tình cảm siêu việt có thể đi với một xã hội hèn hạ, nhỏ nhen, nông cạn?

Những hình ảnh của buổi lễ anh ta đã tham dự xuất hiện lại trong ký ức anh và tương phản với quang cảnh của cái giường người chết này.

– Nay Eugène tôi vừa mới gặp ông giám đốc bệnh viện và tôi trở về đây, mà tôi vẫn chạy. Nếu có những triệu chứng về trí năng, nếu ông ta nói, thì cho ông ta nằm trên một tấm cao dài để bọc tương cải cho bệnh nhân từ gáy đến dưới thân, rồi anh cho gọi chúng tôi.

– Anh Bianchon quý mến... Eugène nói.

–Ồ, đây là một việc khoa học mà. Chàng sinh viên nói với vẻ hăng hái của một tín đồ mới nhập đạo.

–Ồ, vậy thì chỉ mình tôi là sẵn sàng ông già khốn đốn này vì cảm tình.

Bianchon không khó chịu vì lời ấy, anh nói:

– Nếu anh thấy tôi hồi sáng nay chắc anh không nói thế. Những bác sỹ đã hành nghề chỉ nhìn thấy chứng bệnh; tôi, tôi còn thấy cả bệnh nhân nữa, bố à.

24.

Anh ta đi, để Eugène một mình với ông già và trong lo sợ một cơn bệnh sắp phát hiện

– À, con đó à, con yêu dấu? Ông già Goriot nói lúc nhận ra Eugène

– Ba có khá hơn không? Chàng sinh viên cầm tay ông hỏi.

– Ừ, đầu tôi bị ép trong cái búa kẹp nhưng nay nó đã thoát được Anh có thấy

hai đứa con gái tôi không? Chúng sắp đến đây rồi, chúng nghe tôi bệnh là sẽ đến ngay, chúng đã săn sóc tôi rất nhiều lúc ở đường Jussienne! Trời ơi! Tôi muốn phòng tôi sạch sẽ để tiếp chúng. Có một chàng thanh niên đã đốt hết đốt hết than cục của tôi mất rồi.

– Tôi nghe tiếng Christophe; nó đang đem củi mà người thanh niên gửi cho Ba đấy.

– Hay lắm! Nhưng làm sao trả tiền củi được? Con ơi, tôi không còn một xu nào. Tôi cho hết rồi, hết tất cả. Tôi đang sống bằng bố thí đây. Ít ra cái áo kim tuyến cũng đẹp chứ? Ôi, đau quá! cảm ơn Christophe! Trời sẽ thưởng cậu, tôi thì không còn gì nữa.

– Tôi sẽ trả đầy đủ cho Sylvie và mày.
Eugène nói vào tai thằng nhỏ.

– Hai con gái tôi bảo cậu là chúng sắp đến đây, phải không Christophe? Cậu đi lại nữa đi, tôi sẽ biếu cậu 100 xu. Cậu nói mấy bà ấy là tôi không được mạnh, là tôi muốn hôn họ muốn thấy mặt họ một lần nữa trước khi chết. Cậu nói với họ như thế, nhưng đừng làm họ sợ quá nghe!

Christophe đi ra, theo một dấu hiệu của Rastignac.

– Chúng sẽ đến. Tôi biết chúng nó mà, con Delphine hiền lành kia nếu tôi chết, tôi sẽ làm nó buồn phiền bao nhiêu! Con Nasie cũng vậy. Tôi không muốn chết, để chúng khỏi khóc lóc. Chết là không thấy chúng nó nữa, cậu Eugène ạ. Đi đến chỗ đó là tôi buồn bã lắm. Đối với một người cha, không gần con là cảnh địa ngục, và tôi đã tập sự vào cảnh ấy lúc chúng đi lấy chồng. Thiên đường của tôi ở nơi đường Jussienne. Này cậu à, nếu tôi lên thiên

đường, hồn tôi cũng có thể sẽ về trần gian quanh quần chúng nó. Tôi có nghe kể những chuyện như thế. Chuyện ấy có thật thế không nhỉ? Lúc này đây, tôi cũng tưởng thấy chúng nó như lúc chúng còn ở đường Jussienne vậy.

Buổi sáng, chúng nó đi xuống. «Chào Pa pa» – chúng nó nói. Tôi ẵm chúng lên đầu gối tôi, tôi trêu giỡn chúng nó, nghịch ngợm với chúng. Chúng vuốt ve tôi một cách đáng yêu. Chúng tôi ăn sáng với nhau, ăn tối với nhau, nói tóm tôi là người cha, tôi hưởng thú nơi con tôi. Lúc chúng nó còn ở đường Jussienne, chúng không có lý luận, chúng không biết gì về xã hội, chúng thương tôi lắm, Trời ơi, Sao chúng không nhỏ bé mãi nhỉ? Ôi, tôi đau cái đầu nó lôi kéo tôi! Ôi! ôi, xin lỗi các con nghe! Ta đau ghê gớm, và đây phải là cái đau đốn thật sự đấy, các con đã làm

ta mạnh chịu với đau khổ rồi. Ôi, trời! Nếu tôi nắm được bàn tay chúng trong tay tôi, tôi sẽ không cảm thấy cái đau của tôi. Cậu tưởng chúng có đến không. Thằng Christophe nó dần quá mà. Đáng lẽ tôi phải đích thân đi mới được. Christophe sẽ gặp chúng nó. Nhưng hôm qua cậu có mặt tại dạ hội. Cậu nói cho tôi nghe hai đứa nó ra thế nào? Chúng không hay biết gì về bệnh của tôi phải không? Nếu không chúng không khiêu vũ đâu, hai đứa nhỏ khốn khổ của tôi! Ôi, tôi không muốn đau ốm nữa, chúng còn cần tôi quá. Gia sản chúng bị nguy hại rồi. Mà chúng đã nạp mình cho những thằng chồng như thế nào! Các người chữa lành giùm tôi, chữa lành giùm tôi đi! Ôi! Tôi đau quá!... Ôi, ôi, ôi... Thấy không, các cậu phải chữa cho tôi lành mạnh, vì chúng cần tiền, mà tôi biết chỗ tìm ra tiền. Tôi sẽ đi Odessa làm bột. Tôi

tin ranh lắm, tôi sẽ làm được bao nhiêu triệu. Ô... tôi đau quá lắm!

Ông Goriot lặng im lúc, có vẻ cố gắng tập trung hết sức lực để chịu đựng sự đau đớn.

– Nếu chúng có ở đó, tôi sẽ không than vãn gì nữa, – ông nói – Sao tôi lại than vãn vậy nhỉ?

Ông già bỗng nhẹ nhàng thiếp người một lúc khá lâu. Thành Christophe trở về. Rastignac tưởng ông Goriot đã ngủ, để thành to tiếng báo cáo lại sứ mạng của nó. Nó nói:

– Thưa ông, trước nhất tôi đến nhà bà nữ Bá trước. Tôi không thể nói chuyện với bà, vì bà đang có việc quan trọng với chồng bà. Tôi cố nài, thì ông De Restaud đích thân đi ra, ông bảo tôi

rằng «Ông Goriot đang chết à? Ồ, đây là điều tốt nhất cho ông ta. Ta đang cần bà De Restaud để kết thúc những công việc hệ trọng, lúc nào hết mọi việc, bà sẽ đi», Ông ấy có vẻ giận dữ. Tôi đi ra, thì bà ta vào phòng đợi khách do một cái cửa tôi không thấy, bà bảo tôi: «Christophe, nói với ông già tôi là tôi đang bàn cãi với chồng tôi, tôi không thể rời ông ta việc này liên quan đến sự sống chết của con tôi, nhưng lúc xong tôi sẽ đi ngay.

Còn bà nam tước thì lại chuyện khác. Tôi không thấy bà ta, và không nói chuyện được với bà. Cô bồi phòng bảo tôi: Ồ, bà ở dạ hội về lúc năm giờ mười lăm, bà đang ngủ, nên tôi đánh thức bà ta trước mười hai giờ, bà sẽ mắng tôi. Tôi sẽ nói với bà là ông cụ bệnh nặng thêm lúc bà rung chuông gọi tôi. Tin xấu, thì lúc nào cũng còn thì giờ để báo cho bà ta

biết. Tôi nài nỉ bao nhiêu cũng vô hiệu!
Ồ, vâng!... Tôi có đòi gặp ông nam tước
thì ông ta đi vắng.

Rastignac kêu lên.

– Chẳng cô gái nào của ông ta đến
đây! Tôi sẽ viết thư cho cả hai cô đây.

– Chẳng đứa nào đến! Chúng có
công việc, chúng ngủ, chúng sẽ không
đến, Tôi đã biết mà. Phải chết mới biết
con cái là thế nào... Ồ, bạn ơi, cậu đừng
cưới vợ, đừng có con nghe! Ta ban cho
nó cuộc sống, chúng cho ta cái chết. Ta
đưa nó vào cuộc đời, chúng trục xuất ta
ra. Không, chúng không đến đâu! Tôi
biết vậy từ mười năm nay. Thỉnh thoảng
tôi đã tự bảo như thế, nhưng tôi không
dám tin thế.

Một giọt nước mắt chạy quanh trong

mắt ông, trên khóc mắt đỏ mà không chảy ra.

– Ô! Nếu tôi giàu, nếu tôi còn giữ của cải, nếu tôi không cho chúng của cải của tôi, chúng sẽ có mặt ở đây, chúng sẽ hôn và liếm má tôi! Tôi sẽ ở một biệt thự có phòng đẹp, có gia nhân, có lửa sưởi và chúng đã khóc lóc với chồng con chúng.

Tôi sẽ có tất cả những cái ấy. Nhưng nay không gì cả, tiền bạc cho ta tất cả, kể cả con gái của ta nữa.

Ôi! Tiền bạc tôi đâu rồi? Nếu tôi còn những kho tàng để lại, chúng đã bằng bó cho tôi, đã săn sóc cho tôi; tôi đã nghe chúng nói, sẽ trông thấy chúng. Ôi! Con yêu quý, con duy nhất của tôi, tôi thích sự cô đơn và nghèo khổ của tôi, ít ra khi một người khốn khổ được thương yêu, họ chắc chắn họ được thương. Không,

tôi muốn giàu có, tôi sẽ gặp chúng. Thật ra, ai biết được cả hai đứa chúng nó có tim bằng đá. Tôi thương nó quá, làm sao nó thương lại tôi được. Một người cha phải luôn luôn giàu có, phải cầm cương con cái như những con ngựa xấu tánh. Thế mà tôi lại quỳ trước mặt chúng. Mấy đứa khốn nạn! Chúng nó hoàn thành xứng đáng cách cư xử của chúng đối với tôi trong mười năm nay. Nếu cậu biết trong những buổi đầu lúc chúng mới lấy chồng, chúng nó ân cần chiều chuộng tôi đến thế nào!

Ôi... tôi đau một cách ác độc quá!... Tôi vừa mới cho mỗi đứa chúng nó gần tám trăm ngàn quan, chúng nó và cả chồng chúng nó không thể khó chịu với tôi được. Người ta tiếp rước tôi: «Cha tốt của tôi, ở đây; cha tốt của tôi, ở kia». Lúc nào ở nhà chúng cũng sắp đặt bữa ăn cho

tôi. Rồi tôi ăn với chồng chúng nó, chồng chúng đối đãi với tôi rất kính mến.

Tôi ra vẻ còn ít nhiều của cải. Vì sao? Tôi chẳng nói gì về công việc của tôi. Một người cho con gái tám trăm ngàn quan là một người phải được săn sóc. Và người ta đã săn sóc ân cần, nhưng là vì tiền của tôi. Thế gian không đẹp đẽ. Tôi, tôi đã thấy cái đó! Người ta đưa tôi đi xem hát bằng xe ngựa, và tôi tùy ý ở dự các dạ hội. Nói tóm lại là chúng đã tự xưng là con gái tôi và nhìn nhận tôi là cha chúng. Ấy tôi còn tỉnh tể, và không gì qua được mắt tôi. Tất cả đều hướng về chỗ đó, và đã đâm thấu qua tim tôi. Tôi thấy những cái kia là những bộ điệu vờ vĩnh, nhưng điều hại đã không có thuốc chữa. Ở nhà con gái tôi, tôi không khoan khoái bằng ở nơi cái bàn dưới đây.

Tôi đã chẳng biết gì mà nói. Vì vậy,

lúc có người trong giới thượng lưu xã hội hỏi vào tai những chàng rể tôi: «Ông kia là ai vậy? Ông bố tiền vàng ấy, nhà phú gia mà. Ô, quý thần ơi!». Người ta nói thế và họ nhìn tôi với vẻ kính cẩn đối với những đống tiền vàng. Nhưng có lúc tôi làm họ hơi khó chịu, thì tôi cũng đền đáp tất cả những khuyết điểm của tôi, vả lại, có ai hoàn toàn đâu nhỉ? (Đầu tôi là một vết thương). Anh Eugène ơi; giờ tôi đau những cái người ta phải đau để chết, ấy, thế mà không ăn thua gì đối với cái đau đớn mà cái nhìn đầu tiên của con Anastasie làm cho tôi hiểu là tôi đã nói một điều khờ khạo làm nhục nó: cái nhìn của nó đã cắt đứt các mạch máu của tôi. Tôi đã muốn hiểu biết hết tất cả, nhưng cái tôi hiểu biết rõ ràng, là tôi đã là một người thừa trên quả đất. Ngày hôm sau, tôi đến nhà con Delphine để tự an ủi mình, ấy thế là tôi lại làm một điều

dại dột để nó phải nổi giận.

Tôi trở thành như điên. Trong tám ngày, tôi chẳng biết tôi phải làm cái gì. Tôi không dám đến thăm con tôi nữa, sợ chúng nó trách móc, và thế là tôi ra khỏi cửa nhà hai con tôi. Ôi, Trời ơi, nếu ông biết những khổ cực của tôi, những đau đớn tôi đã chịu đựng; nếu ông đếm những lát dao tôi đã nhận chịu trong cái thời gian nó đã làm cho tôi già đi, biến đổi đi, nó đã giết tôi làm bạc đầu tôi, thì sao nay ông còn làm cho tôi đau đớn?

Tôi đã trả xứng đáng cái tội quá thương con. Chúng đã trả thù được cái lòng âu yếm của tôi, chúng đã kềm kẹp tôi chẳng khác những tên đao thủ. Ấy, những người quá đại dột, tôi đã thương con tôi đến nỗi tôi lại trở lại nhà chúng nó như con bạc đã trở lại sòng đánh. Con tôi, đó là nét xấu của tôi; chúng

là chủ tôi, là tất cả của tôi, Cả hai đứa chúng nó cần điều gì, cần đồ trang sức chẳng, thì mấy con hầu phòng bảo tôi, là tôi cho chúng để được chúng tiếp đón tử tế. Nhưng trước khi đó chúng cũng đã dạy tôi những bài học về cách thức xử thế trong xã hội thượng lưu. Ôi, chúng không đợi đến hôm sau đâu. Chúng đã bắt đầu xấu hổ vì tôi. Đó nuôi con cho lắm rồi vậy đó.

Đến tuổi tôi rồi, tôi đâu còn có thể đi học gì nữa. Trời ơi! Tôi đau ghê quá! Ôi, bác sĩ! Nếu bữa óc tôi ra, tôi sẽ ít đau hơn. Ôi, các con ơi! Anastasie ơi, Delphine ơi, tôi muốn thấy chúng nó. Cho cảnh sát đi tìm chúng nó vậy! Công lý về phía tôi chứ, tất cả đều về phía tôi chứ, thiên nhiên này, dân luật này. Tôi phản đối! Tổ quốc sẽ bị diệt vong nếu những người cha bị người ta chà đạp dưới chân.

Cái ấy rõ ràng. Xã hội, thế gian căn cứ trên huyết tộc, nếu con không thương cha thì tất cả đều sụp đổ. Ô! Nhìn thấy chúng nó, nghe tiếng chúng nó, bất kể chúng nói gì, miễn tôi nghe được giọng nói chúng nó thế là đau đớn của tôi sẽ dịu bớt, nhất là Delphine. Nhưng lúc chúng nó tới đây anh bảo chúng nó đừng nhìn tôi lạnh lẽo như thường làm.

Ồ, anh bạn tốt ơi, ông Eugène ơi, ông không biết sự thay đổi ánh vàng cặp mắt bỗng thành sắc chỉ xám là thế nào đâu. Từ ngày mai chúng nó không dội sáng đến tôi nữa, tôi luôn luôn ở đây như trong cảnh mùa đông, tôi chỉ cần những sâu muộn và tôi đã nuốt những sâu muộn!

Tôi đã sống để chịu nhục, chịu sỉ vả. Tôi thương chúng nó đến nỗi tôi phải nuốt hết sỉ nhục để chúng trao đổi cho tôi một chút vui thú nhục nhã. Một người

cha mà phải trốn để thấy con mình! Tôi đã phú cho chúng cả cuộc đời, mà nay chúng không cho tôi được một giờ đồng hồ! Tôi khát tôi đói, tim tôi đốt cháy tôi, mà chúng sẽ không đến làm mát dịu giờ hấp hối của tôi, vì tôi, vì tôi đang chết, tôi cảm thấy thế. Nhưng chúng có biết đi trên xác chết của cha già là gì đâu!

Có một đấng Thượng đế ở trên trời, ông phục thù cho chúng tội dẫu chúng tội muốn hay không, chúng tôi, những người làm cha. Ô, chúng sẽ đến mà, đến đi, các con, đến hôn cha nữa đi, cái hôn cuối cùng, thánh thể ban cho cha lúc lâm chung, cha sẽ cầu nguyện Thượng đế cho các con, cha sẽ nói các con là con có hiếu, cha sẽ biện hộ cho các con! Dẫu sao, các con cũng vô tội mà, Chúng vô tội, cậu à! Cậu bảo mọi người như thế nhé, người ta đừng làm phiền chúng vì tôi nhé. Tất

cả đều lỗi ở tôi, tôi đã tập cho chúng dày
đạp tôi.

Tôi, tôi đã thích như thế. Việc ấy chẳng
quan hệ gì đến ai, đến công lý nhân gian
huy công lý của Thượng đế. Nếu Thượng
đế bắt tội chúng vì tôi, thì Thượng đế bất
công. Tôi đã không biết cư xử, tôi đã đại
dột mà nhường bỏ quyền của tôi. Tôi có
thể tự làm hèn hạ vì chúng. Có vì đâu!
Sự dễ dãi của người cha có sức cảm dỗ
làm cho người có tánh tình đẹp dễ nhất,
cho những tâm hồn tốt nhất cũng có
thể sa ngã, Tôi là một thằng khốn nạn,
tôi đáng bị hành phạt. Chỉ mình tôi gây
lộn xộn cho con tôi, tôi đã nuông chiều
chúng nó. Ngày nay chúng muốn chơi
bời, cũng như xưa kia chúng thích kẹo.
Tôi đã luôn luôn cho chúng thoả mãn
những thị hiếu lúc thiếu thời của chúng,
Lúc mười lăm tuổi, chúng đã có xe ngựa.

Chẳng có gì ngăn cản chúng. Chỉ tôi là có tội, nhưng có tội vì tình thương. Lòng tôi cởi mở trước tiếng nói của chúng. Tôi nghe tiếng chúng nó đây này, chúng đến, vâng, chúng sẽ đến. Pháp luật buộc người ta phải trông cha chết, pháp luật về phía tôi. Vả cũng chỉ còn một cuộc xe. Tôi sẽ trả cho. Anh viết cho chúng rằng tôi còn hàng triệu quan để lại cho chúng! Lời nói danh dự đấy.

Tôi sẽ đi làm sợi mì kiểu Ý ở Odesa. Tôi biết cách. Theo dự án của tôi, tôi sẽ lời hàng triệu. Không ai nghĩ đến việc này. Đồ này không hư hao lúc chuyên chở như lúa mì hay bột. Hề, hề, bột lọc, sẽ có được hàng triệu mà. Anh sẽ không nói sai đâu, nói với chúng sẽ có hàng triệu, và dầu chúng vì lòng ham tiền mà đến, tôi thà bị lừa dối, tôi sẽ trông thấy chúng. Tôi muốn có con gái tôi, tôi đã

tạo ra chúng, là sở hữu của tôi!

Ông ta vừa nói vừa ngồi nhồm dậy, để cho Eugène thấy một đầu tóc bạc lòa xòa và có vẻ đe dọa.

Eugène nói với ông ta:

– Thôi, nằm xuống đi, Ba tôi ơi. Tôi sẽ viết thư cho các bà ấy. Hễ anh Bianchon về đây mà các bà ấy không đến, thì tôi sẽ đi.

– Nếu chúng không đến à! – Ông già lặp lại vừa nấc nức khóc – Nhưng tôi sẽ chết, chết trong một cơn giận dữ, căm hờn! Mỗi căm hờn tràn ngập tôi. Trong lúc này, tôi nhìn thấy cả cuộc đời tôi, tôi đã bị lừa! Chúng nó không thương tôi, chúng không lúc nào thương tôi hết! Cái đó nay đã rõ ràng. Nếu đến giờ này mà chúng không đến, chúng sẽ không đến.

Chẳng chậm trễ bao nhiêu, chúng càng không định đem lại cho tôi mỗi hoan hỉ đó. Tôi biết chúng mà. Chúng không lúc nào biết đoán nỗi buồn phiền của tôi, niềm đau khổ, những nhu cầu của tôi; chúng cũng sẽ không đoán được cái chết của tôi, chúng không những không biết cái bí ẩn của tình âu yếm của tôi mà thôi đầu. Vâng, tôi thấy mẹ, đối với chúng đã quen moi móc ruột gan tôi, nên những điều tôi làm không có giá trị nữa. Nếu chúng đòi móc mắt tôi ra, tôi cũng bảo chúng: «Moi nó đi!» Tôi quá khờ dại. Chúng tưởng rằng tất cả những người cha nào cũng như cha chúng. Phải luôn luôn làm tăng giá trị mình. Con chúng sẽ trả thù cho tôi. Nhưng đến đây là lợi cho chúng mà. Hãy bảo cho chúng biết là chúng làm hại giờ phút lâm chung của tôi. Trong một tội ác, chúng phạm hết tất cả các tội ác...

Thôi anh đi đi, anh hẳn bảo chúng là không đến là tội giết cha đấy. Không thêm vào tội này thì chúng cũng đã khá nhiều tội rồi. Anh hãy la lên như tôi: «Ê Nasie! Ê Delphine! Đến với cha các cô, ông rất tốt với các cô, và ông đang đau!». Không gì hết, không ai hết! Tôi sẽ chết như chó chết sao kia? Bị bỏ rơi, phần thưởng của tôi đó. Đồ đốn mạt, bọn độc ác; tôi ghê tởm chúng, tôi nguyện rửa chúng; ban đêm, tôi sẽ từ quan tài của tôi, tôi đứng dậy để nguyện rửa chúng nữa, vì các bạn ơi, tôi có lỗi không? Chúng cư xử quá tệ mà, hé!... Tôi nói gì thế? Anh không báo cho tôi biết là có Delphine đấy à? Trong hai đứa nó là khá hơn hết... Anh là con tôi, Eugène à! Anh thương nó, anh làm người cha cho nó. Con kia khốn đốn lắm. Còn gia sản của chúng nữa. Ôi trời ơi! Tôi chết, tôi đau đớn quá lắm! Chặt đầu tôi đi, để lại tôi quả tim thôi.

– Christophe, đi gọi ông Bianchon, và gọi cho tôi cái xe. Eugène gào lên, anh ta hoảng sợ trước cảnh rên xiết và tiếng kêu la của ông già:

– Tôi sẽ đi tìm con gái ba pa pa Goriot của tôi, tôi sẽ đem các cô ấy lại cho.

– Bằng vũ lực, bằng vũ lực! Anh gọi vệ binh, gọi bộ binh gọi tất cả, tất cả! – Ông già nói, vừa nhìn Eugène với cái nhìn cuối cùng còn có lý trí. Anh bảo chính phủ, bảo quan biện lý đem chúng nó đến cho tôi, tôi muốn thế.

– Nhưng ông đi nguyên rủa chúng mà.

– Ai bảo thế? – Ông già trả lời, ngạc nhiên. Các người biết là tôi thương chúng mà, tôi yêu quý chúng nó mà! Nếu tôi thấy chúng là tôi lành bệnh...

Đi đi, bạn hàng xóm từ tâm, con thân yêu của tôi đi đi! Anh, anh là người tốt, tôi muốn cảm ơn anh, nhưng tôi không có gì biếu anh, chỉ có lời cầu phúc của một kẻ sắp chết. Ô, ít ra tôi cũng muốn thấy con Delphine để bảo nó đền nợ cho tôi đối với anh. Nếu con kia không đến được, thì đem con này lại cho tôi. Bảo nó là nếu nó không đến, anh sẽ không yêu nó nữa. Nó yêu anh lắm, nó sẽ đến. Cho tôi uống đi. Nóng cháy ruột tôi! Đặt cho tôi cái gì lên đầu đi. Bàn tay của có gái tôi sẽ cứu khỏi tôi, tôi cảm thấy thế... Ối trời ơi! Nếu tôi khuất bóng rồi, ai gây dựng gia sản lại cho chúng? Tôi muốn đi cho chúng nó, đi Odessa làm sợi mì.

– Ông uống cái này đi! – Eugène nói vừa đỡ ông già hấp hối dậy, tay trái ôm ông, còn tay mặt anh cầm một ly nước thuốc.

– Anh, chắc anh thương mẹ anh. – Ông già nói vừa nắm tay Eugène trong đôi tay yếu đuối của ông. – Anh có hiểu là tôi sắp chết mà không thấy hai con gái tôi không? Khát nước mà không bao giờ uống được, tôi sống trong mười năm nay như vậy đó... Hai thằng rể nó giết chết hai con gái tôi. Vâng, tôi không còn con gái nữa sau khi chúng kết hôn! Các người làm cho à, hẳn nói cho Nghị viện làm một đạo luật về hôn nhân. Mà thôi, nếu các người thương con gái thì đừng gả con gái lấy chồng. Rể là một đứa lưu manh nó làm con gái hư hỏng hết, nó làm dơ dáy hết. Đừng hôn nhân nữa! Nó cướp con gái chúng ta, nó làm cho ta không có con gái chúng ta bên cạnh, lúc ta chết. Các người hãy làm một đạo luật về cái chết của các người làm cha. Cái này thật ghê gớm! Trả thù! Chính mấy thằng rể nó ngăn cản con gái tôi

không đến được. Giết chúng nó đi! Hạ sát thằng Restaud, hạ sát thằng dân Alsace đi, chúng là kẻ sát nhân đã giết tôi! Giết chúng, hay đem con tôi lại đây! À thế là xong, tôi chết mà không có con tôi! Con tôi! Nasie! Fifine, nào đến đây!

Ba các con đi ra...

– Bình tĩnh đi, pa pa Goriot ơi, nào nằm yên nào, đừng lo lắng, đừng suy nghĩ.

– Không thấy con đó mới là đau khổ!

– Ông sẽ gặp mấy cô mà.

– Thật không? – Ông già ngơ ngác gào lên. – Ô! Thấy con tôi, tôi sắp thấy chúng nó, nghe tiếng nói của chúng. Tôi sẽ sung sướng mà chết. Ồ, vâng, tôi không tlm cách mà sống nữa tôi cứ đau đớn thêm mãi rồi. Nhưng nhìn thấy chúng,

rờ được áo chúng nó, ờ, chỉ áo chúng nó thôi, không có chi nhiều; nhưng tôi phải cảm thấy một chút gì của chúng! Cho tôi cầm tóc... tóc...

Ông ta ngã xuống, đầu rơi trên gối như bị đánh với một cái chày vồ vậy. Tay ông ta quờ quạng trên cái chăn như để nắm lấy tóc con gái ông.

– Tôi cầu trời phù hộ, cầu phúc... Ông ta cố gắng nói.

Ông bỗng gục xuống. Ngay lúc ấy, Bianchon bước vào.

– Tôi gặp thằng Christophe, nó sẽ đem xe lại cho anh. Bianchon nói.

Rồi anh ta nhìn bệnh nhân, cố hé mí mắt ông ra, và hai chàng sinh viên thấy mắt ông ta mất thần và mờ đi.

Bianchon nói:

– Ông ta không qua khỏi đâu, tôi tưởng ông không qua khỏi đâu.

Anh ta bắt mạch ông, sờ người ông, đặt bàn tay lên tim ông.

– Bộ máy vẫn chạy nhưng trong tình cảnh ông, đó là một điều khổ, ông ta chết còn hay hơn.

~ Vâng, thật vậy. Rastignac nói.

– Anh sao vậy? Anh tái xanh như thây ma vậy.

– Bạn ơi, tôi vừa nghe những tiếng kêu gào, những lời than vãn. Có một Thượng đế! Vâng, ừ, có một Thượng đế, và Người đã tạo ra mà, thế giới tốt đẹp hơn, nếu không quả đất chúng ta chỉ là vô nghĩa. Nếu không quá bi thảm, tôi đã

khóc ra nước mắt, nhưng tim và bụng tôi thắt lại một cách ghê sợ.

– Này, rồi phải ấn đến nhiều thứ, lấy tiền đâu ra đây?

Rastignac kéo đồng hồ anh ta ra.

– Đây, anh đem cầm gấp. Tôi không muốn ngừng giữa đường vì sợ mất thì giờ, và tôi đang đợi thằng Christophe. Tôi không có một xu nhỏ, và lúc về, sẽ phải trả tiền xe.

Rastignac chạy ào ra cầu thang, và ra đi đến đường Helder lại nhà bà De Restaud. Giữa đường, trí tưởng tượng anh kích thích bởi cảnh ghê gớm anh vừa chứng kiến, làm anh tức tối phần nộ. Lúc anh đến phòng ngoài và hỏi bà De Restaud, người ta trả lời cho anh ta rằng không thể gặp bà được. Anh ta bảo

người bồi phòng:

– Nhưng tôi đến đây là do ông già bà ta, và ông sắp chết đến nơi:

– Thưa ông, ngài bá tước ra lệnh cho chúng tôi rất nghiêm ngặt.

– Nếu ông De Restaud có nhà, thì anh nói với ông tình trạng hiện tại của nhạc phụ ông ta, vì báo giùm ông là tôi cần nói chuyện với ông ngay lập tức.

Eugène đợi rất lâu, Anh ta suy nghĩ.

– Có lẽ ông già đang tắt thở lúc này.

Người bồi phòng đưa anh ta vào phòng khách thứ nhất. Ông De Restaud tiếp anh ta cũng ở đây, trước một lò sưởi không lửa, và, không mời anh ngồi. Rastignac nói:

– Thưa bá tước, cụ ông của bà bá

tước đang hấp hối lúc này trong một nhà dơ dáy, không một đồng xu để mua củ sưởi, ông cụ sắp chết đến nơi và đòi gặp con gái cụ...

Bá tước De Restaud lạnh lùng trả lời:

– Ông có thể đã nhận thấy là tôi rất ít thân ái với ông Goriot, ông ta đã làm hư tình ông với bà De Restaud, ông ta đã làm hại đời tôi, tôi xem ông ta như kẻ thù của sự yên tĩnh của tôi, ông chết, ông sống, tất cả đối với tôi đều hoàn toàn không quan hệ gì. Đó là lòng tôi đối với ông ta. Người đời có thể phỉ báng tôi, nhưng tôi khinh dư luận. Hiện nay tôi có những việc làm hệ trọng hơn là quan tâm đến dư luận của bọn đại dốt hay của những kẻ không liên quan gì đối với tôi. Về phần bà De Restaud, bà ta đang ở trong một tình trạng không thể ra khỏi nhà được, vả lại tôi cũng không muốn

bà ta bước ra khỏi nhà. Ông hãy nói với ông già bà ta là lúc bà làm đủ phận sự đối với tôi, đối với con tôi, bà sẽ đi thăm ông ngay. Nếu bà ta thương cha, bà có thể tự do trong chốc lát...

– Thừa bá tước, tôi không có phận sự phê bình về cách đối xử của ông, ông có quyền với vợ ông; nhưng tôi có thể tin ở lòng chân thành của ông chứ? Vậy ông hẳn hứa với tôi là sẽ nói với bà ta là ông thân bà không còn sống được qua khỏi một ngày, và ông đã nguyên rửa bà lúc không thấy bà ở đầu giường ông.

– Ông nói với bà ta đi. – Ông De Restaud trả lời, ngạc nhiên trước sự phẫn nộ trong giọng nói của Eugène.

Ông bá tước dẫn Rastignac vào phòng khách thường có mặt nữ bá tước: anh thấy bà ta dầm dề nước mắt và ngồi

sụp trong chiếc ghế bành như một người muốn chết. Bà ta làm cho anh thương hại. Trước khi nhìn Rastignac, bà ta liếc ngó chồng bà với cặp mắt sợ hãi chứng tỏ khí lực của bà kiệt quệ trước một sự áp bức tàn bạo về tinh thần và thể chất, Bá tước gật đầu, và tưởng được khuyến khích mở lời:

– Thưa ông, tôi đã nghe cả rồi. Ông nói giùm với cha tôi là nếu ông biết tình cảnh tôi hiện nay, ông sẽ tha tội cho tôi... Tôi không nghĩ đến khổ hình như thế này, sức tôi chịu đựng hết nổi. Nhưng tôi sẽ chống cự đến cùng, bà ta nói với chồng. Tôi là một người mẹ. Nhờ ông nói với cha tôi là mặc dầu những vẻ bề ngoài, tôi vô tội đối với cha tôi. Bà ta thất vọng gào lên với chàng sinh viên.

Eugène đoán biết cuộc khủng hoảng ghê gớm của bà ta, anh chào hai ông bà,

và sửng sốt cáo lui. Giọng ông De Restaud đã tỏ cho anh ta thấy sự can thiệp của anh ta không ích gì, và hiểu là Anastasie không còn nữa. Anh ta chạy lại nhà bà De Nucingen, và thấy nàng đang nằm trên giường.

– Tôi hơi bệnh, anh bạn ơi. Tôi bị cảm lạnh lúc ở dạ hội ra, tôi sợ bị sưng phổi, tôi đang đợi bác sĩ. Eugène chặn nàng lại:

– Dầu chết đã lên đến môi, cô cũng phải lết lại bên ông thân cô. Ông đang gọi cô. Nếu cô chỉ nghe được một tiếng kêu gào nhẹ nhất của ông, thì cô cũng cảm thấy cô không bệnh hoạn gì cả.

– Eugène, có lẽ cha tôi không bệnh nặng như anh nói đâu; nhưng tôi sẽ rất khổ tâm nếu tôi lầm lỗi với cha tôi, và sẽ làm theo ý anh. Tôi biết là cha tôi sẽ buồn

mà chết nếu bệnh tôi trở thành nguy kịch vì phải ra khỏi nhà. Vậy, lúc bác sỹ đến xong, tôi sẽ đi ngay... Ừa! Sao anh không có đồng hồ? Nàng nói lúc không thấy sợi dây.

Eugène đỏ mặt.

– Eugène, Eugène; nếu anh bán hay đánh mất đồng hồ... ô thì quấy lắm!

Chàng sinh viên cúi xuống giường De Delphine và nói vào tai nàng:

– Muốn biết hả? Thì đây! Ông già em không có gì để mua quan tài chỗ người ta sẽ đặt ông vào tối nay. Đồng hồ của em đã cầm đi rồi, tôi không còn gì nữa.

Bất thần Delphine nhảy ra khỏi giường, chạy lại bàn viết lấy túi bạc đưa cho Rastignac. Nàng rung chuông và gào lên:

– Eugène, tôi đi tới đó, tôi đi. Để tôi mặc áo, tôi có thể là một con quái quỷ! Anh đi đi, tôi sẽ đến trước anh! Thérèse, nàng gọi con hầu phòng, bảo ông lên nói chuyện với tôi ngay bây giờ.

25.

Eugène sung sướng có thể báo tin cho ông già hấp hối sự có mặt của một con gái ông, anh gần như vui mừng lúc về đến Đường Mới Sainte Geneviève.

Anh móc túi tiền để trả tiền ngay cho anh lái xe. Túi tiền của thiếu phụ trẻ, giàu, thanh nhã ấy đựng được bảy mươi quan. Lên đến đầu cầu thang, anh thấy Bianchon ông già Goriot, và thầy giải phẫu đang chữa cho ông, trước sự chứng

kiến của vị bác sỹ. Họ đang đốt lưng ông với mấy huyết ngải cứu, thứ thuốc cuối cùng của khoa học, thuốc không ích lợi. Bác sỹ hỏi:

– Ông cảm thấy các huyết cứu không?

Ông già thoáng thấy Eugène trả lời:

– Chúng nó đến phải không cậu?

– Ông ta có thể qua được, ông nói được. – Nhà giải phẫu nói.

– Vâng, Delphine theo tôi. – Eugène trả lời.

– Này! Ông ta nói về con gái ông và kêu gào theo chúng nó như người nằm trên dùi sắt đòi uống nước vậy. Bianchon nói.

– Thôi, ngừng đi. Không làm gì được

nữa. Ta không hứa ông ta được đâu. Bác sĩ nói với nhà giải phẫu.

Bianchon và y sĩ giải phẫu để ông già nằm xuống trên cái giường hôi hám.

– Tôi sẽ phải thay áo quần cho ông ta. Bác sĩ nói. Dầu không hy vọng gì nữa, ta cũng phải trọng cái nhân vị nơi ông ta.

Anh Bianchon, tôi sẽ trở lại, ông ta bảo chàng sinh viên. Nếu ông ta còn rên rỉ thì đặt á phiện trên bụng cho ông ta.

Nhà giải phẫu và vị bác sĩ đi ra.

– Đây, Eugène, can đảm lên con! Bianchon bảo Rastignac lúc hai người còn lại một mình. Cần mặc cho ông ta cái sơ mi trắng và thay giường cho ông ta. Anh xuống gọi mẹ Sylvie đem vải giường lên và lại giúp chúng ta.

Eugène đi xuống và thấy bà Vauquer đang bày bát đĩa với Sylvie. Rastignac vừa nói với bà ta mấy tiếng, thì bà lại gần anh, với vẻ chua chát ngọt lạt của một mụ bán hàng vừa không muốn thiệt hại về tiền, vừa không muốn mất khách hàng.

– Ông Eugène quý mến ời, – Bà trả lời, – ông cũng biết hoàn toàn như tôi là ông già Goriot, không còn tiền. Đưa vài giường cho một người đang đảo ngược con mắt, là mất toi, cũng đáng như phải hy sinh một tấm để liệm. Vậy thì, ông vẫn đã mắc tôi 144 quan, thêm vào bốn mươi quan tiền vài giường, và vài thứ lặt vặt khác, cây nệm mà Sylvie đã đưa cho ông, tất cả các thứ tính lại ít nhất cũng đến hai trăm quan, đàn bà quá khốn nạn như tôi không thể mất số tiền như thế được. Ấy chà, ông nên công bình, ông Eugène

ạ, tôi đã khá thiệt thòi từ năm ngày nay vì cái xui đã vào ở nhà tôi. Tôi có thể biểu mười bảy tiền vàng để cho ông lão ấy đi khỏi mấy hôm nay, như ông đã nói. Việc này làm xúc động khách hàng tôi lắm. Tôi có thể đem ông ta vào nhà thương với cái bệnh không đáng gì. Thôi thì ông cứ đặt mình vào địa vị tôi. Nhà hàng tôi trước mọi việc, đó là đời sống của tôi.

Eugène chạy gấp lên phòng ông Goriot.

– Bianchon, tiền cái đồng hồ đâu?

– Ở trên bàn kia, còn ba trăm sáu mươi mấy quan. Với tiền lấy được, tôi đã trả nợ của chúng ta. Giấy của nhà cầm đồ để ở dưới tiền đó.

– Đây, bà thanh toán tiền bạc chúng tôi đi. Ông Goriot không còn ở lâu tại nhà bà nữa đâu, và tôi...

Rastignac nói, sau khi ghê tởm vượt cầu thang xuống.

– Vâng, ông ta sẽ đi chân ra trước, tội nghiệp ông ta. – Bà Vauquer vừa nói vừa đếm hai trăm quan với vẻ nửa vui nửa buồn.

– Kết thúc công việc đi thôi. Rastignac nói.

– Sylvie, đưa vải giường và lên giúp mấy ông ấy trên kia.

– Ông đừng quên con Sylvie nhé, nó thức hai đêm rồi đấy. Bà Vauquer nói nhỏ vào tay Eugène.

Eugène vừa quay lưng thì mục ta chạy lại chỗ mục bếp:

– Lấy những tấm vải đã lật ra, ở số 7 ấy. Ủ! Đối với người chết, thế vẫn khá tốt

rồi. Mụ nói nhỏ với Sylvie.

Eugène đã leo lên mấy cấp thang, anh không nghe lời mụ già chủ nhà.

– Nào mặc sơ mi cho ông ta đi. Bianchon nói. Đỡ ông thẳng lên.

Eugène lại bên đầu giường và nâng ông già sắp chết lên. Bianchon cởi sơ mi ông ra, và ông già cử động như muốn giữ vật gì trên ngực ông rồi thốt những tiếng rên rĩ không nghe rõ, giống như kiểu các con vật kêu lên lúc quá đau đớn.

– Ô, Ô! – Bianchon nói – Ông ta đòi một dây bằng tóc và cái gối–đay nhỏ mà lúc nãy chúng tôi đã lấy của ông ta để đặt ngải cứu cho ông. Tội nghiệp cho ông ta! Phải đeo vào lại cho ông ta, Những vật kia ở trên lò sưởi.

Eugène đi lấy một sợi dây bím lại bằng những sợi tóc màu vàng xám, chắc là tóc bà Goriot. Trên chiếc mũ nhỏ, anh đọc một bên: Anastasie, và bên kia: Delphine. Hình ảnh quả tim ông luôn luôn nằm trên tim ông. Những món tóc quấn nằm trong mũ-đay rất mịn, chắc đã cắt lúc hai cô gái còn trong tuổi thơ ấu. Lúc cái mũ-đay chạm vào ngực ông già thở một cái «hực» dài biểu lộ lòng thỏa mãn trông đến khiếp sợ.

Đó là một trong những tiếng dội cuối cùng của cảm giác ông, cảm giác ấy tựa hồ như đã thu mình ở một nơi ta không biết, nhưng nơi đó thu phát tình cảm của chúng ta. Một vẻ sung sướng bệnh hoạn hiện trên bộ mặt nhăn nhó của ông. Hai chàng sinh viên xúc động trước cái mãnh lực của tình cảm tồn tại sau tư tưởng, hai chàng để rơi những giọt nước

mắt nóng hổi trên mình người sắp chết,
ông ta sung sướng hét lên:

– Nasie, Fifine!

– Ông ta còn sống – Bianchon nói.

– Như thế có ích gì cho ông ta đâu?

– Sylvie nói.

– Ông sống để đau khổ. – Rastignac
trả lời

Sau khi làm dấu cho bạn anh bắt
chước theo anh, Bianchon quỳ xuống để
đưa cánh tay xuống dưới nhượng chân
bệnh nhân, trong lúc Rastignac cũng làm
như vậy phía bên kia giường để đưa tay
xuống dưới lưng ông. Sylvie sẵn sàng ở
đó để kéo vải giường ra lúc ông già được
nâng lên, và để thay bằng những tấm vải
nàng đã mang đến. Do những giọt nước
mắt đánh lừa ông, ông già dùng hết sức

tàn cuối cùng để dang hai tay ra, ông bắt gặp ở hai cánh giường hai cái đầu của hai chàng sinh viên, ông nắm chặt hai đầu tóc, rồi người ta nghe tiếng khế nói:

– Ô! Hai thiên thần của tôi.

Hai tiếng nói, hai tiếng thì thầm được nhấn mạnh bởi linh hồn bay theo tư tưởng ấy.

– Ông già thân mến khốn nạn thay! Sylvie nói.

Nó xúc động vì lời than miêu tả một tình cảm tối thượng mà một sự lừa dối ghê gớm và vô tình đã làm phẫn khích một lần cuối cùng.

– Hơi thở cuối cùng của người cha kia tất phải là một hơi thở hoan hỉ. Hơi thở ấy biểu lộ cả cuộc đời ông, ông lại

lầm lẫn nữa. Ông già Goriot được đặt lại giường một cách thành kính.

Từ giây phút này, bộ mặt ông giữ dấu vết đau đớn của trận tranh đấu giữa nguồn sống và cái chết trong một bộ máy không còn ý thức cảm giác vui mừng và đau khổ của con người. Sự tàn phá huỷ diệt chỉ còn là vấn đề thời gian.

– Ông ta sẽ như vậy trong vài giờ, và sẽ chết mà không ai biết, ông ta cũng không thở dốc nữa. Óc não ông có lẽ đã bị hoàn toàn xâm nhập rồi.

Vừa lúc ấy, người ta bỗng nghe ở cầu thang tiếng chân bước của một thiếu phụ đang hỗn hển đến chậm.

– Nàng đến quá chậm! – Rastignac nói.

Không phải Delphine đến, mà là

Thérèse, con bồi phòng của nàng. Thérèse nói:

– Ông Eugène ơi, ông và bà tôi đã cãi nhau một trận dữ dội về việc bà tôi hỏi số tiền cho ông thân bà. Bà đã ngắt xiu, thấy thuốc có đến và phải trích huyết cho bà. Bà kêu la: «Cha tôi đang chết, tôi phải thăm cha tôi!» Ôi, những tiếng kêu gào thật đứt ruột.

– Thôi Thérèse à. Dẫu bà ta đến bây giờ cũng bằng thừa, cụ Goriot không còn hay biết gì nữa.

– Khốn khổ thay cho ông cụ thân mến, thế này, đau khổ cho ông quá! – Thérèse nói.

– Ông không cần đến tôi nữa, tôi phải đi xem săn sóc bữa cơm tối đây, đã bốn giờ rồi. – Sylvie nói, và nàng

xuýt chạm phải bà De Restaud ở đầu cầu thang. Sự xuất hiện của nữ bá tước De Restaud là một xuất hiện nghiêm trọng và khủng khiếp. Nàng nhìn cái giường người chết mập mờ dưới ánh sáng của một ngọn nến duy nhất và khóc dầm dề lúc trông thấy mặt ông già còn thoi thóp vì những cái rung chuyển cuối cùng của sức sống. Bianchon kín đáo rút lui.

– Tôi không có thể thoát đi được sớm hơn. Nữ bá tước nói với Rastignac.

Chàng sinh viên buồn bã gật đầu. Bà De Restaud cầm tay cha bà lên hôn.

– Ba tha tội cho con, Ba ơi, Ba vẫn bảo là tiếng nói của con sẽ gọi cha ra khỏi mồ; vậy thì cha sống lại một lát để ban phúc cho đứa con gái đây ăn năn hối tiếc của Ba. Ba nghe con với. Điều này thật ghê gớm! Từ nay con chỉ còn nhận

được lời ban phúc của Ba ở thế gian này. Mọi người đều thù ghét con, chỉ mình cha thương con. Cả mấy đứa con của con, chúng cũng sẽ ghét con. Ba đem con theo với Ba, con sẽ thương yêu Ba, con sẽ săn sóc Ba. Ông không còn nghe được nữa. Tôi điên mất...

Nàng quỳ xuống, và ngấm nghía cái xác tàn tạ với vẻ sáng sủa

– Tai họa của tôi thật hoàn toàn.
– Nàng nhìn Eugène mà nói – ông De Trailles bỏ đi, để lại đây nhiều nợ to, và tôi biết ông ta đã phản bội tôi. Chồng tôi sẽ không khi nào tha thứ cho tôi, và tôi đã để ông ta làm chủ cả gia tài của tôi. Tôi đã hết cả ảo tưởng rồi. Ôi! Vì ai mà tôi đã phản bội tấm lòng duy nhất (nàng chỉ ông già nàng) trong ấy tôi được thương yêu. Tôi đã không nhìn nhận ông, đã xua đuổi ông, đã gây cho ông nghìn cái đau

khổ, thật là bỉ ổi cho tôi!

– Ông cụ đã biết điều đó.

Lúc ấy ông Goriot bỗng mở mắt ra, nhưng là do một co giật của gân. Cử chỉ biểu lộ hy vọng của bà bá tước trông cũng hãi hùng như con mắt của ông già hấp hối.

– Ông có nghe tôi không? Bà bá tước phu nhân thét lên. Không bà ta tự nói và ngồi xuống gần cái giường.

Bà De Restaud vừa tỏ ý muốn canh giữ ông già, Eugène liền xuống lầu ăn uống đôi chút. Các khách trọ đã tụ tập. Nhà họa sĩ hỏi anh ta:

– Ê, hình như ta sắp có một cái chết nho nhỏ trên ấy phải không?

– Anh Charles này, hình như anh

nên đùa giỡn về một đề tài ít bi đát hơn mới phải. Eugène đáp.

– Vậy chúng ta không thì cười ở đây nữa sao? Bianchon đã bảo ông già không còn biết gì nữa, thì còn ăn thua gì đâu. – Anh họa sĩ nói lại.

– Ôi, như vậy ông ta sẽ chết cũng như ông ta đã sống. Anh nhân viên Bảo tàng viện nói.

– Cha tôi chết rồi! Bà bá tước thét lên.

Qua tiếng la thét ghê tởm ấy, Sylvie, Rastignac và Bianchon chạy lên và thấy bà De Restand đã ngất xỉu. Sau khi làm cho bà ta hồi tỉnh mấy người đã mang bà ta ra xe ngựa đang đợi bà. Eugène gửi bà cho Thérèse săn sóc và truyền cho cô ta đem bà lại nhà bà De Nucingen.

– Ôi, ông già chết thật rồi. Bianchon nói vừa đi trở xuống.

– Thôi mời cả ông vào bàn, xúp sắp nguội mất. Bà Vauquer bảo.

Hai chàng sinh viên ngồi xuống bên cạnh nhau.

– Phải làm gì bây giờ đây! – Eugène hỏi Bianchon.

– Ô, tôi đã khép mắt ông ta rồi, và tôi đã đặt ông nằm ngay ngắn. Lúc ông bác sĩ của tòa Thị chánh xác nhận lời khai tử của chúng ta, ta sẽ may ông ta vào vải liệm, rồi sẽ chôn ông ta, Anh còn muốn gì cho ông ta nữa?

– Ông ta sẽ không ngủi bánh mì như vậy nữa nhỉ.

Một người khách trọ nói vừa bắt

chước bộ điệu nhăn nhó của ông già.

– Trời đất ơi! Quý vị có để yên ông già Goriot không, và đừng bắt chúng tôi nhai nuốt ông nữa, vì từ một tiếng đồng hồ người ta đã đề cập đến ông bất cứ về một vấn đề gì.

Ông giám thị nói. Một đặc ân của cái thành phố Paris tốt lành này, là người ta có thể sinh đẻ sống chết ở đây mà không ai để ý đến mình. Ta nên hưởng những cái văn minh vậy. Có sáu chục người chết hôm nay, các người có rnuốn thương xót về những cái chết chóc ở Paris không nào? Ông già Goriot chết toi rồi à, càng hay cho ông ta! Nếu các người thương yêu ông ta thì đi canh giữ ông ta đi, và để chúng tôi ăn uống yên ổn.

– Ô! đúng thế, ông ta chết càng hay cho ông. Hình như ông già khốn nạn lúc

sinh tiền cũng đã gặp bao thứ bất mãn rồi. Bà quả phụ nói.

Đó là lời văn tế độc nhất đối với một người mà Eugène xem như là tiêu biểu mối tình của người làm cha. Mười lăm người khách trọ nói chuyện với nhau như lúc bình thường. Lúc Eugène và Bianchon ăn xong, tiếng muống nĩa, tiếng cười nói chuyện trò, những vẻ khác biệt của những bộ mặt ham ăn và lạnh lùng vẻ vô tâm của họ, tất cả làm cho hai người ghê tởm đến ớn lạnh.

Hai người ra đi tìm một giáo sĩ để ban đêm canh giữ và đọc kinh cho người chết. Họ phải tính toán sắp đặt tang lễ cho ông già với số tiền nhỏ mọn họ có thể sử dụng.

Vào khoảng chín giờ tối, xác chết được đặt trên lòng giường có đầy, giữa

hai cây nến. Trong cái phòng, và một giáo sĩ đến ngồi bên cạnh. Trước khi đi ngủ Rastignac hỏi vị tu sĩ về giá cả buổi lễ và xe tang, rồi anh ta viết mấy chữ cho Nam tước De Nucingen và bá tước De Restaud bảo hai ông cho người đến lo liệu phi tổn về đám tang. Anh ta cho thằng Christophe đến nhà hai ông, rồi ngủ thiếp vì quá mệt.

Sáng hôm sau, Bianchon à Rastignac phải đi khai tử và sự khám xét hoàn tất lúc mười hai giờ trưa. Hai giờ sau chẳng có một ông rể nào gửi tiền đến và cũng chẳng có ai thay mặt hai người, mà Rastignac đã phải trả tiền cho vị giáo sĩ rồi. Mụ Sylvie đòi mười quan để liệm và may ông già trong vải liệm. Eugène và Bianchon tính rằng nếu thân nhân của người quá cố không muốn dây dưa gì đến, hai người chỉ còn đủ tiền để chi về các phí

tổn. Anh sinh viên trường Thuốc bèn tự nhận phần liệm ông già vào một quan tài dành cho kẻ bán cùng mà anh mua rẻ ở nhà thương đem về.

– Anh chơi xỏ mấy thằng khả ố kia một vố đi. – Bianchon bảo Eugène

– Anh đi mua một miếng đất ở nghĩa địa Père Lachaisc trong năm năm, và đặt một đám tang hạng ba ở nhà thờ, và ở sở đưa đám. Nếu tụi rẻ và con ông già từ chối không hồi tiền lại cho anh, anh sẽ cho khắc lên trên mộ: «Đây an nghỉ: ông Goriot, thân phụ của nữ bá tước De Restaud và nữ Nam tước De Nucingen, được chôn cất nhờ tiền hai sinh viên».

Eugène chỉ theo lời bạn anh sau khi đến nhà ông bà nam tước De Nucingen và ông bà bá tước De Restaud mà vô hiệu quả. Anh ta không qua khỏi được cửa

hai nhà ấy. Hai người gác cổng đã nhận được lệnh rất nghiêm khắc, bảo:

– Hai ông bà không tiếp ai cả. Phụ thân các ngài vừa mất và hai ông bà đang quá khổ tâm.

Eugène đã khá kinh nghiệm về xã hội Paris nên biết rằng không nên khẩn khoản gì nữa. Tim anh ta thắt lại lúc thấy không thể nào gặp được Delphine. Anh ta viết tại phòng anh gác cổng:

«Nên bán một món trang sức để ông già được đưa đến nơi ở cuối cùng của ông một cách đàng hoàng».

Anh ta niêm thơ lại rồi nhờ người gác gian giao lại Thérèse để đưa cho nữ chủ nhân của nó; nhưng anh này đã trao thơ cho nam tước De Nucingen, và nam tước đã ném phong thơ vào lửa.

Sau khi sắp đặt xong mọi việc, Eugène trở về nhà trọ lúc ba giờ chiều, và anh không thể cầm được nước mắt lúc anh nhìn thấy cái cái cửa xấu xí kia cái quan tài chỉ trùm tấm vải đen và đặt trên hai chiếc ghế, trong con đường hiu quạnh. Một cây rẫy nước thánh. Cửa cũng không giăng vải đen. Đây là một đám táng người nghèo chẳng có chút phô trương, cũng không có người đi theo, không bạn bè, không thân quyến. Bianchon phải ở lại nhà thương, nên đã viết giấy cho Rastignac hay công việc anh đã thu xếp với nhà thờ

Anh nói tổ chức lễ mi-sa quá tốn kém, chỉ cần một lễ kinh văn khóa ít tốn hơn và anh ta đã cho thằng Christophe cầm thơ đi đến Sở Đám táng về việc ấy. Lúc Eugène đọc xong mảnh giấy viết nguệch ngoạc của Bianchon, anh bỗng

thấy trong tay bà Vauquer cái mề đay vành vàng đựng tóc hai cô con gái.

– Sao bà dám lấy cái đó? Anh ta nói.

– Ủa! Phải chôn ông già với cái đó sao? Bằng vàng mà! – Sylvie nói

– Tất nhiên! Ít ra cũng để ông ta đem theo vật duy nhất có thể tiêu biểu được hai con gái của ông. Rastignac giận dữ nói.

Lúc xe tang đến, Eugène đưa quan tài lên, nay định ra, rồi kính cẩn đặt lên ngực ông già cái hình của Delphine và Anastasie lúc còn nhỏ, trinh tiết và trong trắng, và «không lý luật» như ông ta đã nói trong lúc hấp hối. Chỉ Rastignac và Christophe với hai người phu đám ma đi theo xe tang, đưa ông khốn nạn đến nhà thờ Saint Etienne du Mont gần Đường Mới Sainte Geneviève.

Đến đó, quan tài được đưa vào một giáo đường nhỏ, thấp và tối tăm. Chàng sinh viên nhìn quanh không thấy hai cô gái của ông già, hoặc chồng hai cô. Anh ta vồn vện một mình với thằng Christophe, thằng nhỏ nghĩ mình có bốn phần cuối cùng đối với một người đã cho nó ít tiền quà bánh. Trong lúc chờ đợi hai vị giáo sĩ, đứa bé nhạc đội và người phụ lễ, Rastignac nắm tay thằng Christophe mà không thốt được một lời.

– Ông Eugène à, ông già đúng là một người trung hậu thật thà, không hề có tiếng gì nặng nhẹ, không hề hại ai và làm gì quấy.

Hai vị giáo sĩ thằng nhỏ ở nhạc đội và người phụ lễ đến và hành lễ tất cả những gì đủ cho số tiền bảy mươi quan, trong thời buổi mà tôn giáo chưa đủ phong phú để cầu nguyện không tiền. Họ hát

một bản tụng ca, đọc bài kinh siêu độ, bài siêu thăng. Buổi lễ dài hai mươi phút. Chỉ có một xe tang cho giáo sĩ và tên Đông ca, và họ nhận cho Eugène và Christophe ngồi chung với họ. Vị giáo sĩ nói:

– Không có ai đưa đám táng, chúng ta có thể đi nhanh, để khỏi trễ, năm rưỡi rồi.

Song lúc quan tài đã đặt vào xe tang, có hai xe ngựa có mang huy hiệu, nhưng không người, xe của bá tước De Restaud và xe của nam tước De Nucingen đến và theo sau đám tang tận nghĩa địa Père La Chaise. Sáu giờ, thi hài của ông già Goriot được đặt xuống huyệt. Chung quanh huyệt là những tôi tớ của con gái ông. Sau khi giáo sĩ tụng bài kinh ngắn do số tiền của anh sinh viên trả, các người ấy với các người nhà thờ cũng biến mất. Lúc

hai người phu đào huyệt ném vài thuổng đất lên quan tài để lấp kín, họ ngẩng lên và một trong hai người xin Rastignac tiền quà nước. Eugène móc túi chẳng lấy gì, anh phải mượn thùng Christophe hai cắc. Sự việc ấy tuy nhỏ cũng gây cho Rastignac một cơn buồn ghê gớm.

Hoàng hôn xuống, một buổi hoàng hôn ảm Ứt làm bút rút tâm thần, Eugène nhìn cái mồ và chôn vào đó giọt nước mắt cuối cùng của tuổi thanh niên của anh, giọt nước mắt rơi do những cảm xúc thiêng liêng của một tấm lòng thanh khiết, giọt nước mắt rơi xuống đất, sẽ từ đất phản chiếu lên tận trời. Anh ta khoanh tay nhìn trời. Thấy anh như vậy, Christophe bỏ đi.

Rastignac ở lại một mình, bước vài bước về phía cao của nghĩa địa và thấy thành Paris nằm quanh co dọc theo hai

bờ sông Seine, ở đó đèn đã bắt đầu chói sáng. Mắt anh chăm chú gần thèm khát vào khoảng giữa công trường Vendôme và vòm nhà Phế bệnh viện, chỗ sinh hoạt của cái xã hội đẹp đẽ mà anh đã muốn tiếng vào. Anh ném vào tổ ong ồn ào ấy một cái nhìn hình như muốn hút mật ra trước, và thốt ra mấy tiếng vĩ đại:

«Bây giờ đến phiên hai chúng đây!»

Và, để khai diễn màn đầu của sự anh ta khiêu khích xã hội, Rastignac lại dùng bữa tối tại nhà bà De Nucingen.

